

รายงานฉบับสมบูรณ์

แผนงาน

ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน
(Potential of tourism sector of the Northeastern Region
as Hub to ASEAN Community)

โดย

รศ.สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์

กุมภาพันธ์ 2557

รายงานฉบับสมบูรณ์

แผนงาน

ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
สู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน
(Potential of tourism sector of the Northeastern Region
as Hub to ASEAN Community)

คณะผู้วิจัย

สังกัด

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชัชจรีญา ใบลี

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดลฤทัย โกวรรณะกุล

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วิรงรอง มงคลธรรม

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สุภาพร วีระปรียากร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

ชุดโครงการ ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
สู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

สนับสนุนโดยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย วช.-สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

แม้ว่าภาพรวมของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศ จะมีหลายหน่วยงานได้กำหนดกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ทั้งที่เป็นกรอบในระดับชาติและระดับกลุ่มจังหวัด เพื่อผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและกลุ่มจังหวัดให้เติบโตอย่างยั่งยืน เป็นสาขาการผลิตที่สามารถสร้างรายได้หลักแก่ประเทศรวมทั้งช่วยกระจายรายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายังมีความซ้ำซ้อนและยังไม่มีแผนยุทธศาสตร์หลักที่เป็นเอกภาพที่สามารถใช้เป็นแนวยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศที่เป็นที่ยอมรับของทุกหน่วยงานได้อย่างแท้จริง ส่งผลให้การท่องเที่ยวของประเทศมีแผนยุทธศาสตร์มากมายที่ไม่สามารถขับเคลื่อนผลักดันสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบกับข้อจำกัดด้านงบประมาณและกำลังคนที่มีจำนวนไม่เพียงพอที่จะช่วยสนับสนุนให้หน่วยปฏิบัติในพื้นที่สามารถริเริ่มและสร้างสรรค์การดำเนินงานโครงการใดๆ ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างเพียงพอ จึงส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งไม่ใช่จังหวัดเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของส่วนกลางไม่ได้รับงบประมาณพอเพียงที่จะสามารถพัฒนาให้ก้าวไปสู่การเป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศได้ ด้วยเหตุนี้แผนงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพและความพร้อมของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางในการเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับในระดับประเทศและเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวศูนย์กลางเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนในอนาคตอันใกล้

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลุ่มจังหวัด เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์กลุ่ม นำมาแปรผลเชิงปริมาณและเชิงเนื้อหาตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ศึกษาคือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อันได้แก่ จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม โดยศึกษาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิและจากความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลพร้อมทั้งจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วน

ต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน จากการศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ของกลุ่มจังหวัดสามารถแบ่งประเด็นที่น่าสนใจออกเป็น 5 ประเด็นได้ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน

จากคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 มีศักยภาพมากน้อยเพียงใดต่อการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว ตอบคำถามได้ดังนี้

1) ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม ถือได้ว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่กระจายตัวอยู่ทุกจังหวัดภายในกลุ่ม ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ซึ่งแต่ละจังหวัดมีศักยภาพที่โดดเด่นต่างกัน ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และงานประเพณีต่างๆ เช่น งานเทศกาลผูกเสี่ยว งานประเพณีสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกเป็นจำนวนมากและมีชื่อเสียงระดับโลก คือ การค้นพบไดโนเสาร์ที่อำเภอกุเวียง พันธุ์ซอโรพอด ซีโอูเวียง โกซอร์ส สิริธรเน่ มีอายุประมาณ 120-130 ล้านปี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์อำเภอกุเวียง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นของจังหวัด ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร และถ้ำค้างคาว สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนคร (วัดหนองแวงพระอารามหลวง) และกุเป้อย่น้อย ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น ได้แก่ หมู่บ้านจุงจาง บ้านโคกสง่า อำเภอน้ำพอง และหมู่บ้านเต่า ที่อำเภอมัญจาคีรี นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจค้นคว้า ได้แก่ เมืองโบราณโนนเมือง และภูประภาชัย ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวจึงเน้นในเรื่องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสม

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้เพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 -2556 ตามประเด็นการสร้างจิตสำนึก

และการมีส่วนร่วมและได้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและมีปัจจัยที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งในพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ และได้มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตลอดทั้ง 12 เดือน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการพัฒนา เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการผลิตของฝากของที่ระลึกให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้อำเภอประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยดำเนินงานภายใต้วิสัยทัศน์ที่ต้องการขับเคลื่อนให้จังหวัดกาฬสินธุ์เป็น เมืองเกษตรก้าวหน้า ผ้าไหมแพรวาหนึ่งเดียว แหล่งท่องเที่ยวน่าชม สังคมน่าอยู่

จังหวัดร้อยเอ็ด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ มีกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการประกอบการอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ ดังนี้

1. ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงเกลือ บึงปลาญชัย บ่อพันขัน โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ ด้านแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ

1. เร่งรัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอกอย่างเร่งด่วน เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งการจัดระเบียบร้านค้าที่นำผลผลิตมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการเตรียมการจัดหามัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะ เพื่อจะได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาและความวิจิตรพิสดารที่ช่างได้สร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2. ในส่วนของการท่องเที่ยวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ เห็นควรพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน) และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยเฉพาะในช่วงของการปลูกและเก็บเกี่ยวข้าว ประกอบด้วยการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในทุ่งกุลาร้องไห้

3. ขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เข้ามาดูแลในการช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งข้างต้นให้มากขึ้น เพื่อยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและมีชื่อปรากฏในปฏิทินการท่องเที่ยวของ ททท. หรือมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง อาทิ เช่น พระธาตุนาดูน วัดมหาชัย พระพุทธรูปยืนมิ่งเมือง พระพุทธรูปยืนมงคล และกู่สันตรัตน์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น วนอุทยานโกสัมพี วนอุทยานชีหลง แก่งเลิงจาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน ซึ่งในปี พ.ศ.2551 จังหวัดมหาสารคาม มีรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประมาณ 424.56 ล้านบาท

แผนพัฒนาจังหวัดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นรูปธรรม เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากการสำรวจความต้องการในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้น ยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดได้มีการจัดโครงการพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองของจังหวัด เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

2) การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว

ด้านการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมอาเซียน จากข้อมูลการสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการการท่องเที่ยวใน 4 จังหวัด ผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์ รองลงมาเป็นภัตตาคาร /ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยวทัวร์ / มัคคุเทศก์ เป็นกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติบุคคล สถานประกอบการตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น รองลงมาตั้งอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท

การวิเคราะห์ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุ /วัตถุดิบ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ ด้านการใช้เทคโนโลยี สรุปผลได้ดังนี้

1. มีผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภัตตาคาร ร้านอาหาร กลุ่มที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์ กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

2. มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3. มีงบประมาณในการประกอบการท่องเที่ยว 3 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการขนาดเล็ก ผู้ประกอบการขนาดกลาง ประผู้ประกอบการขนาดใหญ่

ลักษณะของกิจการ มีหลายประเภท เช่น ประเภทกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล /ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติประเภทบุคคลบริษัทจำกัด /บริษัทจำกัด (มหาชน) ประเภทกิจการท่องเที่ยวอื่นๆ (เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มชุมชน) ประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล /ห้างหุ้นส่วนจำกัด และประเภทอื่นๆ เช่น ผู้ประกอบการรายย่อย

ผู้ประกอบการให้ความสำคัญด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เห็นด้วยในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการติดต่อ สื่อสารที่รวดเร็ว ทันสมัย ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเก็บข้อมูล ใช้ระบบอินเทอร์เน็ต

มี Website ค้นหาข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็น ทำให้ช่วยประหยัดเวลาในการสืบค้นข้อมูล และเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้รวดเร็ว

ผลการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้เครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 กลุ่ม ได้แก่

1. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการภัตตาคาร /ร้านอาหาร
2. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์
3. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก
4. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มาตรฐานงานต้อนรับส่วนหน้าของกลุ่ม 4 จังหวัด ตัวบ่งชี้มาตรฐาน MRA ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้าน Hotel Services คือ Front office: receptionists ดังนี้

1. พนักงานส่วนหน้ามีบุคลิกภาพที่ยิ้ม ไหว้ ทักทาย สวัสดิ์ ตามธรรมเนียมไทย ทำทุกครั้งอย่างต่อเนื่อง (ตรวจสอบแบบ real time) มีมาตรฐาน
2. เข้าใจขั้นตอนการทำงาน ระบบการบริการที่รวดเร็ว คล่องตัว มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสะดวกและราบรื่นขึ้น
3. มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย อีสาน ภาษาสากลอื่นๆ + ภาษา ASEAN มี Tag ติดไว้เพื่อให้แขกรู้ว่าใครพูดภาษาอะไรได้ และซักถามได้ มีผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน และเหนือกว่า
4. มีความสามารถในการให้ข้อมูล Product Knowledge – local Knowledge หรือ สามารถช่วยเหลือจัดหาผู้ที่รู้ข้อมูลมาอธิบายได้ ระหว่างที่อยู่ในเวลาปฏิบัติงาน
5. มีทักษะของ safe security / First – aids เข้าใจในการบริการเบื้องต้น เช่น การอพยพ การหนีไฟ อุบัติเหตุ
6. มีการบริการให้สอดคล้องกับมาตรฐานตามขนาดของโรงแรม

3) การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้านสถานการณ์การสร้างแบรนด์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จะต้องมีการพัฒนาการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดและกระบวนการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีรูปแบบการพัฒนาดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมการจัดนิทรรศการออกบูธ 2) คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว 3) เว็บไซต์แนะนำโครงการ 4) โบชัวร์แนะนำการท่องเที่ยว 5) แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว และ 6) คู่มือการใช้แบรนด์ ผลการวิเคราะห์ในภาพรวม นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัด

ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ พบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดังกล่าว จะนึกถึงพระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) จังหวัดขอนแก่น เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ วัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด พุทธมณฑลอีสานพระบรมธาตุนาคูน จังหวัดมหาสารคาม และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการสร้างภาพลักษณ์และการสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและประโยชน์ทางวิชาการ คือ 1) เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ในแถบอาเซียน และเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียง 2) สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเป้าหมาย พื้นที่ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ 3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการสร้างแบรนด์สู่การรองรับ AEC โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย 2) คณะทำงานการลงทุนด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน 3) โครงการเชื่อมโยงในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก 4) โครงการยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง 5) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 6) สถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชนที่เปิดสอนหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว 7) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 8) ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว 9) ประเทศอื่นๆ ที่ประสงค์จะสร้างแบรนด์การท่องเที่ยว

4) ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ด้านการศึกษาอุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทต่างๆของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

4.1) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านโรงแรม/ที่พัก เพื่อให้บริการที่มีความหลากหลายทั้งในด้านจำนวนที่ให้บริการ และคุณภาพของการบริการจุดเด่นของสถานประกอบการด้านที่พักโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) ที่พักที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ ที่มีความสะดวกสบายในการเดินทางไปยังที่ต่างๆได้ ทั้งการเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งที่ให้บริการอื่นๆ เช่น ตลาด ร้านอาหาร โรงพยาบาล สถานีตำรวจ การคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงโรงแรมต่างๆนั้น มีเส้นทาง และระบบบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงได้หลากหลายวิธี

2) โรงแรมขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่มีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เพื่อรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

3) ระดับราคาห้องพักของโรงแรมมีความหลากหลาย เหมาะสมกับสภาพของที่พัก ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวถือเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีทางเลือกในการพิจารณา

เลือกเข้าใช้บริการได้หลากหลายขึ้น โดยมีตั้งแต่ราคาต่ำกว่า 500 บาท (120 บาท ต่อคืน) ไปจนถึงราคา 6,000 บาทต่อคืน

4) โรงแรมหลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพในการให้บริการห้องประชุม สัมมนา ทั้งสำหรับหน่วยงานในพื้นที่ ในภูมิภาค หรือระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2556 จังหวัดขอนแก่น ได้ยกระดับขึ้นเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา MICE City ถือเป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นให้สถานประกอบการ โรงแรมขนาดกลาง ขนาดเล็กในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียงต้องมีการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับการเข้ามาให้บริการของลูกค้าในระดับต่างๆ ที่มากขึ้น

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมเป็นหนึ่งในมาตรฐานสากลที่ใช้ในการจัดกลุ่มและประเภทของโรงแรม การให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการประเภท โรงแรมจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือเกิดการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การศึกษาพบว่า

1) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายในพื้นที่ เป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดพื้นฐานที่สถานประกอบการต้องทำภายใต้กฎหมาย หรือข้อกำหนดต่างๆ โดยทั้งหมดจะใช้กลไก หรือระบบ ส่วนกลางของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ จัดให้มีขึ้นทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรม ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีโรงแรมบางส่วนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เพื่อแสดงถึงการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2) ร้อยละ 30 ของโรงแรมที่ให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นอาคารควบคุมภายใต้ พรบ.การส่งเสริมอนุรักษ์ พลังงาน พ.ศ. 2535 ภายใต้กฎหมายนี้ และพบว่าโรงแรมบางแห่งมีการส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทนในบางส่วนของ การดำเนินกิจการของสถานประกอบการ เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่มีแนวโน้มที่จะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังช่วยลดต้นทุนด้านพลังงานของสถานประกอบการลงได้

3) โรงแรมส่วนใหญ่มีการดำเนินธุรกิจที่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีมาตรการตาม แนวการปฏิบัติต่างๆ เช่น การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงาน เช่น หลอดประหยัดพลังงาน อุปกรณ์ไฟฟ้า เบอร์ 5 การจัดให้มีป้ายรณรงค์ให้ประชาชนใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถเติมใหม่ได้ แทนการใช้หมดแล้วทิ้ง เป็นต้น

4.2) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านอาหาร

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านอาหารที่หลากหลายทั้งในด้าน ปริมาณและคุณภาพ จุดเด่นของร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีดังต่อไปนี้

1) มีร้านอาหารให้บริการหลากหลายประเภท ได้แก่ ร้านอาหารประเภทต่างๆ (อาหารไทย ร้านอาหารจีน อาหารญี่ปุ่น อาหารเวียดนาม อาหารพื้นเมืองท้องถิ่น อาหารจานเดียว อาหารตามสั่ง เป็นต้น) ภัตตาคาร ศูนย์อาหาร/ตลาดขายอาหาร/ตลาดโต้รุ่ง ร้านอาหารในโรงแรม แผงลอยจำหน่ายอาหาร และ

ร้านอาหารทานด่วน (Quick meal/fast food) โดยร้านอาหารกระจายอยู่ทั่วไป และมีปริมาณมากในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในหลายลักษณะและที่มีความต้องการแตกต่างกันไป

2) ร้านอาหารมีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ในระดับที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะส่วนใหญ่จะมีคฤศเทศก์มาด้วย ทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาในการเข้ามาใช้บริการ ในขณะที่ร้านอาหารขนาดเล็กบางส่วนที่อยู่ในเขตเมือง ย่านธุรกิจ หรือแหล่งท่องเที่ยวจะจัดให้มีเมนูที่มีรูปภาพอาหาร หรือรายชื่ออาหารพร้อมคำอธิบายง่ายๆที่เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้สามารถสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างชาติได้

3) ร้านอาหารส่วนใหญ่มีการแสดงว่าได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสุขาภิบาลร้านอาหาร โดยพบว่ามาตรฐานร้านอาหารได้รับคือ มาตรฐานของอาหารสะอาด รสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) มาตรฐานร้านอาหารดีดาว (Good Place Best Food) ซึ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับลูกค้าในการเลือกใช้บริการ

การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดจากสถานประกอบการประเภทร้านอาหาร ได้แก่ ขยะ และน้ำเสีย ร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งการได้รับรองมาตรฐานเป็นหนึ่งในกลไกของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะควบคุมให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว จากการบริโภคอาหารตามร้านอาหารนอกบ้าน ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการด้วยการศึกษาพบว่า

1) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการคัดแยกขยะก่อนเข้าสู่ระบบการกำจัดขยะส่วนกลางของเทศบาล โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดขยะของส่วนกลาง และสามารถนำขยะที่แยกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ได้

2) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น (บ่อดักไขมัน บ่อดักน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยออกสู่ลำรางระบายน้ำ) ก่อนปล่อยลงสู่ระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำรางระบายน้ำเสียของระบบน้ำเสียส่วนกลาง ทำให้สามารถลดและป้องกันการเกิดปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ได้

3) นอกจากการจัดการขยะ น้ำเสีย และอากาศ ที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายของพื้นที่แล้วพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ ในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมให้เกิดการลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้สถานประกอบการมีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ร้านอาหารในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวน้อยมาก

4.3) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจุดเด่นที่ช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างประสบความสำเร็จ ดังต่อไปนี้

1) มีการจำหน่ายสินค้ามากมายหลายประเภท โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง หรือผลิตภัณฑ์ที่มีเฉพาะในพื้นที่นั้นๆ และส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าพื้นเมือง เครื่องนุ่งห่ม เครื่องจักสาน เครื่องประดับ อาหารประจำถิ่น ขนมขบเคี้ยว เป็นต้น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นจุดขายที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนในพื้นที่ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ และพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนได้

2) ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง สามารถเดินทางเพื่อเข้าถึงร้านได้อย่างสะดวกหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นรถส่วนตัว หรือบริการขนส่งสาธารณะที่จัดให้มีบริการภายในพื้นที่

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกหลายแห่งเปิดช่องทางให้ลูกค้าสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านทางโทรศัพท์/โทรสาร และทางเว็บไซต์ของทางร้านด้วย ซึ่งถือเป็นการเพิ่มศักยภาพในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ธุรกิจที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่น ถือเป็นหนึ่งในธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุต่างๆ ที่มีและหาได้ในท้องถิ่น ถือเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้พลังงานในการขนส่ง ผลิตภัณฑ์หลายประเภทถูกผลิตโดยไม่ผ่านการแปรรูปด้วยกระบวนการทางอุตสาหกรรม ไม่มีการใช้สารเคมีอันตรายและลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิต ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดของเสียที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จึงพบว่าไม่เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมขึ้น ผลการศึกษาพบว่า

1) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือย่านธุรกิจ ดังนั้นจึงต้องทำการจัดการของเสียตามข้อกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ

2) ร้านขายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่มีระบบการคัดแยกขยะ ก่อนที่จะส่งเข้าสู่ระบบกำจัดขยะส่วนกลาง

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.4) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในปริมาณที่ไม่มากนัก ซึ่งธุรกิจนำเที่ยวทั้งหมดนี้พบว่าตั้งอยู่ในเขตเมือง และส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กที่ดำเนินกิจการภายในครอบครัว จุดเด่นของธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลางที่ทำให้การ ดำเนินธุรกิจดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

1) บริษัททัวร์ส่วนใหญ่มีการจัดโปรแกรมนำเที่ยวขายโดยตรงให้กับลูกค้า มีทั้งแบบที่กำหนดโปรแกรมและแผนการท่องเที่ยวโดยบริษัทนำเที่ยว หรือจัดตามความต้องการของลูกค้า โดยส่วนใหญ่ที่ให้บริการได้แก่ การจัดนำเที่ยวให้แก่คณะของหน่วยงานของรัฐและเอกชนในพื้นที่ และมีบริการเสริม ให้แก่ลูกค้า ได้แก่ การจำหน่ายตั๋วเพื่อการเดินทาง เช่น ตั๋วเครื่องบิน ตั๋วรถไฟและบริการจองโรงแรม เป็นต้น การจ้ดนำเที่ยวเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เพื่อมีช่องทางเลือกในการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

2) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีการจัดบริการจัดนำเที่ยวภายในประเทศ โดยจัดท่องเที่ยวยังทุกภูมิภาคในประเทศไทย และมีบางส่วนที่ให้บริการจัดนำเที่ยวไปยังต่างประเทศ โดยทุกบริษัทมีการจัดการท่องเที่ยวภายในทวีปเอเชีย เช่น ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย กัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

3) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่ดีและเหมาะสม เช่น มีโปรแกรมท่องเที่ยวที่บริษัทกำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวเลือก มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ระบุกิจกรรมต่างๆ ครอบคลุมและดึงดูดความน่าสนใจ มีการระบุราคาค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ มีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว การสื่อสาร การอธิบายกิจกรรมต่างๆ ได้ดี เป็นต้น การมีแนวทางในการดำเนินธุรกิจที่ดีเหล่านี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การขยายธุรกิจเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี

การดำเนินกิจกรรมของธุรกิจนำเที่ยวไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมสำนักงาน แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นจากการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ ต่อแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การศึกษาพบว่า ธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีแนวทางการดำเนินธุรกิจตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความมั่นใจได้ว่าโปรแกรมท่องเที่ยวต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

4.5) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทคมนาคมขนส่ง

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางถือได้ว่ามีเส้นทางการคมนาคมขนส่งที่เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศใกล้เคียงได้อย่างสะดวกสบาย ขณะที่พบว่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางบางส่วน เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเศรษฐกิจสายอาเซียน “ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ที่สำคัญ นั่นคือเส้นทางสาย East-West Economic Corridor (EWEC) หรือเส้นทาง R2 เส้นทางกลุ่ม EWEC มีเส้นเดียว ไม่มีเส้นย่อย มีจุดเริ่มต้นที่เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม ผ่านลาวและไทยไปยังเมืองมะละแหม่ง หรือมะละโย (Mawlamyine) ประเทศพม่า จังหวัดของประเทศไทยที่มีเส้นทาง R2 ผ่านคือ จังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก อ.หล่มสัก อ.ชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร

จากการศึกษาพบว่านอกจากการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งในพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการคมนาคมขนส่งในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้ตามความต้องการและวัตถุประสงค์ในการเดินทาง โดยพบว่าแต่ละจังหวัดมีการที่ให้บริการด้านคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย โดยหลักๆ มี 2 ประเภท ได้แก่

1) การคมนาคมทางอากาศโดยเครื่องบิน ซึ่งพบว่ามี 2 จังหวัดที่มีสนามบินให้บริการ คือ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดขอนแก่น มีเที่ยวบินที่ให้บริการทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเส้นทางการบินภายในประเทศจะเดินทางไปกลับกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เส้นทางการบินระหว่างประเทศนั้นพบว่ามีเพียง 1 เส้นทางและ 1 สายการบินเท่านั้นที่ดำเนินการ ได้แก่ สายการบินลาวเซ็นทรัลแอร์ไลน์

2) การคมนาคมทางบกโดยทางรถยนต์ มีการให้บริการรถโดยสารประจำทางภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานภาคเอกชน เป็นผู้ดูแลกิจการ โดยพบว่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนกลางมีจำนวนเส้นทางการเดินทางที่ครอบคลุม เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ต่างๆได้ มีปริมาณรถให้บริการที่เพียงพอ มีการให้บริการหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น รถสองแถว รถแท็กซี่ รถตุ๊กตุ๊ก มอเตอร์ไซด์ และสามล้อเครื่องรับจ้าง รถโดยสารปรับอากาศ รถบัส และรถตู้

3) การคมนาคมทางบกโดยทางรถไฟ มีให้บริการเพียงเส้นทางเดียวได้แก่ รถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือโดยบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปยังจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น เป็นทางเลือกที่ทำให้สามารถเดินทางจากจังหวัดขอนแก่นไปยังจังหวัดอื่นที่อยู่ในภูมิภาค เช่น นครราชสีมา อุตรธานี หนองคาย ได้สะดวกยิ่งขึ้น

4) ผู้สถานประกอบการส่วนใหญ่มีมาตรการต่างๆเพื่อรองรับ ทั้งด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ความสะอาดสบาย การบริการอาหารและเครื่องดื่ม และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ และอื่นๆ เช่น การจัดยานพาหนะในการเดินทางที่เหมาะสมกับระยะทางการคมนาคม ปลอดภัย สะดวกสบาย และเพียงพอ มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญอย่างสม่ำเสมอ เช่น พัฒนาการขับขี่เพื่อความปลอดภัย เป็นต้น มีการจัดการอำนวยความสะดวกในสิ่งอำนวยความสะดวกที่จอดรถในกรณีที่มีความจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการให้บริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมให้เป็นไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะป้องกัน และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแล้ว ยังส่งผลดีต่อผู้ใช้บริการ ผลดีต่อชุมชน สังคม และเกิดภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และโอกาสในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการด้านการคมนาคมขนส่งด้วย โดยส่วนใหญ่ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเกิดมาจากกระบวนการใช้ยานพาหนะ การดูแลรักษา การซ่อมบำรุง จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการด้านคมนาคมขนส่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกันออกไป พบว่าผู้ประกอบการคมนาคมขนส่งในจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาค โดยในการดำเนินธุรกิจ ส่วนใหญ่ของกิจกรรมในการให้บริการเป็นกิจกรรมตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้ประกอบการในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่จังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บริการที่เป็นไปตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

จากคำถามการวิจัยข้อที่ 2 แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนควรเป็นไปในทิศทางใดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่และใช้ประโยชน์ได้จริง ตอบคำถามได้ดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา มีดังนี้ 1) พระธาตุยาคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือเป็นพระธาตุขนาดใหญ่ทรงแปดเหลี่ยมที่ใหญ่ที่สุดของเมืองฟ้าแดดสงยาง ชาวบ้านเชื่อว่าในองค์พระธาตุบรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ 2) พิพิธภัณฑ์สิรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จุดเด่นคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จัดแสดงทางซากดึกดำบรรพ์ของไดโนเสาร์และแสดงวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตตั้งแต่กำเนิดโลกจนถึงเมื่อมีมนุษย์ นอกจากนี้การจัดแสดงใช้เทคนิค

สมัยใหม่เทียบเท่าพิพิธภัณฑ์ระดับนานาชาติ และ 3) เชื้อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือเป็นเขื่อนทางการเกษตร จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และเป็นที่พักผ่อนใจทางธรรมชาติที่สมบูรณ์

จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) หมู่บ้านจุงจางเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนเลี้ยงจุงจางไว้ นอกจากนี้ยังมีการแสดงระหว่างคนกับจุงจางเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมอีกด้วย 2) ปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 12 มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์สำหรับศึกษาทางโบราณคดี ซึ่งองค์ปราสาทได้รับการบูรณะให้มั่นคงแข็งแรง และมีการจัดงาน “ศิวะราตรีปูชนียาลัย” ในช่วงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี และ 3) อุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งน้ำตกและถ้ำที่มีความสวยงามหลายแห่ง และเป็นแหล่งที่ยังมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าดิบชื้นและป่าเบญจพรรณ อากาศเย็นเกือบตลอดปี

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) พระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นเขตที่มีการขุดค้นทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีตของนครจำปาศรี มีสภาพของเมืองเก่าอยู่เป็นตัวเมืองสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 1,500 เมตร ยาว 2,700 เมตร และเป็นแหล่งการศึกษาทางโบราณคดี 2) วัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นวัดที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อยืน” เป็นพระพุทธรูปที่สร้างจากศิลาแลงอย่างดัดสมัยขอม เป็นปูชนียวัตถุเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมาแต่โบราณที่ชาวบ้านนับถือและสักการบูชา และ 3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่าหนองดูน มีตาน้ำผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ สภาพของป่ามีความสมบูรณ์มาก ในปี พ.ศ. 2536 ทางราชการได้เรียกพื้นที่นี้ว่า “สวนป่าจุฬารักษ์”

จังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือ เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทออีสานและใช้การย้อมสีแบบธรรมชาติ ในหมู่บ้านยังมีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย 2) อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นผืนป่าที่ยังสมบูรณ์ มีไม้ป่าเช่น เต็ง รัง อยู่มาก นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกคือผาภูไทเป็นที่ชมตะวันขึ้นและผาหมอกมียาวเป็นที่ชมตะวันตกดิน และ 3) กู่กาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นสถาปัตยกรรมแบบขอมที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในสภาพดี ประกอบด้วยปราสาท 3 องค์บนฐานศิลาแลง สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวสถานอุทิศถวายแด่พระอิศวร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถศึกษาทางโบราณคดีอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปกรรม และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีความโดดเด่น และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดเป็นกลุ่มในแต่ละด้าน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคม การขนส่ง ซึ่งเป็นเส้นทาง East-West Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้ เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ

3. สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างความภูมิใจร่วมกันระหว่างประเทศในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเกษตร ด้วยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นพื้นที่ด้านการเกษตรอินทรีย์ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างเป็นเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ในภูมิภาคได้โดยเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดขอนแก่น

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเชื่อมโยงชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ ถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้โดดเด่น ซึ่งเป็นการสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็นถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้โครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้ จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) และตะวันออกตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน เพื่อสร้างความหลากหลายทางด้านสินค้าการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (Diversity of Tourism Products) เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ และสร้างงานแก่ประชาชนในพื้นที่

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบัน

การจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาข้าวลิงที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้

3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมสิม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของพื้นที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพในระดับสากล ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกได้รับความคุ้มค่าสูงสุดจากการใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและการบริโภค

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาศักยภาพของแต่ละภาคส่วนตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 เพื่อวางกรอบการทำงานในลักษณะบูรณาการสู่แผนปฏิบัติการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในพื้นที่มีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบใน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 และ 2) เพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (Exploratory Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ โดยใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มผู้ประกอบการในภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวด้านต่างๆ และเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็นถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้โครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้ จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) และตะวันออกตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน เพื่อสร้างความหลากหลายทางด้านสินค้าการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (Diversity of Tourism Products) เช่น

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ และสร้างงานแก่ประชาชนในพื้นที่

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบันการจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาข้าวลิ่งที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้

3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมสัสม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของพื้นที่ยังไม่ได้มีการพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพในระดับสากล ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกได้รับความคุ้มค่าสูงสุดจากการใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและการบริโภค

Abstract

The plan of this research was to study the potential of each sector within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 - 2015 in order to put the framework in an integrated manner into action plan for developing the Central Northeastern Region to be the center in connecting the ASEAN Community. This will boost tourism in the Central Northeastern Region by promoting the activities that are appropriate to local conditions, environment and culture as being the tourist information center by focusing on the people in the area in having a role in determining guidelines for various operations on their own in order to achieve strength and sustainable development. The objectives of this research are as follows; 1) to study and evaluate the potential of each sector that are the components in tourism industry within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015, and 2) to find ways to enhance and develop the tourism industry in the Central Northeastern Region to support the ASEAN Community. The areas of study were 4 provinces in the Central Northeastern Region consisting of Kalasin, Khon Kaen, Maha Sarakham and Roi Et, using tourism clustering approach. This study used the exploratory qualitative research to obtain preliminary information according to the purposes by collecting data from questionnaires, in-depth interviews and focus groups of entrepreneurs in various sectors, including quantitative research using the field survey research to explore and collect information of tourist attractions and tourist behaviors from questionnaires.

The findings obtained from the analysis of the basic information and environmental factors influencing the development of tourism potential and capability in the areas of the Central Northeastern Region indicated the issues and development conditions that should be focused and need to be modified to enhance level of capability of the provinces, and to be used as a framework to define the strategy to develop the tourism in the Central Northeastern Region into the center in connecting the ASEAN Community. It can be summarized as follows.

1) The development strategies under the cooperation of the GMS countries along the Economic Corridor shall help promote Thailand's role as a leader in the field of tourism in this sub-region and region, from the advantage of the economic climate that can develop Thailand to be a Tourism Hub both air and land transportation, by linking the North-South Corridor and the East-West Corridor to support the growth of the tourism industry in the region by creating linkages with neighboring countries along the border to create a diversity

of tourism products such as cultural tourism, eco-tourism, and agricultural tourism. This will lead to the distribution of income and create jobs for people in the areas.

2) The historical and cultural tourisms were considered only as the seasonal tourism activity and there was no development of supporting activities to generate more revenue. Currently, the events such as Boon Phawade Festival in Roi Et and Monkey Feeding Festival in Maha Sarakham still lacked of serious and continuous support, funding, and effective planning and management from both central and local government agencies, and there was no central agencies assisted in public relations. As a result, the tourism activities held were recognized only people in the areas and nearby. It cannot draw foreigners to participate in such events.

3) The transportation routes in the areas were still unable to link the tourist attractions within the provinces completely due to the tourist attractions were spread and far apart in each area, including the routes used to travel to the tourist attractions in some places have not yet been developed to meet standard which was a major obstacle to the tourists who were not familiar with the routes. However, even there were the travel packages offering in all four provinces in the Central Northeast Region, but it did not cover all activities. The travel programs presented were the cultural tourism which was “The Routes to See Isan Temple Architectures of 4 Provinces in the Central Northeaster Region”, while other types of tourism such as ecotourism, adventure and etc. have not been presented in the same package.

4) The average spending of visitors was quite low compared to the visitors in other parts of the country due to the average income of the visitors both Thai and foreigners were relatively low. Besides, the supporting activities to help stimulate spending for tourism of the areas have not been developed and managed to meet international standards. As a result, the events were not recognized, unable to draw attention and make the visitors feel the value of spending for the leisure and consumption.

กิตติกรรมประกาศ

ในการดำเนินงานวิจัยตามแผนงานวิจัยศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนในครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และการสนับสนุนการพัฒนาชุดโครงการจากฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอขอบคุณคณะผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน ขอขอบคุณที่ปรึกษาแผนงานวิจัย ศาสตราจารย์สุทธิพันธุ์ จิตพิมลมาศ เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้ให้คำปรึกษาและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยเป็นอย่างดีรวมถึงการส่งเสริมการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ในสาขาการท่องเที่ยวให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้เครือข่ายนักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ร่วมเป็นนักวิจัยในแผนงานวิจัยชุดนี้ ขอขอบคุณเครือข่ายนักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้มอบโอกาสให้เกิดนักวิจัยรุ่นใหม่ขึ้น ขอขอบคุณศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น และสถาบันยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ช่วยสนับสนุนด้านข้อมูลและการประสานงานทำให้การดำเนินงานได้รับความสะดวกมากขึ้น และขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณความดีที่ได้จากงานวิจัยนี้ แต่ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน

คณะผู้วิจัย
กุมภาพันธ์ 2557

สารบัญ

หน้า

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย	3
คำถามการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	11
สรุป	11

บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน (ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II)	12
แนวคิด ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015	17
การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	21
สรุป	34

บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา

กลยุทธ์ของแผนงานวิจัย	43
แผนการดำเนินงาน	44
กรอบแนวคิดการวิจัย	45

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	
สภาพทั่วไป	46
สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	58
นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	60
สถานการณ์ผลการพัฒนาปัจจุบัน	65
บทที่ 5 ศักยภาพและความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด	
ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	68
ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว	78
ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว	91
ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	103
ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน	119
ข้อเสนอกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนา	135
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ผลการศึกษา	141
สรุปและอภิปรายผล	155
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	159
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก 1 - บทความสำหรับการเผยแพร่	
ภาคผนวก 2 - กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์	
ภาคผนวก 3 - ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้/กิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับ	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 กรอบและประเด็นการศึกษา	20
ตารางที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015	37
ตารางที่ 3 ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	80
ตารางที่ 4 แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	86
ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างจุดยืนและความแตกต่างของแบรนด์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	92
ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างเอกลักษณ์ให้กับแบรนด์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	93
ตารางที่ 7 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Image) ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	93
ตารางที่ 8 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการออกแบบเนื้อหาสารเพื่อสร้างแบรนด์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	94
ตารางที่ 9 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อจุดขาย (Brand Idea) ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	94
ตารางที่ 10 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	95
ตารางที่ 11 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพของแบรนด์ (Brand Quality) ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	95
ตารางที่ 12 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างการรับรู้ เน้นความรู้สึก และประสบการณ์ (Brand Awareness) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	96
ตารางที่ 13 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อด้านการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	97
ตารางที่ 14 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าแบรนด์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	97
ตารางที่ 15 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับความรู้สึกของผู้บริโภค ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัด	98
ตารางที่ 16 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์	121
ตารางที่ 17 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์	122
ตารางที่ 18 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์	123

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 19 ข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น	125
ตารางที่ 20 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น	126
ตารางที่ 21 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น	127
ตารางที่ 22 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม	128
ตารางที่ 23 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม	129
ตารางที่ 24 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดมหาสารคาม	130
ตารางที่ 25 ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด	132
ตารางที่ 26 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด	133
ตารางที่ 27 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด	134

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ	13
ภาพที่ 2 การให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายในแต่ละประเทศ	17
ภาพที่ 3 วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาคอาเซียน	18
ภาพที่ 4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนที่สำคัญ	24
ภาพที่ 5 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	47
ภาพที่ 6 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น	51
ภาพที่ 7 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์	52
ภาพที่ 8 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม	53
ภาพที่ 9 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด	54
ภาพที่ 10 เส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก	56
ภาพที่ 11 ผู้โดยสารลงรถไฟขบวนกรุงเทพฯ-หนองคายที่สถานีรถไฟหนองคาย	57
ภาพที่ 12 (ซ้าย) ท่าอากาศยานขอนแก่น (ขวา) ท่าอากาศยานร้อยเอ็ด	57
ภาพที่ 13 โรงไฟฟ้าน้ำพอง	58
ภาพที่ 14 กลยุทธ์การพัฒนาตามกรอบแนวคิด Value-Chain	64
ภาพที่ 15 การไหลเวียนของแรงงานในสาขาวิชาชีพต่างๆ	78
ภาพที่ 16 การประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด	82
ภาพที่ 17 การประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	84
ภาพที่ 18 การจัดนิทรรศการออกบูธ	99
ภาพที่ 19 คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบสไลด์	100
ภาพที่ 20 เว็บไซต์แนะนำโครงการ	101
ภาพที่ 21 แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว	102
ภาพที่ 22 การกำหนด Positioning ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	135
ภาพที่ 23 ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ	156
ภาพที่ 24 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา	157

บทที่ 1

บทนำ

แผนงานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาศักยภาพของแต่ละภาคส่วนตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 เพื่อวางกรอบการทำงานในลักษณะบูรณาการสู่แผนปฏิบัติการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในพื้นที่มีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึง

- 1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย
- 1.3 คำถามการวิจัย
- 1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ
- 1.5 ขอบเขตของการวิจัย
- 1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.7 แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
- 1.8 สรุป

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

แบบเสนอโครงการวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในสาขาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เห็นชอบให้กลุ่มประเทศในอาเซียนรวมตัวเป็น AEC ภายในปี ค.ศ. 2020 โดยอาเซียนจะเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุนแรงงานมีฝีมือ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีขึ้น ในการนี้ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้เร่งรัดการรวมกลุ่มสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา เป็นสาขานำร่อง โดยมีประเทศสมาชิกรับผิดชอบในการจัดทำ Road map ในแต่ละสาขา โดยประเทศไทยรับผิดชอบในการจัดทำ Road map สาขาการท่องเที่ยวและการบิน เป็นสาขานำร่อง ซึ่งรวมอยู่ในสาขาการค้าบริการ และจะเปิดเสรีสาขาบริการใน Priority Sectors อันได้แก่ สาขาสุขภาพ, e-ASEAN, ท่องเที่ยวและการขนส่งทางอากาศ ภายในปี ค.ศ. 2010 นอกจากนั้นที่ประชุมยังเน้นให้เกิดการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ซึ่ง

ประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากร มาตรฐาน (Standard and Conformance) การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง และ Logistics service เพื่อการขนส่ง การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในอาเซียน และ การเคลื่อนย้ายของนักธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบวิชาชีพ และ แรงงานมีฝีมือ (Vatcharis, 20 เมษายน 2555)

ในขณะที่ได้มีการพิจารณากรอบความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ภายใต้การตระหนักดีว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทอย่างสำคัญทางยุทธศาสตร์ (Strategic role) ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภูมิภาคอาเซียน และช่วยพัฒนาอาเซียนจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม สังคมรวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ รวมถึงการส่งเสริมภาพลักษณ์ของอาเซียน (Advancing the rich and diverse social, cultural and historical and image of ASEAN) จึงได้ร่วมกันกำหนดแผนการรวมกลุ่มสาขาการท่องเที่ยวของอาเซียน (Roadmap for Integration of Tourism Sector) และจัดทำเป็นแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียน (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015) เพื่อกำหนดกรอบในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการยอมรับร่วมกัน โดยแผนการรวมกลุ่มสาขาท่องเที่ยวดังกล่าวจะมีส่วนสำคัญต่อการเร่งรัดการเปิดเสรี การบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค รวมถึงมาตรการต่างๆ ในการอำนวยความสะดวกการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น กระบวนการออกวีซ่าให้เป็นไปมาตรฐานเดียวกัน การยกเว้นวีซ่าให้คนชาติอาเซียน การเร่งรัดการจัดทำ ASEAN Single Visa และมาตรการการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรม และมาตรการการส่งเสริมการตลาดร่วมกัน เพื่อประชาสัมพันธ์อาเซียนในฐานะแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน

ประเทศไทย ถือเป็นประตูสู่ภูมิภาค (Asian to Gateway) ของ AEC ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย เช่น พม่า และ กัมพูชา มีนโยบายเปิดประเทศมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งจากในและนอกภูมิภาคสนใจในการเดินทางและการลงทุนในสองประเทศดังกล่าว และประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น เป็นโอกาสให้ไทยจับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงมาไทยก่อนที่จะกระจายไปสู่เพื่อนบ้านได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศกัมพูชา เริ่มมีการเปิดกว้างรับการลงทุนจากต่างประเทศ และมีการคาดการณ์การเติบโตจีดีพีในระดับร้อยละ 7 ขึ้นไป กลุ่มการตลาดด้านท่องเที่ยวของอาเซียน ตั้งเป้าว่าภายในปี 2558 จะมีนักท่องเที่ยวจากนอกภูมิภาคเดินทางเข้ามาราว 107 ล้านคน เพิ่มจากปี 2554 ซึ่งทำได้ 75 ล้านคน คิดในอัตราเติบโตราวร้อยละ 7-8 (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 16 มกราคม 2555) การเติบโตดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาภูมิภาค

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่จะได้รับผลโดยตรงจากการขยายตัวของธุรกิจและการพัฒนาที่เป็นผลจากการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน โดยสาขาการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสาขาที่มีแนวโน้มเติบโตและทำให้เกิดการพัฒนาภายในภูมิภาคได้ ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเสนอที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งเป็นการประชุมของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนหรือ กรอ. ใน 3 ประเด็น หนึ่งในนั้นคือการพิจารณาเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวขณะที่ ในอีก 3 ปี

ข้างหน้า จะมีการเดินทางเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ซึ่งทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน เวียดนามและลาวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อม ด้านต่างและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งการฝึกอบรมผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับ การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (พนิตนาฎ ขวัญแสนสุข, 2555)

จากความสำเร็จในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้ข้างต้น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็น หน่วยงานประสานงานกลางเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศูนย์วิจัยท่องเที่ยว ภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ได้ร่วมกันพัฒนาชุดโครงการ “ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การเป็น ศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน” โดยบูรณาการแนวความคิดการวิจัยตามกรอบแนวคิดจาก ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 และ ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2555 – 2559 ผลจากการวิจัยในชุดโครงการนี้มุ่งเน้นให้เกิด การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้น ภายใต้แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์อย่าง หลากหลาย นอกจากนั้นชุดโครงการยังมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานของการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืน ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่และผู้ประกอบการ แนวทางการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเพื่อเสริม ศักยภาพทางการแข่งขัน และที่สำคัญทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างจริงจังและทั่วถึงตามกรอบของแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียนโดยมุ่งเน้น การศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค

1.2 วัตถุประสงค์ของแผนงานวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาความพร้อมและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบใน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015
- 1.2.2 เพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 แต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 มีศักยภาพมากน้อยเพียงใดต่อการ ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยว
- 1.3.2 แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมอาเซียนควรเป็นไปในทิศทางใดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพื้นที่ และใช้ประโยชน์ได้จริง

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

- 1.4.1 ศักยภาพ ในการศึกษารั้วนี้หมายถึง ความสามารถและความพร้อมในการจัดการทรัพยากร ที่มีอยู่เพื่อรองรับการขยายตัวด้านท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนของ 4 จังหวัดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
- 1.4.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในการศึกษารั้วนี้หมายถึง จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์
- 1.4.3 สหวิทยาการ ในการศึกษารั้วนี้หมายถึง การบูรณาการสาขาวิชาการและกลุ่มวิชา เพื่อทำการวิจัยตามกรอบการศึกษาที่กำหนด ได้แก่ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การจัดการธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การตลาด สิ่งแวดล้อม วิศวกรรมศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น
- 1.4.4 ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการศึกษารั้วนี้หมายถึง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว หอการค้า เป็นต้น

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

แผนงานวิจัยนี้ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการวิจัยให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาตาม ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 ทั้ง 8 ประเด็น โดยได้จำกัดขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ซึ่งแต่ละโครงการย่อยได้มีการหนุนเสริมกันในแต่ละประเด็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ศึกษามากที่สุด โดยได้ยึดประเด็นการศึกษาตามกรอบการศึกษาของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 ทั้ง 8 ประเด็น ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. Marketing	ส่งเสริมและพัฒนาการตลาดภายใต้ brand “Southeast Asia: feel the Warmth”	โครงการย่อยที่ 3 การสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน	1) ได้แนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 2) สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเป้าหมาย พื้นที่ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ 3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเทศไทย 4) สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการสร้างแบรนด์สู่การรองรับ AEC

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
2. The Development of Regional Products and Experiences	1) ศักยภาพและความพร้อมขององค์ประกอบด้านต่างๆ ภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์ประกอบด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม 2) ธุรกิจบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 3) ศักยภาพและความพร้อมชุมชน	โครงการย่อยที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ชุมชนมีความพร้อมต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาตรฐานสากล 2) เกิดการพัฒนาศักยภาพในชุมชนของตนให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับชุมชนอื่นๆ เป็นการหนุนเสริมการแข่งขันทางเศรษฐกิจโดยใช้แนวคิดเชิงอนุรักษ์ 3) ศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจประเภทต่างๆ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของธุรกิจท่องเที่ยวและตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม 4) เผยแพร่แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
3. Investment	1) ธุรกิจท่องเที่ยว 2) ธุรกิจการโรงแรม 3) ธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เลี้ยงเหี่ยวตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจใจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	1) ได้พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม 2) ได้รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 3) ได้พัฒนาความสามารถของคนในชุมชนผู้จัดกิจกรรม ผู้ให้บริการ และผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เกิดความร่วมมือในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับองค์กรภาคธุรกิจท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว
4. PR and Promotion	กลยุทธ์ รูปแบบ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และสื่อสารด้านการท่องเที่ยว	โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่แนวทางยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนและสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อน

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
			บ้านได้ ผ่านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์และเว็บไซต์ โดยมีการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้นและเพิ่มรายได้ให้กับภูมิภาค
5. Mutual Recognition Arrangement (MRA)	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามมาตรฐานหลักสูตรท่องเที่ยวอาเซียน	โครงการย่อยที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เสียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	1) ได้ข้อมูลศักยภาพชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะจากชุมชนในการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2) ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนแก่หน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์ 3) ได้แผนการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวของทุนมนุษย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้คนในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
6. Creation and Implementation of ASEAN Tourism Standards	1) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว 2) Home-stay 3) Green Hotels 4) Food and Beverage Services 5) Public Restrooms 6) Ecotourism 7) Tourism Heritage	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เติบโตขึ้นตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	1) ได้พัฒนาศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจประเภทต่างๆ ในอุตสาหกรรมมารท่องเที่ยว 2) ทราบถึงสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจประเภทต่างๆ ในอุตสาหกรรมมารท่องเที่ยว 3) ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของธุรกิจท่องเที่ยวและตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม 4) ได้พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในชุมชน ผู้จัดกิจกรรม ผู้ให้บริการและผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเกิดความร่วมมือในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับองค์การภาคธุรกิจท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชนและนักท่องเที่ยว
		โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
7. Travel Facilitation, Connectivity and Communications	1) เครือข่ายการคมนาคมขนส่ง 2) บริการด้านการคมนาคมขนส่ง 3) Logistics	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เสียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ได้ทราบสภาพปัจจุบันและศักยภาพของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางของผู้ประกอบการด้านการขนส่ง 2) ได้พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายผู้ประกอบการบริการด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในระดับบุคคลและระดับกลุ่มเครือข่าย
8. Issues of Governance, Planning and Implementation	1) นโยบาย แผน ในทุกระดับ เพื่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวกลุ่มประเทศ ASEAN อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ สากลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้รับการจัดเก็บอย่างเป็นหมวดหมู่ 2) ได้คู่มือการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญ 3) ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามหลักสากล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ความพร้อมของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะสหวิทยาการเพื่อผลักดันภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน
- 1.6.2 ศักยภาพของแต่ละภาคส่วนตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015
- 1.6.3 กรอบการทำงานในลักษณะบูรณาการสู่แผนปฏิบัติการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

1.7 แนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

- 1.7.1 ประโยชน์เชิงนโยบาย ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการ สามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากแผนงานวิจัยไปเป็นกรอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่
- 1.7.2 ประโยชน์เชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลที่ได้ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาระดับสู่แผนปฏิบัติการได้
- 1.7.3 ประโยชน์เชิงสาธารณะ ช่วยเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.8 สรุป

คณะผู้วิจัยได้จัดทำแผนงานวิจัยเรื่องนี้ขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน การศึกษารั้ครั้งนี้จะทำให้ได้ทราบถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะสหวิทยาการเพื่อเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวสู่ประชาคมอาเซียน การดำเนินโครงการอย่างมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆทั้งภาครัฐ เอกชน ผู้ประกอบการ รวมถึงชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่ในชุมชนทั้ง 4 จังหวัด ผลจากการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนา นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม แล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรในท้องถิ่น อันจะทำให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่ใช้เป็นแนวคิดในการศึกษา การอธิบายเนื้อหา และปรากฏการณ์ที่พบจากการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วย

2.1 ปฏิญญาวาด้วยความร่วมมือในอาเซียน (ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II)

2.2 แนวคิด ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 - 2015

2.3 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

2.3.2 เส้นทางท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.4 สรุป

2.1 ปฏิญญาวาด้วยความร่วมมือในอาเซียน (ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II)

การก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) โดยปฏิญญากรุงเทพ เมื่อวันที่ 8 ส.ค.2510 มีคำขวัญว่า One vision, One identity, One community - หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ

- เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เทคโนโลยี และการบริหาร
- ความร่วมมือระหว่างอาเซียนทั้งต่างประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

ภาพที่ 1 ประชาคมอาเซียนทั้ง 10 ประเทศ

ปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมือในอาเซียน (ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II)

อาเซียนมีเป้าหมายจะก้าวไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ประกอบด้วยสามเสาหลัก ได้แก่ 1) การเมืองและความมั่นคง 2) เศรษฐกิจ และ 3) สังคมและวัฒนธรรม โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมของผู้นำอาเซียน คือ **“การสร้างประชาคมอาเซียนที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง มีกฎเกณฑ์กติกาที่ชัดเจน และมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง”** โดยเมื่อปี พ.ศ. 2551 ได้มีการจัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (Roadmap) ในทั้งสามเสาหลัก

ทั้งนี้ เป้าหมายหลักของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนอย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้น คือ การสร้างประชาคมที่มีความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาสและรับมือสิ่งท้าทายทั้งด้านการเมืองความมั่นคง เศรษฐกิจ และภัยคุกคามรูปแบบใหม่ โดยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น และประชาชนในอาเซียนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ประเทศไทยได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อมโยงในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Connectivity) เพื่อเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียน และนำไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 อีกทั้งเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของอาเซียนในเวทีโลก นอกจากการสร้างประชาคมอาเซียนที่เข้มแข็งแล้ว

อาเซียนยังให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์กับนอกภูมิภาค โดยมีเป้าหมายที่จะรักษาความเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในสถาปัตยกรรมในภูมิภาคและเพิ่มบทบาทของอาเซียนในเวทีโลก

การดำเนินการเพื่อรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 โดยเน้นสามเสาหลัก ได้แก่

1. **ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน** มีเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ 1) มีกติกาและมีการพัฒนาค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน โดยยึดมั่นหลักการของการไม่แทรกแซงกิจการภายในและการส่งเสริมค่านิยมของประชาคมควบคู่กันไป 2) มีความเป็นเอกภาพ ความสงบสุข และความแข็งแกร่ง พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่ครอบคลุมในทุกมิติ เพื่อส่งเสริมให้อาเซียนพึ่งพาอาศัยกลไกของตนมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาและความท้าทายต่าง ๆ ในภูมิภาค และ 3) มีพลวัตและมีปฏิสัมพันธ์กับนอกภูมิภาคอาเซียน
2. **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน** มีเป้าหมายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวสำหรับประชากร 600 ล้านคนในอาเซียน โดยมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุนและบุคลากรวิชาชีพต่าง ๆ อย่างสะดวกมากขึ้น และมีการไหลเวียนอย่างเสรียิ่งขึ้น สำหรับเงินทุน 2) การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นด้านนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ 3) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยการพัฒนา SMEs และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการริเริ่มเพื่อการรวมกลุ่มของอาเซียน (Initiative for ASEAN Integration: IAI) เพื่อลดช่องว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และ 4) การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก โดยเน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาค เพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายในด้านการผลิต/จำหน่ายภายในภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก
3. **ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม** มีเป้าหมายให้อาเซียนเป็นประชาคมที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง สังคมที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน ประชากรอาเซียนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมีการพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการใน 6 สาขา ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม สิทธิและความยุติธรรมทางสังคมความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน และการลดช่องว่างทางการพัฒนา

ด้านความเชื่อมโยงระหว่างกัน อาเซียนได้จัดทำแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (ASEAN Master Plan on ASEAN Connectivity) ในปี พ.ศ. 2553 เพื่อเป็นกรอบในการร่วมมือในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างกัน 3 มิติ คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านกฎระเบียบ และความเชื่อมโยงระหว่างประชาชน โดยความเชื่อมโยงดังกล่าวจะเน้นอาเซียนในเบื้องต้น และจะเป็นพื้นฐานในการเชื่อมโยงไปภูมิภาคต่าง ๆ อาทิ เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และอื่น ๆ ต่อไป

แผนแม่บทความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน¹

แผนแม่บทข้างต้นได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงภาคส่วนต่างๆ ของอาเซียนเข้าด้วยกัน ทั้งในเชิงกายภาพ และมีติดอื่นๆ เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ หรือสังคมวัฒนธรรม โดยจะเน้นการดำเนินงานตามแผน ASEAN Connectivity Master Plan เป็นสำคัญ

ในปัจจุบันคำว่า “ประชาคมอาเซียน” เป็นทิศทางที่ทุกประเทศในกลุ่มอาเซียนต้องมุ่งไป เพราะการรวมกลุ่มจะช่วยให้อาเซียนมีอำนาจต่อรองในเวทีโลกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มของอาเซียนเองก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเชื่อมโยงกันไม่มากนัก ด้วยเหตุผลหลาย

¹ ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ณ วันที่ 16 มิถุนายน 2554

ประการ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม ซึ่งยุทธศาสตร์หนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนให้การรวมประชาคมอาเซียนเกิดขึ้นได้จริง คือ การวางรากฐานให้ประเทศในอาเซียนมี “ความเชื่อมโยง” (connectivity) ระหว่างกันมากขึ้น การเชื่อมโยงนี้ไม่ได้หมายถึงโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงโทรคมนาคม กฎระเบียบ การท่องเที่ยว และการศึกษาด้วย ซึ่งองค์กรอาเซียนเองมีแผนแม่บทในเรื่องนี้อยู่แล้ว โดยออกเอกสาร **Master Plan on ASEAN Connectivity** เป็นแผนแม่บทด้านการเชื่อมโยงอาเซียนเข้าด้วยกันในด้านต่างๆ ในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 และผู้นำอาเซียนในการประชุม ASEAN Summit ครั้งที่ 17 ที่ประเทศเวียดนามได้ลงนามใน “ปฏิญญาฮานอย” (Hanoi Declaration) ว่าจะปฏิบัติตามแผนแม่บทเรื่องการเชื่อมต่ออาเซียนเข้าด้วยกัน โดยได้แบ่งมิติของการเชื่อมต่อออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. การเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งหมายถึงการเชื่อมโครงข่ายคมนาคม สารสนเทศ และพลังงานเข้าด้วยกัน
2. การเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบ หมายถึงการเชื่อมโยงในเรื่องการเปิดเสรีและอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน การสร้างข้อตกลงยอมรับร่วมกัน พิธีการในการข้ามพรมแดน และเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ เป็นต้น
3. การเชื่อมโยงด้านประชาชน เน้นเรื่องการศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ในแผนแม่บทยังกล่าวถึงแผนปฏิบัติการและช่องทางการทางงบประมาณจากองค์กรต่างๆ มาช่วยผลักดันนโยบายนี้ให้เป็นจริงด้วย โดยมีข้อมูลเบื้องต้นของแผนการเชื่อมโยงอาเซียนในแต่ละมิติ ดังนี้

1. การสร้างโครงข่ายเชื่อมอาเซียนด้านโครงสร้างพื้นฐาน แบ่งออกเป็น 3 เรื่องใหญ่ๆ ได้แก่
 - 1.1 โครงข่ายด้านคมนาคม (Transportation) ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดของแผนแม่บทฉบับนี้ แบ่งแยกย่อยได้เป็นการคมนาคมทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ
 - 1.2 โครงสร้างด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT infrastructure) เน้นการเชื่อมโครงข่ายการสื่อสารเข้าด้วยกัน และยังมีเรื่องกฎระเบียบด้านการสื่อสารในแต่ละประเทศด้วย
 - 1.3 โครงสร้างด้านพลังงาน (Energy infrastructure) แบ่งออกเป็นเรื่องของเชื้อเพลิงปิโตรเลียม (ท่อส่งน้ำมัน) และพลังงานไฟฟ้า (Power grid)

2. การเชื่อมโยงด้านกฎระเบียบ การเชื่อมโยงลักษณะนี้จะครอบคลุมข้อตกลง พิธีการ ในระดับนานาชาติหรือระดับภูมิภาค แบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยๆ ดังนี้

- 2.1 นโยบายด้านการขนส่งและคมนาคม (Transport facilitation) เน้นกฎเกณฑ์ด้านคมนาคมข้ามพรมแดนระหว่างประเทศภายในอาเซียนด้วยกัน
- 2.2 นโยบายด้านการขนส่งสินค้าอย่างเสรี (Free flow of goods) เพื่อส่งเสริมการค้าภายในภูมิภาค
- 2.3 นโยบายเปิดเสรีภาคบริการ (Free flow of services)

2.4 นโยบายเปิดเสรีการลงทุน (Free flow of investment)

2.5 นโยบายเปิดเสรีภาคแรงงาน (Free flow of skilled labor and human development)

2.6 นโยบายด้านการผ่านแดน (Cross-border procedures) ให้การเดินทางข้ามประเทศสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น

3. การเชื่อมโยงด้านประชาชน ถึงแม้โครงสร้างพื้นฐานทางการเดินทางและกฎระเบียบจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ตาม แต่หากตัว “คน” หรือประชากรในกลุ่มประเทศอาเซียนยังมีความเชื่อมโยงกันน้อย การรวมกลุ่มอาเซียนก็ไม่มีทางสำเร็จได้ ด้วยเหตุนี้ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงในด้านประชาชนจึงได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนย่อย ได้แก่

3.1 การเชื่อมโยงทางการศึกษาและวัฒนธรรม

3.2 การเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวภายในอาเซียน

2.2 แนวคิด ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 - 2015

	Culture*	Nature	Cruise	Marine**	People	Urban	Food	Medical tourism	Festivals and Events	Adventure	Gaming	Creative***	Education	MICE	Gateway/ Hubs	Shopping	Business	Handicrafts	Sport Tourism	Pilgrimage Tourism
Brunei Darussalam	X	X	X	X					X					X					X	
Cambodia	X	X	X	X	X	X	X		X		X	X								
Indonesia	X	X	X	X		X				X										
Lao PDR	X	X	X		X				X											
Malaysia	X	X	X	X		X		X			X			X						
Myanmar	X	X	X	X						X										X
Philippines	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					X		
Singapore	X		X			X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X			
Thailand	X	X					X	X	X			X		X		X		X	X	
Vietnam	X	X	X	X	X		X													

Note:

* Culture includes UNESCO World Heritage sites, local tradition and intangible heritage, ethnic groups/ minorities, community based tourism/homestay.

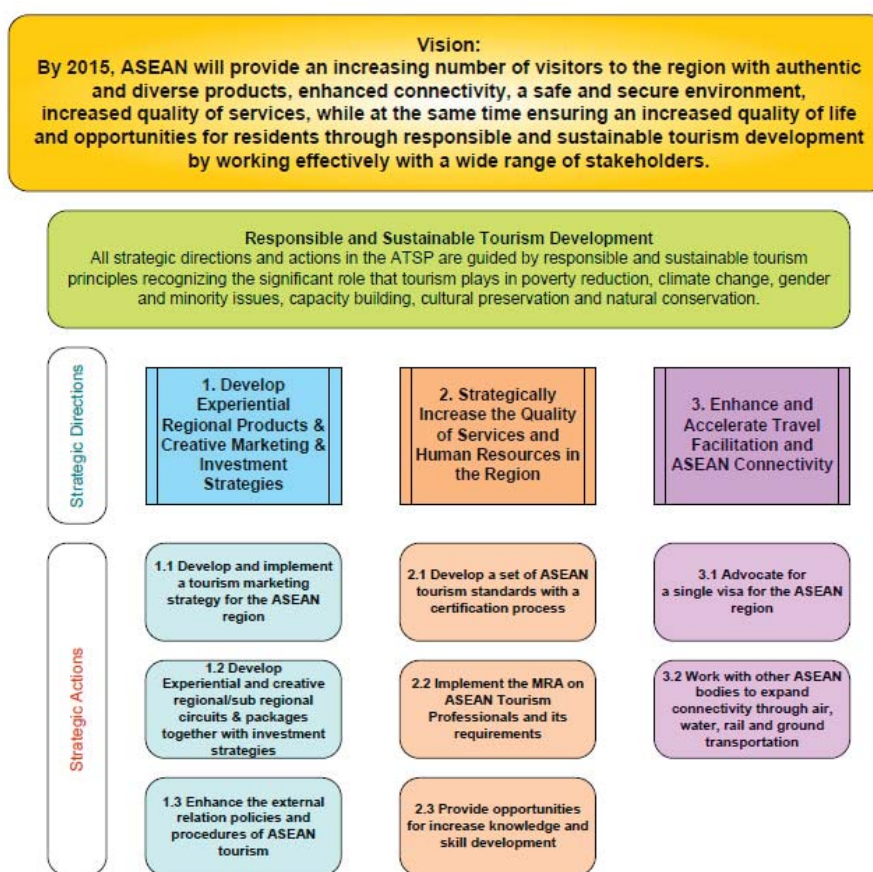
** Marine includes diving, surfing, beaches.

*** Creative includes the performing and visual arts, music, Broadway shows, design etc.

ภาพที่ 2 การให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายในแต่ละประเทศ

แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของอาเซียน ในปี 2554 – 2558 ในระยะเวลา 5 ปี จำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น 20 ประเภท แล้วทำการวิเคราะห์ศักยภาพของประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ อันได้แก่ บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และ เวียดนาม เพื่อระบุศักยภาพ

ความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนาเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมให้การท่องเที่ยวแต่ละประเภทในแต่ละประเทศนั้นสามารถรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นจากการจัดตั้งประชาคมอาเซียน โดยรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 20 ประเภท ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เรือสำราญ การท่องเที่ยวทางทะเล ชนพื้นเมือง อาหาร เทศกาล การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การพจญภัย เกม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (ศิลปะ เพลง ละครเวที การออกแบบ และอื่นๆ) การศึกษา MICE การเป็นศูนย์กลาง/ประตูสู่การเชื่อมต่อ แหล่งจับจ่ายซื้อของ ทางด้านธุรกิจ งานหัตถกรรม กีฬา และการแสวงบุญ ในส่วนของประเทศไทยพบว่ามีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อาหาร เทศกาล การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ MICE แหล่งจับจ่ายซื้อของ งานหัตถกรรม และกีฬา (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 3 วิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์พัฒนาภูมิภาคอาเซียน

วิสัยทัศน์การพัฒนาการท่องเที่ยวของอาเซียนที่ถูกกำหนดขึ้นภายใต้แผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวประชาคมอาเซียน 2011-2015 กำหนดไว้ว่า ภายในปี 2558 สิ่งที่จะเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมเป็นประชาคมอาเซียนได้แก่ จำนวนนักท่องเที่ยวทั้งด้านปริมาณและเชื้อชาติ ความหลากหลายของผลผลิตด้านการท่องเที่ยว ความเชื่อมโยง ความปลอดภัยและความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อม โดยต้องมีการเพิ่มคุณภาพของ

การบริการ ในขณะเดียวกันต้องให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต และโอกาสของประชาชนในพื้นที่ ผ่านการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยได้กำหนดทิศทางการดำเนินกลยุทธ์ออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาประสบการณ์ประสบการณ์ ผลิตภัณฑ์ การตลาดเชิงสร้างสรรค์ และกลยุทธ์ในการลงทุน ซึ่งประกอบด้วย 3 แนวทางที่สามารถทำให้บรรลุเป้าหมายได้ 2) กลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพของการบริการ และทรัพยากรมนุษย์ในภูมิภาค ประกอบด้วย 3 แนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าประสงค์ และ 3) ยุทธศาสตร์และกระตุ้นการบริการด้านการเดินทางและการเชื่อมต่อในภูมิภาค (ภาพที่ 3)

ในส่วนของประเทศไทยได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการเข้าร่วมประชาคมอาเซียน โดยมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ ระบุแนวทางในการพัฒนาและเตรียมความพร้อมไว้ในทำแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยที่สอดคล้อง โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559

- ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค
- การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียและการเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นความท้าทายและโอกาสใหม่ของประเทศไทย
- ประเทศไทยได้แสดงบทบาทการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในอนุภูมิภาคผ่านนโยบายกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2555 - 2559

- ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 ประเทศไทยได้แสดงบทบาทการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในอนุภูมิภาคผ่านนโยบายกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเด็นที่ 8) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

จากแผนยุทธศาสตร์ต่างๆที่กล่าวมาข้างต้น การวิจัยนี้จึงได้กำหนดกรอบและประเด็นการศึกษาหลักดังแสดงในตารางด้านล่างนี้ โดยกรอบและประเด็นการศึกษาได้พัฒนาจาก ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินการวิจัยนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อรองรับ AEC ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 กรอบและประเด็นการศึกษา

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	สาขาที่เกี่ยวข้อง
1. Marketing	ส่งเสริมและพัฒนาการตลาดภายใต้ brand “Southeast Asia: feel the Warmth”	การตลาดการท่องเที่ยว
2. The Development of Regional Products and Experiences	- ศักยภาพและความพร้อมขององค์ประกอบด้านต่างภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยวเช่น องค์ประกอบด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้ง 20 ประเภทการท่องเที่ยว	การท่องเที่ยว, สถาปัตยกรรมและผังเมือง, ศิลปกรรม, ภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, เกษตรศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา, ธรณีวิทยา, ออกแบบนิเทศศิลป์, ออกแบบอุตสาหกรรม, โบราณคดี, ชุมชนศึกษา, มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
	- ธุรกิจบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว	
	- ศักยภาพและความพร้อมชุมชน	
3. Investment	- ธุรกิจท่องเที่ยว	การลงทุน, บริหารธุรกิจ
	- ธุรกิจการโรงแรม	
	- ธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	
4. PR and Promotion	กลยุทธ์ รูปแบบ ช่องทาง การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ สื่อสาร ด้านการท่องเที่ยว	นิเทศศาสตร์, สื่อสารและประชาสัมพันธ์, การตลาด, สารสนเทศ
5. Mutual Recognition Arrangement (MRA)	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามมาตรฐานหลักสูตรท่องเที่ยวอาเซียน	Human Resource Development, การท่องเที่ยว, การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
6. Creation and Implementation of ASEAN Tourism Standards	มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว Home-stay Green Hotels Food and Beverage Services Public Restrooms Ecotourism Tourism Heritage	การท่องเที่ยว, การโรงแรม, สถาปัตยกรรมและผังเมือง, ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การรับรองมาตรฐาน, สาธารณสุขศาสตร์

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	สาขาที่เกี่ยวข้อง
7. Travel Facilitation , Connectivity and Communications	- เครือข่ายการคมนาคมขนส่ง	คมนาคมขนส่ง, ผังเมือง, Logistics, วิศวกรรมอุตสาหการ
	- บริการด้านการคมนาคมขนส่ง	
	- Logistics	
8. Issues of Governance, Planning and Implementation	- นโยบาย แผน ในทุกระดับ เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวกลุ่มประเทศ ASEAN อย่างมีประสิทธิภาพ	รัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, นิติศาสตร์, วิทยาการจัดการ
	- ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ สาขที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	

2.3 การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

2.3.2 เส้นทางท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1) เส้นทางภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน

2.3.1 แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization – WTO) รวบรวมการบูรณาการความรู้ งานวิจัยด้านการท่องเที่ยว ควรศึกษาประเด็นดังนี้

Tourism

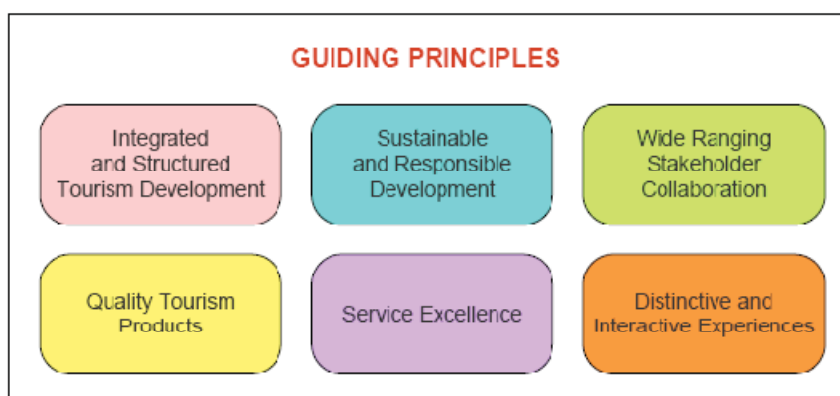
- Sociology - Sociology of Tourism
- Education – Tourism
- Business – Tourism
- Transportation – Tourism Transportation
- Public Administration – Tourism Administration
- Law – Tourism Law
- Marketing – Tourism Marketing
- Planning – Tourism
- Park and Area – Recreation
- Agricultural – Rural
- Ecology – Sustainable
- Geography – Geography of Tourism
- Political Sciences – Facilitation
- Anthropology – Tourists residents
- Psychology – Tourism Motivations
- Economics – Economic effects of tourism

- 1) Sociology (สังคมวิทยา) : สังคมการท่องเที่ยว จะเจริญเติบโตได้นั้นจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบมวลชน จะมีการเปลี่ยนแปลงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตามเพศ อายุ สัญชาติ เป็นต้น
- 2) Education (การศึกษา) : เป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นการวางแผนทาง หลักพื้นฐาน แนวคิด และการฝึกฝนขั้นพื้นฐานก่อนจะเป็นบุคลากรที่สำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- 3) Business Management (การจัดการธุรกิจ) : จะต้องศึกษาเกี่ยวกับบัญชี การตลาด การตัดสินใจ ธุรกิจ ทักษะการขาย เป็นต้น จะศึกษาเกี่ยวกับการแข่งขัน In the tourist Industry
- 4) Law (กฎหมาย) : การเพิ่มขึ้นของเศรษฐกิจและโลกาภิวัตน์ รวมถึงความซับซ้อน ของกฎหมาย และความแตกต่างของแต่ละประเทศ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภค
- 5) Ecology (นิเวศวิทยา) : เน้นไปในเรื่องของ การรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ

- 6) Geography (ภูมิศาสตร์) : เสนอ การวิเคราะห์จากมุมมองของการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ โดย พิจารณา การกระจายในระดับ ภูมิภาค ระดับ ชชาติ หรือระดับนานาชาติของตลาดการ ท่องเที่ยว ศูนย์กลาง ของการท่องเที่ยว
- 7) Anthropology (มานุษยวิทยา) : เป็นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม จะต้องศึกษาเงื่อนไขและตรวจสอบความต้องการของนักท่องเที่ยว และผลกระทบพฤติกรรมของผู้ เยี่ยมชม
- 8) Psychology (จิตวิทยา) : ช่วยให้มีความเข้าใจถึงแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ความต้องการ และ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว การตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว รวมถึงการพิจารณาการ ออกแบบสินค้า ให้แก่นักท่องเที่ยว
- 9) Statistics (สถิติ) : เป็นเครื่องมือที่รองรับและสนับสนุนการศึกษาและการทำวิจัยของวิชาต่างๆ ซึ่ง รวมไปถึงเป็นตัวชี้วัดเศรษฐกิจ จิตวิทยา และสังคมวิทยา
- 10) Economics (เศรษฐกิจ) : ตั้งแต่การท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจ แหล่งท่องเที่ยวใน ภูมิภาคส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวแบบ Inbound Visitors ซึ่งจะต้องศึกษาเกี่ยวกับรายได้ของการ ท่องเที่ยวแบบมวลรวม

วิทยาลัยนวัตกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยวในอาเซียน โดยให้มีการปรึกษาหารืออย่างเต็มรูปแบบกับผู้เชี่ยวชาญและองค์กรต่าง ๆ ใน ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายในปี 2558 แผน ยุทธศาสตร์จะช่วยแนะนำนโยบายและการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของอาเซียน ทั้งด้านการตลาด การสร้างแบรนด์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล มาตรฐานด้านคุณภาพ ยุทธศาสตร์การลงทุน การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว การจัดการกับวิกฤตและการสื่อสารในภาวะวิกฤติ โครงสร้างพื้นฐาน และนโยบายเกี่ยวกับเขตแดนแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียนสำหรับปี 2554 – 2558 นี้ เกิดขึ้นจากความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างองค์กรด้านการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน กับโครงการ ASEAN Competitiveness Enhancement หรือ โครงการ ACE ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้าน งบประมาณจากองค์การเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID) และกับ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ “แผนยุทธศาสตร์นี้จะร่างขึ้นจากทัศนวิสัยในมุมกว้าง และจะนำเสนอข้อเสนอแนะ ใหม่ ๆ สำหรับภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่เป็นเชิงยุทธศาสตร์ และสามารถนำไปปฏิบัติได้” ศาสตราจารย์ วอลเตอร์ เจมีสัน จากวิทยาลัยนวัตกรรมการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กล่าว ณ ศุภการ และการตรวจคนเข้าเมือง (www.thaibusinesspr.com, 2009) โดยจำนวนนักท่องเที่ยวในปี ค.ศ. 2009 ที่เข้ามา ท่องเที่ยวอาเซียนมีถึง 65 ล้านคน มาเลเซียครองอันดับหนึ่ง ไทย อันดับสอง ตามมาด้วย สิงคโปร์ และต่อไป จะสามารถเข้ามาท่องเที่ยวอาเซียนด้วยวีซ่าใบเดียว เช่นเดียวกับสหภาพยุโรป (ปรับปรุงจาก www.isc-gspa.org, 2554)

ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 Promoting ASEAN Tourism Heritage Sites
การท่องเที่ยวมรดกวัฒนธรรมถือเป็นสาขาหนึ่งใน Roadmap 19 มาตรการ ที่อาเซียนให้ความสำคัญ

ภาพที่ 4 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนที่สำคัญ

จะเห็นได้จาก Guiding principle ด้านบน พบว่า การบูรณาการการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานถือเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่อาเซียนได้ให้ความสำคัญ

และสืบเนื่องจากการให้ความสำคัญดังกล่าว พบว่า ในส่วนของวิสัยทัศน์ตามภาพที่ 3 นั้น หัวข้อ 1 ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยว (Product) ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการทำการตลาด Department of Tourism ของประเทศฟิลิปปินส์ กำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยว 6 ด้านสำหรับการจัดทำกรอบของ ASEAN คือ

1. Green Hotel
2. Food & Beverage Services
3. Publics Restroom
4. Home Stay
5. Ecotourism
6. Tourism Heritage

แนวโน้มการท่องเที่ยวส่วนของอาเซียนเน้นการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ รัฐมนตรีการท่องเที่ยวอาเซียนพบกันในวันพุธที่ 11 มกราคม 2555 (www.aseanwatch.org อ้างถึงใน www.jakartapost.com) เพื่อหาหรือการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวอาเซียนในเวทีการท่องเที่ยวระดับภูมิภาค โดยการหาหรือเน้นความหลากหลายของสินค้าและตลาด ประกอบกับ คุณภาพของสินค้า เพื่อการพัฒนาภาคการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในภูมิภาคซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะทำให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ ยังมีแผนการที่จะเปลี่ยนภูมิภาคให้เป็นการท่องเที่ยวแบบมี Theme ดังนั้น จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยการจัดโครงการฝึกอบรมและให้การรับรอง

ต่างๆ อีกทั้ง ที่ประชุมรัฐมนตรียังหารือกันถึงแผนการอนุมัติวีซ่าอาเซียน (ASEAN single visa scheme) และการอำนวยความสะดวกการเดินทางท่องเที่ยวจากประเทศอาเซียนหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง อีกทั้งในส่วนของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยวภายใต้กรอบ MRA อาเซียนประกอบด้วย 2 สาขาหลัก คือ สาขาที่พักและสาขาการเดินทาง โดยสาขาที่พักประกอบด้วย 23 ตำแหน่งงานในแผนกต้อนรับ แผนกแม่บ้าน แผนกอาหาร แผนกอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนสาขาการเดินทางประกอบด้วย 9 ตำแหน่งงานในตัวแทนท่องเที่ยวและบริษัททัวร์ ข้อตกลง MRA ดังกล่าวครอบคลุมผู้ปฏิบัติงานในภาคท่องเที่ยวและโรงแรมของไทยกว่า 2.7 ล้านคน ที่จะได้รับประโยชน์จากการยกระดับฝีมือแรงงาน ให้ได้มาตรฐาน ผ่านการรับรองและมีทางเลือกในการทำงานจากตลาดแรงงานที่ใหญ่ขึ้น (www.prachachat.net, 18 กรกฎาคม 2554)

ส่วนของประเทศไทยเองรับผิดชอบด้านวัฒนธรรม ธรรมชาติ อาหาร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เทศกาล งานประเพณี สร้างสรรค์ (รวมถึงการแสดง ทัศนศิลป์ ดนตรี การแสดงโชว์ งานออกแบบ) การประชุมสัมมนา นิทรรศการ และการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล ซอปปิง งานฝีมือ และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา

2.3.2 เส้นทางท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 เส้นทาง ได้แก่

- 1) เส้นทางภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2) เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เส้นทางภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

เพ็ญศรี เจริญวานิช (2545) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน: งบประมาณเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี พ.ศ. 2545

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2549) ศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองคูแฝดธาตุพนม-เรณูนคร โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานจังหวัดนครพนม เพื่อจัดทำเป็นแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในสภาพจริง การดำเนินงานเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ทั้งอำเภอธาตุพนมและอำเภอเรณูนคร แผนแม่บทดังกล่าวช่วยให้ท้องถิ่นเกิดการพัฒนาด้านทุนนิยม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และทุนทางเศรษฐกิจต่อไป

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2550) ศึกษาเรื่อง การจัดทำแผนแม่บทกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว “ดินแดนไดโนเสาร์” พบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวน้อยส่วนมากเป็นกลุ่มนักเรียนที่เดินทางมาทัศนศึกษา ความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวผ่านการตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นผ่านทางแบบสอบถามชี้ให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวต้องการให้พัฒนาเส้นทางคมนาคมในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่ง

ท่องเที่ยวในเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวดินแดนไดโนเสาร์ในจังหวัดขอนแก่นและกาฬสินธุ์ โดยจัดกิจกรรมให้เกิดการท่องเที่ยวแบบเชื่อมโยงของสองพื้นที่ ตลอดจนการจัดทำข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ให้ถูกต้องและครอบคลุม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

กษม อมันตกุล (2550) ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบศิลปกรรมอีสานเพื่อการออกแบบสัญลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาในอีสานตอนกลาง ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงสำรวจข้อมูลพื้นที่จากสถานที่จริง เพื่อค้นหาเอกลักษณ์ที่โดดเด่นจากสถานที่นั้นๆ แล้วนำมาออกแบบเป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ง่ายต่อการจดจำของนักท่องเที่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

การศึกษาวิจัยการท่องเที่ยวในสมัยแรกเริ่มของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษาเฉพาะบริบทของสถานที่ โดยศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์ และคณะ (2530) แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (อีสานใต้) นำเสนอแก่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การศึกษารูปแบบของแหล่งที่พักแรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง สุพัตรา สร้อยเพชร, อัญชลี รุ่งชัยยันต์, สมยศ โอ่งเคลือบ, ธิติพร ตัญยโชติ งบประมาณเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี พ.ศ. 2547 โดยการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักแรมรูปแบบใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาจังหวัดในเขตภาคอีสานตอนล่างได้แก่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาความคิดเห็นของผู้พักแรมถึงแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการของสถานบริการที่พักแรม ศึกษารายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง วิธีการศึกษาวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้แบบสำรวจจำนวนผู้เข้าพักแรมเพื่อสำรวจข้อมูลการเข้าพักจากสถานประกอบการที่พักเป็นรายเดือนตลอดทั้งปี และใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้เข้าพักแรมในสถานประกอบการที่พักในอำเภอเมืองของทุกจังหวัดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จำนวน 445 ชุด เป็นการสอบถามความคิดเห็นต่อการให้บริการที่พักแรม ปัญหา และข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการให้บริการ ตลอดจนการเสนอรูปแบบที่พักแรมในรูปแบบใหม่ที่น่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว

รศ.ดร.เพ็ญศรี เจริญวานิช ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง : งบประมาณเงินอุดหนุน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี พ.ศ. 2547

2) เส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน

ระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก

www.asiaroadexpress.com (2554) กล่าวถึงรายละเอียดของโครงข่ายเส้นทางแนวตะวันออก - ตะวันตก (East - West Corridor) หรือ เส้นทาง R2 เชื่อมโยง พม่า - ไทย - ลาว - เวียดนาม จาก ท่าเรือเมาะละหม่ง - แม่สอด - มุกดาหาร - สะหวันนะเขต - ดานัง ระยะทางประมาณ 1,450 กิโลเมตร

เส้นทางในส่วนของพม่า คือ ช่วงเมาะละหม่ง-เมียวดี ระยะทาง 200 กิโลเมตร ไทยได้ให้ความช่วยเหลือเงินกู้แก่พม่าในการปรับปรุงถนนช่วงแม่สอด/เมียวดี-พะอ้น ระยะทาง 153 กิโลเมตร เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายไทย-พม่า-อินเดีย

เส้นทางในส่วนของไทย คือ ช่วงแม่สอด - มุกดาหาร ระยะทาง 774 กิโลเมตร ก่อสร้างเป็น ทาง 4 ช่องจราจรแล้ว ระยะทางรวม 113 กิโลเมตร และอยู่ระหว่างการก่อสร้างขยายเป็น 4 ช่องจราจร ระยะทาง 202 กิโลเมตร รวมทั้งมีแผนจะขยายเป็น 4 ช่องจราจร ตามแผนฯ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ระยะทาง 317 กิโลเมตรสำหรับสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 (มุกดาหาร - สะหวันนะเขต) รวมทั้งถนนเชื่อมต่อสะพาน ระยะทาง 6.1 กิโลเมตร ไทยและลาวได้ขอกู้เงินจาก JBIC มาก่อสร้าง

เส้นทางในส่วนของลาว คือ เซโน-แดนสวรรค์ ในช่วง เซโน-เมืองผิน ระยะทาง 130 กิโลเมตร อยู่ระหว่างการปรับปรุง โดยได้รับเงินช่วยเหลือจาก JICA ช่วงเมืองผิน-แดนสวรรค์ ระยะทาง 78 กิโลเมตร

เส้นทางในส่วนของเวียดนาม คือ ลาวบาว-ดานัง ในช่วงลาวบาว-ดองฮา ระยะทาง 83 กิโลเมตร กำลังเตรียมการก่อสร้าง ระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี และในช่วงดองฮา-ดานัง มีการก่อสร้างอุโมงค์ (เว้-ดานัง) ระยะทาง 12.3 กิโลเมตร รวมทั้งอยู่ระหว่างก่อสร้างอุโมงค์คู่ความยาว 6.4 กิโลเมตร และถนนเชื่อมต่อ 5.9 กิโลเมตร

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว พบว่า สะหวันนะเขตมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งกระจายอยู่ทั่วไปภายในแขวงและรัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาและการลงทุนด้านการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และบางส่วนใช้เป็นเส้นทางผ่านไปสู่วียดนาม โดยเดินทางข้ามมาจากจังหวัดมุกดาหาร ผ่านสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) ซึ่งทำให้ทั้งสองพื้นที่เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น

นโยบายการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางหมายเลข 9 มีหลายระดับด้วยกัน โดยการทบทวนเอกสารนี้ได้แบ่งเป็นนโยบายต่างประเทศ ระดับประเทศ และระดับจังหวัด (ดลฤทัย โกวรรณกุล, 2550) ดังนี้

จันทรา แสงทิพย์ และคณะ (2551) ศึกษาเรื่อง พุทธสถาปัตยกรรมริมโขง ซึ่งประกอบไปด้วยพระธาตุ อุโบสถ วิหารที่ปรากฏอยู่ตลอดริมชายฝั่งของแม่น้ำโขงในเขตภาคอีสาน แสดงถึงความเชื่อมโยงในทางวัฒนธรรมสายไทย-ลาวที่เจริญรุ่งเรืองอยู่ในภูมิภาคแห่งนี้ ผลจากงานวิจัยทำให้เข้าใจในวิถีของความเป็นพื้นถิ่นและเจตจำนงที่มีอยู่ในศิลปวัตถุบนเส้นทางเลียบลำน้ำโขง เกิดการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และทำให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนมรดกของตนต่อไป

Greater Mekong Sub Region (GMS)

กลุ่มประเทศสมาชิก GMS มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ ความมีมิตรไมตรี และแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลกหลายแห่งในภูมิภาค GMS ทำให้การท่องเที่ยวในอนุภูมิภาค GMS ได้รับความสนใจและมีศักยภาพในการดึงดูดจากเอเชีย ยุโรป และอเมริกา เป็นอย่างมากในปัจจุบัน

ตามที่มีการประชุมระดับรัฐมนตรี ครั้งที่ 18 แผนงานการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ ระหว่างวันที่ 11-12 ธันวาคม 2555 ณ นครหนานหนิง สาธารณรัฐประชาชนจีน นั้น แผนงาน GMS ได้ฉลองความร่วมมือครบรอบ 20 ปี ในปี 2555 นี้ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาการก้าวหน้าอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน แผนงาน GMS ได้ดำเนินงานรวม 179 โครงการ ประกอบด้วยโครงการลงทุนวงเงินรวม 15,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนใหญ่เป็นด้านคมนาคมและพลังงาน และโครงการด้านวิชาการ วงเงินรวม 288 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนใหญ่เป็นโครงการด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ในปัจจุบันแผนงาน GMS อยู่ระหว่างการจัดทำกรอบการลงทุนของภูมิภาค (Regional Investment Framework: RIF) ตามแนวทางที่กำหนดภายใต้กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาแผนงาน GMS ฉบับใหม่ ปี 2555-2565 ที่เน้นการพัฒนาแนวระเปียงเศรษฐกิจเป็นแนวหลัก

ในโอกาสการประชุมครั้งนี้ รัฐมนตรีแผนงาน GMS ได้ร่วมเสนอแนวทางการจัดทำกรอบการลงทุนฯ โดยสนับสนุนให้กรอบการลงทุนฯ มีความชัดเจนตามแนวคิดการพัฒนาที่สร้างสรรค์ครอบคลุมและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเร่งพัฒนาการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเมืองและเมืองชายแดน และเขตเศรษฐกิจพิเศษ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านการเกษตรและพลังงาน รวมถึงการพัฒนาศักยภาพของภาคส่วนต่างๆ อาทิ แรงงาน หน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนการปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายให้เอื้อต่อการลงทุน รัฐมนตรีทุกประเทศเห็นพ้องต้องกันว่าการส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐและเอกชนการเพิ่มบทบาทของ SMEs การใช้ประโยชน์จากคณะทำงาน 9 สาขาภายใต้แผนงาน GMS และสภาธุรกิจ 6 ประเทศลุ่มน้ำโขง รวมถึงการเชื่อมโยงแผนงาน GMS กับอาเซียน และกลไกระดับภูมิภาคอื่นๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการระดมทุนเพื่อการพัฒนา

นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ยืนยันการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยต่อแผนงาน GMS อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นย้ำบทบาทและข้อเสนอของไทย ดังนี้

- 1) บทบาทของไทยในการช่วยพัฒนาการเชื่อมโยงทางกายภาพของภูมิภาค อาทิ การก่อสร้างเส้นทางรถไฟเชื่อมโยทานาแล้ง-เวียงจันทน์ สปป.ลาว เส้นทางรถไฟเชื่อมโยทากัมพูชาที่อำเภอรัษฎประเทศ รวมถึงถนนบริเวณเมียวดี - กอกระเรกในเมียนมาร์ และขอให้ ADB ช่วยสนับสนุนเมียนมาร์ในการเชื่อมต่อถนนในบริเวณนี้ โดยได้ถือโอกาสนี้แสดงความยินดีกับพิธีเปิดท่าเรือพาณิชย์เชียงแสนของไทยและพิธีเทคอนกรีตสะพานโครงการมิตรภาพแห่งที่ 4 ระหว่างไทย - สปป.ลาว (เชียงของ-ห้วยทราย) ในวันที่ 12 ธันวาคม 2555 ทั้งนี้ได้เปิดใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2556
- 2) ขอให้ GMS เร่งปรับปรุงอำนวยความสะดวกการค้า อาทิ การปรับแนวเส้นทางของระเบียบเศรษฐกิจ การวางระบบประกันภัยข้ามพรมแดน การบริหารจัดการชายแดนที่ทันสมัย และพร้อมให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง และเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ณ ด่านพรมแดน
- 3) ขอให้ ADB ช่วยสนับสนุนความต่อเนื่องของแผนงานพนมเปญ ซึ่งเป็นแผนงานฝึกอบรมข้าราชการของประเทศ GMS ให้ดำเนินการต่อเนื่องไปหลังจากปี 2557
- 4) ไทยขอให้นักลงทุนและภาคีการพัฒนาที่น่าสนใจเข้ามาร่วมลงทุนในโครงการพัฒนาท่าเรือน้ำลึกและนิคมอุตสาหกรรมทวาย ซึ่งไทยและเมียนมาร์ได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานร่วมกันใน 3 ระดับ และได้เห็นชอบโครงการลำดับความสำคัญ และเริ่มดำเนินโครงการดังกล่าวตั้งแต่ปี 2556
- 5) เน้นย้ำความสำคัญของการพัฒนาในระดับจุลภาค โดยการเชื่อมโยงเกษตรกรและ SMEs เข้ากับห่วงโซ่การผลิตของภูมิภาค ผ่านความร่วมมือในเรื่องการท่องเที่ยว การสร้างความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน และการพัฒนาช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงิน
- 6) เร่งขับเคลื่อนการดำเนินงานที่สนับสนุนกรอบอาเซียน เช่นในเรื่อง National Single Window ซึ่งต้องดำเนินงานเชื่อมโยงเป็น ASEAN Single Window ในปี 2558 และเรื่องการรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตนเอง (Self Certification) ซึ่งประเทศ GMS ต้องดำเนินการอย่างสมบูรณ์ภายในปี 2558

- 7) ไทยยินดีสนับสนุนศูนย์ประสานงานด้านการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม และเกษตรกรรมของ GMS ที่มีที่ตั้งในไทยอยู่แล้วในปัจจุบัน และพร้อมที่จะเป็นที่ตั้งของศูนย์ประสานงานด้านพลังงาน และรถไฟของภูมิภาคในระยะต่อไป
- 8) ขอให้ ADB ทำการประเมินผลเพิ่มเติมในเรื่องการพัฒนาภาคเอกชนและชุมชนตลอดจนเร่งรัดขับเคลื่อนเขตอุตสาหกรรมและเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว รวมถึงการคัดเลือกโครงการลงทุนที่มีศักยภาพโดยคำนึงถึงผลตอบแทนทางด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้รัฐมนตรีประเทศ GMS ให้ความเห็นชอบผลงานสำคัญรวม 5 เรื่อง ได้แก่

- 1) ยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการสาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ปี 2556-2560
- 2) แผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจสำหรับการดำเนินงานร่วมกันเพื่อลดจำนวนผู้ติดเชื้อเอดส์ที่มีการเคลื่อนย้ายในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ปี 2555-2557
- 3) การขยายเวลาการดำเนินงานของแผนงานสนับสนุนด้านการเกษตรระยะที่ 2 ให้สิ้นสุดในปี 2563
- 4) แนวคิดการจัดตั้งสมาคมการรถไฟของประเทศกลุ่มแม่น้ำโขง ให้เป็นองค์กรที่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคลในระยะเริ่มแรก
- 5) บันทึกความเข้าใจระหว่างรัฐบาลต่อการจัดตั้งศูนย์ประสานงานการค้าชายแดนระหว่างประเทศ GMS ซึ่งในการประชุมที่ได้มีการลงนามระหว่างกัมพูชา สปป.ลาว จีน และเวียดนามในเรื่องนี้แล้ว ในขณะที่ไทยและเมียนมาร์จะลงนามเป็นภาคีในภายหลัง

แผนงาน GMS ได้ถือโอกาสจากการเป็นจุดสนใจของโลกในปัจจุบันภายหลังจากการเยือนของผู้ในระดับโลกหลายท่านที่มายังภูมิภาคแห่งนี้ในการเร่งขับเคลื่อนการพัฒนาและดึงดูดการลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจต่อยอดจากการที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าแผนงาน GMS เป็นกลไกที่สำคัญในการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนของภูมิภาค โดยกรอบการลงทุนฯ นี้เป็นแผนสำคัญที่จะก่อให้เกิดการลงทุนขนาดใหญ่ในภูมิภาค รวมถึงจะสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนช่วยลดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาและสร้างสมดุลการพัฒนาของประเทศในภูมิภาคอย่างมีนัยสำคัญ

เส้นทางเชื่อมโยงไทย ลาว เวียดนาม และจีน
(สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 จังหวัดนครพนม)

สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่สาม มีความยาว 780 เมตร ตกแต่งสไตล์ล้านช้าง และตั้งอยู่ในจังหวัดนครพนม ซึ่งเชื่อมต่อกับเมืองท่าแขกในแขวงคำม่วนของลาว ที่สำคัญ รัฐบาลไทยเป็นผู้ออกเงินสร้างสะพานข้ามโขงแห่งนี้ทั้งหมด ด้วยวงเงินประมาณ 1,700 กว่าล้านบาท เส้นทางบกเชื่อมโยง 4 ประเทศ (อีสานไทย-ลาว-เวียดนาม-จีน) ด้วยระยะทาง 1,700 กว่ากิโลเมตร เส้นทาง R12 เชื่อมไปจนถึงจีน (กวางสี) (อักษรศรี พานิชสาส์น, 20 เมษายน 2555)

จุดเด่นและศักยภาพของสะพานข้ามโขงแห่งนี้ มีอยู่อย่างน้อย 2 ด้าน ดังนี้

ประการแรก สะพานข้ามโขงแห่งที่ 3 นี้ จะเป็นสะพานที่เชื่อมโยงภาคอีสานของไทยไปออกสู่ทะเลด้วยระยะทางที่ใกล้ที่สุดเพียง 270 กิโลเมตร โดยระยะทางช่วงแรกประมาณ 150 กิโลเมตร จะอยู่ในแขวงคำม่วนของลาวตามเส้นทาง R12 จนถึงด่านจาลอในจังหวัดกว๋างบินห์ของเวียดนาม ต่อไปอีก 120 กิโลเมตรจนถึงท่าเรือน้ำลึก VungAng ซึ่งเป็นท่าเรือน้ำลึกในเขตของจังหวัดฮาติन्ह ท่าเรือสากลของเวียดนามแห่งนี้ได้ให้สิทธิพิเศษในการขนส่งสินค้าของลาวเสมือนเป็นท่าเรือภายในประเทศของลาวเอง เพื่อเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์เวียดนาม-ลาว และการใช้เส้นทาง R12 เชื่อมต่อไปยังท่าเรือ Vung Ang ยังเป็นทางออกสู่ทะเลที่สั้นที่สุดของลาวด้วย ในขณะที่ ท่าเรือ VungAng มีท่าเทียบเรือ 2 แห่ง โดยเปิดให้บริการแห่งแรกตั้งแต่ปี 2001 และสามารถรองรับเรือสินค้าขนาด 45,000 DWT ส่วนเทียบเรือแห่งที่ 2 จะได้เปิดให้บริการในเร็ววันนี้ โดยมีร่องน้ำลึก 13 เมตร สามารถรองรับเรือสินค้าขนาด 50,000 DWT และมีศักยภาพรองรับปริมาณสินค้า 860,000 ตัน/ปี นอกจากนี้ ยังอยู่ในระหว่างก่อสร้าง ท่าเทียบเรือน้ำมัน ซึ่งเริ่มสร้างปี 2007

ด้วยเหตุนี้โอกาสเชื่อมโยงการขนส่งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยออกสู่ทะเล ที่เส้นทางมิตรภาพแห่งที่ 3 จึงนับเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับขนส่งสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยออกสู่ทะเลผ่าน สปป.ลาว และเวียดนาม โดยเริ่มต้นจากสะพานมิตรภาพแห่งที่ 3 เข้าสู่แขวงคำม่วนของ สปป.ลาว ตามเส้นทาง R 12 จนถึงด่านจาลอในจังหวัด Quang Binh ของเวียดนาม จากนั้นสามารถขนส่งไปยังท่าเรือน้ำลึกที่ใกล้ที่สุด คือ ท่าเรือน้ำลึก Vung Ang ในจังหวัด Ha Tinh ของเวียดนาม รวมระยะทางราว 270 กิโลเมตร แล้วจึงขนส่งทางทะเลต่อไปยังจุดหมายปลายทางที่ต้องการ

ด้านโอกาสของธุรกิจท่องเที่ยว สะพานมิตรภาพไทย-สปป.ลาว แห่งที่ 3 จะมีส่วนช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางและกระตุ้นการท่องเที่ยวตามเส้นทางที่เชื่อมต่อถึงกัน ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจหลายแห่งที่มีศักยภาพในการรองรับธุรกิจท่องเที่ยวและบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น พระธาตุศรีโคตรบอง พระธาตุเมืองพอนใน สปป.ลาว อ่าว Halong Bay สถานที่ท่องเที่ยว

อันเป็นมรดกโลกที่เลื่องชื่อของเวียดนาม รวมทั้งก๊วยหลินเมืองท่องเที่ยวสำคัญใน
กว้างซีของจีน เป็นต้น

ประการที่สอง สะพานข้ามโขงน้องใหม่นี้ มิได้เป็นเพียง "สะพานเศรษฐกิจ" ที่จะ
เชื่อมโยงภายในภูมิภาคอินโดจีนเท่านั้น แต่ยังสามารถเชื่อมต่อด้วยเส้นทางบกไปจนถึงอภี
มหาตลาดในแดนมังกรจีน ได้อีกด้วย โดยมีระยะทางจากชายแดนจังหวัดนครพนมไปจนถึง
ชายแดนของจีนที่ด่านผิงเสียง ประมาณ 831 กิโลเมตร ซึ่งจะผ่านส่วนของลาวไปตาม
เส้นทาง R12 ซึ่งแม้ว่าจะมีช่วงคดเคี้ยวบนถนน R12 ในลาวประมาณ 18 กิโลเมตร แต่มี
สภาพถนนที่ดีกว่าและสั้นกว่าเส้นทาง R9 ในการขนส่งไปยังปลายทางที่ประเทศจีน
(www.marinerthai.com)

(สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 จังหวัดเชียงราย)

สะพานมิตรภาพ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) ฝั่งไทยตั้งอยู่ที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย
และฝั่งลาว เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยม
ีความยาวของเส้นทาง 11.6 กิโลเมตร ลักษณะโครงการประกอบด้วยงานหลัก 4 ส่วน ส่วนที่
1 ถนนฝั่งไทยเป็นถนนลาดยางขนาด 4 ช่องจราจร เขตทางกว้าง 60 เมตร ระยะทาง 5
กิโลเมตร ส่วนถนนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นถนนลาดยางขนาด 2 ช่อง
จราจร เขตทางกว้าง 50 เมตร ระยะทาง 6 กิโลเมตร

สะพานมิตรภาพ 4 เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ เพื่อ
เชื่อมโยง โครงข่ายคมนาคมขนส่งของประเทศไทย ลาวและจีนตอนใต้เข้าด้วยกัน ภายใต้
กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งรัฐบาลไทย รัฐบาลลาว รัฐบาลจีนร่วมกับ
ธนาคารพัฒนาเอเชียร่วมดำเนินการมาตลอด โดยการก่อสร้างสะพานมิตรภาพ 4 รัฐบาลไทย
จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างครึ่งหนึ่ง อีกครึ่งหนึ่งรัฐบาลจีนเป็นผู้ให้การสนับสนุน ซึ่ง
กระทรวงคมนาคมโดยกรมทางหลวงรับผิดชอบในการก่อสร้างในวงเงินค่าก่อสร้าง รวมทั้งสิ้น
1,570 ล้านบาท นายชัชวาลย์ บุญเจริญกิจ อธิบดีกรมทางหลวง กล่าว

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียนที่ถือว่ามีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค
โดยเฉพาะ โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งที่สามารถเชื่อมโยงภูมิภาค ทั้งทางบก ทาง
น้ำและทางอากาศอีกทั้งมีตำแหน่งอยู่ใจกลางกลุ่มประเทศในอาเซียน มีความหลากหลายของ
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ มีอุตสาหกรรม และธุรกิจการค้าที่ก้าวหน้าไปมาก ตลอดทั้งมีความรู้
ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการบริหารจัดการในระดับที่สามารถแลกเปลี่ยนกับ
ประเทศอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี

ส่วนลาวเป็นอีกหนึ่งประเทศสมาชิกในอาเซียนที่มีศักยภาพสูง เพราะมีเขตแดน
เชื่อมต่อกับจีนและหลายประเทศในภูมิภาคมีทรัพยากรธรรมชาติอัน อุดมสมบูรณ์ไม่ว่าจะ
เป็นแร่ธาตุ ป่าไม้หรือพลังงาน อีกทั้งยังมีนโยบายเปิดรับการลงทุนจากต่างชาติ จึงมีโอกา
สพัฒนาประเทศได้มากทุกๆ ด้าน เมื่อไทย-ลาว ร่วมมือกันจะยิ่งมีศักยภาพทั้งเชิงภูมิศาสตร์

จากการมีพรมแดนติดต่อกับประเทศ เพื่อนบ้านถึง 5 ประเทศ ได้แก่ พม่า จีน เวียดนาม กัมพูชาและมาเลเซีย

นอกจากนี้ยังมีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน เทคโนโลยีสารสนเทศ ที่สำคัญทั้งสองประเทศอยู่ในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมโยง พม่า ไทย จีนและลาว และแนวตะวันออก-ตะวันตก เชื่อมโยงพม่า ไทย ลาวและเวียดนาม ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ระหว่าง 6 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา จีนตอนใต้ (ยูนนาน) ลาว พม่า ไทยและเวียดนาม ซึ่งเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางธุรกิจ การค้า การลงทุน การบริการ และการเป็น “ประตูการค้า” ของอาเซียนเชื่อมโยงสู่จีนและอินเดีย

ไทยและลาวยังมีนโยบายพัฒนาพื้นที่และกิจกรรมทางเศรษฐกิจชายแดนร่วมกันในลักษณะเมืองคู่แฝดภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง ระหว่างประเทศในภูมิภาค คือ กัมพูชา ลาว พม่า ไทยและเวียดนาม การรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดผนวกกับการขยายความร่วมมือเพื่อเชื่อมโยงโครงสร้าง พื้นฐานทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมถึงสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเพิ่มความพร้อมของไทยและลาวให้มากขึ้น

นายชัชวาลย์ บุญเจริญกิจ อธิบดีกรมทางหลวง บอกว่า สะพานมิตรภาพ 4 เชื่อมโยงจังหวัดเชียงราย-บ่อแก้ว-คุนหมิง ตามแนวเส้นทางสาย R3A เป็นโครงการหนึ่งในแผนพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจด้านเหนือเพื่อเชื่อมโยงโครงข่าย คมนาคมขนส่งของประเทศ ไทย ลาว และจีนเข้าด้วยกัน ซึ่งจะช่วยเสริมการค้าและการคมนาคมรวมถึงช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนใน สามประเทศข้างต้น นอกจากนี้ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการพัฒนาโครงการสะพานข้ามแม่น้ำโขงตาม แนวเศรษฐกิจเหนือ-ใต้แล้ว “สะพานมิตรภาพ 4” ยังมีส่วนช่วยเสริมการคมนาคมขนส่งภายในประเทศทั้งไทย-ลาว-จีน โดยเฉพาะทางภาคเหนือของลาว

สำหรับสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เป็นโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างไทยและลาว ปัจจุบันมีการก่อสร้างแล้วเสร็จ 4 แห่งประกอบด้วย สะพานมิตรภาพ (หนองคาย-เวียงจันทน์) สะพานมิตรภาพ 2 (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) สะพานมิตรภาพ 3 (นครพนม-คำม่วน) และสะพานมิตรภาพ 4 (เชียงของ-ห้วยทราย) สะพานมิตรภาพทั้ง 4 แห่ง เป็นอีกปัจจัยในการเสริมสร้างศักยภาพไทย-ลาว ในอาเซียนและส่งเสริมบทบาทของอาเซียนในเวทีโลกท่ามกลางการแข่งขันที่เข้มข้นขึ้น

เศกสรรค์ ยวงนิษฐ์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ: กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม พบว่า สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง เช่น นครวัดที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์อันดับหนึ่งในเจ็ดของโลก มีโบราณสถาน ชุมชนเมืองและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติซึ่งองค์การยูเนสโกได้ประกาศให้เป็นมรดกโลก ได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองเว้ เมืองฮอยอัน อาณาจักรจามที่ My son และหมู่เกาะอ่าวฮาลอง นอกจากนี้ยังมีทุ่งไหหิน น้ำตกหลี่ผี น้ำตกคอนพะเพ็ง กำแพงนครเวียงจันทน์ ฮานอย โฮจิมินห์ และชุมชนที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ซึ่งแต่ละแห่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น โดยมีเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว ทั้งหมด 4 ด้านหลักด้วยกัน ซึ่งการคมนาคมจากประเทศไทยไปจนถึงพรมแดนนั้นมีทั้งรถไฟและรถโดยสารประจำทางบริการมากมายหลายรูปแบบ

เส้นทางเชื่อมระหว่างประเทศกัมพูชา และ สปป.ลาว นั้น เส้นทางเรือเป็นเส้นทางที่สะดวกที่สุดและยังสามารถเดินทางจากเมืองสตันเตริงโดยเรือมาถึงด่านสากลบ้านเวินทาม และยังสามารถเดินทางโดยรถยนต์จากสตันเตริงไปเวินทาม ส่วนการคมนาคมใน สปป.ลาว จากเมืองปากเซจนถึงปากทางเข้าบ้านเวินทาม ตามทางหลวงหมายเลข 13 เป็นถนนลาดยางตลอดสาย เส้นทางเชื่อมระหว่างประเทศกัมพูชาและประเทศเวียดนาม การเดินทางจากเมืองพนมเปญไปถึงเมืองโฮจิมินห์นั้น ส่วนมากใช้การเดินทางโดยรถแท็กซี่รวม นอกจากนี้ยังมีเส้นทางเรือขนส่งสินค้าที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปด้วยได้

เส้นทางเชื่อมระหว่างประเทศ สปป.ลาว และเวียดนาม เส้นทางหลวงที่เชื่อมทั้งสองประเทศนี้ได้รับการพัฒนาอย่างมาก ได้แก่ เส้นทางจากเมืองโพนสะหวัน (ทุ่งไหหิน) ของ สปป.ลาว ถึงเมืองวิน ประเทศเวียดนาม ตามทางหลวงหมายเลข 7, เส้นทางสายเวียงจันทน์-ฮานอย เป็นเส้นทางที่สะดวกรวดเร็วที่สุดในการเดินทางโดยรถยนต์, เส้นทางเวียงจันทน์-ดานัง เป็นเส้นทางเดียวกับเส้นทางสายเวียงจันทน์-ฮานอย แต่เมื่อถึงเมืองวินจึงเข้าสู่ถนนสาย 1A ไปทางทิศใต้สู่เมืองดานัง, เส้นทางสะหวันนะเขต-ดานัง เป็นเส้นทางตามถนนหมายเลข 9 เส้นทางนี้มีรถโดยสารระหว่างเมือง นักท่องเที่ยวส่วนมากจะใช้ประเทศไทย เป็นจุดเริ่มต้นของการเดินทางเพราะว่าประเทศไทยมีระบบการคมนาคมไม่ว่าจะเป็นทางอากาศ ทางบก หรือทางรถไฟที่สะดวกสบายและเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน นักท่องเที่ยวสามารถเลือกแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณสถาน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนได้ตามที่ต้องการ

2.4 สรุป

จากการทบทวนแนวคิดและวรรณกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหลายภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวได้เริ่มมีแนวคิดที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยซึ่งถือเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่

สำคัญแห่งหนึ่งในการเป็นจุดศูนย์กลางที่สำคัญประชาคมอาเซียน งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานราชการ เช่น สถาบันการศึกษา ได้เริ่มให้ความสำคัญกับประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในพื้นที่ การส่งเสริมการวิจัยเชื่อมโยงพื้นที่ระหว่างภาคอีสานกับภูมิภาคอื่นๆ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญที่จะทำให้การท่องเที่ยวเติบโตได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการร่วมมือเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ ปกป้องและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป และนอกจากนั้นประโยชน์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ชุมชนจะได้รับภายใต้ความร่วมมือกันในการจัดการท่องเที่ยวคือ รายได้ที่เพิ่มขึ้น และความร่วมมือ ความสามัคคีที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในระดับชุมชน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินงานของแผนงานวิจัยนี้ ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการวิจัยให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาตาม ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 ทั้ง 8 ประเด็น โดยได้จำกัดขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ศึกษามากที่สุด โดยประเด็นการศึกษาตามกรอบการศึกษาของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015 ทั้ง 8 ประเด็น มีดังนี้

1. Marketing
2. The Development of Regional Products and Experiences
3. Investment
4. PR and Promotion
5. Mutual Recognition Arrangement (MRA)
6. Creation and Implementation of ASEAN Tourism Standards
7. Travel Facilitation, Connectivity and Communications
8. Issues of Governance, Planning and Implementation

โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบประเด็นต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีดำเนินการวิจัยภายใต้กรอบ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. Marketing	ส่งเสริมและพัฒนาการตลาดภายใต้ brand “Southeast Asia: feel the Warmth”	โครงการย่อยที่ 3 การสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน	1) ได้แนวทางการการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 2) สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเป้าหมาย พื้นที่ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ 3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเทศไทย 4) สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการพัฒนาการสร้างแบรนด์สู่การรองรับ AEC

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
2. The Development of Regional Products and Experiences	1) ศักยภาพและความพร้อมขององค์ประกอบด้านต่างๆภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว เช่น องค์ประกอบด้านกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม 2) ธุรกิจบริการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 3) ศักยภาพและความพร้อมชุมชน	โครงการย่อยที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ชุมชนมีความพร้อมต่อการจัดการท่องเที่ยวในระดับมาตรฐานสากล 2) เกิดการพัฒนาศักยภาพในชุมชนของตนให้มีมาตรฐานทัดเทียมกับชุมชนอื่นๆ เป็นการหนุนเสริมการแข่งขันทางเศรษฐกิจโดยใช้แนวคิดเชิงอนุรักษ์ 3) ศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจประเภทต่างๆในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของธุรกิจท่องเที่ยวและตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม 4) เผยแพร่แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกับชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำไปใช้ในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
3. Investment	1) ธุรกิจท่องเที่ยว 2) ธุรกิจการโรงแรม 3) ธุรกิจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เลี้ยงเหี่ยวตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจใจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	1) ได้พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในระดับตำบลและระดับกลุ่ม 2) ได้รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 3) ได้พัฒนาความสามารถของคนในชุมชนผู้จัดกิจกรรม ผู้ให้บริการ และผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เกิดความร่วมมือในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับองค์กรภาคธุรกิจท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว
4. PR and Promotion	กลยุทธ์ รูปแบบ ช่องทางการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และสื่อสารด้านการท่องเที่ยว	โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่แนวทางยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนและสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศเพื่อน

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
			บ้านได้ ผ่านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์และเว็บไซต์ โดยมีการจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวมากขึ้นและเพิ่มรายได้ให้กับภูมิภาค
5. Mutual Recognition Arrangement (MRA)	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามมาตรฐานหลักสูตรท่องเที่ยวอาเซียน	โครงการย่อยที่ 1 ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เสียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	1) ได้ข้อมูลศักยภาพชุมชน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะจากชุมชนในการพัฒนาและยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2) ได้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลการพัฒนาการท่องเที่ยวและยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนแก่หน่วยงานผู้ใช้ประโยชน์ 3) ได้แผนการเสริมสร้างศักยภาพการท่องเที่ยวของทุนมนุษย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้คนในท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
6. Creation and Implementation of ASEAN Tourism Standards	1) มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว 2) Homestay 3) Green Hotels 4) Food and Beverage Services 5) Public Restrooms 6) Ecotourism 7) Tourism Heritage	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เติบโตขึ้นตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	1) ได้พัฒนาศักยภาพและความพร้อมของธุรกิจประเภทต่างๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 2) ทราบถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจประเภทต่างๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 3) ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของธุรกิจท่องเที่ยวและตามมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม 4) ได้พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในชุมชน ผู้จัดกิจกรรม ผู้ให้บริการและผู้นำชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเกิดความร่วมมือในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนกับองค์การภาคธุรกิจท่องเที่ยว ภาครัฐ ภาคเอกชนและนักท่องเที่ยว
		โครงการย่อยที่ 4 ศักยภาพและสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	

กรอบการศึกษา	ประเด็นการศึกษา	โครงการวิจัยย่อยที่ศึกษา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
7. Travel Facilitation, Connectivity and Communications	1) เครือข่ายการคมนาคมขนส่ง 2) บริการด้านการคมนาคมขนส่ง 3) Logistics	โครงการย่อยที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออก เฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ได้ทราบสภาพปัจจุบันและศักยภาพของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางของผู้ประกอบการด้านการขนส่ง 2) ได้พัฒนาศักยภาพของเครือข่ายผู้ประกอบการบริการด้านการคมนาคมขนส่ง เพื่อสร้างความเข้มแข็งของการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในระดับบุคคลและระดับกลุ่มเครือข่าย
8. Issues of Governance, Planning and Implementation	1) นโยบาย แผน ในทุกระดับ เพื่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวกลุ่มประเทศ ASEAN อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ สากลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	โครงการย่อยที่ 5 การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน	1) ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาได้รับการจัดเก็บอย่างเป็นหมวดหมู่ 2) ได้คู่มือการท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญ 3) ได้แผนพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามหลักสากล

กลยุทธ์ของแผนงานวิจัย

- 1) **ประชุมเครือข่ายนักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** เพื่อร่วมกันระบุประเด็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ให้สอดคล้องกับกรอบการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยประชุมนักวิจัยที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายนักวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด
- 2) **การสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (Exploratory Qualitative Research)** เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ โดยใช้เทคนิคหลักในการเก็บข้อมูล 4 เทคนิค และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและสอดคล้องกับโจทย์ของการวิจัย อันประกอบด้วย
 - การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นเอกสาร หลักฐานที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Documentary Research from Secondary Archival Data) ทั้งจากแหล่งข้อมูลของทางราชการและเอกชน
 - การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview of Relevant Subjects) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจเอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว
 - การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Expert Opinion Survey) อันได้แก่ นักวิชาการที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวรายใหญ่ หรือรายที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจอย่างสูง หรือมีประสบการณ์สูงในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้ และผู้แทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
 - การเก็บข้อมูลจากการประชุมสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว (Focus Group)
- 3) **การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)** โดยการวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้
 - ภายหลังการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว จะนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้นในเบื้องต้น
 - ทำการวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม โดยพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว
 - ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวด้านต่างๆ และเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม
 - จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามให้มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย

- ทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS/PC โดยใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

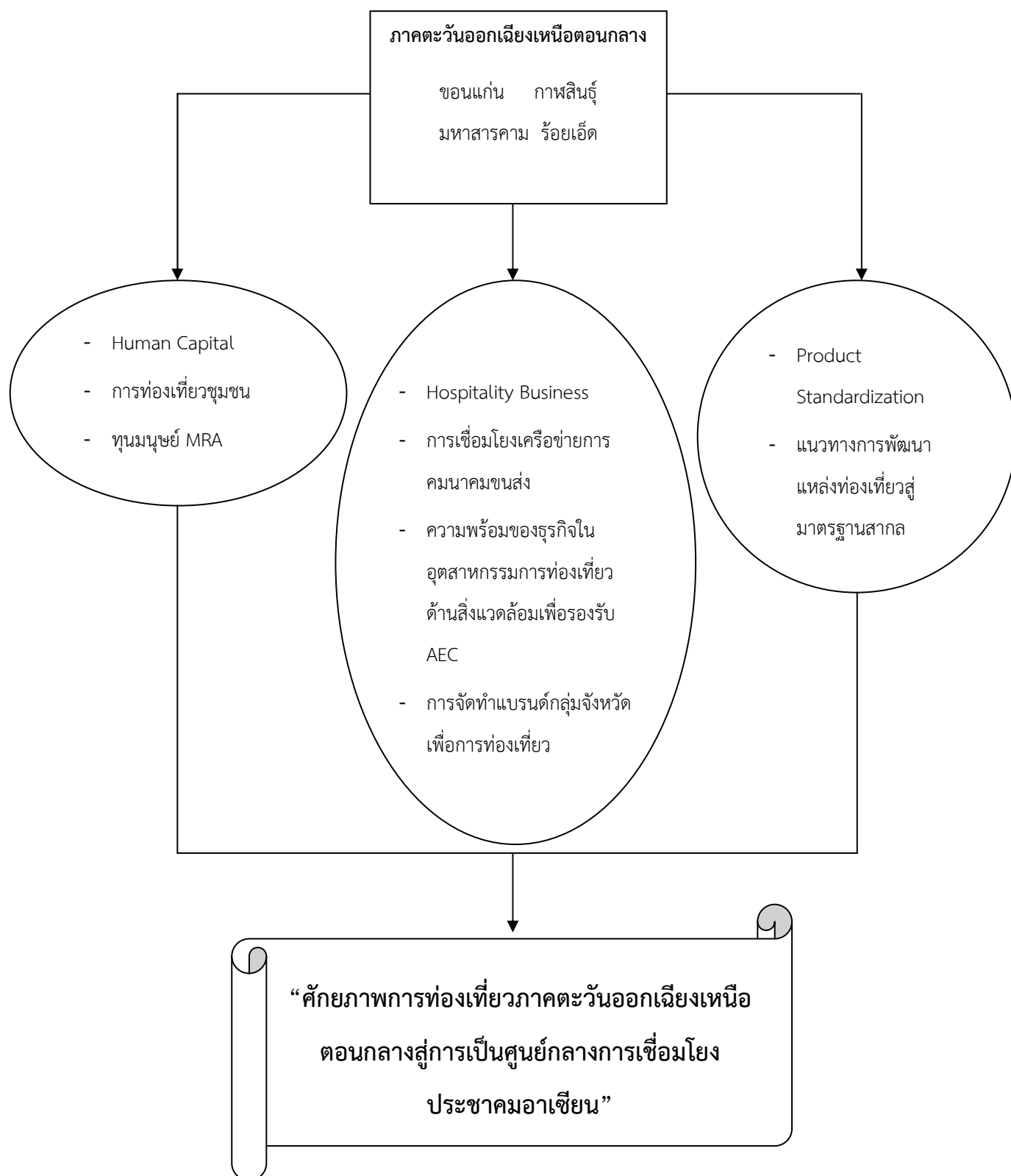
4) ประชุมทีมวิจัยทั้งหมดและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการวิจัยในเบื้องต้น เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะต่างๆ แล้วนำไปจัดทำสรุปผลการวิจัยและแผนงานการวิจัย

แผนการดำเนินงานและระยะเวลาการทำการกิจกรรม

กิจกรรม	เดือน											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. ประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนทางการดำเนินงานร่วมกัน												
2. โครงการย่อยลงพื้นที่ศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้น												
3. วิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ												
4. ประชุมคณะทำงานเพื่อวางแผนทางการดำเนินงานในขั้นต่อไป												
5. โครงการย่อยลงพื้นที่ศึกษา เก็บข้อมูลภาคสนามในแต่ละจังหวัด												
6. จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากภาคสนามเพื่อนำมาวิเคราะห์ (Data Analysis)												
7. โครงการวิจัยย่อยนำเสนอผลการศึกษาและรับฟังความคิดเห็นเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำบทสรุปสำหรับแนวทางการวิจัย												
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์												

สถานที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

สาระสำคัญของบทนี้ จะเป็นการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มจังหวัดทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยสภาพทั่วไปของพื้นที่ สภาพเศรษฐกิจของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด และการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของกลุ่มจังหวัดโดยรวม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ในการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด รวมทั้งศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาต่อไป

1. สภาพทั่วไป

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด มีสภาพทั่วไปของกลุ่มจังหวัดที่สำคัญสรุป ดังนี้

1.1 สภาพที่ตั้งและภูมิประเทศ

1.1.1 ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ตอนกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำชีที่อยู่ตอนกลางของพื้นที่และที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของพื้นที่ โดยทางทิศตะวันตกและทิศเหนือจะมีสภาพเป็นภูเขาเทลาดมาทางทิศตะวันออก และมีอาณาเขต ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดสกลนคร อุตรธานี หนองบัวลำภู และจังหวัดเลย
- ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดยโสธร และจังหวัดมุกดาหาร
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดเพชรบูรณ์

ภาพที่ 5 กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ลักษณะสภาพโดยทั่วไปของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะเป็นที่ราบจากทิศตะวันตกไปสู่ทิศตะวันออก มีภูเขาเตี้ยสลับอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ ได้แก่ เทือกเขาภูพาน และทางทิศตะวันตกของจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ เทือกเขาภูเก้า-ภูพานคำ เทือกเขาเขตอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีพื้นที่ของกลุ่มจังหวัดรวม 31,423 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,639,918 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ ดังนี้

- จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ 6,947 ตารางกิโลเมตร (4,341,716 ไร่)
- จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ 10,886 ตารางกิโลเมตร (6,803,774 ไร่)
- จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ 5,228 ตารางกิโลเมตร (3,307,302 ไร่)
- จังหวัดร้อยเอ็ด มีพื้นที่ 8,299 ตารางกิโลเมตร (5,187,156 ไร่)

1.1.2 ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศโดยรวมของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำชีประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด ลักษณะของพื้นที่จะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 200 เมตร และเทลาดจากทางทิศตะวันตกไปสู่ทางทิศตะวันออก ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกลักษณะของพื้นที่จะเป็นพื้นที่ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เทือกเขาภูพานทางตอนเหนือของจังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนทางทิศตะวันตกประกอบด้วยเทือกเขาภูเก้า-ภูพานคำ เทือกเขาในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูกระดึง จังหวัดเลย อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์และเทือกเขาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งกระมัง จังหวัดชัยภูมิ

1.1.3 ภูมิอากาศ

พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จัดอยู่ในกลุ่มที่มีฝนตกสลับกับแห้งแล้ง ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือโดยมีอุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ย 36.35 องศาเซลเซียสมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว

1.2 ขนาดพื้นที่และการใช้ประโยชน์

พื้นที่โดยรวมของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 31,423 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 19,639,918 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และคิดเป็นร้อยละ 6.05 ของพื้นที่ทั้งประเทศ แบ่งการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ ดังนี้

1.2.1 พื้นที่การเกษตร ชลประทาน และป่าไม้ของกลุ่มจังหวัดภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ปี 2553

หน่วย : ไร่

รายการ	ขอนแก่น	กาฬสินธุ์	ร้อยเอ็ด	มหาสารคาม	รวม
1. พื้นที่การเกษตร	4,630,445	2,968,964	3,662,487	2,851,221	14,113,117
ในพื้นที่ชลประทาน	473,470	551,318	630,284	497,005	2,152,077
2. พื้นที่ป่าไม้	804,600	470,227	319,191	207,618	1,801,636
3. พื้นที่นอกการเกษตร	1,368,699	902,525	1,205,478	248,463	3,725,165
พื้นที่ทั้งหมด	6,803,744	4,341,716	5,187,156	3,307,302	19,639,918

ที่มา : ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.3 ประชากรและการปกครอง

ประชากรของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ตามหลักฐานสำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2554 รวมทั้งสิ้น 4,992,515 คน เป็นชาย 2,480,917 คน (49.69) เป็นเพศหญิง 2,511,598 คน (50.31) กระจายในเขตพื้นที่การปกครองทั้ง 4 จังหวัด จำนวน 77 อำเภอ 660 ตำบล 8,304 หมู่บ้าน

จังหวัด	ประชากร	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
กาฬสินธุ์	981,655	18	135	1,585
ขอนแก่น	1,766,066	26	199	2,331
มหาสารคาม	939,736	13	133	1,944
ร้อยเอ็ด	1,305,058	20	193	2,444
กลุ่มจังหวัด	4,992,515	77	660	8,304

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1.4 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ภาคการผลิต จากลักษณะการดำเนินธุรกิจภาคการผลิตที่เน้นการใช้ปัจจัยแรงงานเป็นหลัก ทำให้การจ้างแรงงานในพื้นที่และแรงงานฝีมือภายในครอบครัวมีบทบาทสำคัญและส่งผลกระทบต่อมิติทางสังคมและการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดรายได้ที่สามารถเลี้ยงตนเองได้ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและย้ายถิ่นลดน้อยลง ส่งผลให้ชุมชนและสังคมของคนในพื้นที่มีความเข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจภาคการผลิตที่ส่วนใหญ่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นนับว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตตามแบบของคนอีสานทั้งในเรื่องของวัฒนธรรมการกินอยู่ (การแปรรูปสินค้าเกษตรและอาหารแปรรูป (และวัฒนธรรมด้านการแต่งกาย (สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มประเภทผ้าไหมและผ้ามัดหมี่ (และที่สำคัญสามารถรักษาเอกลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม รวมถึงประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตไว้อย่างเหนียวแน่น

ภาคการค้า ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างธุรกิจในการค้ากับธุรกิจภาคการผลิตที่ใช้ทรัพยากรและวัตถุดิบในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ขายวัตถุดิบและผู้ประกอบการภาคการค้าที่ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ประกอบการภาคการผลิตและการค้าในจังหวัด ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบธุรกิจประเภทร้านค้าปลีกที่ขายสินค้าจากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปอาหารโดยเฉพาะอาหารพื้นเมือง และร้านค้าปลีกจำหน่ายสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มจากผ้าพื้นเมือง เป็นต้น

ภาคบริการ วิถีชีวิตประเพณีและวัฒนธรรมของคนอีสาน สะท้อนออกมาในธุรกิจบริการรูปแบบต่างๆ เช่น ธุรกิจสปาที่มีจุดขายที่การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับสมุนไพรไทยมาผลิตในผลิตภัณฑ์สปา ธุรกิจร้านนวดแผนไทย ธุรกิจร้านอาหารพื้นเมืองและอาหารเฉพาะถิ่น และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแขนงต่างๆ เป็นต้น

1.5 สภาพเศรษฐกิจ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีรายได้ตามผลผลิตมวลรวม ดังนี้

1) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ระหว่างปี 2549-2553 โดยภาคเกษตรมีอัตราขยายตัวร้อยละ 1.91 และภาคนอกเกษตรร้อยละ 2.49 ดังรายละเอียดในตาราง

หน่วย : ล้านบาท

สาขา	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	อัตรา ขยายตัว (%)
ภาคเกษตร	17,687	18,796	19,373	19,582	19,051	1.91
ภาคนอกเกษตร	101,467	106,785	108,372	109,291	113,434	2.49
GPP รวม 4 จังหวัด	119,154	125,581	127,745	128,873	132,485	2.40

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2) สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมฯ ในปี พ.ศ.2549-2553 ภาคนอกการเกษตรมีมูลค่าเฉลี่ยร้อยละ 85.01 ภาคเกษตรมีมูลค่าเฉลี่ยร้อยละ 14.98 ส่วนสาขาเกษตรกรรม ลำสัตว์และป่าไม้ มีมูลค่าเฉลี่ยร้อยละ 14.40 และสาขาประมงมีมูลค่าเฉลี่ยร้อยละ 0.58

สาขา	ปี 2549	ปี 2550	ปี 2551	ปี 2552	ปี 2553	เฉลี่ย
ภาคเกษตร	14.84	14.97	15.16	15.19	14.78	14.98
เกษตรกรรม ลำสัตว์และป่าไม้	14.35	14.38	14.54	14.57	14.16	14.40
การประมง	0.49	0.59	0.62	0.62	0.62	0.58
ภาคนอกการเกษตร	85.16	85.03	84.84	84.81	85.22	85.01
GPP รวม 4 จังหวัด	100	100	100	100	100	100

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.6 สภาพสังคม

1) ด้านการศึกษา

สภาพการศึกษาของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางถือได้ว่ามีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาค โดยมีสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาที่พร้อมจะให้บริการทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ โดยมีสถาบันการศึกษาที่สำคัญ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมหาสารคาม มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ้านไผ่ รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาของภาคเอกชน เช่น มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยเอเชียบัตติต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสถาบันกวดวิชาของภาคเอกชน ซึ่งมีการเปิดสอนทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศจำนวนมาก รวมถึงยังเป็นที่ตั้งของสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค ๖ ขอนแก่นที่พร้อมจะสนับสนุนให้กับภาคแรงงาน

2) **การสาธารณสุข** มีสถานพยาบาลทั้งของภาครัฐและเอกชน รวมถึงศูนย์รักษาพยาบาลเฉพาะทาง เช่น โรคหัวใจ เป็นต้น ทั้งนี้ในการดูแลด้านสุขภาพและการสาธารณสุขของประชาชนในกลุ่มจังหวัดและในภูมิภาคนั้น ถือได้ว่ากลุ่มจังหวัดมีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพ โดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่น เช่น ศูนย์หัวใจสิริกิติ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

3) **วิถีชีวิตความเป็นอยู่** การดำเนินวิถีชีวิตของประชากรในกลุ่มจังหวัดเป็นไปตามลักษณะของสภาพการพัฒนาทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีการดำเนินวิถีชีวิตทั้งในแบบสังคมชนบทและสังคมเมือง โดยส่วนใหญ่ยังคงใช้การดำเนินวิถีชีวิตแบบสังคมชนบท เนื่องจากมีพื้นฐานการประกอบอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม โดยมีการพึ่งพาและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามสภาพ ยังคงยึดมั่นและรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่วนการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนสังคมเมืองจะมีลักษณะเป็นวิถีชีวิตแบบครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่

1.7 การท่องเที่ยว

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โบราณสถานและธรรมชาติ ซึ่งกระจายในพื้นที่จังหวัดต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

- **ขอนแก่น** ได้แก่ พระธาตุขามแก่น ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์และซากไดโนเสาร์ อ.ภูเวียง ผ้าไหม อ.ชนบท อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อุทยานแห่งชาติภูเก้า – ภูพานคำ เขื่อนอุบลรัตน์ เป็นต้น

พระธาตุขามแก่น ณ วัดเจติยภูมิ อำเภอน้ำพอง

ปราสาทเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย

ผ้าไหมชนบท อำเภอนบพ

เขื่อนอุบลรัตน์ อำเภอบุขลรัตน์

ภาพที่ 6 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดขอนแก่น

- กาฬสินธุ์ ได้แก่ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์ พุทธสถานภูปอ เมืองฟ้าแดดสงยาง เขื่อนลำปาว หมู่บ้านวัฒนธรรมโคกโก่ง พิพิธภัณฑ์ ไดโนเสาร์สิรินธร เป็นต้น

พระธาตุยาคู เมืองฟ้าแดดสงยาง อำเภอมือง

พุทธสถานภูปอ อำเภอมือง

เขื่อนลำปาว อำเภอเมือง

บ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์

ภาพที่ 7 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์

- มหาสารคาม ได้แก่ พระธาตุนาดูน แหล่งโบราณสถานเมืองจำปาศรี
ป่าดุนลำพัน วนอุทยานโกสัมพี ภูบ้านแดง เป็นต้น

พระธาตุนาดูน อำเภอนาดูน

ป่าดุนลำพัน อำเภอนาเชือก

วนอุทยานโกสัมพี อำเภโกสัมพิสัย

ภูบ้านแตง อำเภอวาปีปทุม

ภาพที่ 8 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

- ร้อยเอ็ด ได้แก่ บึงพลาญชัย พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วนอุทยานผาน้ำย้อย
ปราสาทภู กู่กาสิงห์ เป็นต้น

บึงพลาญชัย อำเภอเมือง

พระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอหนองพอก

วนอุทยานผาน้ำย้อย อำเภอหนองพอก

คูกาสิงห์ อำเภอกเกษตรวิสัย

ภาพที่ 9 แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด

1.8 ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดจะประกอบด้วยแหล่งทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และแร่ธาตุ ดังนี้

- **ดิน** พบว่าส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย ปัญหาสำคัญของดิน ได้แก่ การขาดความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากการใช้ปุ๋ยเคมี การแพร่กระจายของดินเค็ม และมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ โดยเฉพาะปัญหาดินเค็ม ซึ่งมีพื้นที่ประสบปัญหาจำนวนประมาณ 8,219,167 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 41.9 ของพื้นที่ดินเค็มทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- **น้ำ** กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีพื้นที่ทั้งหมด 19.6 ล้านไร่ พื้นที่การเกษตร 14.1 ล้านไร่ พื้นที่ชลประทาน 2.1 ล้านไร่ ถือว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่การเกษตรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 14.8 ของพื้นที่การเกษตร แหล่งน้ำสำคัญของกลุ่มจังหวัด ได้แก่ ลำน้ำชี ลำน้ำมูล ลำน้ำปาว ลำน้ำยัง ลำน้ำเชิญ ลำน้ำพรม ลำน้ำพอง ลำน้ำเสียว รวมถึงเขื่อนอุบลรัตน์ และเขื่อนลำปาว
- **ป่าไม้** สภาพป่าไม้ของกลุ่มจังหวัดมีค่อนข้างน้อย โดยมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 1,801,636 ไร่ จากพื้นที่ทั้งหมดของกลุ่มจังหวัด 19,636,918 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.17 ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและวนอุทยาน
- **แร่ธาตุ** แหล่งแร่ที่พบส่วนใหญ่จะเป็นแร่โปแตส (หินเกลือ) และก๊าซธรรมชาติ ซึ่งพบมากในพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น

- ทางรถไฟ ซึ่งวิ่งระหว่างกรุงเทพฯ – หนองคาย

ภาพที่ 11 ผู้โดยสารลงรถไฟขบวนกรุงเทพฯ-หนองคาย ที่ สถานีหนองคาย

- สนามบิน ซึ่งมี 2 แห่ง ได้แก่ ท่าอากาศยานขอนแก่นและร้อยเอ็ด

ภาพที่ 12 (ซ้าย) ท่าอากาศยานขอนแก่น - (ขวา) ท่าอากาศยานร้อยเอ็ด

- **ด้านพลังงาน** เป็นที่ตั้งของแหล่งผลิตพลังงานไฟฟ้าเขื่อนอุบลรัตน์ และ โรงงานผลิตไฟฟ้าพลังงานความร้อน อ.น้ำพอง

ภาพที่ 13 โรงไฟฟ้าน้ำพอง

1.9 อื่นๆ

- เป็นศูนย์กลางของการบริหารราชการของภาคโดยเฉพาะจังหวัดขอนแก่น
- เป็นแหล่งทุนของการพัฒนาโดยมีสถาบันการเงินทั้งของภาครัฐและเอกชน ให้บริการเป็นจำนวนมาก รวมถึงเป็นที่ตั้งของธนาคารแห่งประเทศไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น ตลอดจนเป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมการลงทุน โดยมีสถาบันสำนักงานส่งเสริมการลงทุน (BOI) ที่จังหวัดขอนแก่น ทำหน้าที่ในการให้บริการ

2. สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (อีสานตอนกลาง) มีลักษณะโดดเด่นเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของคนอีสาน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี รวมถึงสินค้าท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งพบมากในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อีกทั้งการเกษตรและการแปรรูปอาหาร (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2556: ออนไลน์) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม สามารถสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการส่งเสริมผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP หรือแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่กระจายตัวอยู่ทุกจังหวัดภายในกลุ่ม ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่ง

ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่างๆซึ่งแต่ละจังหวัดมีศักยภาพที่โดดเด่นต่างกัน ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และงานประเพณีต่างๆ เช่น งานเทศกาลผูกเสี่ยว งานประเพณีสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกเป็นจำนวนมากและมีชื่อเสียงระดับโลก คือ การค้นพบไดโนเสาร์ ที่อำเภอภูเวียง พันธุ์ซอโรพอด ชื่อภูเวียง โกซอร์ส สิริธรเน่ มีอายุประมาณ 120 –ล้านปี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ 130 ไดโนเสาร์อำเภอภูเวียง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เด่นของจังหวัด ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร และถ้ำค้างคาว สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนคร วัด) หนองแวงพระอารามหลวงและภูเป้อย่น้อย ส่วนสถานที่ท่องเที่ยว (สะท้อนวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น ได้แก่ หมู่บ้านจุงจาง และหมู่บ้านเต่า นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ค้นคว้า ได้แก่ เมืองโบราณโนนเมือง และภูประภาชัย ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวจึงเน้นในเรื่องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเหมาะสม

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้เพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 -2556 ตามประเด็นการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมและได้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและมีปัจจัยที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งในพื้นที่อำเภอต่าง ๆของจังหวัดกาฬสินธุ์ และได้มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตลอดทั้ง 12 เดือน การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการพัฒนา เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการผลิตของฝากของที่ระลึกให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้อำเภอประสานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยดำเนินงานภายใต้วิสัยทัศน์ที่ต้องการขับเคลื่อนให้จังหวัดกาฬสินธุ์เป็น *เมืองเกษตรก้าวหน้า ผ้าไหมแพรวาหนึ่งเดียว แหล่งท่องเที่ยวน่าชม สังคมน่าอยู่*

จังหวัดร้อยเอ็ด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ มีกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการประกอบการอุตสาหกรรมผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ ดังนี้

1. ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงเกลือ บึงพลาญชัย บ่อพันขัน โดยการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

ด้านแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 แนวทางเร่งด่วน คือ

1. เร่งรัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอนองพอกอย่างเร่งด่วน เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งการจัดระเบียบร้านค้าที่นำผลผลิตมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการเตรียมการจัดหามัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะ เพื่อจะได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาและความวิจิตรพิสดารที่ช่างได้สร้างสรรค์ไว้ เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2. ในส่วนของการท่องเที่ยวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ เห็นควรพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน) และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยเฉพาะในช่วงของการปลูกและเก็บเกี่ยวข้าว ประกอบด้วยการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในทุ่งกุลาร้องไห้

3. ขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เข้ามาดูแลในการช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งข้างต้นให้มากขึ้น เพื่อยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและมีชื่อปรากฏในปฏิทินการท่องเที่ยวของ ททท. หรือมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง อาทิ เช่น พระธาตุนาดูน วัดมหาชัย พระพุทธรูปยืนมิ่งเมือง พระพุทธรูปยืนมงคล และกู่สันตรัตน์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น วนอุทยานโกสัมพี วนอุทยานชีหลง แก่งเลิงจาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน ซึ่งในปี พ.ศ.2551 จังหวัดมหาสารคาม มีรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศประมาณ 424.56 ล้านบาท

แผนพัฒนาจังหวัดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นรูปธรรม เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากการสำรวจความต้องการในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้น ยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดได้มีการจัดโครงการพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองของจังหวัด เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

3. นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

3.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด (พ.ศ. 2557 – 2560)

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางได้กำหนดแนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัดตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด พ.ศ. 2557 – 2560 ไว้ดังนี้

1) แนวคิดการพัฒนา

ใช้ศักยภาพร่วมในการเป็นจุดเด่น “การเป็นฐานการผลิตเกษตร” (ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง) และการเป็น “ศูนย์กลางการค้า การลงทุน และการคมนาคมขนส่ง” เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาโดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคการเกษตรและเชื่อมโยงไปสู่การลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปภาคเกษตรของเอกชนเพื่อสร้างขีดความสามารถการแข่งขันและยกระดับรายได้ของประชาชนในกลุ่มจังหวัด

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนา

2.1) วิสัยทัศน์

“ศูนย์กลางการผลิต การค้า และการลงทุนอุตสาหกรรมแปรรูปพืชอาหาร และพลังงานทดแทนสู่สากล”

2.2) เป้าประสงค์

- สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการเกษตร
- เพิ่มการลงทุนของภาคเอกชนและวิสาหกิจ SMEs ในอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรและการค้า/การบริการ

2.3) ตัวชี้วัด

- ร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีที่เพิ่มขึ้น
- ร้อยละของรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีภาคการเกษตรที่เพิ่มขึ้น
- ร้อยละของปริมาณการแปรรูปสินค้าเกษตร (ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง) และพลังงานทดแทนที่เพิ่มขึ้น
- ร้อยละของจำนวนผู้ลงทุนและผู้ประกอบการวิสาหกิจ/ SMEs ที่เพิ่มขึ้น

2.4) ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ การพัฒนา ประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

2.4.1) ยุทธศาสตร์ที่ 1:

การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตภาคการเกษตร

(1) เป้าประสงค์

- เพิ่มผลผลิตต่อไร่ของสินค้าเกษตร (ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง)
- เพิ่มมูลค่าและรายได้ให้กับภาคการเกษตร

(2) ตัวชี้วัด

- ร้อยละของผลผลิตต่อไร่ที่เพิ่มขึ้น
- ร้อยละของมูลค่าการผลิตภาคการเกษตรที่เพิ่มขึ้น

(3) กลยุทธ์และแนวทางดำเนินการ

- การพัฒนาและปรับปรุงระบบโครงสร้างการผลิต โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งน้ำทั้งในและนอกเขตชลประทานในลุ่มน้ำสายหลักโดยการพัฒนาเป็นแก้มลิงในการเพิ่มศักยภาพการกักเก็บน้ำ การพัฒนาระบบกระจายน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ/แก้มลิงไปสู่พื้นที่การเกษตรโดยผ่านระบบสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า การพัฒนาระบบคลองส่งน้ำ
- ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตภาคการเกษตรให้มีความปลอดภัยและได้มาตรฐานตามที่กำหนด เช่น มาตรฐาน GAP มาตรฐาน Q
- พัฒนาและปรับปรุงปัจจัยการผลิตเพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ โดยส่งเสริมและสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง การพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพดินรวมถึงการป้องกันดูแลศัตรูพืช

2.4.2) ยุทธศาสตร์ที่ 2:

พัฒนาและเสริมสร้างความพร้อมของพื้นที่ในการส่งเสริมการลงทุน

(1) เป้าประสงค์

- เพิ่มการลงทุนของผู้ประกอบการ
- พัฒนาพื้นที่ให้เป็นพื้นที่ที่น่าลงทุน

(2) ตัวชี้วัด

- จำนวนการลงทุนของผู้ประกอบการที่เพิ่มขึ้น

(3) กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา

- พัฒนาปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะด้านการคมนาคมขนส่งทางถนนให้เชื่อมโยงถึงกัน รวมทั้งเชื่อมโยงกับเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East – West Economic Corridor)
- พัฒนาความพร้อมของบุคลากร โดยการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานเพื่อรองรับการลงทุนทั้งด้านการค้า การบริการ และอุตสาหกรรม
- พัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสนับสนุนการลงทุนโดยการวิจัยพัฒนา

- ส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพด้านแนวคิดและการบริหารจัดการให้กับผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs

2.4.3) ยุทธศาสตร์ที่ 3: การพัฒนาระบบการบริหารงานกลุ่มจังหวัด

(1) เป้าประสงค์

- เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานกลุ่มจังหวัด

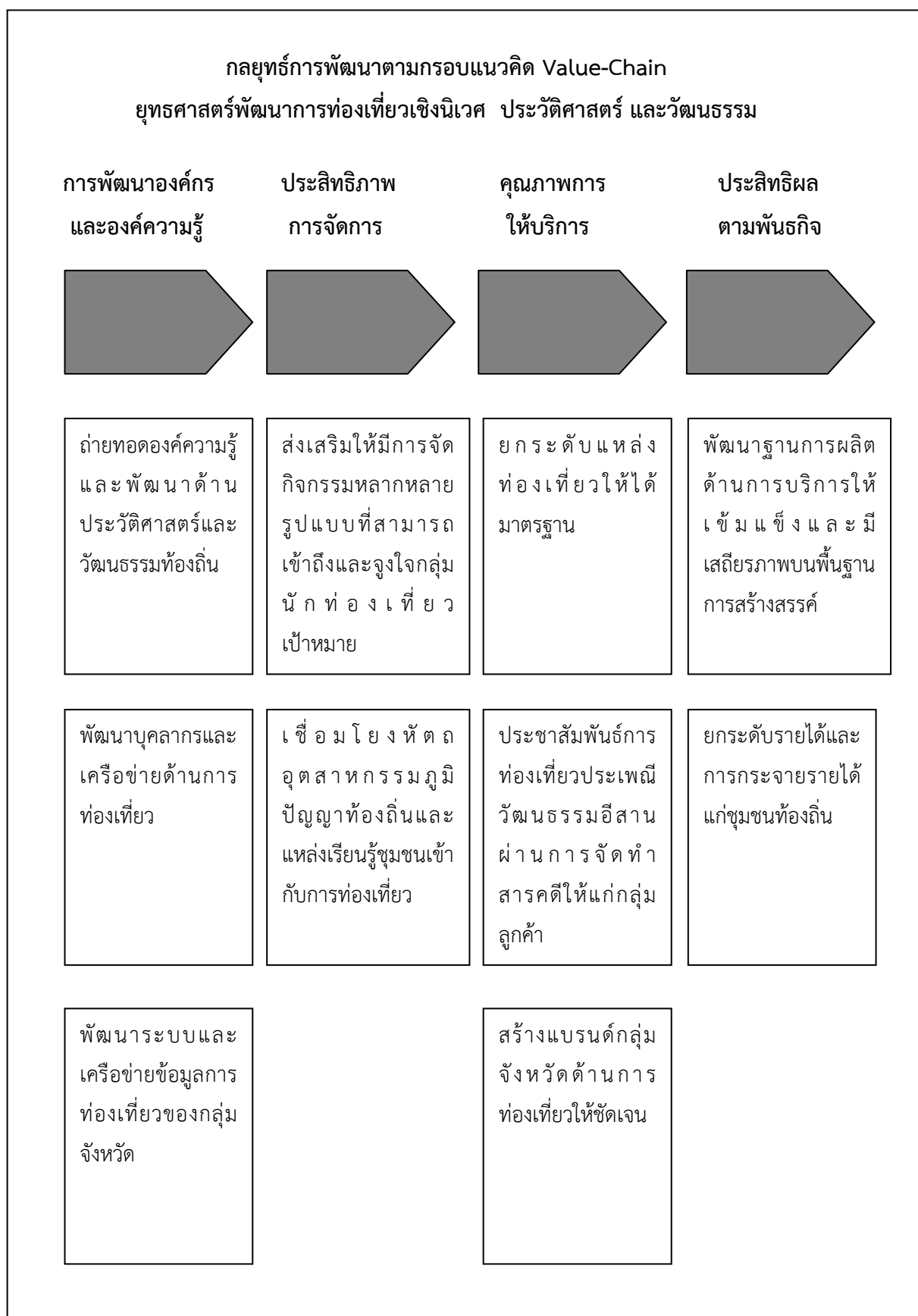
(2) ตัวชี้วัด

- ร้อยละของการประเมินผลการบริหารงานกลุ่มจังหวัด

(3) กลยุทธ์และแนวทางการพัฒนา

- ปรับปรุงระบบงานเพื่อสนับสนุนการบริหารงาน
- พัฒนาสมรรถนะของบุคลากรและเครือข่าย

ด้วยเหตุนี้แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดจึงเป็นแผนที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มจังหวัดและนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนและสร้างรายได้ให้กลุ่มจังหวัด ดังนั้นแผนพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความสอดคล้องและความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์รายสาขา รวมทั้งความสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการวิเคราะห์ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ออกแบบกลยุทธ์แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามกรอบ Value-Chain โดยถือเป็นยุทธศาสตร์ที่จะใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพโดดเด่นของกลุ่มจังหวัด ได้ดังนี้

ภาพที่ 14 กลยุทธ์การพัฒนาตามกรอบแนวคิด Value-Chain

4. สถานการณ์ผลการพัฒนาปัจจุบัน

ผลของการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่ผ่านมาภายใต้แผนพัฒนาของจังหวัดในกลุ่มจังหวัด ได้ส่งผลต่อสถานภาพของการพัฒนาในปัจจุบันทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

- ภาพรวมเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางถือว่ามีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะการผลิตในสาขานอกภาคเกษตรยังคงเป็นเศรษฐกิจหลักที่สร้างรายได้ให้กับกลุ่มจังหวัดมากกว่าการผลิตในสาขาภาคการเกษตร ในขณะที่การผลิตในภาคการเกษตรทั้ง 4 จังหวัดยังคงประสบกับปัญหาความมั่นคงของการผลิต เนื่องจากการผลิตที่ต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติมาเป็นส่วนสำคัญซึ่งพบว่ามีความไม่แน่นอนทั้งในเรื่องของน้ำเพื่อการเกษตร สภาพดิน การระบาดของศัตรูพืช อันเนื่องจากผลกระทบของปัญหาภาวะโลกร้อนซึ่งสภาพการพัฒนาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปัญหาและเป็นช่องว่างของการพัฒนาที่ยังคงอยู่ คือ ความแตกต่างของรายได้ระหว่างการผลิตนอกภาคเกษตรกรรมและการผลิตภาคเกษตรกรรม รวมทั้งการผลิตภาคเกษตรกรรมพบว่าส่วนใหญ่จะมีการผลิตที่ใช้ต้นทุนสูงแต่ได้ผลผลิตและราคาต่ำหรือมีลักษณะทำมากแต่ได้ผลลัษณ์น้อย (More for Less) ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาความยากจนกับเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

- ภาพการณ์จ้างงานในพื้นที่นอกภาคเกษตรสูงกว่าภาคการเกษตรอันเป็นผลเนื่องมาจากนโยบายค่าแรง 300 บาท/วัน ส่งผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกพื้นที่

- ภาพการณ์ลงทุนในสาขานอกภาคเกษตรมีข้อจำกัดอันเนื่องจากผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจโลกที่ถดถอยประกอบด้วยปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการลงทุนในพื้นที่ที่ยังไม่ครอบคลุมและขาดประสิทธิภาพ รวมทั้งนโยบายของภาครัฐที่มีต่อการส่งเสริมการลงทุนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดยังขาดความชัดเจน

2) ด้านสังคม

ผลของการพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีได้ส่งผลกระทบให้สังคม/ชุมชนเกิดความอ่อนแอ ขาดความเข้มแข็งในการช่วยเหลือและพึ่งพาซึ่งกันและกัน แปรเปลี่ยนมาเป็นสังคมของการแข่งขันกันมากขึ้นตามภาพการณ์เปลี่ยนแปลงของกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีสภาพของสังคมที่เป็นผลมาจากการพัฒนา ดังนี้

- แนวโน้มของการเป็นสังคมพึ่งพาจะลดน้อยลงแปรเปลี่ยนเป็นสังคมที่มีการแข่งขันและการเอาเปรียบมากขึ้น ภายใต้ลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย
- ผู้สูงอายุและเด็กจะขาดการดูแลเพิ่มขึ้นและกลายเป็นปัญหาและภาระของการพัฒนาทั้งในเขตสังคมเมืองและสังคมชนบท
- ผลกระทบของวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมภายใต้ข้อจำกัดของรายได้จะส่งผลให้สังคมขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

- การดำเนินวิถีชีวิตภายใต้วัฒนธรรมเดิมจะลดน้อยลงและเป็นวิถีชีวิตภายใต้วัฒนธรรมของสังคมใหม่
- แนวโน้มสังคมชนบทจะได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างน้อยลงภายใต้นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อส่งออก

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลของการพัฒนาภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีได้ส่งผลกระทบต่อวิถีการเพาะปลูกพืชเกษตรของเกษตรกรในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางด้วยการเน้นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ สารเคมีปราบศัตรูพืช ส่งผลให้สภาพดินเสื่อมโทรม นอกจากนั้นแนวโน้มการปลูกอ้อยและยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยอ้อยโรงงานมีพื้นที่เพาะปลูกในปี 2553 จำนวน 718,450 ไร่ และพื้นที่เพาะปลูกในปี 2554 จำนวน 1,018,212 ไร่ จำนวนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 41.72 ในส่วนของยางพาราพื้นที่เพาะปลูกในปี 2553 จำนวน 55,860 ไร่ และพื้นที่เพาะปลูกในปี 2554 จำนวน 69,916 ไร่ จำนวนเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 25.16

บทที่ 5

ศักยภาพและความพร้อมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

ในบทที่ผ่านมากล่าวได้ว่า ศักยภาพของกลุ่มจังหวัด สามารถพัฒนาด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมการค้าและการบริการได้ เนื่องจากตั้งอยู่ใจกลางภาคและมีบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน โดยเฉพาะด้านโลจิสติกส์ คือ มีถนนสายหลัก ได้แก่ สายมิตรภาพและสาย EWEC (East West Economic Corridor) พาดผ่าน มีเส้นทางรถไฟ และเส้นทางการบินเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ศักยภาพด้านการเกษตรกรรมสามารถพัฒนาคลัสเตอร์ข้าวหอมมะลิคุณภาพสูงเนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในทุ่งกุลาร้องไห้ และอยู่ในเขตพื้นที่ชลประทานขนาดกลางและขนาดใหญ่หลายแห่ง เช่น ชลประทานลำปาวที่กาฬสินธุ์ หนองหารที่ขอนแก่น และชลประทานร้อยเอ็ด นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบที่สำคัญ คือ อ้อยและมันสำปะหลัง มีศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (Ethanol) เนื่องจากมีโรงงานผลิตเอทานอล ตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ส่วนด้านการบริการและการค้า มีศักยภาพสูงในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เนื่องจากมีสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชนที่เป็นสถาบันหลักของภาค มีบริการด้านสุขภาพ รวมทั้งมีสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานและเป็นศูนย์ราชการของภาค มีการส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของภาค โดยเน้นการผลิตแรงงานมีฝีมือสนองความต้องการแรงงานภายในภาคและของประเทศ ส่วนด้านการท่องเที่ยวมีแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนในกลุ่มผ้าไหมและผ้าฝ้ายที่มีชื่อเสียง สามารถส่งเสริมให้เป็นแหล่งรายได้จากการท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและโบราณคดีได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลุ่มจังหวัด โดยศึกษาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิและจากความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลพร้อมทั้งจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน จากการศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ของกลุ่มจังหวัดสามารถแบ่งประเด็นที่น่าสนใจออกเป็น 5 ประเด็นได้ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน

ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

การเลือกพื้นที่ศึกษา ได้คัดเลือกหมู่บ้านในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จังหวัดละ 1 แห่ง ด้วยวิธีการดังนี้

1. ประชุมองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัดโดยเชิญตัวแทนหน่วยงาน ได้แก่ ท่องเที่ยวจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานขอนแก่น สำนักงานจังหวัด ยุทธศาสตร์จังหวัด พัฒนาชุมชน สถาบันการศึกษา วัฒนธรรมจังหวัด หอการค้า สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการการท่องเที่ยว สมาคมโรงแรมและร้านอาหาร ผู้จำหน่ายสินค้าที่ระลึก และตัวแทนแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนั้นๆ ประชุมร่วมกับคณะผู้วิจัยโดยจัดการประชุมในทุกจังหวัด เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหมู่บ้านเป้าหมาย

2. รวบรวมข้อมูลจากข้อเสนอแนะในทุกพื้นที่ และลงศึกษาสำรวจในพื้นที่จริง โดยพิจารณารายละเอียดดังนี้

- สำรวจบริบทพื้นที่ ทรัพยากรท่องเที่ยว และสิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
- สำรวจทัศนยะและความคิดเห็นในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่กับผู้นำ และชุมชนในพื้นที่ โดยการเลือกสัมภาษณ์แบบเจาะจงร่วมกับการสัมภาษณ์แบบบังเอิญ เพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ความต้องการและความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

3. ประเมินผลศักยภาพและความคิดเห็น ความต้องการเบื้องต้นของพื้นที่ เพื่อกำหนดพื้นที่ศึกษา โดยได้พื้นที่ศึกษาใน 4 หมู่บ้าน 4 จังหวัด ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น: บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง

จังหวัดกาฬสินธุ์: บ้านหนองซ้าง ตำบลหนองซ้าง อำเภอสามชัย

จังหวัดมหาสารคาม: บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู

จังหวัดร้อยเอ็ด: บ้านหวายหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอทุ่งเขาหลวง

การดำเนินงานในชุมชนเป้าหมายทั้ง 4 แห่ง ได้มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนตามกรอบการทำงานที่กำหนดไว้สลับกันไปทุกแห่ง ทั้งนี้ได้มีการประสานงานการทำงานไว้ล่วงหน้า โดยกำหนดวันดำเนินงานในพื้นที่ซึ่งต้องเป็นวันเวลาที่มีความสะดวกตรงกันทั้งสองฝ่าย โดยยึดความสะดวกของคนส่วนมากในชุมชนเป็นหลัก ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมในชุมชนจะประกอบด้วย ผู้นำชุมชน กลุ่มกิจกรรมในชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำจิตวิญญาณ พระ ครู และตัวแทนองค์กร หรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยใช้พื้นที่ส่วนกลางในชุมชนเป็นสถานที่จัดประชุม

ความสำคัญในการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียนนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยเพื่อ

รองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจำเป็นต้องมุ่งแสวงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ๆ ไปสู่เศรษฐกิจยุคใหม่เชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้เช่น ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรมของชุมชน เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลัก มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มคุณค่าและสร้างมูลค่าให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในรูปแบบที่แตกต่าง โดยการพัฒนาขึ้นจากศักยภาพและความพร้อมของชุมชนให้มีความสามารถในการแข่งขันกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในพื้นที่อื่นๆ มากขึ้น ซึ่งผลจากการลงพื้นที่ชุมชนสำรวจและศึกษาความพร้อมต่อการจัดการท่องเที่ยว ได้ผลการศึกษา ดังนี้

1) จังหวัดขอนแก่น: บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง

1.1) ข้อมูลทั่วไป

บ้านสาวะถียังคงมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบชุมชนอีสานดั้งเดิม แม้สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยส่วนมากจะเปลี่ยนแปลงไปจากบ้านอีสานดั้งเดิม แต่ยังคงมีการแบ่งพื้นที่ใช้สอยคล้ายคลึงกับวิถีดั้งเดิม คือ ยังมีพื้นที่ทำครัว ปลูกผักสวนครัว พื้นที่ส่วนกลางของบ้านซึ่งมักเป็นพื้นที่โล่งด้านล่างหรือข้างบ้านเพื่อตั้งวงสนทนาหรือทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในครอบครัวและเพื่อนบ้าน ชุมชนยังนิยมบริโภคอาหารอย่างเดิมแต่มีการคำนึงถึงสุขอนามัยมากขึ้น ความผูกพันในชุมชนยังคงเหนียวแน่น และมีบทบาทร่วมกันในการจัดกิจกรรม โดยเฉพาะในการจัดงานบุญประเพณีของชุมชน ซึ่งมีศูนย์รวมอยู่ที่วัดไชยศรี

ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจากหน่วยงานต่างๆ ของจังหวัด ทำให้วัดไชยศรีและชุมชนสาวะถี ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปร่วมงานอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความร่วมมือของคนในชุมชน โดยการนำของพระครูบุญชยกร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี ในการจัดกิจกรรมงานบุญประเพณีภายในบริเวณวัด โดยเฉพาะงานบุญข้าวจี๊ ที่ทำต่อเนื่องกันมาหลายปี ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานขอนแก่น ได้เข้าร่วมและกำหนดให้เป็นงานประจำปีงานหนึ่งในเทศกาลท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น พร้อมๆ กับสนับสนุนการจัดงานประเพณีอื่นๆ ให้เชื่อมโยงกับการจัดงานท่องเที่ยวในตัวเมืองขอนแก่น คือ งานบุญเดือน 5 (บุญสงกรานต์) หรืองานบุญสงกรานต์ ซึ่งจังหวัดขอนแก่นจัดเป็นงาน “เสียงแคนดอกคูน” เป็นงานที่มียุทธศาสตร์เข้ามาร่วมสานน้ำเป็นจำนวนมาก เพื่อยอดนักท่องเที่ยวของจังหวัดรองจากงานปีใหม่ แต่กิจกรรมที่จัดในชุมชนสาวะถีจะเป็นงานประเพณีสงกรานต์ตามวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยเฉพาะการสงกรานต์พระและการรดน้ำขอพรจากผู้อาวุโส

1.2) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนบ้านสาวะถี

จากการสนทนาเพื่อสร้างความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนสาวะถี กับพระครูบุญชยกร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี และคณะกรรมการชุมชน ผู้นำ และนักปราชญ์ในชุมชนสาวะถี มีความเห็นเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวไปในทำนองเดียวกันว่า ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวในช่วงเวลาที่มีการจัดงานบุญประเพณีของชุมชนเป็นหลัก ส่วนการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวทั่วไปอาจจะไม่สะดวกนัก เพราะในวันธรรมดาชาวบ้านส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกชุมชน ทั้งในเมืองและโรงงานต่างๆ ส่วนที่อยู่ในชุมชนก็มีงานถักแหวน หรือมีภาระงานอื่นๆ ซึ่งไม่สะดวกในการต้อนรับนักท่องเที่ยว ในส่วนของเยาวชนเองก็ยังมีมุ่งมั่นแข่งขัน

ในการศึกษาและการเรียนพิเศษแบบสังคมเมืองในวันหยุด การรวมตัวกันทำกิจกรรมจะเป็นการขอความร่วมมือกันเป็นครั้งคราวเท่านั้น ที่ประชุมจึงมีความคิดร่วมกันชัดเจนว่าควรให้มีการท่องเที่ยวหรือให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนได้ในโอกาสที่ชุมชนมีการจัดงานบุญประเพณี เช่น งานบุญข้าวจี บุญผะเหวด บุญสงฆ์ บุญข้าวสาก บุญสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งทุกคนสามารถเข้ามาร่วมงานได้โดยไม่จำกัด และหลายกิจกรรมมีหน่วยงานภายนอกเข้ามาให้ความร่วมมือในการจัดงาน ซึ่งมหาวิทยาลัยขอนแก่นก็นำนักศึกษาเข้ามาร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะ ททท. ขอนแก่น ได้เชิญชวนนักท่องเที่ยวจากท้องถิ่นต่างๆ เข้ามาร่วมงานอยู่เสมอ ซึ่งได้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริมขึ้น เช่น การกินข้าวพาสลาง การแสดงหมอลำพื้นบ้านของหมอลำเก่าในชุมชน เป็นต้น แต่ในช่วงเวลาปกติ จะให้จัดกิจกรรมรองรับนักท่องเที่ยวทั้งการนำชมงานศิลปวัฒนธรรม การจัดเตรียมการบริการ การรองรับนักท่องเที่ยว อาจมีความไม่สะดวก โดยเฉพาะการพักผ่อนภายในชุมชน เพราะวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก และนักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการพักผ่อนที่ตัวเมือง ซึ่งมีความสะดวกมากกว่าอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเห็นว่า ชุมชนอาจจะไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แต่มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพที่จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชนสภาวะดี

อย่างไรก็ตามชุมชนสภาวะดีถือว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาที่ขอนแก่นในลักษณะของ One Day Trip ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมือง โดยอยู่ห่างจากตัวเมืองขอนแก่นเพียง 20 กิโลเมตร มีความสะดวกสบายในการเข้าถึง คนในชุมชนมีความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย เพราะมีประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่หน่วยงานต่างๆ ใช้เป็นแหล่งศึกษาดูงาน หรือผู้เยี่ยมเยือนต่างๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะผู้สนใจในงานศิลปวัฒนธรรม ทั้งอยู่ในเส้นทางที่จะเชื่อมโยงไปแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้หลายแห่ง เช่น หมู่บ้านเต่า ผ้าไหมชนบท อุทยานแห่งชาติน้ำพอง อุทยานแห่งชาติภูเวียง ฯลฯ และจัดเป็นจุดเริ่มต้นของรายการท่องเที่ยวฮิลล์ปัดแดมขอนแก่น ซึ่งเชื่อมโยงจากวัดไชยศรี ไปยังวัดสนวนวารี อำเภอบ้านไผ่ และวัดสระบัวแก้ว อำเภอนองสองห้อง ซึ่ง ททท. ได้แนะนำไว้ในรายการท่องเที่ยวและอาจเชื่อมโยงไปสู่วัดที่มีฮิลล์ปัดแดมในจังหวัดใกล้เคียงได้อีกด้วย

2) จังหวัดกาฬสินธุ์: บ้านหนองช้าง ตำบลหนองช้าง อำเภอสหัสขันธ์

2.1) ข้อมูลทั่วไป

ชุมชนบ้านหนองช้างเป็นชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีอาชีพเกษตรกรรม ทำนา การทำนาปลูกข้าวไว้สำหรับกินในครัวเรือน ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม พืชเศรษฐกิจของหมู่บ้านคือ การทำไร่อ้อย ไร่มัน ซึ่งให้ผลผลิตที่ดีมาก ชุมชนมีรายได้มั่นคง และมีพื้นที่เพาะปลูกจำนวนมากแต่ชุมชนยังคงรักษาวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิม ทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเหนียวแน่น มีความเคารพศรัทธาในพุทธศาสนา ผสมผสานกับความเชื่อเกี่ยวกับผีตามบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา ทำให้เกิดวิถีวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจและมีคุณค่าในการเรียนรู้เป็นอย่างมาก ภายในชุมชนยังคงความเป็นวิถีดั้งเดิมอยู่อาศัยในบ้านไม้ใต้ถุนสูง มีการดัดแปลงเพียงเล็กน้อย และยังคงใช้พื้นที่โล่งชั้นล่างเป็นที่พักผ่อน ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ทั้งการรับประทานอาหาร การพบปะพูดคุย และการทำงาน ทอผ้า จักสาน ประกอบอาหาร และอื่นๆ รอบตัวบ้านมีการทำเรือนครัว ยุงข้าว และห้องน้ำ พร้อมทั้ง

การปลูกพืชสวนครัว ต้นไม้ให้ร่มเงาทั้งไม้ผลและไม้ดอก รวมทั้งปลูกหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม มีวัดโพธิ์ศรีสว่างหนองช้าง เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้าน โดยการนำของพระอธิการอำนาจ ปริบุญโญ เจ้าอาวาสและเจ้าคณะตำบล ซึ่งเป็นพระนักพัฒนาและริเริ่มให้จัดโครงการอบรมเยาวชนพลังแผ่นดินปกป้องสถาบัน มีเยาวชนเข้ารับการอบรมจำนวนมาก ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางการอบรมของตำบล ส่งผลให้เยาวชนในชุมชนมีความใกล้ชิดกับวัดเป็นอย่างมาก

2.2) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนบ้านหนองช้าง

คณะผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชนตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนโดยเน้นที่ข้อดี ข้อด้อย โดยให้คนในชุมชนพิจารณาวิเคราะห์และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุม ได้ข้อมูลโดยสรุปดังนี้

ข้อดี	ข้อด้อย
- ชาวบ้านยังคงยึดถือวิถีอีสานดั้งเดิม - มีกลุ่มหัตถกรรมฝีมือ เช่น การทอผ้าไหมแพรวา - มีกลุ่มอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหม - ชาวบ้านมีความสามัคคี - ไม่มีปัญหาอาชญากรรม	- เนื่องจากถนนทางเข้าหมู่บ้านเป็นถนนเส้นทางผ่านเข้าสู่แปลงเกษตรและสามารถเชื่อมต่อไปได้ถึงจังหวัดอุดรธานี จึงมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก ทำให้สร้างเสียงรบกวนให้กับคนในหมู่บ้าน
โอกาส	อุปสรรค
- มีกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งทำให้หมู่บ้านมีกองทุนสำรองไว้ใช้ยามฉุกเฉิน - มีกลุ่มจักสานไม้ไผ่ที่มีฝีมือ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน - มีถนนหลักเชื่อมต่อไปยังจังหวัดใกล้เคียง	- เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลตัวจังหวัด ทำให้งบประมาณจากรัฐไม่ทั่วถึง

ก่อนการพัฒนาศักยภาพความพร้อมได้ให้คำแนะนำตัวแทนชุมชนที่เป็นกลุ่มท่องเที่ยว ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อเตรียมประเด็นในการนำเสนอ โดยการยกตัวอย่างการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ของไทย เน้นพื้นที่ที่มีทรัพยากรท่องเที่ยววัฒนธรรมชุมชนกับพื้นที่ศึกษาโดยการบอกเล่าและให้ดูวีดิทัศน์พร้อมทั้งการอธิบายเสริมเพื่อให้เข้าใจและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมประชุม

การพัฒนากลุ่มท่องเที่ยวเปิดเวทีให้กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน กำหนดบทบาท หน้าที่ ภาระรับผิดชอบ และตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแต่ละฝ่ายที่เห็นว่าจำเป็นจะต้องมีในระยะแรก เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายนำเที่ยว ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว ฯลฯ

- ฝ่ายบริหาร/การเงิน/ความปลอดภัย

มีหน้าที่จัดการประสานงานกับนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้รายละเอียดต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวต้องการเข้ามาในหมู่บ้าน ทั้งจำนวนคน กิจกรรมที่ต้องการเรียนรู้ อาหาร บ้านพัก การแสดง และอื่นๆ รวมทั้งค่าใช้จ่าย การบริหารจัดการการเงินและการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจะต้องรับผิดชอบด้านความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพหากเกิดปัญหาเกี่ยวกับการบาดเจ็บหรือสุขภาพอื่นๆ ที่จำเป็นต้องนำส่งสถานพยาบาล

- ฝ่ายต้อนรับ/การแสดง

มีหน้าที่ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว การจัดดอกไม้ พวงมาลัยหรือของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว น้ำดื่ม และสถานที่ต้อนรับ รวมถึงการแสดงทางวัฒนธรรมในการต้อนรับที่ต้องจัดหานักแสดง เครื่องแต่งกายดนตรี การฝึกซ้อม และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

- ฝ่ายอาหาร/ที่พัก

มีหน้าที่จัดหาและประกอบอาหารซึ่งเน้นอาหารพื้นบ้านตามวัฒนธรรมชุมชนทั้งปริมาณ คุณภาพและรสชาติ ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทุกคน จึงจำเป็นต้องได้ข้อมูล ข้อจำกัดเรื่องอาหารของนักท่องเที่ยวด้วย และการจัดบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยวที่พักแรม ดูแลความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านพัก การจัดสรรจำนวนผู้เข้าพักและการหมุนเวียนบ้านพักให้สมาชิกมีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยวเข้าพักอย่างเท่าเทียมกัน

- ฝ่ายนำเที่ยว/ประชาสัมพันธ์

มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเผยแพร่ข้อมูล และเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะต้องกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำทาง และแนะนำข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รับความประทับใจ

ทั้งนี้ให้มีตัวแทนจากแต่ละฝ่ายเข้าไปเป็นกรรมการในฝ่ายบริหารด้วย เพื่อการประสานข้อมูลให้สื่อถึงกันได้โดยเร็ว และเนื่องจากชุมชนบ้านหนองช้าง เป็นชุมชนที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้าไปพัฒนาอยู่บ่อยครั้ง จึงทำให้คนส่วนมากในชุมชน มีโอกาสในการศึกษาดูงานการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต่างๆ เช่น บ้านภู จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพอยู่เสมอจึงถือเป็นชุมชนหนึ่งในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นชุมชนแหล่งท่องเที่ยวต้นแบบ

3) จังหวัดมหาสารคาม: บ้านดงน้อย ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน

3.1) ข้อมูลทั่วไป

บ้านดงน้อย ตั้งอยู่หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กจำนวน 66 ครัวเรือน ประชากรรวมทั้งชายหญิง 313 คน สภาพหมู่บ้านค่อนข้างแห้งแล้ง พื้นดินปนทรายและมีความเค็มไม่เหมาะสำหรับการเพาะปลูก การทำนาอาศัยน้ำฝนจากธรรมชาติ ทำนาได้ปีละครั้ง ตั้งอยู่ตรงข้ามปากถนนกับกุสันทรรัตน์ และห่างจากองค์พระธาตุนาดูน ประมาณ 2 กิโลเมตร การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนของบ้านดงน้อย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยอีสานอยู่กันด้วยความใกล้ชิดมีความสามัคคี เอื้อเฟื้อและมีความคุ้นเคยกันทุกครัวเรือน แม้จะมีสถานะทางเศรษฐกิจไม่ดีนัก แต่เป็นชุมชนที่มีความสุขดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จนเป็นหมู่บ้านต้นแบบของจังหวัด และเป็นหมู่บ้านกองทุนแม่ของแผ่นดิน ที่มีการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์อย่างมีคุณค่าแก่ส่วนรวมในชุมชน จนได้รับรางวัลชนะเลิศของจังหวัด จากการสนับสนุนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ จนเป็นที่ศึกษาดูงาน และการดำเนินโครงการอบรมการจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ทำให้ชุมชนมีประสบการณ์ในการรับคณะศึกษาดูงาน ทั้งในการแนะนำกิจกรรมต่างๆ การนำชมหมู่บ้าน และการจัดอาหารสำหรับคณะผู้ศึกษาดูงาน และด้วยความเข้มแข็งของชุมชน ที่มีการบริหารตามระบบประชาธิปไตย ด้วยการประชุมนำเสนอและขอความคิดเห็นจากชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทุกครั้ง ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น การพัฒนากลุ่มสไบจิต กลุ่มเพาะเห็ดนางฟ้า กลุ่มเยาวชน กลุ่มธนาคารข้าว กลุ่มน้ำหมักมูลสุกร กลุ่มเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

3.2) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนบ้านดงน้อย

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชนตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนโดยให้ชุมชนเป็นผู้พิจารณา วิเคราะห์และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นที่ประชุม ได้ข้อมูลดังนี้

ข้อดี	ข้อด้อย
- ชาวบ้านยังคงยึดถือวิถีอีสานดั้งเดิม - ชาวบ้านมีความสามัคคี - มีการรวมกลุ่มอาชีพที่เข้มแข็ง - ภายในชุมชนมีความสะอาดเป็นระเบียบ - ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการจัดการภายในชุมชน - มีพันธุ์มะพร้าวน้ำหอม รสชาติดี	- ถนนหนทางไม่สะดวกสบาย/ยากต่อการเข้าถึง - ระบบโครงสร้างพื้นฐานยังมีจุดบกพร่องอยู่หลายประการ - เป็นพื้นที่แห้งแล้ง ดินเค็ม
โอกาส	อุปสรรค
- ยังคงรักษาประเพณีทั้ง 12 เดือน ทำให้สามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมได้	- ชาวบ้านยังมีความกลัวและประหม่าในการต้อนรับนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนแปลกหน้า - ระบบสาธารณสุขปลอดภัยโดยเฉพาะน้ำ ยังไม่เพียงพอ

ข้อดี	ข้อด้อย
- มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลาย สามารถพัฒนาให้ส่งออกผลิตภัณฑ์ สร้างรายได้ให้กับชุมชน - มีป่าชุมชน ซึ่งเป็นคลังอาหารให้กับคนในชุมชน และสามารถส่งขายที่ตลาดสร้างรายได้ให้กับชาวบ้าน - มีกรุพระนาดูนที่มีชื่อเสียง สามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายของชุมชนได้	

การพัฒนากลุ่มท่องเที่ยว ในที่ประชุมระหว่างคณะวิจัยและชาวบ้านได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่ ภาระรับผิดชอบ และพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร ฝ่ายบ้านพัก ฝ่ายการเงิน ฝ่ายการแสดง ฝ่ายนำเที่ยว ฝ่ายกิจกรรมท่องเที่ยว ได้ผลการดำเนินงานดังนี้

- ฝ่ายอาหารและที่พัก

การรวมกลุ่มอาหาร มีความคิดเห็นร่วมกันในการจัดอาหารพื้นบ้านสำหรับการเลี้ยงรับรองนักท่องเที่ยว โดยใช้โรงครัวของศูนย์เรียนรู้กองทุนแม่ของแผ่นดิน ซึ่งมีอุปกรณ์ทำครัวและจาน ชาม ช้อน อยู่พอเพียง กลุ่มกรรมการมีทักษะในการประกอบอาหาร เนื่องจากมีคณะศึกษาดูงานและจัดอบรมจากหน่วยงานต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง ทำให้สามารถจัดอาหารรับรองได้อย่างเหมาะสม บ้านพักหลายหลังมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากในแต่ละหลังมีพื้นที่ว่างพอเพียงแต่มีผู้อาศัยอยู่ประจำเพียง 2 – 3 คน เพราะคนในบ้านที่อยู่ในวัยทำงาน มักออกไปทำงานในต่างจังหวัด โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ และจะกลับบ้านในช่วงเวลาที่มีงานสำคัญประจำปีของหมู่บ้านเท่านั้น

- ฝ่ายกิจกรรม

กรรมการกลุ่มส่วนมากเป็นกลุ่มผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม กำหนดแผนการเดินทางเที่ยวชมแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ได้ดี มีความเชี่ยวชาญทั้งภายในหมู่บ้าน และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น พระธาตุนาดูน กุสันตรัตน์ จิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลยก์ เป็นต้น ทั้งสามารถจัดหาพาหนะในการนำชมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เช่น การนั่งรถอีแต๊ก รถมอเตอร์ไซด์ วิถีชีวิตวิถีชุมชน

- ฝ่ายรักษาความปลอดภัย

กรรมการกลุ่มรักษาความปลอดภัยส่วนมากอยู่ในกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีบทบาทในการร่วมกันดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในชุมชน ซึ่งจะได้เพิ่มการตรวจตรารักษาความปลอดภัยเพิ่มขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน

- ฝ่ายประชาสัมพันธ์และข้อมูล

ทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลชุมชนแก่ผู้สนใจทั่วไปประสานงานกับนักท่องเที่ยวและฝ่ายต่างๆ ในการต้อนรับนักท่องเที่ยว มีนายสุรพงษ์ ผึ้งจันดา กำนันตำบลพระธาตุ เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่างๆ ในการเป็นผู้นำชุมชนที่มีผลงานดีเด่น เป็นที่รู้จักกว้างขวางจึงสามารถให้ข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านดงน้อยได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการทุกคนล้วนมีข้อมูลชุมชนและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างน่าติดตาม ในกลุ่มนี้จะร่วมกันในการประสานงานกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้ข้อมูลและนำรายละเอียดความต้องการของนักท่องเที่ยวแจ้งให้กลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการรองรับการท่องเที่ยวต่อไป พร้อมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ข้อมูลของหมู่บ้าน

- ฝ่ายการเงิน

มีหน้าที่ในการจัดการค่าใช้จ่าย การกำหนดราคาและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยต้องแบ่งเป็นรายได้ส่วนกลางไว้สำหรับดำรงดำเนินงานต่อไป ทั้งนี้ต้องอยู่ในกระบวนการการทำงานอย่างมีส่วนร่วมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

- ฝ่ายสาธารณสุข

แต่งตั้งคณะกรรมการจากผู้ที่เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชนที่มีทั้งหมด 15 คน โดยแบ่งหน้าที่กันทำงาน ดูแลช่วยเหลือนักท่องเที่ยวที่อาจเจ็บไข้ หรือเกิดอุบัติเหตุในขณะอยู่ในชุมชน ซึ่งเป็นการปฐมพยาบาลและให้คำแนะนำได้ในเบื้องต้น แต่หากมีปัญหามากเกินศักยภาพของ อสม. ก็สามารถประสานขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่โดยอาศัยเครือข่ายความร่วมมือได้

4) จังหวัดร้อยเอ็ด: บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุดชุมหะ

4.1) ข้อมูลทั่วไป

บ้านห้วยหลิม ตำบลมะบ้า อำเภอกุดชุมหะ เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการทอผ้าพื้นเมืองทั้งผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้ามัดหมี่ และผ้ายกดอก เป็นแหล่งผลิตผ้าลายสาเกต อยู่ห่างจากตัวเมืองร้อยเอ็ดประมาณ 25 กิโลเมตร ไปทางอำเภอรวิชัย ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดให้เป็นหมู่บ้านในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่อยู่รวมกัน 4 หมู่บ้าน 352 ครัวเรือน ประชากรกว่า 1,500 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทอีสาน ที่มีความขยันอดทน เพราะสภาพพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้ง เดิมเมื่อมาตั้งชุมชนเป็นป่าห้วยหนาแน่น จึงเรียก “ห้วยหลิม” ชาวบ้านต้องช่วยกันถากถางจนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ทำมาหากิน ปัจจุบันเรียกชื่อบ้านเพี้ยน

เป็น “บ้านห้วยหลิม” มีวัดโสภณวิหาร เป็นวัดประจำหมู่บ้าน และมีวัดป่าอีกแห่งหนึ่ง ชาวบ้านมีวิถีความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาในการส่งเสริมอาชีพโดยเฉพาะการผลิตผ้าไหม ซึ่งมีการพัฒนาตลาดดั้งเดิมของจังหวัด ฝีมือทอเรียบร้อย งดงาม ชุมชนร่วมกันรักษาวัฒนธรรมประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตไว้ได้ดี และได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนเชิงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและโฮมสเตย์

4.2) การดำเนินการพัฒนาศักยภาพความพร้อมชุมชนบ้านห้วยหลิม

การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนร่วมกับตัวแทนชุมชน โดยการประชุมระดมความคิดเห็นร่วมกับผู้แทนชุมชนตามกระบวนการ SWOT ANALYSIS เพื่อหาศักยภาพชุมชนโดยเน้น ข้อดี ข้อด้อย โอกาสและอุปสรรคโดยให้ชุมชนพิจารณาวิเคราะห์และให้ความคิดเห็นร่วมกัน ภายใต้กรอบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิดเห็นจากที่ประชุม ได้ข้อมูลดังนี้

ข้อดี	ข้อด้อย
- ชุมชนมีความร่วมมือกันเป็นอย่างดีในการจัดกิจกรรมของชุมชน - ภายในชุมชนมีนักปราชญ์และผู้อาวุโสที่มีความรู้ในด้านต่างๆ หลายคน ที่พร้อมจะถ่ายทอด บอกเล่าให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ - มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อ เอื้ออาทรแก่กัน ช่วยเหลือกัน - ไม่มีปัญหาหลักขโมย	- ระบบโครงสร้างพื้นฐานยังมีจุดบกพร่องอยู่หลายประการ - ไม่มีแหล่งชลประทานต้องไปสูบน้ำประปามาจากแหล่งอื่น
โอกาส	อุปสรรค
- ยังคงรักษาประเพณีทั้ง 12 เดือน ทำให้สามารถพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววัฒนธรรมได้ - ชุมชนมีภูมิปัญญาด้านต่างๆ หลากหลาย และยังคงปฏิบัติได้ ทำให้สามารถพัฒนาให้เป็นจุดขายของชุมชน	- แหล่งท่องเที่ยวหลักอยู่ห่างชุมชนมากกว่า 20 กิโลเมตร - ขาดวัตถุดิบทางธรรมชาติที่จะนำมาประดิษฐ์เครื่องจักสาน สมุนไพรหายากขึ้น - ตลาดงานฝีมือไม่ต่อเนื่อง - ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจากภาครัฐ

ชุมชนบ้านห้วยหลิม เป็นชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนมาก่อนและมีการจัดการรองรับนักท่องเที่ยวแบบ Homestay อยู่แล้ว ดังนั้นจึงมีการตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งได้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ด้วยความเข้าใจมาโดยตลอด แต่มีปัญหาในการดำเนินงานที่ส่วนมากเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นคณะศึกษาดูงานที่ไม่ค่อยมีการค้างแรม ส่วนนักท่องเที่ยวทั่วไปมีค่อนข้างน้อย คณะกรรมการดำเนินงาน

ด้านการท่องเที่ยวของบ้านห้วยหลิมได้แบ่งเป็นฝ่ายต่างๆ เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในรายละเอียดการดำเนินงานของฝ่ายนั้นๆ ซึ่งส่วนมากเป็นคณะกรรมการที่มีรายชื่อและร่วมดำเนินงานมาก่อนแล้ว แต่ได้มีการปรับปรุงรายชื่อบ้าง และได้ร่วมกันกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจนในการประชุมร่วมกัน โดยปรับบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้มีความชัดเจนมากขึ้น ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน เพื่อลดความขัดแย้ง

5) สรุปผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง

การเตรียมความพร้อมชุมชนในการดำเนินการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง ทำให้ชุมชนทุกแห่งเกิดความเรียนรู้และเข้าใจการจัดการท่องเที่ยวด้วยการนำวิถีวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เกิดคุณค่าการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนของตนเอง มีความมั่นใจในการนำเสนอตัวตนของชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น มีความพยายามที่จะปรับปรุงสภาพวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติให้มีระเบียบมากขึ้น เช่น ในเรื่องของการเก็บวางข้าวของในครัวเรือน การจัดการขยะ ความสะอาดของสิ่งแวดล้อมต่างๆ รวมถึงการสนทนากายในกลุ่มเกี่ยวกับการระลึกถึงวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติแต่ปัจจุบันว่างเว้นไปบ้าง เช่น การละเล่นบางอย่าง อาหารการกินบางชนิด เป็นต้น ซึ่งเป็นบรรยากาศสนทนาที่เป็นกันเอง ด้วยความสนุกสนาน เป็นประเด็นสนทนาใหม่ในชุมชนที่ช่วยให้เกิดความสุขในการระลึกถึงความหลัง ซึ่งทุกคนเข้าร่วมวงสนทนาได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งผู้นำ ผู้บริหาร หัวหน้ากลุ่ม ชาวบ้าน และเยาวชน แต่ในบางชุมชนแม้มีความต้องการให้มีการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ก็ยังไม่มี ความมั่นใจนัก เพราะลักษณะเฉพาะของชุมชน ซึ่งมีผู้นำที่มีความสามารถในการพัฒนาหมู่บ้านจนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ชาวบ้านจึงยังยึดติดกับผู้นำจนเกิดความไม่มั่นใจในการแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวมมากนัก ผลการดำเนินงาน มีผลการเตรียมความพร้อมแตกต่างกัน บางแห่งมีความมั่นใจและพร้อมจะจัดการท่องเที่ยวรองรับการเข้าสู่อาเซียน บางแห่งยังไม่มี ความมั่นใจมากพอ บางแห่งยังมีความขัดแย้งกันในการประสานความร่วมมือภายในชุมชน และบางชุมชนมีความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวกระแสหลักสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้เสมอตามเงื่อนไขของชุมชน

ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว

กลุ่มประเทศอาเซียนได้ให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างต่อเนื่อง หลังจากได้ดำเนินการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน หรือ อาฟตา (AFTA: ASEAN Free Trade Area) ในปี พ.ศ. 2546 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งมีกำหนดแล้วเสร็จและมีผลใช้บังคับอย่างเป็นทางการภายในปี ค.ศ. 2015 หรือ พ.ศ. 2558 โดยสิ่งที่จะเกิดขึ้น คือ ประเทศในกลุ่มอาเซียนหรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือไทยและประเทศเพื่อนบ้านจะรวมตัวกันเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว เหมือนกลุ่มประเทศ EU ของยุโรป ผลที่เกิดขึ้น คือ จะมีการไหลเวียนเคลื่อนย้ายไปมาอย่างเสรี (free flow) ของปัจจัยการค้าภายในกลุ่มประเทศอาเซียน 5 ปัจจัย ได้แก่ สินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมือ

ด้วยเหตุนี้ภายใต้ "ประชาคมอาเซียน" ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการใหม่เพื่อใช้ประโยชน์จากการที่ปัจจัยการผลิตสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ต้องมีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการที่เคยเคยจำกัดเฉพาะในประเทศของตนมาเป็นการผลิตข้ามประเทศ ต้องปรับเปลี่ยนยุทธวิธีในการทำธุรกิจโดยต้องแสวงหาพันธมิตรทางธุรกิจในภูมิภาค ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือต้องริบจัดทำแผนทางธุรกิจใหม่เพื่อรองรับกับโอกาสที่ปัจจัย การผลิตสามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี

ภาพที่ 15 การไหลเวียนของแรงงานในสาขาวิชาชีพต่างๆ

ประเทศไทยถือว่ามียุทธศาสตร์ที่ดีในกลุ่มประเทศอาเซียน เพราะเป็นทำเลที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางของอาเซียน ทำให้ไทยมีศักยภาพที่จะเป็น Hub of ASEAN ได้ ไม่ยาก ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ ผู้ประกอบการไทยจึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อจะรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะความพร้อมของ "ทุนมนุษย์" (Human Capital: HC) ที่ต้องมีคุณสมบัติใหม่ที่สุดคล้องกับการแข่งขันทางการค้าในบริบทของเศรษฐกิจใหม่ และการสร้าง "ทุนทางปัญญา" (Intellectual Capital: IC) ซึ่งเป็นที่มาของความมั่งคั่งใหม่ (New Wealth) ในยุคเศรษฐกิจแห่งนวัตกรรมและสังคมแห่งการสร้างสรรค์ (Innovative Economy & Creative Society) โดยสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่คณะวิจัยได้ทำการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงกลุ่มเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด เพื่อค้นหาแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางที่มีความเหมาะสมต่อไป ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถาม ในภาพรวมทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และ กาฬสินธุ์ จำนวน 136 ชุด ตามหลัก 4 Ms ซึ่ง ในองค์กรแห่งการทำงานทุกองค์กรจะต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร หรือปัจจัยหลัก 4 Ms ประกอบไปด้วย คน/บุคลากร (Man) วัสดุ/วัตถุดิบ (Material) เงิน/งบประมาณ (Money) และ การจัดการ (Management) ซึ่งในทุกปัจจัยมีความสำคัญในระดับที่เท่าๆกัน โดยถ้าขาดปัจจัยในข้อใดข้อหนึ่งองค์กรอาจจะไม่สามารถดำเนินการทำงานไปให้ถึงในระดับที่ตั้งเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้

ตารางที่ 3 ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ข้อมูลทั่วไป	จุดเด่น	สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุน
1. ด้านบุคลากร มีผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภัตตาคาร/ร้านอาหาร 2) ที่พัก/โรงแรม/รีสอร์ท/โฮมสเตย์ 3) ร้านขายของที่ระลึก 4) บริษัทนำเที่ยว/ทัวร์/มัคคุเทศก์	มีความพร้อมที่จะสร้างเครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยว	1) มีหน่วยงานมาจัดการเครือข่ายเหมือนในต่างประเทศ 2) ต้องการได้รับการพัฒนา/ได้รับความรู้เพิ่ม/ได้รับการฝึกอบรม
2. ด้านวัสดุ/วัตถุดิบ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี 3) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เช่น สิม (โบสถ์) ลายผ้า และ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริม หรือจัดการให้ชัดเจนเป็นระบบมาก ยิ่งขึ้นเหมือนในต่างประเทศ

ตารางที่ 3 ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จุดเด่น	สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุน
3. ด้านงบประมาณ มีผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด มีงบประมาณในการประกอบการท่องเที่ยว 3 ประเภท ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการขนาดเล็ก 2) ผู้ประกอบการขนาดกลาง 3) ผู้ประกอบการขนาดใหญ่	ผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ตั้งตัวได้ยังขาดงบประมาณสนับสนุน จากภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาหรือต่อยอดธุรกิจ เช่น เงินกู้	ในผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่ตั้งตัวไม่ได้ยังขาดงบประมาณสนับสนุน จากภาครัฐและเอกชน
4. ด้านการจัดการ มีผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ทั้ง 4 จังหวัด ลักษณะของกิจการมีหลายประเภท เช่น 1) กิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติบุคคล 2) บริษัทจำกัด / บริษัทจำกัด (มหาชน) 3) กิจการท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น วิสาหกิจ ชุมชน กลุ่มชุมชน 4) ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล / ห้างหุ้นส่วนจำกัด 5) อื่นๆ เช่น ผู้ประกอบการรายย่อย	มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับทั้งจากภาครัฐและเอกชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว เครือข่ายผู้ประกอบการท่องเที่ยว	ในผู้ประกอบการท่องเที่ยวใหม่ต้องการได้รับการส่งเสริมในการให้ความรู้จากภาครัฐและเอกชน
5. ด้านการใช้เทคโนโลยี ผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด เห็นด้วยในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ทันสมัย ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเก็บข้อมูล ใช้ระบบอินเทอร์เน็ต มี website ค้นหาข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็น ทำให้ช่วยประหยัดเวลาในการสืบค้นข้อมูล และเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้รวดเร็ว	ให้ความสำคัญด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย	ในผู้ประกอบการท่องเที่ยวใหม่ต้องการได้รับการส่งเสริมในการให้ความรู้จากภาครัฐและเอกชน

ในด้านการวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้มีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ ในวันเสาร์ที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุม มงกุฎนาถ โรงแรมโฆษะ จ.ขอนแก่น และสามารถจัดกลุ่มเครือข่ายผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

- 1) เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการภัตตาคาร/ร้านอาหาร
- 2) เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการที่พัก/โรงแรม/รีสอร์ท/โฮมสเตย์
- 3) เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก
- 4) เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว/ทัวร์/มัคคุเทศก์

ภาพที่ 16 การประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลาง

ข้อตกลงอาเซียนด้านบุคลากรวิชาชีพท่องเที่ยว (ASEAN MRA on Tourism Professionals) เป็นการกำหนดคุณสมบัติขั้นต้นของแรงงานฝีมือในสาขาท่องเที่ยวที่ประเทศสมาชิกอาเซียนยอมรับร่วมกัน ข้อตกลงนี้จะช่วยให้นักวิชาชีพอาเซียนสามารถเข้าไปทำงานในประเทศสมาชิกได้สะดวกมากขึ้น โดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนการตรวจสอบคุณสมบัติพื้นฐาน แต่ยังคงต้องดำเนินการขั้นตอนการเข้าเมืองอย่างถูกต้องตามข้อกำหนดของประเทศนั้นๆ ส่งผลให้แรงงานวิชาชีพท่องเที่ยวของไทยมีโอกาสออกไปทำงานในตลาดต่างประเทศ เป็นการเพิ่มพูนรายได้และประสบการณ์การทำงาน นอกจากนี้ข้อตกลงดังกล่าวซึ่งครอบคลุมผู้มีความรู้ในภาคท่องเที่ยวและโรงแรมของไทยกว่า 2.7 ล้านคน¹ ที่จะได้รับประโยชน์จากการยกระดับฝีมือแรงงานให้ได้มาตรฐาน ผ่านการรับรองและมีทางเลือกในการทำงานจากตลาดแรงงานที่ใหญ่ขึ้น และแม้ไม่เดินทางไปทำงานต่างประเทศอาเซียน ก็ทำให้ประเทศไทยมีบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและโรงแรมคุณภาพดีที่พร้อมรับการแข่งขันเมื่อเปิดเสรีอาเซียน

ดังนั้น จากผลการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ด้านมาตรฐานงานต้อนรับส่วนหน้าของโรงแรมในกลุ่มจังหวัดอีสานกลาง ได้ตัวบ่งชี้มาตรฐาน MRA ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยที่ประชุมเลือกตัวบ่งชี้มาตรฐาน MRA ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้าน Hotel Services คือ Front office: Receptionists ดังนี้

1) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีบุคลิกภาพที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ไหว้ทักทาย สวัสดิ์ตามธรรมเนียมไทย ทำทุกครั้งอย่างต่อเนื่อง (ตรวจสอบแบบ real time) มีมาตรฐานโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด คือ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ (ร้อยแก่นสารสินธุ์)

2) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เข้าใจขั้นตอนการทำงาน ระบบการบริการที่ รวดเร็ว คล่องตัว มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ในการทำงานเพื่อทำให้การทำงานสะดวกและราบรื่นขึ้น

3) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย อีสาน ภาษาสากลอื่นๆ + ภาษา ASEAN มี Tag ติดไว้เพื่อให้ผู้เข้าพักทราบว่าใคร พูดภาษาอะไรได้ และซักถามได้ มีผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาที่แตกต่างและเหนือกว่า

4) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีความสามารถในการให้ข้อมูล Product knowledge - local Knowledge หรือสามารถช่วยเหลือจัดหาผู้ที่รู้ข้อมูลมาอธิบายได้ ระหว่างที่อยู่ในเวลาปฏิบัติงาน

5) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีทักษะของ Safe Security / First-aids เข้าใจในการบริการเบื้องต้น เช่น การอพยพ การหนีไฟ อุบัติเหตุ

¹ สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย. “TDRI และโรดแมปวิชาชีพท่องเที่ยว รับเปิดเสรีแรงงานอาเซียน”, หนังสือพิมพ์ประชาไท, 19 กรกฎาคม 2554. แหล่งที่มา: <http://prachatai.com/journal/2011/07/36085>

6) พนักงานส่วนหน้าของโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีศักยภาพในการบริการให้สอดคล้องกับมาตรฐานตามขนาดของโรงแรม

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ในวันอังคารที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2556 ณ ห้องประชุม โรงแรมเขาใหญ่ควาบอยซิตีรีสอร์ท (KHAOYAI COWBOY CITY RESORT) อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา

ภาพที่ 17 การประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ในการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น-กาฬสินธุ์-ร้อยเอ็ด-มหาสารคาม ดำเนินการโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 20 คน โดยการนำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมดและระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาโดยใช้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) โดยวิเคราะห์จากข้อมูลของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่ และกลุ่มผู้บริโภค/ผู้รับบริการตามประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว 4 ประเด็น ได้แก่

- 1) ด้านการบริหารจัดการ
- 2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 3) ด้านการให้บริการ
- 4) ด้านภาษาและวัฒนธรรม

หลังจากการประชุมได้แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง
ในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	ผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่	ผู้บริโภค/ผู้รับบริการ	แผนงาน/โครงการ
1) ด้านการบริหารจัดการ	1. ขาดกลยุทธ์ในการจัดการเรื่องการตลาด	1. ขาดประสบการณ์เรื่องการตลาด	1. ต้องการบริการที่สะดวกและรวดเร็ว	1. จัดทำระบบประเมินตามหลักสูตรมาตรฐาน ASEAN-MRA ของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้ทราบถึงระดับความรู้ความสามารถของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของไทย 2. ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน
	2. ขาดมาตรการการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวร่วมกัน	2. ขาดการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	2. ต้องการบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	3. วิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 4. พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยวด้านการตลาดด้วยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน 5. จัดทำมาตรการการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อประชาสัมพันธ์ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน
	3. ขาดมาตรการการส่งเสริมการตลาดร่วมกัน	3. ขาดการพัฒนา/ฝึกอบรม	3. ต้องการบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน	6. จัดทำมาตรการการส่งเสริมการตลาดร่วมกันเพื่อประชาสัมพันธ์ในฐานะแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน 7. เตรียมการรับการเคลื่อนย้ายสินค้าบริการการลงทุน เงินทุน และแรงงานที่มีฝีมืออย่างเสรี เพื่อมุ่งให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน
	4. ขาดการสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน	4. ต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสาขานั้นๆ	4. ต้องการบริการที่ดี	8. โครงการส่งเสริมการใช้บริการทัวร์ในท้องถิ่นที่ถูกกฎหมาย (ที่มีใบอนุญาต/ทำประกันภัย) ไม่ใช่ทัวร์เถื่อนหรือหน่วยงานจัดเอง
	5. ต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน	5. ต้องการใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสาขานั้นๆ	5. ต้องการได้รับการบริการที่ดี	9. โครงการสร้างความร่วมมือของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ไม่ตัดราคากันเอง 10. โครงการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ด้านภาษา เพื่อเตรียมตัวสู่ AEC 11. โครงการช่วยเหลือด้านงบประมาณ เช่น ธนาคารปล่อยสินเชื่อให้กู้เงินได้

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	ผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่	ผู้บริโภค/ผู้รับบริการ	แผนงาน/โครงการ
2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	1.ไม่สนใจด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่	1.การบริการข้อมูลท่องเที่ยวขาดความรวดเร็ว	1.ต้องการบริการหลายช่องทางที่ทันสมัย	1.จัดทำระบบ E-Learning และระบบฐานข้อมูล Online ให้สอดคล้องหลักสูตรสมรรถนะ ASEAN Mutual Recognition Arrangement on Tourism Professionals-MRA เพื่อเชื่อมโยงกับWebsite ASEAN
	2.ขาดความรู้ความเข้าใจความสามารถและงบประมาณ	2.ต้องการพัฒนา/ฝึกอบรม	2. ต้องการบริการที่มีความรวดเร็ว	2.การจัดตั้งเครือข่าย Tourism Professionals Certification Network (TPCN)
	3.ขาดเครือข่ายความร่วมมือด้านระบบเครือข่ายสารสนเทศ	3.ต้องการได้รับการส่งเสริมสนับสนุนและเห็นความสำคัญ	3. ต้องการบริการที่มีประสิทธิภาพ	3.วางแผน วิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาระบบสารสนเทศตลอดจนดูแล Web Site ร่วมกัน
	4.ขาดบุคลากรหรือผู้ดูแลระบบควบคุม	4.ต้องการบุคลากรที่มีความรู้ด้าน IT โดยตรง	4.ต้องการบริการที่มีความสะดวกรวดเร็ว	4. ศึกษา พัฒนา ออกแบบการติดตั้ง และดูแล ควบคุมและบำรุงรักษาระบบเครือข่ายสารสนเทศร่วมกัน
	5. ขาดการอบรมผู้ใช้งานด้าน IT ที่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อองค์กร	5.ต้องการพัฒนา/ฝึกอบรมให้มีความรู้ที่ทันสมัย	4.ต้องการบริการที่มีความสะดวกรวดเร็ว	5.จัดอบรมให้ความรู้บุคลากรระบบเครือข่ายสารสนเทศร่วมกัน
				6.จัดทำแผนฝึกอบรม (Studies Plan) และสื่อประสมประกอบการฝึกอบรมให้กับผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่
				7.โครงการให้จังหวัดรวบรวมผู้ประกอบการไว้ทั้ง 4 จังหวัด และให้ข้อมูลเป็นปัจจุบัน

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	ผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่	ผู้บริโภค/ผู้รับบริการ	แผนงาน/โครงการ
3) ด้านการให้บริการ	1. การบริการการท่องเที่ยว ยังขาดคุณภาพเท่าที่ควร	1. ขาดความเข้าใจที่ดีของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง	1. ต้องการความสะดวกและความปลอดภัย	1. จัดทำแผนฝึกอบรมผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่การให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว 2. จัดอบรมหลักสูตรกลุ่มแผนแม่บ้าน (House Keeping) ให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านการท่องเที่ยว พ. 2554-2558 ที่กำหนดรวมถึงหลักสูตรกลุ่มสาขาการโรงแรม 3. วางแผนสร้างอัตลักษณ์การให้บริการร่วมกันในเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4. สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการด้านแรงงานของบุคลากรวิชาชีพการท่องเที่ยว 5. ศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนความต้องการสินค้าอาเซียนด้านการท่องเที่ยว 6. พัฒนาบุคลากรด้านธุรกิจบริการนำเที่ยว ผู้นำเที่ยว และมัคคุเทศก์ 7. โครงการสืบทอดสร้างสรรค์อนุรักษ์จากรุ่นสู่รุ่น เน้นขายความรู้มากกว่าขายผลิตภัณฑ์ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภค 8. จัดตั้งสมาคมการท่องเที่ยว 4 จังหวัด ให้ Link ถึงกันหมด จัด trip เดียว 4 จังหวัด ทั้งบริษัททัวร์/ที่พักโรงแรม/ร้านอาหาร/ร้านขายของที่ระลึก 9. เสนอภาครัฐให้หน่วยงานประชาสัมพันธ์ให้มาท่องเที่ยว โดยหน่วยงานภาครัฐแลกเปลี่ยนการท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน 10. โครงการภาครัฐเป็นโครงการเครือข่ายท่องเที่ยว ธุรกิจจะเกิดได้ภาครัฐต้องเข้าไปช่วย
	2. ต้องการบุคลากรที่ปฏิบัติงานมีคุณภาพ	2. ขาดความเข้าใจในการทำงานและอุทิศตนให้กับงาน	2. ต้องการได้รับบริการที่ดี	
	3. การจัดการการให้บริการที่ยังไม่ได้เป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง	3. ขาดทักษะ/ประสบการณ์ในการให้บริการ	3. ต้องการได้รับการบริการที่ดีที่มีคุณภาพ	
	4. ยังขาดไกด์ต่างชาติ/ไกด์ท้องถิ่นที่มีคุณภาพ	4. ขาดทักษะ/ความรู้/ความเข้าใจในการบรรยาย	4. ต้องการได้รับความรู้ที่ถูกต้อง	
	5. การจดทะเบียนผู้นำเที่ยว (ทัวร์) ยังไม่ทั่วถึง	5. ขาดความเข้าใจที่ดีของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตาม พ.ร.บ.	5. ต้องการได้รับการบริการที่ถูกกฎหมาย	

ตารางที่ 4 แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ต่อ)

ประเด็นพัฒนา ศักยภาพทุนมนุษย์ด้าน	ผู้ประกอบการท่องเที่ยว	ผู้ให้บริการ/เจ้าหน้าที่	ผู้บริโภค/ผู้รับบริการ	แผนงาน/โครงการ
4) ด้านภาษา และ วัฒนธรรม	1.ขาดการเตรียมความพร้อมด้านภาษาและ วัฒนธรรมสู่ AEC	1.ไม่มีการฝึกอบรม เพื่อให้มีมาตรฐานในระดับสากล	1.ต้องการ ชมแหล่ง ประวัติ- ศาสตร์/วิถี ชีวิต ชาวบ้าน	1.ให้ความรู้ เสริมสร้างทักษะทาง ด้านภาษาและ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 2.วิเคราะห์ทักษะทางการใช้ภาษาที่จำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น 3. พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการท่องเที่ยว ด้านการใช้ภาษา ด้วยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และการฝึกอบรม 4.วางแผนพัฒนาจากความหลากหลายทาง วัฒนธรรม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทาง ประวัติศาสตร์ รวมถึงการส่งเสริมภาพลักษณ์ของ เครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว 5.เตรียมแผนรับการรวมกลุ่มสาขาท่องเที่ยวที่มี ส่วนสำคัญต่อการเร่งรัดการเปิดเสรี การบริการใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค รวมถึงมาตรการ ต่างๆ ในการอำนวยความสะดวกการเดินทางของ นักท่องเที่ยว เพื่อประชาสัมพันธ์อาเซียนในฐานะ แหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน
	2.ขาด ขอบประมาณ ในการจ้าง บุคลากรที่มีความ สามารถทาง ภาษา	2.ต้องการค่า ตอบแทนที่ เป็นธรรม ตามความ สามารถใน การใช้ภาษา	2.ต้องการ สื่อสารโดย ใช้ภาษา สากลได้	6.โครงการอบรมภาษาหลักสูตรระยะสั้น 1-2 วัน ไม่สามารถนำไปใช้ได้ หรือเป็นโค้ดที่ดียังไม่ได้ ควร ปรับปรุงโครงการ 7.การต้อนรับแขกต่างชาติ คัดเลือกพนักงานที่ใช้ ภาษาได้ หรือ Home Stay ควรประสานงาน ททท. ให้นำทัวร์ต่างชาติมาลง 8. โครงการอบรมแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ให้มีการ อบรมต่อเนื่อง เช่น โรงแรมที่มีแขกต่างชาติมาพัก พนักงาน ระดับ ป.ตรี ควรใช้ภาษาอังกฤษได้ เป็น ภาษาท่องเที่ยว/ ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถ แนะนำนักท่องเที่ยวได้
	3.ขาด เครือข่ายด้าน ภาษาและ วัฒนธรรม	3.ขาดความรู้ ด้านภาษา และ วัฒนธรรม	3.ต้องการ ศึกษา วัฒนธรรม ของแหล่ง ท่องเที่ยว	
	4.ขาด บุคลากรที่มีความ สามารถทาง ภาษาและ วัฒนธรรม	4.ต้องการ บุคลากรที่มีความรู้ด้าน ภาษาและ วัฒนธรรม โดยตรง	4.ต้องการ ได้รับ บริการจาก บุคลากรที่มีความรู้ ด้านภาษา และ วัฒนธรรม	

ข้อมูลจากตารางที่ 4 สรุปได้แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ดังนี้

- 1) ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวด้านการบริหารจัดการ ได้แผนงาน/โครงการ จำนวน 11 โครงการ
- 2) ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แผนงาน/โครงการ จำนวน 7 โครงการ
- 3) ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวด้านการให้บริการ ได้แผนงาน/โครงการ จำนวน 10 โครงการ
- 4) ประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวด้านภาษาและวัฒนธรรม ได้แผนงาน/โครงการ จำนวน 8 โครงการ

ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ผู้จัดการออนไลน์, 2554) กล่าวถึง สถานการณ์ปัจจุบันในการสร้างแบรนด์ว่า “ในอดีตแต่ละจังหวัดจะแยกประชาสัมพันธ์ของตัวเอง ซึ่งมีหลายจังหวัดที่มียุทธศาสตร์คล้ายกัน จึงทำให้ไม่มีจุดเด่นในการขาย” ทั้งที่พฤติกรรมในการเลือกเดินทางของนักท่องเที่ยวจะมองหาจุดเด่น ซึ่ง ททท. เคยแนะนำแผนงานการสร้างแบรนด์ให้แต่ละจังหวัดไปแล้ว แต่หลายแห่งยังไม่สามารถดำเนินการได้ ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมเพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน คณะผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเพื่อค้นหาการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์) อันได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับส่วนแบ่งตลาดอื่นในอาเซียนได้

สถานการณ์การสร้างแบรนด์กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยแบ่งตามประเภทของแบรนด์ มีดังต่อไปนี้

1. Consumer Product Brands มีข้อมูลผ่าน Website และ <http://www.Facebook.com/TAT.KhonkaenOffice>
2. Service Brands ผ้าไหมแพรวาบ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ผลิตภัณฑ์น้ำดื่ม ไตโนเสาร์ สะออน
3. Place Brands คือ สิม และ พระธาตุ 4 เมืองหนังสือไหว้พระธาตุอีสาน 4 เมือง และ พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์สิรินธร พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูภู่แก้ว ภูผาม่าน
4. Thematic Brands ไตโนเสาร์สะออน ไหว้พระธาตุ 4 เมือง รุ่งเรืองตลอดชีวิต
5. Geographic versus Thematic Branding ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางยังไม่มี การสร้างแบรนด์ประเภทนี้
6. Events: Reinforcing the Brand ได้แก่ ขอนแก่นเคาท์ดาวน์ 2013 สวดมนต์ข้ามปี งาน เทศกาลไหมฯ เมืองขอนแก่น The elegance of Isan silk "KhonKaen's Silk Festival 2012" ฟ้อนลำแคนคอนเทสต์ เทศกาลวันข้าวหอมมะลิโลก Poster of Amazing Isan Fair 2013 เทศกาลไหมนานาชาติ ประเพณีผูกเสี่ยวและงานกาชาดจังหวัดขอนแก่น 2556 เทศกาลสงกรานต์ งานดอกคูณเสียงแคนและถนนข้าวเหนียวจังหวัดขอนแก่น 2556 ประเพณี บุญผะเหวด จังหวัดร้อยเอ็ด ปี 2556

สำหรับการสร้างแบรนด์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ผู้วิจัยใช้หลักการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว (Destination Branding) จาก มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย โดยได้ศึกษาวิธีการสร้างตราสินค้าแหล่งท่องเที่ยว เป็นการนำเอาจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม ตลอดจนวิถีการดำเนิน

ชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้นๆ มาเป็นจุดขาย (Brand Idea) และสื่อสารไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication) เพื่อสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) และสัมผัสประสบการณ์ (Brand Experience) จนเกิดเป็นกระบวนการท่องเที่ยว

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ควบคู่กันไป และมีการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 382 คน โดยการแจกแบบสอบถามด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) จำนวน 382 ชุด ซึ่งจะแจกแบบสอบถามตามร้อยละของจำนวนนักท่องเที่ยว ซึ่งอ้างอิงข้อมูลกรมการท่องเที่ยว (2554) ให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ โดยแบ่ง กลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด 96 คน กลุ่มจังหวัดขอนแก่น 136 คน กลุ่มจังหวัดมหาสารคาม 75 คน และกลุ่มจังหวัดกาฬสินธุ์ 75 คน ได้ผลการศึกษาดังนี้

1) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ การสร้างจุดยืน และความแตกต่างของแบรนด์ (Brand Identity และ Different Brand) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างจุดยืน และความแตกต่างของแบรนด์
ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด
ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

1. การสร้างจุดยืน และความแตกต่างของแบรนด์ (Brand Identity และ Different Brand)	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1.1 มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ	3.68	0.74	เห็นด้วย
1.2 กิจกรรมมีความหลากหลาย	3.62	0.74	เห็นด้วย
1.3 ศักยภาพทางเทคโนโลยี	3.71	0.72	เห็นด้วย
1.4 มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว	3.81	0.72	เห็นด้วย
รวม	3.71	0.74	เห็นด้วย

จากตารางที่ 5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการสร้างจุดยืน และความแตกต่างของแบรนด์ ในด้านมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ กิจกรรมมีความหลากหลาย ศักยภาพทางเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 3.68 3.62 3.71 และ 3.81 ตามลำดับ

2) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ การสร้างเอกลักษณ์ให้กับแบรนด์ ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างเอกลักษณ์ให้กับแบรนด์ ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทาง มาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

2. การสร้างเอกลักษณ์ให้กับแบรนด์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
2.1 รูปแบบโลโก้หรือตราสัญลักษณ์	3.73	0.72	เห็นด้วย
2.2 สีโลโก้หรือตราสัญลักษณ์	3.74	0.74	เห็นด้วย
2.3 สไตลในการสื่อสารทางภาพ	3.71	0.78	เห็นด้วย
2.4 สโลแกน	3.76	0.73	เห็นด้วย
2.5 เพื่อถ่ายทอดข่าวสารด้านการท่องเที่ยว	3.80	0.79	เห็นด้วย
รวม	3.75	0.75	เห็นด้วย

จากตารางที่ 6 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการสร้างเอกลักษณ์ให้กับแบรนด์ ในด้านรูปแบบโลโก้หรือตราสัญลักษณ์ สีโลโก้หรือตราสัญลักษณ์ สไตลในการสื่อสารทางภาพ สโลแกน และเพื่อถ่ายทอดข่าวสารด้านการท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 3.74 3.71 3.76 และ 3.80 ตามลำดับ

3) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ ภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Image) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Image) ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

3. ภาพลักษณ์ของแบรนด์ (Brand Image)	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
3.1 ภาพลักษณ์ของตราสัญลักษณ์ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ	3.79	0.81	เห็นด้วย
3.2 สีสันทที่ใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ	3.79	0.78	เห็นด้วย
3.3 ตราสัญลักษณ์มีความสวยงาม โดดเด่น	3.75	0.75	เห็นด้วย
รวม	3.78	0.78	เห็นด้วย

จากตารางที่ 7 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อภาพลักษณ์ของแบรนด์ในด้านภาพลักษณ์ของตราสัญลักษณ์ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจ สีสันทที่ใช้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และตราสัญลักษณ์มีความสวยงาม โดดเด่น โดยมีค่าเฉลี่ย 3.79 3.79 และ 3.75 ตามลำดับ

4) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ ออกแบบเนื้อหาสารเพื่อสร้างแบรนด์ ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการออกแบบเนื้อหาสารเพื่อสร้างแบรนด์ของกลุ่มตัวอย่าง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

4. ออกแบบเนื้อหาสารเพื่อสร้างแบรนด์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
4.1 ชื่อ “สินไช”	3.85	0.79	เห็นด้วย
4.2 มีความหมายที่ดี	3.85	0.79	เห็นด้วย
4.3 เป็นชื่อเรียกได้ง่าย จดจำง่าย	4.05	0.80	เห็นด้วย
รวม	3.92	0.80	เห็นด้วย

จากตารางที่ 8 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการออกแบบเนื้อหาสารเพื่อสร้างแบรนด์ ในด้านชื่อ “สินไช” มีความหมายที่ดี และเป็นชื่อเรียกได้ง่าย จดจำง่าย โดยมีค่าเฉลี่ย 3.85, 3.85 และ 4.05 ตามลำดับ

5) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ จุดขาย (Brand Idea) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อจุดขาย (Brand Idea) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

5. จุดขาย (Brand Idea)	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
5.1 มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ	3.94	0.78	เห็นด้วย
5.2 จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว	3.90	0.79	เห็นด้วย
รวม	3.92	0.78	เห็นด้วย

จากตารางที่ 9 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อจุดขาย (Brand Idea) ในด้านมีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่แตกต่างไปจากแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ และจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว โดยมีค่าเฉลี่ย 3.94 และ 3.90 ตามลำดับ

6) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ กลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

6. กลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication)	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
6.1 มีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจ	4.07	0.76	เห็นด้วย
6.2 เป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น	4.07	0.75	เห็นด้วย
รวม	4.07	0.76	เห็นด้วย

จากตารางที่ 10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อกลุ่มนักท่องเที่ยว (Brand Communication) ในด้านมีศักยภาพที่จะสามารถดึงดูดความสนใจ และเป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย 4.07 และ 4.07 ตามลำดับ

7) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ คุณภาพของแบรนด์ (Brand Quality) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณภาพของแบรนด์ (Brand Quality) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

7. คุณภาพของแบรนด์ (Brand Quality)	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
7.1 ข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว	3.64	0.74	เห็นด้วย
7.2 ข้อมูลด้านที่พัก	3.61	0.72	เห็นด้วย
7.3 ข้อมูลด้านอาหาร	3.57	0.71	เห็นด้วย
7.4 ข้อมูลด้านสถาปัตยกรรม	3.62	0.73	เห็นด้วย
รวม	3.61	0.72	เห็นด้วย

จากตารางที่ 11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อคุณภาพของแบรนด์ (Brand Quality) ในด้านข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว ข้อมูลด้านที่พัก ข้อมูลด้านอาหาร ข้อมูลด้านสถาปัตยกรรม โดยมีค่าเฉลี่ย 3.64 3.61 3.57 และ 3.62 ตามลำดับ

8) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ สร้างการรับรู้ เน้นความรู้สึกและประสบการณ์ (Brand Awareness) ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการสร้างการรับรู้ เน้นความรู้สึกและประสบการณ์ (Brand Awareness) ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

8. สร้างการรับรู้ เน้นความรู้สึกและประสบการณ์ Brand Awareness	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
8.1 โบชัวร์	3.63	0.72	เห็นด้วย
8.2 เว็บไซต์	3.75	0.74	เห็นด้วย
8.3 คู่มือท่องเที่ยว	3.68	0.73	เห็นด้วย
8.4 แอปพลิเคชันมือถือ	3.68	0.74	เห็นด้วย
8.5 การออกแบบบูธ	3.68	0.75	เห็นด้วย
รวม	3.64	0.74	เห็นด้วย

จากตารางที่ 12 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการสร้างการรับรู้ เน้นความรู้สึกและประสบการณ์ (Brand Awareness) ในด้านโบชัวร์ เว็บไซต์ คู่มือท่องเที่ยว แอปพลิเคชันมือถือ และการออกแบบบูธ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.63 3.75 3.68 3.68 และ 3.68 ตามลำดับ

9) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ ด้านงานประชาสัมพันธ์ ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อด้านงานประชาสัมพันธ์ ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

9. ด้านงานประชาสัมพันธ์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
9.1 การนำเสนอเนื้อหา	3.56	0.76	เห็นด้วย
9.2 การจัดกิจกรรม ออกบูธ	3.53	0.73	เห็นด้วย
รวม	3.54	0.74	เห็นด้วย

จากตารางที่ 13 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อด้านงานประชาสัมพันธ์ ในด้านการนำเสนอเนื้อหา และการจัดกิจกรรมออกบูธ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.56 และ 3.53 ตามลำดับ

10) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ คุณค่าของแบรนด์ ได้ผลการสำรวจ ดังแสดงในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อคุณค่าของแบรนด์ ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

10. คุณค่าของแบรนด์	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
10.1 คุณค่าในด้านมาตรฐานสากล	3.73	0.70	เห็นด้วย
10.2 การนำเสนอข้อมูลสามารถเข้าถึงและวางใจได้	3.71	0.69	เห็นด้วย
10.3 ประโยชน์ที่ได้จากแบรนด์	3.78	0.72	เห็นด้วย
10.4 การสร้างการรับรู้และจดจำในแบรนด์	3.66	0.75	เห็นด้วย
รวม	3.72	0.71	เห็นด้วย

จากตารางที่ 14 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อคุณค่าของแบรนด์ ในด้านคุณค่าในด้านมาตรฐานสากล การนำเสนอข้อมูลสามารถเข้าถึงและวางใจได้ ประโยชน์ที่ได้จากแบรนด์ และการสร้างการรับรู้และจดจำในแบรนด์ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.73 3.71 3.78 และ 3.66 ตามลำดับ

11) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยว กลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์จากการสำรวจแบบสอบถาม ในหัวข้อ การเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับความรู้สึกของผู้บริโภค ได้ผลการสำรวจดังแสดงในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อการเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับความรู้สึกของผู้บริโภค
ของกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวกลุ่มจังหวัดร้อยเอ็ด
ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์

11. การเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับความรู้สึกของผู้บริโภค	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
11.1 ความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดแนวคิด	3.88	0.75	เห็นด้วย
11.2 ความสะดวกสบายในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยว	3.99	0.78	เห็นด้วย
11.3 สามารถวางใจในข้อมูลที่ต้องการทราบ	4.00	0.81	เห็นด้วย
รวม	3.96	0.78	เห็นด้วย

จากตารางที่ 15 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการเชื่อมโยงแบรนด์เข้ากับความรู้สึกของผู้บริโภค ในด้านคุณค่าในด้านความคิดสร้างสรรค์ในการต่อยอดแนวคิด ความสะดวกสบายในการค้นหาข้อมูลการท่องเที่ยวและสามารถวางใจในข้อมูลที่ต้องการทราบ โดยมีค่าเฉลี่ย 3.88 3.99 และ 4.00 ตามลำดับ

ดังนั้นในประเด็นการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น จากผลการสำรวจและศึกษานักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายแล้วพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในตัวแบรนด์กลุ่มจังหวัดที่ชื่อ “สินไซ” เป็นอย่างมากเนื่องจากมีชื่อเรียกง่ายและจดจำได้ง่าย สามารถถ่ายทอดออกมาในรูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์แบบต่างๆ ได้อย่างสวยงาม โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบแบรนด์เพื่อนำมาปรับใช้พัฒนาเป็นแบรนด์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในอนาคต โดยมีรูปแบบการพัฒนาดังต่อไปนี้

1) การจัดนิทรรศการออกบูธ

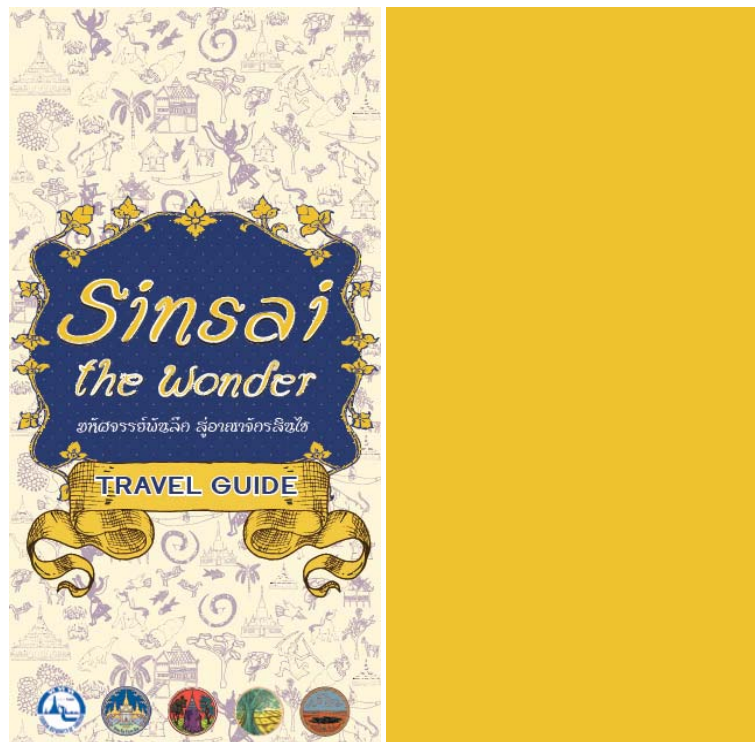
เป็นการช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม การเดินทาง และร้านขายของที่ระลึกของกลุ่มจังหวัด และเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการประชาสัมพันธ์แบรนด์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

ภาพที่ 18 การจัดนิทรรศการออกบูธ

2) คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

เป็นการแนะนำข้อมูลท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลที่มาของโครงการ แผนที่การท่องเที่ยว รายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ที่พัก ร้านอาหาร และแหล่ง ช็อปปิ้ง รวมไปถึงเบอร์โทรศัพท์ที่จำเป็น

ภาพที่ 19 คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบสไลด์

3) เว็บไซต์แนะนำโครงการ

เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต และเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการสืบค้นข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด ประกอบไปด้วย ที่มาของโครงการ ข้อมูลการเดินทาง ข้อมูลจังหวัด สถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรม ที่พัก ร้านอาหาร แหล่งช้อปปิ้ง โปรโมชั่น ประสบการณ์ของนักเดินทาง และการอัปเดตข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

ภาพที่ 20 เว็บไซต์แนะนำโครงการ

4) แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว

เป็นสื่อการประชาสัมพันธ์ในอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อให้ข้อมูลการท่องเที่ยวแก่กลุ่มนักท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและการเดินทาง ร้านอาหาร ที่พัก แหล่งช้อปปิ้ง ข้อมูลจังหวัด เป็นต้น

ภาพที่ 21 แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ภายใต้การร่วมกันเป็นประชาคมอาเซียน หนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการขยายตัวและยังคงคุณค่าและความสวยงามของกิจกรรมการท่องเที่ยวไว้ได้คือการจัดให้มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยในวิสัยทัศน์ของ ASEAN TOURISM STRATEGICS PLAN 2011-2015 ได้กำหนดให้การท่องเที่ยวที่จะสามารถรองรับการเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียนต้องเป็นไปบนพื้นฐานของการส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่เกิดขึ้นเลย ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากธุรกิจท่องเที่ยวไม่เพียงแต่เป็นการนำทรัพยากรท่องเที่ยวของประเทศมาใช้แล้วผลลัพธ์จากกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากการท่องเที่ยวนั้นยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย การศึกษานี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาศักยภาพ ความพร้อม หรือสภาวะการณปัจจุบันของธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 4 ประเภท ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อันได้แก่ ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และ ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก พร้อมทั้งศึกษา มาตรการ ระบบการจัดการ หรือข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อจัดระดับธุรกิจเหล่านี้ตามเกณฑ์มาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม โดยข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะสามารถนำไปใช้ในการจัดการหรือพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนได้

การศึกษาในประเด็นนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied research) โดยการใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มีกลุ่มเป้าหมายของแบบสอบถาม (Questionnaires Interview) คือ ตัวแทนผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 5 ประเภท ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานประกอบการนั้นๆได้อย่างละเอียด ได้แก่

- 1) ตัวแทนธุรกิจที่พักแรม
- 2) ตัวแทนธุรกิจร้านอาหารและภัตตาคาร
- 3) ตัวแทนธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก
- 4) ตัวแทนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
- 5) ตัวแทนธุรกิจบริการด้านการคมนาคมขนส่ง

ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปเป็นรายจังหวัดได้ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น

1. ประเภทโรงแรม/ที่พักอาศัย

1.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาสามารถสรุปศักยภาพและสถานภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทโรงแรมได้ดังนี้

จังหวัดขอนแก่นมีห้องพักของโรงแรมให้บริการจำนวนรวมทั้งสิ้น 7,853 ห้อง จากจำนวนโรงแรมทั้งหมด 188 แห่ง โดยจากการสำรวจพบว่าโรงแรม/ที่พักที่มีศักยภาพในการเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ โรงแรมประเภทที่ 1 ที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง/เขตเทศบาลนคร สถานที่พักตากอากาศ เช่นภูเขาดูหมื่น แม่น้ำ เป็นต้น จำนวน 45 แห่ง (1,562 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 2 ทั้งหมด จำนวน 22 แห่ง (1,620 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 3 จำนวน 19 แห่ง (1,398 ห้อง) และโรงแรมประเภทที่ 4 จำนวน 10 แห่ง (1,486 ห้อง)

โรงแรมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ พบว่าการเดินทางไปยังโรงแรมเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และสะดวก สามารถเข้าถึงได้หลายวิธี โดยวิธีหลักๆได้แก่ การใช้บริการรถแท็กซี่ซึ่งปัจจุบันพบว่าจอดรอให้บริการตามจุดที่สำคัญ เช่น สนามบิน สถานีขนส่งผู้โดยสาร สถานีรถปรับอากาศ ตลาดสด หรือสามารถเรียกใช้บริการทางโทรศัพท์ได้ นอกจากนี้ยังสามารถเข้าถึงโรงแรมในเขตเมืองหรือย่านธุรกิจได้โดยการใช้บริการรถตุ๊กๆ รถโดยสารประจำทาง มอเตอร์ไซด์รับจ้าง และสามล้อถีบ (ปัจจุบันเหลือให้บริการอยู่น้อย) โรงแรมขนาดใหญ่ที่ให้บริการครบวงจรเกือบทั้งหมดจัดให้มีรถบริการรับส่งผู้ให้บริการของโรงแรมจากสนามบินไปยังโรงแรมนั้นๆ ด้วย

1.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาสามารถสรุปสถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในจังหวัดขอนแก่น ได้ดังนี้

โรงแรมส่วนใหญ่ในจังหวัดขอนแก่นไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานใดๆ มีเพียงส่วนน้อย หรือ 10 แห่งที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน โดยพบว่า มีโรงแรมเพียง 2 แห่งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง คือ มาตรฐานสถานประกอบการที่พักสีเขียว และมาตรฐานโรงแรมใบไม้สีเขียว ซึ่งเป็นในขณะที่มาตรฐานที่โรงแรมอีก 8 แห่งได้รับการรับรองนั้นไม่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น มาตรฐานการรับรองด้านอาหาร Clean food good taste และมาตรฐานโรงแรมปลอดบุหรี่ ซึ่งพบว่าโรงแรมที่ได้รับการรับรองด้านมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเป็นโรงแรมประเภทที่ 4 เท่านั้น

โดยภาพรวมพบว่าจังหวัดขอนแก่นมีโรงแรม/ที่พักที่หลากหลายทั้งในด้านรูปแบบ มาตรฐานการให้บริการ ราคา ทำเลที่ตั้ง เนื่องจากปัจจุบันจังหวัดขอนแก่นมีสถานะเป็นศูนย์กลางหลายด้าน ทั้งด้านธุรกิจ การศึกษา การแพทย์ รวมทั้งในปี 2556 ขอนแก่นได้ยกระดับขึ้นเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา MICE City ดังนั้นจึงมีศักยภาพและความพร้อมด้านโรงแรมที่พัก ในขณะเดียวกันการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายในพื้นที่ ทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และภายใต้การดำเนินการตามข้อบังคับหรือกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในอนาคตที่ประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน หากประเด็นทางสิ่งแวดล้อมถูกนำมาใช้เป็นข้อกำหนด หรือแรงจูงใจให้เกิดการสถานประกอบการประเภทโรงแรมในจังหวัดขอนแก่นก็สามารถพัฒนาและยกระดับให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานได้ไม่ยากนัก

2. ประเภทร้านอาหาร

2.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม ร้านอาหารเกือบทั้งหมดมีการกำจัด ทำลายของเสียที่สำคัญ คือ ขยะและน้ำเสีย ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมโดยอาศัยระบบการกำจัด บำบัดของเสีย

ระบบกลางที่หน่วยงานของรัฐ/ท้องถิ่นในพื้นที่จัดทำขึ้น โดยร้านอาหารต้องจัดให้มีระบบรองรับการนำของเสียไปกำจัด หรือบำบัด เช่น ถังขยะ สถานที่รวบรวมขยะ ลำรางหรือท่อระบายน้ำ ซึ่งร้านอาหารส่วนใหญ่ได้จัดให้มีระบบการรองรับเบื้องต้น จากการสำรวจพื้นที่โดยรอบพบว่าขยะที่เกิดขึ้นจะสร้างปัญหาให้กับชุมชนในกรณี que การเก็บขนไปทำลายของหน่วยงานของรัฐ/ท้องถิ่นที่รับผิดชอบเกิดปัญหาคขึ้น ทำให้ไม่สามารถเก็บขนขยะออกจากแหล่งรวบรวมได้ทันท่วงที ทำให้เกิดปัญหาขยะกองล้น ส่งกลิ่นเหม็น และทำให้เกิดภาพที่ไม่น่าชวนดูหลายแห่งพบว่าสถานที่รวบรวมขยะอยู่ริมถนนสายหลัก หรืออยู่ด้านหน้าของสถานประกอบการร้านอาหาร เมื่อทำการเก็บขนไม่ทันเกิดปัญหาคขึ้นก็ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการร้านอาหาร

ด้านการอนุรักษ์พลังงานพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยมีการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าประหยัดพลังงาน แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการใช้พลังงานทดแทน ในอนาคตร้านอาหารขนาดใหญ่ที่มีเศษอาหารที่เหลือจากการปรุงและการรับประทานสามารถพิจารณาการนำมาผลิตก๊าซชีวภาพเพื่อใช้เป็นแหล่งพลังงานเสริม ซึ่งจะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นได้

2.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาคพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากการสอบถามพบว่าหลายกิจกรรมที่ถูกจัดให้มีขึ้นแล้วส่งผลให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีนั้นมักเกิดขึ้นเพราะเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย หรือเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตามหากข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมถูกนำมาบังคับใช้มากขึ้นและเป็นไปอย่างเข้มงวด ก็จะทำให้ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการดำเนินกิจการร้านอาหารเกิดขึ้นน้อยที่สุด ขณะเดียวกันก็จะเป็นการเพิ่มศักยภาพของร้านอาหารในการแข่งขัน สามารถใช้เป็นจุดขายให้กับ การดำเนินธุรกิจเพื่อให้รองรับลูกค้าได้หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะลูกค้ากลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. ประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

3.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึกจังหวัดขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 23 แห่ง จังหวัดขอนแก่นสรุปผลการศึกษาคเป็นดังนี้

ร้านขายของฝากของที่ระลึกในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่มีประเภทของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าในท้องถิ่น เครื่องจักสาน อาหารแห้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ประจำท้องถิ่น ขนมขบเคี้ยวที่เป็นเอกลักษณ์ประจำพื้นที่ อาหารผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ผลการสำรวจพบว่าราคาของที่ระลึกที่จำหน่ายในร้านส่วนใหญ่มีราคาขึ้นละไม่เกิน 1000 บาท/ชิ้น และปัจจุบันลูกค้าที่เข้ามาในร้านจับจ่ายซื้อของเฉลี่ยไม่เกิน คนละ 500 บาท

ร้านขายของฝากของที่ระลึกมีช่องทางที่ลูกค้าสามารถสั่งซื้อสินค้าของร้านได้หลายช่องทาง โดยนอกจากที่ลูกค้าจะสามารถซื้อสินค้าได้ด้วยตัวเองที่ร้านแล้ว ยังเปิดช่องทางให้ลูกค้าสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านทางโทรศัพท์/โทรสาร และทางเว็บไซต์ของทางร้านด้วย ซึ่งถือเป็นการเพิ่มศักยภาพในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

3.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร้านจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึกส่วนใหญ่พบว่ากิจกรรมของร้านเองนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่มีความสำคัญอยู่ที่ประเด็นของการทำธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นจุดขายหรือจุดดึงดูดหนึ่งที่สำคัญที่สามารถเพิ่มโอกาส หรือศักยภาพในการแข่งขันได้ ผลการสำรวจพบว่าร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าแพรวา ผ้าฝ้ายเครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ในพื้นที่ เช่น เสื้อกางเกง ผ้าพันคอ ปลอกหมอน ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าต่างๆ ซึ่งสินค้าประเภทนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ประสิทธิภาพงานเที่ยว

4.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงการบริการของสถานประกอบการประเภทธุรกิจนำเที่ยว จังหวัดขอนแก่น จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 แห่งทั่วจังหวัดขอนแก่น สรุปผลการศึกษาเป็นดังนี้

ในด้านการจัดการและบริการด้านองค์กรและการจัดการ/การบริการของสถานประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ส่วนใหญ่มีการจัดการ/การบริการที่ดีถึง 25 รายการ จาก 29 รายการ เช่น ผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว ประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว มีความรู้ในการใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสารในธุรกิจนำเที่ยวได้อย่างถูกต้อง บุคลากรมีความรู้เรื่อง พรบ. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีรายการนำเที่ยวที่ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรทางการท่องเที่ยว มีรายการนำเที่ยวที่มีกิจกรรมสร้างสรรค์ต่อสังคม มีรายการนำเที่ยวที่หลากหลาย และมีความชำนาญเฉพาะทาง เป็นต้น

4.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมพบว่าบริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีการดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น มีการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกฉบับ มีการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น วัสดุดิบที่ใช้ในการปรุง เป็นอาหาร/เครื่องดื่มของที่ระลึก สินค้าอุปโภค-บริโภคอื่นๆ ลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้หรือย่อยสลายได้ยาก รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ในขณะที่มี 1 แนวปฏิบัติที่บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่ไม่มีการนำมาปฏิบัติได้แก่ มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจนำเที่ยว (เช่น กำหนดนโยบาย มีแผนงานและกิจกรรม) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือคำนึงถึงความยั่งยืนใน ระยะยาว และเป็นธุรกิจที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

5. ประสิทธิภาพการคมนาคม

5.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการและการให้บริการของสถานประกอบการด้านการคมนาคม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการนั้น พบว่าสถานประกอบการได้มีมาตรการต่างๆ เพื่อรองรับ ทั้งด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ความสะอาดสบาย การบริการอาหารและเครื่องดื่ม และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการและอื่นๆ เช่น การจัดยานพาหนะในการเดินทางที่เหมาะสมกับระยะทางการคมนาคม ปลอดภัย สะดวกสบาย

และเพียงพอ อย่างไรก็ตามยังพบว่าในยานพาหนะบางสถานประกอบการยังไม่มีอุปกรณ์ป้องกันภัยหรือชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้นบนยานพาหนะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความไม่ไว้วางใจในบริการของสถานประกอบการ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการให้ความรู้ และมีมาตรการเพื่อให้เกิดการเฝ้าระวังในด้านอุบัติเหตุ และเฝ้าระวังสุขภาพของผู้ใช้บริการต่อไป

5.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาการดำเนินธุรกิจด้านการคมนาคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งให้เห็นว่า สถานประกอบการด้านการคมนาคมในจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่ไม่มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยพบว่าแนวปฏิบัติที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ เช่น มีการมาตรการใช้น้ำอย่างประหยัดในการล้างยานพาหนะ มีพนักงานที่ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมที่เน้นถึงความปลอดภัยและการขับขี่แบบประหยัดพลังงาน มีการใช้รถยนต์/เรือ/เครื่องบิน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ของบริษัทสนับสนุนการดำเนินโครงการของชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม จ้างงานคนท้องถิ่นและจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความพยายามใช้พลังงานทดแทนบนยานพาหนะให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ มีเพียงแนวปฏิบัติที่ดีส่วนน้อยที่สถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินการ เช่น มีการเก็บข้อมูลการใช้พลังงานของยานพาหนะอย่างสม่ำเสมอ มีมาตรการลดปริมาณการใช้พลังงานในยานพาหนะ มีการหมั่นตรวจซ่อมบำรุงเครื่องยนต์เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุดและใช้พลังงานน้อยที่สุด เป็นต้น

จังหวัดมหาสารคาม

1. ประเภทโรงแรม/ที่พักอาศัย

1.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม

จังหวัดมหาสารคามมีห้องพักของโรงแรมที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาใช้บริการจากคนในท้องถิ่น (ลูกค้าในท้องถิ่น) จำนวนรวมทั้งสิ้น 2,929 ห้อง จากโรงแรมทั้งหมด จำนวน 60 แห่ง โดยจากการสำรวจพบว่าโรงแรม/ที่พักอาศัย ที่มีศักยภาพในการเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ใช้บริการทั่วไป ได้แก่โรงแรมประเภทที่ 1 เฉพาะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง/เขตเทศบาลนคร ขานเมือง และสถานที่ตากอากาศ เช่น ภูเขา เขื่อน แม่น้ำ ฯ มีจำนวน 8 แห่ง (419 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 2 ทั้งหมด จำนวน 1 แห่ง (70 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 3 ทั้งหมด จำนวน 2 แห่ง (149 ห้อง) และโรงแรมประเภทที่ 4 ทั้งหมด จำนวน 3 แห่ง (549 ห้อง)

โรงแรมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจจะเห็นได้จากระยะทางการขนส่งการคมนาคมถึงจุดที่ตั้งโรงแรม หรือการเดินทางไปยังโรงแรมเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และสะดวก สามารถเข้าถึงได้หลายวิธี โดยวิธีโดยวิธีการเข้าถึงหลักๆได้แก่ ระบบบริการสาธารณะ เช่น รถทัวร์ ขนส่ง บขส. และรถร่วม บขส. เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถเข้าถึงโรงแรมในเขตเมืองหรือย่านธุรกิจได้โดยการใช้บริการ แท็กซี่/รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง/สามล้อเครื่อง และสามล้อถีบ (ปัจจุบันเหลือให้บริการอยู่น้อย) เนื่องจากปัจจุบันการคมนาคมทั้งหมดของจังหวัดมหาสารคามเป็นการคมนาคมทางบก (ใช้ถนนเป็นเส้นทางหลัก) ไม่มีสนามบินจึงไม่มีรถรับส่งของทางโรงแรมเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้

ที่จะเข้าพัก และการคมนาคมในจังหวัดมีการจราจรที่สะดวก (ไม่คับคั่ง) ดังนั้นนักท่องเที่ยวหรือผู้ใช้บริการส่วนใหญ่จึงนิยมใช้รถส่วนตัวเพื่อการสัญจร และการเดินทางไปโรงแรมหรือสถานที่ต่างๆในจังหวัด

1.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมพบว่าส่วนใหญ่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามมาตรการและข้อกำหนด โดยใช้กลไก มาตรการ หรือระบบในการกำจัดและบำบัดของเสียหลัก ซึ่งได้แก่ ขยะ น้ำเสีย และอากาศ ของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ โดยมีการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย ทำให้ไม่เกิดปัญหาขยะ น้ำเสีย และอากาศเสียที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีบางโรงแรม (จำนวน 3 แห่ง จากทั้งหมด 9 แห่ง) ที่ไม่มีการจัดการน้ำเสียอย่างถูกวิธี โดยเลือกใช้วิธีการปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่รอบข้างโดยไม่ผ่านระบบ/กลไกการบำบัดน้ำเสียของภาครัฐในพื้นที่ ซึ่งพบว่าโรงแรมดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นโรงแรมที่ตั้งอยู่ริมเส้นทางการคมนาคม และในพื้นที่ที่โรงแรมดังกล่าวตั้งอยู่นั้นไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียของส่วนกลางที่เหมาะสมและชัดเจน ขาดการกำกับติดตามจากหน่วยงานที่ดูแลด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ และผู้ประกอบการขาดความรู้และความใส่ใจในการจัดการปัญหาน้ำเสียขั้นพื้นฐาน ทำให้โรงแรมดังกล่าวละเลยที่จะจัดให้มีการจัดการน้ำเสียที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ผลการศึกษาชี้ว่าเกือบโรงแรมทั้งหมดในจังหวัดมหาสารคามไม่เคยมีข้อร้องเรียนหรือข้อพิพาทด้านสิ่งแวดล้อมใดๆกับชุมชนรอบข้างเลย ดังนั้นอาจจะพูดได้ว่าโรงแรมและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

2. ประเภทร้านอาหาร

2.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่เป็นร้านอาหารที่ขายอาหารตามสั่ง รองลงมา ได้แก่ อาหารไทยอาหารพื้นเมืองท้องถิ่น ประเภท ต้มไก่บ้าน อาหารพื้นเมืองท้องถิ่น อาหารประเภทเนื้ออย่าง หมูกระทะ ข้าวราดแกง และอาหารประเภทเส้น เช่น ผัดไทย ก๋วยเตี๋ยว ร้านอาหารส่วนใหญ่เปิดให้บริการในตอนกลางวัน สามารถรองรับผู้มาใช้บริการได้ครั้งละ 51-100 คน

จากการสำรวจพบว่าร้านอาหาร ที่ขายอาหารตามสั่งในจังหวัดมหาสารคามมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านปริมาณผู้เข้าใช้ปริมาณ ท่าเลที่ตั้งอยู่ในย่านธุรกิจหรือเขตเมืองที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวกสบาย ความหลากหลายของอาหารและแสดงออกถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และการรับรองมาตรฐานและด้านการอบรมด้านสุขาภิบาลในร้านอาหาร แต่ขณะเดียวกันจากการสำรวจก็พบว่ายังมีร้านอาหารบางแห่งที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับแผงลอยจำหน่ายอาหารได้ครบทุกข้อ

2.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ร้านอาหารส่วนใหญ่มีการคัดแยกขยะก่อนนำไปกำจัด โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย และมีปริมาณถึงขยะเพียงพอดูต่อขยะที่เกิดขึ้น รวมถึงมีสถานที่รวบรวมขยะก่อนนำไปกำจัด ด้านการกำจัดขยะของร้านอาหาร ส่วนใหญ่ให้หน่วยงานของรัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล และเทศบาลในพื้นที่มารับขยะไปกำจัด มีเพียง 1 ร้านที่กำจัดขยะเองโดยการเผาและฝังในที่ตนเอง ร้านอาหารส่วนใหญ่มีการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียทุกชนิดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล จัดซื้ออาหารที่ผลิตได้ ในฤดูกาล หรือในท้องถิ่น เพื่อลดการใช้พลังงาน ในการ ผลิต บรรจุหีบห่อ เก็บรักษา ขนส่ง แต่ร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำมาตรการอนุรักษ์พลังงานภายในร้านอาหาร รวมถึงป้ายรณรงค์ให้พนักงานในร้าน และประชาชนทั่วไป ลดการใช้หรือใช้ไฟฟ้าและน้ำอย่างประหยัด และไม่มีการ

หลีกเลี่ยงและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วทิ้งในขั้นตอนการให้บริการในสถานที่ประกอบการเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย

3. ประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

3.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึกจังหวัดมหาสารคาม ทำการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 52 แห่ง ทั้งจังหวัดมหาสารคามสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

สำหรับร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึกในจังหวัดกาฬสินธุ์ มีจำนวน 52 แห่ง ซึ่งขายของฝากของที่ระลึกในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีประเภทของสินค้าของฝากของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าในท้องถิ่น เครื่องจักสาน เครื่องใช้จากการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ อาหารผลิตภัณฑ์พื้นเมือง ขนมขบเคี้ยวที่เป็นเอกลักษณ์ประจำพื้นที่มีการวางจำหน่ายมากที่สุด นอกจากการขายสินค้าที่ระลึกเป็นหลักแล้วพบว่า ร้านค้าส่วนใหญ่มีการจัดห้องน้ำไว้บริการลูกค้า รวมถึงมีแผนที่ท่องเที่ยวและแผนที่เดินทางไว้บริการ ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้จะทำให้ลูกค้ามีแรงจูงใจอยากจะเข้าไปเลือกซื้อสินค้า หากจะให้บริการรองรับชาวต่างชาติได้ ควรจะจัดทำป้ายสัญลักษณ์ที่เป็นสากลเพื่อให้เข้าใจได้มากขึ้น

3.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร้านจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึกส่วนใหญ่พบว่ากิจกรรมของร้านเองนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบที่รุนแรงต่อสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่มีความสำคัญอยู่ที่ประเด็นของการทำธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นจุดขายหรือจุดดึงดูดหนึ่งที่สำคัญที่สามารถเพิ่มโอกาส หรือศักยภาพในการแข่งขันได้ ผลการสำรวจพบว่าร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าแพรวา ผ้าฝ้าย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ในพื้นที่ เช่น เสื้อกางเกง ผ้าพันคอ ปอกหมอน ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าต่างๆ ซึ่งสินค้าประเภทนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ประเภทธุรกิจนำเที่ยว

4.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดการ/บริการที่ดีใหญ่ เช่น สถานประกอบการ หรือองค์กรมีนโยบายเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยว มีความรู้ในการใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศ ในการสื่อสารในธุรกิจนำเที่ยวได้อย่างถูกต้อง ผู้บริหารและระดับปฏิบัติการมีความรู้ด้านการท่องเที่ยวประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยและมรดกทางวัฒนธรรมไทยได้อย่างถูกต้อง บุคลากรมีความรู้เรื่อง พรบ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

4.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ในส่วนของความรับผิดชอบต่อสังคมและการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถสรุปได้ดังนี้

การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่าบริษัทนำเที่ยวทั้งหมดมีการดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่ดีในการเป็นธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ผู้ประกอบการ มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจนำเที่ยว (เช่น กำหนดนโยบาย มีแผนงานและกิจกรรม) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือคำนึงถึงความยั่งยืนใน ระยะยาว และเป็นธุรกิจที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกฉบับ พนักงานหรือทีมงานทั้งในสำนักงานและบนยานพาหนะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และวิธีปฏิบัติด้านการป้องกันและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการ ให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ใช้บริการ/นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับนโยบายและปณิธานการดำเนินธุรกิจที่น่าเชื่อถือ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและบทบาทในการลดภาวะโลกร้อน

5. ประเภทการคมนาคม

5.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาสามารถสรุปศักยภาพและสถานภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมได้ดังนี้ จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่มีเส้นทางการคมนาคมที่ครอบคลุมเส้นทางคมนาคม ระหว่างชุมชน ระหว่างอำเภอภายนอกจังหวัด จังหวัดใกล้เคียงและเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีการคมนาคมทางบกเท่านั้น เส้นทางในการคมนาคมในจังหวัดมหาสารคามสามารถเชื่อมโยงไปยังสถานที่ท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ โดยเฉพาะในภาคอีสานและภาคกลาง มีการคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่ และยังเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคอื่นๆทั่วประเทศได้ ในขณะที่สามารถเชื่อมโยงการเดินทางไปยังต่างประเทศได้ โดยเป็นเส้นทางเชื่อมต่อ เชื่อมโยงไปยังประเทศเพื่อนบ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทยได้อย่างสะดวก

5.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาการดำเนินธุรกิจด้านการคมนาคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมหาสารคาม ชี้ให้เห็นว่า สถานประกอบการด้านการคมนาคมในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น มีการเก็บข้อมูลการใช้พลังงานของยานพาหนะอย่างสม่ำเสมอ มีความพยายามใช้พลังงานทดแทนบนยานพาหนะให้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ มีมาตรการลดปริมาณการใช้พลังงานในยานพาหนะ มีพนักงานขับรถและขับเรือที่ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมที่เน้นถึงความปลอดภัยและการขับขี่แบบประหยัดพลังงาน มีการใช้ยานพาหนะหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ของบริษัทสนับสนุนการดำเนินโครงการของชุมชนท้องถิ่นด้านสิ่งแวดล้อม จ้างงานคนท้องถิ่นและจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

จังหวัดกาฬสินธุ์

1. ประเภทโรงแรม/ที่พักอาศัย

1.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จังหวัดกาฬสินธุ์มีห้องพักของโรงแรมที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาให้บริการจากคนในท้องถิ่น (ลูกค้าในท้องถิ่น) จำนวนรวมทั้งสิ้น 3,342 ห้อง จากโรงแรมทั้งหมด จำนวน 81 แห่ง โดยจากการสำรวจพบว่าโรงแรม/ที่พักอาศัย ที่มีศักยภาพในการเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการทั่วไป ได้แก่โรงแรมประเภทที่ 1 เฉพาะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง/เขตเทศบาลนคร ขานเมือง และสถานที่ตากอากาศ เช่น ภูเขา เขื่อน แม่น้ำ ฯ มีจำนวน 11 แห่ง (437ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 2 ทั้งหมด จำนวน 3 แห่ง (180 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 3 ทั้งหมด จำนวน 4 แห่ง (373 ห้อง) และโรงแรมประเภทที่ 4 ทั้งหมด จำนวน 2 แห่ง (347 ห้อง)

โรงแรมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ (รัศมีไม่เกิน 10 กิโลเมตร) จะเห็นได้จากกระยะทางการขนส่งการคมนาคมถึงจุดที่ตั้งโรงแรม หรือการเดินทางไปยังโรงแรมเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และสะดวก สามารถเข้าถึงได้หลายวิธี โดยวิธีการเข้าถึงหลักๆของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ ระบบบริการสาธารณะ เช่น รถทัวร์ ขนส่ง บขส. นอกจากนั้นยังสามารถเข้าถึงโรงแรมในเขตเมืองหรือย่านธุรกิจได้โดยการใช้บริการ รถตู้/รถโดยสารประจำทาง ระสองแถว แท็กซี่/รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง/สามล้อเครื่อง และมีรถบริการรับส่งของทางโรงแรมเพื่อบริการผู้เข้าพักจากสถานีขนส่งผู้โดยสารไปยังโรงแรมนั้นๆเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้าของโรงแรม

1.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าส่วนใหญ่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมเป็นไปตามมาตรการและข้อกำหนด โดยใช้กลไกมาตรการ หรือระบบ ในการกำจัดและบำบัดของเสียหลัก เช่น การคัดแยก คัดกรอง การจัดเก็บ การรวบรวม การกำจัด และการบำบัด และฟื้นฟู ซึ่งได้แก่ ขยะ น้ำเสีย และอากาศ ของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ โดยมีการถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นข้อกำหนดทางกฎหมาย ทำให้ไม่เกิดปัญหาขยะ น้ำเสีย และอากาศเสียที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน อย่างไรก็ตามพบว่ายังมีบางโรงแรม (จำนวน 5 แห่ง จากทั้งหมด 9 แห่ง) ที่ไม่มีการจัดการน้ำเสียอย่างถูกต้อง โดยเลือกใช้วิธีการปล่อยน้ำเสียลงพื้นที่รอบข้างโดยไม่ผ่านระบบ/กลไกการบำบัดน้ำเสียของภาครัฐในพื้นที่ ซึ่งพบว่าโรงแรมดังกล่าวข้างต้นนั้นเป็นโรงแรมที่ตั้งอยู่เขตชานเมืองและริมเส้นทางการคมนาคมซึ่งในพื้นที่ดังกล่าวนี้ไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียของส่วนกลางที่เหมาะสมและชัดเจน สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดการกำกับติดตามจากหน่วยงานที่ดูแลด้านนี้อย่างสม่ำเสมอ และผู้ประกอบการขาดความรู้และความใส่ใจในการจัดการปัญหาน้ำเสียขั้นพื้นฐาน ทำให้โรงแรมดังกล่าวละเลยที่จะจัดให้มีการจัดการน้ำเสียที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม

โดยภาพรวมพบว่าจังหวัดกาฬสินธุ์มีโรงแรม/ที่พักที่หลากหลายทั้งในด้านรูปแบบ มาตรฐาน การให้บริการ ราคา ทำเลที่ตั้ง เนื่องจากปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์มีสถานะสามารถรองรับการพัฒนาได้หลายด้าน ทั้งด้าน ประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน โบราณวัตถุ และซากดึกดำบรรพ์) ธุรกิจ การค้า การลงทุน การศึกษา การแพทย์ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับจังหวัดขอนแก่น และจังหวัดมหาสารคาม ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้อยู่ ดังนั้นจึงมีศักยภาพและความพร้อมด้านโรงแรมที่พัก ในขณะเดียวกันการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมาย ข้อบังคับ กฎบัญญัติ ในพื้นที่ ทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และภายใต้การดำเนินการตามข้อบังคับหรือกฎหมายที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในอนาคตที่ประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน หากประเด็นทางสิ่งแวดล้อมถูกนำมาใช้เป็นข้อกำหนด หรือแรงจูงใจให้เกิดการสถานประกอบการประเภทโรงแรมในจังหวัดกาฬสินธุ์ ก็สามารถพัฒนาและยกระดับให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานได้ไม่ยากนักเช่นเดียวกัน

2. ประเภทร้านอาหาร

2.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากการสำรวจพบว่าร้านอาหาร ที่ขายอาหารพื้นเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดกาฬสินธุ์มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านปริมาณผู้เข้าใช้บริการ ทำเลที่ตั้งที่อยู่ในย่านธุรกิจหรือเขตเมืองที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายสะดวกสบาย ความหลากหลายของอาหารและ

แสดงออกถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และได้รับการรับรองมาตรฐานและด้านการอบรมด้านสุขาภิบาลในร้านอาหาร แต่ขณะเดียวกันจากการสำรวจก็พบว่ามีร้านอาหารบางแห่งที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารได้ครบทุกข้อ ดังนั้นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลต้องมีการตรวจสอบและควบคุมให้การดำเนินกิจการร้านขายอาหารเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้า ซึ่งหมายรวมถึงนักท่องเที่ยว และเป็นจุดขายที่สำคัญสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดต่อไป

2.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ มีการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในโอกาสต่างๆ ที่ในภาคส่วนของรัฐจัดขึ้น มีการจัดซื้ออาหารที่ผลิตได้ในฤดูกาล หรือในท้องถิ่น เพื่อลดการใช้พลังงาน ในการ ผลิต บรรจุหีบห่อ เก็บรักษา ขนส่ง มีการหลีกเลี่ยงและลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วทิ้งในขั้นตอนการให้บริการในสถานที่ประกอบการเพื่อลดปริมาณขยะมูลฝอย

3. ประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

3.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึกจังหวัดกาฬสินธุ์ ทำการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 แห่ง ทั้งจังหวัดกาฬสินธุ์

ร้านค้าส่วนใหญ่มีความมั่นคงแข็งแรง สภาพของพื้น ผนัง เพดาน มีสภาพดี บริเวณร้านค้ามีความสะอาด มีแสงสว่างเพียงพอ มีการระบายอากาศที่เหมาะสม ไม่อับชื้น มีทางเดินภายในร้านสำหรับเลือกซื้อของและทางเดินเข้าออกที่สะดวก มีการแยกสินค้าเป็นสัดส่วนที่ชัดเจนตามประเภทของสินค้า โดยจัดวางบนตู้โชว์หรือชั้นวางผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในร้าน มีการปิดป้ายแสดงราคาที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนทุกรายการ ร้านค้ามีเวลาเปิดปิดที่แน่นอน แสดงไว้อย่างชัดเจน รวมทั้งพนักงานในร้านมีมารยาทในการบริการที่ดี เอาใจใส่ดูแลลูกค้าเป็นอย่างดี และให้บริการที่รวดเร็ว ซึ่งทำให้เกิดความสะดวกสบายต่อการเลือกซื้อสินค้า ในขณะที่พบว่ามีร้านค้าบางส่วนน้อยที่ไม่มีการแยกสินค้าอย่างเป็นสัดส่วน ไม่มีตู้โชว์ หรือชั้นวางผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในร้าน ไม่มีการปิดป้ายแสดงราคาสินค้าที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนทุกรายการ ซึ่งทางร้านต้องให้ความสำคัญในการปรับปรุงเพื่อให้ธุรกิจพัฒนาในการขายให้แก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

3.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ร้านจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึกส่วนใหญ่พบว่ากิจกรรมของร้านเองนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่มีความสำคัญอยู่ที่ประเด็นของการทำธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นจุดขายหรือจุดดึงดูดหนึ่งที่สำคัญที่สามารถเพิ่มโอกาส หรือศักยภาพในการแข่งขันได้ ผลการสำรวจพบว่าร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าแพรวา ผ้าฝ้ายเครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ในพื้นที่ เช่น เสื้อ กางเกง ผ้าพันคอ ปอกหมอน ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าต่างๆ ซึ่งสินค้าประเภทนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ประเภทธุรกิจนำเที่ยว

4.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงการบริการของสถานประกอบการประเภทธุรกิจนำเที่ยว จังหวัดกาฬสินธุ์ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 แห่งทั่วจังหวัดกาฬสินธุ์สรุปผลการศึกษาดังนี้

บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่เป็นบริษัทนำเที่ยวนาขนาดกลาง (พนักงาน 15 – 30 คน) มีบริการจัดนำเที่ยวภายในประเทศ โดยส่วนใหญ่ แล้วจัดท่องเที่ยวทุกภูมิภาคในประเทศไทย เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันตก ภาคใต้ ในส่วนของการท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศ บริษัทนำเที่ยวมีบริการจัดนำเที่ยวไปยังต่างประเทศ โดยทุกบริษัทมีการจัดการท่องเที่ยวภายในทวีปเอเชีย เช่น ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย กัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น บริษัททัวร์มีการให้บริการยานพาหนะในการเดินทางในการจัดโปรแกรมทัวร์หลากหลายรูปแบบ โดยให้บริการรถทัวร์ในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นหลัก มีการจองบริการท่องเที่ยวสามารถทำได้หลายช่องทาง โดยให้ลูกค้าสามารถจองได้ทางโทรศัพท์/โทรสาร และจองด้วยตนเองส่วนใหญ่ รองลงมาลูกค้าสามารถจองผ่าน web site ของบริษัทได้ บริษัททัวร์ มีจำนวนมัคคุเทศก์เพื่อให้บริการลูกค้าจำนวน 1-5 คน โดยลูกค้าที่ซื้อโปรแกรมทัวร์จะได้รับการประสานเรื่องที่พัก อาหาร ยานพาหนะ แต่ไม่มีมัคคุเทศก์ให้ความรู้ อธิบาย หรือพาลงในพื้นที่

4.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่าบริษัทนำเที่ยวทั้งหมดมีการดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจนำเที่ยว (เช่น กำหนดนโยบาย มีแผนงานและกิจกรรม) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว และเป็นธุรกิจที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกฉบับ พนักงานหรือทีมงานทั้งในสำนักงานและบนยานพาหนะได้รับการฝึกอบรม เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และวิธีปฏิบัติด้านการป้องกันและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการ ให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ใช้บริการ/นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับนโยบายและปณิธานการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและบทบาทในการลดภาวะโลกร้อน (เช่น อาจจัดให้มีป้ายสื่อความหมาย หรือแผ่นพับ หรือ DVD ในยานพาหนะ เป็นต้น) มีการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุง เป็นอาหาร/เครื่องดื่ม ของที่ระลึก สินค้าอุปโภค-บริโภคอื่นๆ เป็นต้น และลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้หรือย่อยสลายได้ยาก รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เป็นต้น

5. ประเภทคมนาคม

5.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาสามารถสรุปศักยภาพและสถานภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมได้ดังนี้ จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่มีเส้นทางคมนาคมที่ครอบคลุมเส้นทางคมนาคม ภายในเขตเทศบาลเมือง ภายในจังหวัด ระหว่างจังหวัดใกล้เคียงและเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยพบว่ามีเส้นทางคมนาคมทางบกเป็นหลักเท่านั้น โดยมีสถานประกอบการส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.00 อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่ง

เป็นผู้ดูแลกิจการเพื่อให้การคมนาคมมีความสะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง ในการบริหารจัดการ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซ่อมแซม พื้นฟู และมีมาตรการจัดการที่เคร่งครัด ทำให้สามารถให้บริการประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามายังจังหวัดได้อย่าง เหมาะสม และเพียงพอ

การจัดการและการให้บริการของสถานประกอบการด้านการคมนาคม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้นั้น พบว่าสถานประกอบการได้มีมาตรการต่างๆเพื่อรองรับ ทั้งด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ความสะดวกสบาย การบริการอาหารและเครื่องดื่ม และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ให้บริการ และอื่นๆ เช่น มีการจัดยานพาหนะในการเดินทางที่เหมาะสม ปลอดภัย สะดวกสบาย และเพียงพอ มียานพาหนะที่มีอุปกรณ์การให้บริการแก่ผู้ให้บริการอย่าง สะดวกสบาย เช่น แอร์ พัดลม เป็นต้น มีการบริการอาหารและเครื่องดื่มระหว่างการเดินทาง และมีอุปกรณ์ ป้องกันภัยหรือชุดปฐมพยาบาลเบื้องต้นบนยานพาหนะ และมีการจัดยานพาหนะเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของ ผู้ใช้บริการในช่วงเทศกาลต่างๆ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า ยานพาหนะของสถานประกอบการด้านการคมนาคมใน จังหวัดกาฬสินธุ์มีความพร้อมของยานพาหนะและการบริการ เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาในพื้นที่ อย่างเพียงพอ

5.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ชี้ให้เห็นว่า สถานประกอบการด้านการคมนาคมในจังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีมาตรการลดปริมาณการใช้พลังงานในยานพาหนะในรูปแบบต่างๆ มีการตรวจวัดการใช้ น้ำ และมีมาตรการลดปริมาณการใช้น้ำบนยานพาหนะ การมาตรการใช้น้ำอย่างประหยัดในการล้างยานพาหนะ มีการจ้างงานคนท้องถิ่นและจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการ บริหารจัดการทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีการรณรงค์ และอบรมบุคลากรให้ตระหนักในเรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายสนับสนุนและรณรงค์เรื่องการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม และมีการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เป็นต้น การที่สถานประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินการตามแนวปฏิบัติที่ดีเหล่านี้ทำให้อุตสาหกรรมมีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากจะทำให้สถานประกอบการลดต้นทุนทางด้านพลังงานลงแล้ว ยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเมื่อมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินธุรกิจ

จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ประเภทโรงแรม/ที่พักอาศัย

1.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จังหวัดร้อยเอ็ดมีห้องพักของโรงแรมที่สามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาให้บริการจากคนในท้องถิ่น (ลูกค้าในท้องถิ่น) จำนวนรวมทั้งสิ้น 4,067 ห้อง จากโรงแรมทั้งหมด จำนวน 74 แห่ง โดยจากการสำรวจพบว่าโรงแรม/ที่พักอาศัย ที่มีศักยภาพในการเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวและผู้ให้บริการทั่วไป ได้แก่โรงแรมประเภทที่ 1 เฉพาะที่ตั้งอยู่ในเขตเมือง/เขตเทศบาลนคร ขานเมือง และสถานที่ตากอากาศ เช่น ภูเขา เขื่อน แม่น้ำ ฯ มีจำนวน 52 แห่ง (1,909 ห้อง)

โรงแรมประเภทที่ 2 ทั้งหมด จำนวน 3 แห่ง (152 ห้อง) โรงแรมประเภทที่ 3 ทั้งหมด จำนวน 4 แห่ง (546 ห้อง) และโรงแรมประเภทที่ 4 ทั้งหมด จำนวน 4 แห่ง (1,110 ห้อง)

โรงแรมที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชานเมืองและเขตเมือง/เทศบาลเมือง หรือย่านธุรกิจ (รัศมีไม่เกิน 10 กิโลเมตร) จะเห็นได้จากระยะทางการขนส่ง การคมนาคมถึงจุดที่ตั้งโรงแรม หรือการเดินทางไปยังโรงแรมเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และสะดวกสามารถเข้าถึงได้หลายวิธี โดยวิธีการเข้าถึงหลักๆที่เป็นที่นิยมของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้แก่ แท็กซี่/รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง/สามล้อเครื่อง นอกจากนี้ยังสามารถเข้าถึงโรงแรมในเขตชานเมือง เขตเมือง หรือย่านธุรกิจ ได้โดยระบบบริการขนส่งสาธารณะ ขนส่ง บขส. /รถทัวร์ การใช้บริการ รถตู้/รถโดยสารประจำทาง รถสองแถว

โดยภาพรวมพบว่าจังหวัดร้อยเอ็ดมีโรงแรม/ที่พักที่หลากหลายทั้งในด้านรูปแบบ มาตรฐาน การให้บริการ ราคา ทำเลที่ตั้ง เนื่องจากปัจจุบันจังหวัดกาฬสินธุ์มีสถานะสามารถรองรับการพัฒนาได้หลายด้าน ทั้งด้าน ประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน โบราณวัตถุ และซากดึกดำบรรพ์) ธุรกิจ การค้า การลงทุน การศึกษา การแพทย์ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ด้วย ดังนั้นจึงมีศักยภาพและความพร้อมด้านโรงแรมที่พัก

1.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมของการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรม ส่วนใหญ่ยังคงต้องได้รับการพัฒนาและผลักดันให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายในพื้นที่มากขึ้น เพื่อให้ธุรกิจบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวประเภทโรงแรมและที่พักอาศัยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และอยู่ภายใต้การดำเนินการตามข้อบังคับหรือกฎหมาย เพราะในอนาคตที่ประเทศไทยต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน หากประเด็นทางสิ่งแวดล้อมถูกนำมาใช้เป็นข้อกำหนด หรือแรงจูงใจให้เกิดการสถานประกอบการประเภทโรงแรมในจังหวัดร้อยเอ็ด ก็สามารถพัฒนาและยกระดับให้เข้าสู่เกณฑ์มาตรฐานได้ไม่ยากนักเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆต่อไป

2. ประเภทร้านอาหาร

2.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากการสำรวจพบว่าร้านอาหาร ที่ขายอาหารประเภทเนื้ออย่าง หมูกระทะ ปลาแม่น้ำ สดtek อาหารฝรั่ง ในจังหวัดร้อยเอ็ดมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวทั้งในด้านปริมาณผู้เข้าใช้ปริมาณ ทำเลที่ตั้งที่อยู่ในย่านธุรกิจหรือเขตเมืองที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกสบาย ความหลากหลายของอาหารและแสดงออกถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ได้รับการรับรองมาตรฐานและด้านการอบรมด้านสุขาภิบาลในร้านอาหาร แต่ขณะเดียวกันจากการสำรวจก็พบว่ามีร้านอาหารในบางแห่งที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับจำหน่ายอาหารได้ครบทุกข้อ ดังนั้นหน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลต้องมีการตรวจสอบและควบคุมให้การดำเนินกิจการร้านขายอาหารเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับลูกค้าซึ่งหมายรวมถึงนักท่องเที่ยว และเป็นจุดขายที่สำคัญสำหรับธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดต่อไป

2.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ไม่มีการจัดเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความร่วมมือในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ ที่ ในภาคส่วนของรัฐจัดขึ้น ไม่มีการจัดทำมาตรการอนุรักษ์พลังงานภายในร้านอาหาร รวมถึง

ป้ายรณรงค์ให้พนักงานในร้าน และประชาชนทั่วไป ลดการใช้หรือใช้ไฟฟ้าและน้ำอย่างประหยัด อีกทั้งไม่มีการจัดการมูลฝอยและน้ำเสียทุกชนิดด้วยวิธีที่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้เป็นแรงจูงใจให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการเป็นอย่างยิ่ง

3. ประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

3.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม การศึกษาศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึกจังหวัดร้อยเอ็ด ทำการศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 แห่ง ทั้งจังหวัดร้อยเอ็ด สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ร้านทั้งหมดอยู่ในเขตชุมชนเมืองโดยมีระยะทางห่างจากสถานีขนส่งโดยสาร โรงแรม และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดน้อยกว่า 10 กิโลเมตร มีการคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงร้านจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึก มีระบบบริการสาธารณะเพื่อการเดินทางที่สะดวก โดยสามารถใช้บริการรถแท็กซี่/มอเตอร์ไซด์รับจ้าง/สามล้อเครื่อง และรถบริการสาธารณะขนส่ง / รถทัวร์รวมถึงรถเมล์ รถตู้ หรือสองแถวโดยสารประจำเพื่อไปยังร้านได้ นอกจากการขายสินค้าที่ระลึกเป็นหลักแล้วพบว่า ร้านค้าส่วนใหญ่ให้บริการที่จอดรถ ให้บริการอาหาร มีห้องน้ำและตู้เอทีเอ็มไว้บริการซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้จะทำให้ลูกค้ามีแรงจูงใจอยากจะเข้าไปเลือกซื้อสินค้า หากจะให้บริการรองรับชาวต่างชาติได้ ควรจะจัดทำป้ายสัญลักษณ์ที่เป็นสากลเพื่อให้เข้าใจได้มากขึ้น

3.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมร้านจำหน่ายของฝาก/ของที่ระลึกส่วนใหญ่พบว่ากิจกรรมของร้านเองนั้นไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่มีความสำคัญอยู่ที่ประเด็นของการทำธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งถือเป็นจุดขายหรือจุดดึงดูดหนึ่งที่สำคัญที่สามารถเพิ่มโอกาส หรือศักยภาพในการแข่งขันได้ ผลการสำรวจพบว่าร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าพื้นเมือง สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม ผ้าแพรวา ผ้าฝ้าย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายที่เป็นสัญลักษณ์ในพื้นที่ เช่น เสื้อกางเกง ผ้าพันคอ ปอกหมอน ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าต่างๆ ซึ่งสินค้าประเภทนี้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ประเภทธุรกิจนำเที่ยว

4.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม บริษัทนำเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นบริษัทขนาดเล็ก (เป็นครอบครัวมีพนักงาน 2 – 3 คน) มีบริการจัดนำเที่ยวภายในประเทศ ลักษณะการบริการของบริษัททัวร์ มีจัดโปรแกรมนำเที่ยวขายโดยตรงให้กับลูกค้าทั่วไปรายการนำเที่ยวแบบเหมาจ่าย (Package Tour) หรือจัดตามความต้องการของลูกค้า มีโปรแกรมท่องเที่ยวที่บริษัทกำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวเลือก มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ระบุกิจกรรมต่างๆ ครอบคลุมและดึงดูดความน่าสนใจ เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ กิจกรรมระหว่างการเดินทาง และกิจกรรมอื่นๆ ตามความเหมาะสม มีการระบุราคาค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าบริการอื่นๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบริการที่ดี และไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว มีธุรกิจ

นำเที่ยวที่ไม่ตัดราคาขายบริการท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวม ตาม พรบ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มีการติดตามเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการนำเที่ยว เช่น ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของแหล่งท่องเที่ยว โรงแรมภัตตาคาร และร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น มีวิธีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่เกิดปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีที่เกิดปัญหาระหว่างการนำเที่ยว มีการจัดมัคคุเทศก์ และทีมงานในแต่ละโปรแกรมฯ ตรงกับกลุ่มนักท่องเที่ยวและรายการนำเที่ยว

4.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีบริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีการดำเนินการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ผู้ประกอบการ มีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการธุรกิจนำเที่ยว (เช่น กำหนดนโยบาย มีแผนงานและกิจกรรม) ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว และเป็นธุรกิจที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกมากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ผู้ประกอบการปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทุกฉบับ พนักงานหรือทีมงานทั้งในสำนักงานและบนยานพาหนะได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่และวิธีปฏิบัติด้านการป้องกันและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ผู้ประกอบการ ให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้ใช้บริการ/นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับนโยบายและปณิธานการดำเนินธุรกิจนำเที่ยว ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและบทบาทในการลดภาวะโลกร้อน (เช่น อาจจัดให้มีป้ายสื่อความหมาย หรือแผ่นพับ หรือ DVD ในยานพาหนะ เป็นต้น) มีการจัดซื้อจัดจ้างที่เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น วัตถุดิบที่ใช้ในการปรุง เป็นอาหาร/เครื่องดื่ม ของที่ระลึก สินค้าอุปโภค-บริโภคอื่นๆ เป็นต้น และลดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถย่อยสลายได้หรือย่อยสลายได้ยาก รวมทั้งผลิตภัณฑ์ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง เป็นต้น

5. ประเภทคมนาคม

5.1 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาสามารถสรุปศักยภาพและสถานภาพของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมได้ดังนี้ จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีเส้นทางคมนาคมที่ครอบคลุมเส้นทางคมนาคม ภายในเขตเทศบาล ภายในจังหวัด ระหว่างจังหวัดใกล้เคียงและเชื่อมโยงไปยังภูมิภาคต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีการคมนาคม 2 ทางที่สำคัญ คือ คมนาคมทางบก และคมนาคมทางอากาศ การจัดการและการให้บริการด้านการคมนาคมของสถานประกอบการ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการ พบว่าสถานประกอบการในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่มีความพร้อมด้านยานพาหนะในการให้บริการด้านคมนาคม โดยส่วนใหญ่มีการดำเนินมาตรการต่างๆเพื่อรองรับการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ

5.2 สถานภาพและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาการดำเนินธุรกิจด้านการคมนาคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในจังหวัดร้อยเอ็ด ชี้ให้เห็นว่า สถานประกอบการด้านการคมนาคมในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่ยังไม่มีปฏิบัติตามแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ไม่มีการตรวจวัดการใช้น้ำและไม่มีการลดปริมาณการใช้น้ำบนยานพาหนะ ไม่มีการเลือกซื้อยานพาหนะ ที่มีการใช้เชื้อเพลิง/พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือ ที่สามารถใช้พลังงานชีวภาพได้ รวมถึงการให้ความรู้

เกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ รักษาสิ่งแวดล้อมควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานประกอบการต่างๆ ได้มีการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการพัฒนาในด้านต่างๆต่อไป

ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน

จากความสำเร็จที่ต้องเร่งพัฒนาการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555–2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและสร้างศักยภาพในพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขันและให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการขยายตัวสูงมีบทบาทความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มการแข่งขันรุนแรงขึ้นตามลำดับ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีปัจจัยที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานการณ์และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงต่อการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด ได้รับผลกระทบมาจากด้านต่างๆ เช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ การขยายตัวของชีวอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุน สินค้าและบริการ และผลกระทบด้านสังคม

ด้านปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนกลางพบว่ายังขาดความเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ กับกลุ่มผู้ประกอบการ ขาดการประชาสัมพันธ์ และขาดบุคลากรทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงขาดการพัฒนาและการจัดการที่ดีก็ตาม แต่ในปัจจุบันองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจังด้วยการเตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยการคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่สะอาด (Green Tourism) การพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในทุกกระดับให้มีศักยภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การให้ความสนใจกับชุมชน มรดกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญา คุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องปลอดภัย สะอาด มีการรักษาสภาพแวดล้อม โดยเตรียมความพร้อมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการบริหารจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ รวมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะมีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวจะส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง (ศิริ ฮามสุโพธิ์:2543:349) และเป็นการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันของคนในสังคม ชุมชน ท้องถิ่น ด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพสถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างขึ้น ด้วยการพัฒนาการด้านคมนาคม สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก ร้านอาหาร ระบบการสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และให้ความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่แสดงให้เห็นความแตกต่างกันของสังคมแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยว

การศึกษาวิจัยในหัวข้อนี้ได้ดำเนินการศึกษาถึง การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน โดยเชื่อมโยงบริบททางวัฒนธรรม ความหลากหลายทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มอีสานตอนกลางทั้ง 4

จังหวัด เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของที่น่าสนใจและการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่แนวทางการยุทธศาสตร์การพึ่งพาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document Analysis) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานกลาง 4 จังหวัด ตลอดจนศึกษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ประเพณีวิถีชีวิต วัฒนธรรมของพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางชีวภาพและกายภาพที่มีความสัมพันธ์กับลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อศึกษาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน คณะผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในกลุ่มอีสานกลาง 4 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญที่มีความเจริญรุ่งเรืองและมีวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์มายาวนาน อีกทั้งมีความหลากหลายของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว ก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมอันสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันลุ่มลึกสืบเนื่องมายาวนาน รวมทั้งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการรับวัฒนธรรม ในกลุ่มชุมชนเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การติดต่อค้าขายเพื่อการดำรงชีวิตในแถบภูมิภาคนี้ ซึ่งมีการพัฒนาการทางด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ต่อเนื่องชัดเจน ได้สร้างควมมีอัตลักษณ์ให้ในแต่ละพื้นที่ ผ่านทางขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษา ความเชื่อ ศาสนา การแต่งกาย อาหาร การพัฒนานี้มีความเหมือนและแตกต่างกันไปตามเหตุปัจจัย สิ่งแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง แต่ยังคงควมมีอัตลักษณ์ (Identity) และความเป็นตัวตน (Self) โดยมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น สร้างที่อยู่อาศัย สร้างพุทธศิลป์ ศาสนสถาน สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ถูกสร้างขึ้นให้เกิดความสวยงามและเกิดประโยชน์ใช้สอยอย่างเต็มที่และแสดงออกถึงภูมิปัญญาของช่างพื้นบ้านและคนในท้องถิ่นและแฝงไว้ด้วยคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและแบบแผนของการดำเนินวิถีชีวิต

จากการลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ 4 จังหวัดอีสานกลาง สามารถสรุปผลการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเป็นรายจังหวัดได้ดังนี้

1. จังหวัดกาฬสินธุ์

1.1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ โดยในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ใช้แบบสอบถามจำนวน 373 ชุด ได้ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 16 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

ศักยภาพ	พระธาตุยาคู	พิพิธภัณฑสถานสิรินธร	พุทธสถานภูโป	วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว)	เขื่อนลำปาว	บ้านโคกโก่ง	น้ำตกตาดสูง	พุทธสถานภูพานไห	ผู้ไท-บ้านกุดหว้า	สวนสาธารณะ	หมู่บ้านไหมแพรวา บ้านโพน
ค่าเฉลี่ย											
1. ด้าน ศิลปวัฒนธรรม	2.71	2.54	2.58	2.75	2.42	2.84	3.00	1.67	2.88	3.00	2.80
2. ด้าน ประวัติศาสตร์	2.87	2.63	2.69	2.74	2.45	2.77	2.50	1.60	2.94	2.30	3.00
3. ด้านความ นิยมของแหล่ง ท่องเที่ยว	2.37	2.55	2.52	2.67	2.33	2.66	2.46	2.40	2.84	2.25	3.00
4. ด้าน ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	2.60	2.55	2.62	2.67	2.43	2.79	2.60	1.60	2.93	2.70	1.60
5. ด้านคุณค่า ของแหล่ง ท่องเที่ยว	2.24	2.26	2.28	2.29	2.18	2.50	2.33	1.33	2.57	2.00	2.50
6. ด้านความ พร้อมของแหล่ง ท่องเที่ยว	2.34	2.42	2.23	2.40	2.05	2.41	2.42	1.58	2.57	2.50	1.83
เฉลี่ยรวม	2.52	2.49	2.49	2.59	2.31	2.66	2.55	1.70	2.79	2.46	2.46

จากตารางที่ 16 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนทั้งสิ้น 11 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพดังนี้ พระธาตุยาคู มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.52 พิพิธภัณฑสถานสิรินธร มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 พุทธสถานภูโป มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 วัดพุทธนิมิต (ภูค่าว) มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 เขื่อนลำปาว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 บ้านโคกโก่ง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 น้ำตกตาดสูง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 พุทธสถานภูพานไห มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.70 ผู้ไท-บ้านกุดหว้า มีศักยภาพอยู่ใน

ระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.79 สวนสะท้อน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46
หมู่บ้านใหม่แพรวาบ้านโพน มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.46

1.2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์

ผลจากแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 17 ดังนี้

ตารางที่ 17 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประชาสัมพันธ์	164	11
ห้องสุขา	157	10.6
ร้านอาหาร	144	9.7
ที่จอดรถ	116	7.8
ป้ายเตือน	113	7.6
เจ้าหน้าที่	110	7.4
ป้ายบอกทาง	107	7.2
ศูนย์บริการ	107	7.2
สถานที่พัก	104	7
ผู้นำชม	103	6.9
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	101	6.8
เสริมความรู้	84	5.7
การเดินทาง	64	4.3
ระบบน้ำ	9	0.6
ถังขยะ	2	0.1

ตารางที่ 17 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าสิ่งที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์, ห้องสุขา, ร้านอาหาร, ที่จอดรถและป้ายเตือน นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 18 ดังนี้

ตารางที่ 18 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประวัติศาสตร์	202	13.2
ศิลปวัฒนธรรม	197	12.9
นิเวศสิ่งแวดล้อม	193	12.6
ความพึงพอใจ	125	8.2
ภาษา	106	6.9
ผลิตภัณฑ์	100	6.5
อาหาร	84	5.5
ส่วนรวม	77	5
ความเข้มแข็ง	70	4.6
การแต่งกาย	64	4.2
ที่พัก	63	4.1
ความปลอดภัย	60	3.9
โฆษณา	58	3.8
คมนาคม	57	3.7
มาตรการ	47	3.1
เกษตรอินทรีย์	25	1.6

ตารางที่ 18 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และ ด้านภาษา

นอกจากนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการ

พัฒนาได้ตามความเหมาะสมและความสะดวกต่อการทำงาน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์สู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ทุกแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดควรมีการปรับปรุงทัศนียภาพ และมีการขยายพื้นที่จอดรถให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและจัดให้มีร้านอาหารที่ถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว
2. จัดให้มีการอำนวยความสะดวกทั้งภาครัฐและเอกชน
3. จัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลประจำแหล่งท่องเที่ยว โดยแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ และให้มีศูนย์บริการข้อมูลของจังหวัดในส่วนกลาง หรือในส่วนอำเภอต่างๆ
4. สร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นคุณค่าของท้องถิ่น และเกิดการร่วมมือกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นอย่างจริงจัง
5. จัดให้มีสถานที่พักที่มีมาตรฐานและเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. จังหวัดขอนแก่น

2.1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดขอนแก่น

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์โดยในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ได้ใช้แบบสอบถามจำนวน 697 ชุด ได้ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 19 ข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

ศักยภาพ	วัดไชยศรี	ปราสาทเปือยน้อย	วัดพระธาตุขามแก่น	วัดหนองแวง	เขื่อนอุบลรัตน์	ปรางค์กู่ประภาชัย	หมู่บ้านเต่า	พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง	อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ	บ้านจุงอาจ	พิพิธภัณฑ์โฮงบุญมั่ง	พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง	หินช้างสี
	ค่าเฉลี่ย													
1.ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.65	2.66	2.69	2.56	2.66	2.51	2.50	2.85	2.50	2.49	2.67	2.00	2.93	2.00
2.ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.57	2.57	2.57	2.63	2.53	2.42	2.75	2.68	2.37	2.33	2.55	2.20	2.60	2.50
3.ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.66	2.71	2.74	2.63	2.53	2.58	2.00	2.79	2.38	2.60	2.71	2.00	2.93	2.00
4.ด้านประวัติศาสตร์	2.70	2.69	2.76	2.61	2.50	2.53	1.80	2.89	2.49	2.51	2.64	2.00	2.45	2.00
5.ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.41	2.32	2.41	2.38	2.38	2.45	2.12	2.59	2.37	2.29	2.44	2.05	2.54	2.00
6.ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.53	2.34	2.35	2.37	2.34	2.44	1.50	2.51	2.39	2.29	2.53	2.17	2.83	2.00
เฉลี่ยรวม	2.59	2.55	2.59	2.53	2.49	2.49	2.11	2.72	2.41	2.42	2.59	2.07	2.71	2.08

จากตารางที่ 19 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดขอนแก่น จำนวนทั้งสิ้น 14 แหล่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพดังนี้ **วัดไชยศรี** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 **ปราสาทเปือยน้อย** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.55 **วัดพระธาตุขามแก่น** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 **วัดหนองแวง** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.53 **เขื่อนอุบลรัตน์** มีศักยภาพ

อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 **ปรางค์กู่ประภาชัย** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.49 **หมู่บ้านเต่า** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.11 **พิพิธภัณฑิ์ไดโนเสาร์ภูเวียง** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.72 **อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.41 **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.42 **บ้านจุงอาจ** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.59 **พิพิธภัณฑิ์โฮงมนมั่ง** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.07 **พิพิธภัณฑิ์บ้านโนนเมือง** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ย 2.71 และ **หินช้างสี** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.08

2.2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น

จากแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 20 ดังนี้

ตารางที่ 20 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ห้องสุขา	275	12.4
การประชาสัมพันธ์	231	10.5
ร้านอาหาร	212	9.6
เจ้าหน้าที่	188	8.5
ศูนย์บริการ	161	7.3
ผู้นำชม	156	7.1
ที่จอดรถ	154	7
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	147	6.7
ป้ายเตือน	144	6.5
ป้ายบอกทาง	142	6.4
สถานที่พัก	138	6.2
การเดินทาง	128	5.8
เสริมความรู้	124	5.6
สวนดอกไม้	4	0.2
ปล่อยนกปล่อยปลา	3	0.1
ถังขยะ	3	0.1

จากตารางที่ 20 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น พบว่า สิ่งที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ ห้องสุขา การประชาสัมพันธ์ ร้านอาหาร เจ้าหน้าที่ และศูนย์บริการ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 21 ดังนี้

ตารางที่ 21 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	402	14.5
ประวัติศาสตร์	343	12.4
นิเวศสิ่งแวดล้อม	248	9
ความพึงพอใจ	191	6.9
ส่วนรวม	189	6.8
ภาษา	182	6.6
ผลิตภัณฑ์	180	6.5
อาหาร	161	5.8
การแต่งกาย	129	4.7
ความเข้มแข็ง	123	4.5
ความปลอดภัย	120	4.3
คมนาคม	113	4.1
ที่พัก	106	3.8
โฆษณา	105	3.8
มาตรการ	98	3.5
เกษตรอินทรีย์	73	2.6

จากตารางที่ 21 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ นิเวศสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และส่วนรวม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาได้

ตามความเหมาะสม และความสะดวกต่อการทำงาน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วยการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
2. ให้ความรู้กับชุมชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คนในชุมชนมีความพร้อมสำหรับการให้บริการกับนักท่องเที่ยว
3. ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้กับคนในชุมชน และกระตุ้นให้คนในชุมชนระลึกและตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน

3. จังหวัดมหาสารคาม

3.1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ โดยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ได้ใช้แบบสอบถามจำนวน 255 ชุด ได้ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

ตารางที่ 22 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม

ศักยภาพ	พระธาตุนาคูน	วัดพุทธมิ่งเมือง	วัดพุทธมงคล	ภูสันรัตน	พิพิธภัณฑสถาน มมส.	อุทยานโกสัมพี	บ้านดอน
	ค่าเฉลี่ย						
1.ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.75	2.74	2.75	2.79	2.49	2.35	2.59
2.ด้านประวัติศาสตร์	2.77	2.61	2.67	2.88	2.41	2.32	2.46
3.ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.63	2.63	2.64	2.60	2.35	2.31	2.46
4.ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.77	2.73	2.68	2.58	2.26	2.15	2.27
5.ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.41	2.35	2.24	2.37	2.21	2.19	2.34
6.ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.43	2.29	2.20	2.27	2.13	1.94	2.27
เฉลี่ยรวม	2.63	2.56	2.53	2.58	2.31	2.21	2.40

จากตารางที่ 22 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง พบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีศักยภาพดังนี้ **พระธาตุนาดูน** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63 **วัดพุทธมิ่งเมือง** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 **วัดพุทธมงคล** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 **กุสันทรัตน์** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 **พิพิธภัณฑมมส.** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.31 **อุทยานโกสัมพี** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.21 **ป่านาดูน** มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40

3.2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 23 ดังนี้

ตารางที่ 23 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประชาสัมพันธ์	117	12.3
ห้องสุขา	111	11.7
ที่จอดรถ	90	9.5
ป้ายบอกทาง	88	9.3
ร้านอาหาร	79	8.3
ป้ายเตือน	70	7.4
เจ้าหน้าที่	67	7
ศูนย์บริการ	66	6.9
ผู้นำชม	63	6.6
การเดินทาง	61	6.4
สถานที่พัก	56	5.9
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	45	4.7
เสริมความรู้	29	3
สวนดอกไม้	4	0.4
ถังขยะ	3	0.3
ปล่อยนกปล่อยปลา	2	0.2

ตารางที่ 23 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้องสุขา ที่จอดรถ ป้ายบอกทาง และ ร้านอาหาร นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนา ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงใน ตารางที่ 24 ดังนี้

ตารางที่ 24 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	157	17.4
ประวัติศาสตร์	140	15.5
นิเวศสิ่งแวดล้อม	100	11.1
ความพึงพอใจ	62	6.9
ส่วนรวม	60	6.6
ภาษา	52	5.8
ผลิตภัณฑ์	52	5.8
ความปลอดภัย	47	5.2
โฆษณา	41	4.5
อาหาร	37	4.1
ความเข้มแข็ง	37	4.1
การแต่งกาย	31	3.4
ที่พัก	27	3
คมนาคม	26	2.9
มาตรการ	22	2.4
เกษตรอินทรีย์	13	1.4

ตารางที่ 24 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อม ด้านความพึงพอใจ และด้านส่วนรวม นอกจากนั้นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพ ควรขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ
2. การพัฒนาศักยภาพบุคลากร ควรจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก และการเป็นเจ้าภาพที่ดี
3. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม ควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การปลูกจิตสำนึก รวมถึงการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
4. การพัฒนาศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ควรมีการประชาสัมพันธ์เชิงรุก หลากหลายช่องทาง เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง
5. การพัฒนาศักยภาพสู่หนึ่งเดียวอาเซียน ควรมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงอาเซียน และแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

4. จังหวัดร้อยเอ็ด

4.1) ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจังหวัดร้อยเอ็ด

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านความนิยม ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มประชากรในพื้นที่ กลุ่มนักท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ แล้วนำมาข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์ โดยในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ใช้แบบสอบถามจำนวน 467 ชุด ได้ผลการวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 25 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

ศักยภาพ	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	พระมหาเจดีย์ชัยมงคล	บึงพลาญชัย	วัดกลางมิ่งเมือง	ศูนย์หอผ้าไหมบ้านห้วยลิ้ม	ภูพระโกนา	พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	อุทยานแห่งชาติลำน้ำ	ภูเก้า	บึงเกลือ	วัดบูรพาภิราม	วัดหนองป่ากุ้ง	วัดเหนือ	บ้านห้วยหลิม	สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์	ผาน้ำย้อย	ผาน้ำทิพย์
	ค่าเฉลี่ย																
1.ด้านศิลปวัฒนธรรม	2.57	2.73	2.63	3.00	3.00	2.59	2.69	3.00	2.23	2.65	2.67	2.78	2.47	2.67	2.20	2.60	2.40
2.ด้านความนิยมของแหล่งท่องเที่ยว	2.56	2.70	2.53	2.48	2.96	2.57	2.63	2.80	2.27	2.44	2.62	2.68	2.43	2.58	2.50	2.85	2.20
3.ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.67	2.77	2.66	2.80	3.00	2.63	2.60	3.00	2.19	2.53	2.65	2.81	2.84	2.65	0.00	3.00	2.87
4.ด้านประวัติศาสตร์	2.70	2.66	2.63	2.80	2.89	2.68	2.72	3.00	2.33	2.65	2.72	2.70	2.70	2.57	0.00	2.90	2.57
5.ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว	2.45	2.37	2.46	2.30	2.95	2.35	2.41	2.67	2.30	2.44	2.56	2.22	2.26	2.49	2.67	2.83	1.81
6.ด้านความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว	2.42	2.44	2.28	2.56	2.77	2.36	2.55	2.58	2.29	2.32	2.45	2.46	2.37	2.53	1.78	2.67	2.40
เฉลี่ยรวม	2.56	2.61	2.53	2.66	2.93	2.53	2.60	2.84	2.27	2.50	2.61	2.61	2.51	2.58	1.52	2.81	2.37

จากตารางที่ 25 แสดงข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนทั้งสิ้น 17 แหล่ง พบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งมีศักยภาพ ดังนี้ **พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56 **พระมหาเจดีย์ชัยมงคล** มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 **บึงพลาญชัย** มี

ศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 วัดกลางมิ่งเมือง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.66 ศูนย์หอผ้าไหมบ้านห้วยหลิม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 กู่พระโกนา มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาน้ำทิพย์ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.84 กู่กาสิงห์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.27 บึงเกลือ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 วัดบูรพาภิราม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 วัดหนองป่ากง มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.61 วัดเหนือ มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51 บ้านห้วยหลิม มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.58 สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 1.52 ผาน้ำย้อย มีศักยภาพอยู่ในระดับมาก ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 ผาน้ำทิพย์ มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.37

4.2) แนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด

จากผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีด้านที่ควรปรับปรุง ดังแสดงในตารางที่ 26 ดังนี้

ตารางที่ 26 ข้อมูลที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การประชาสัมพันธ์	203	12.5
ห้องสุขา	216	13.3
ที่จอดรถ	161	9.9
ร้านอาหาร	132	8.1
การเดินทาง	118	7.3
ป้ายบอกทาง	117	7.2
ศูนย์บริการ	114	7
เจ้าหน้าที่	111	6.8
สถานที่พัก	101	6.2
ผู้นำชม	99	6.1
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก	95	5.8
ป้ายเตือน	79	4.9
เสริมความรู้	78	4.8

ตารางที่ 26 แสดงข้อมูลจุดที่ควรปรับปรุงสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดพบว่า สิ่งที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน 5 อันดับแรก คือการปรับปรุงด้านต่างๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร และการเดินทาง นอกจากนั้น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด เกี่ยวกับจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนได้ ดังแสดงในตารางที่ 27 ดังนี้

ตารางที่ 27 ข้อมูลที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด

ด้านที่ควรพัฒนา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ศิลปวัฒนธรรม	275	14.5
ประวัติศาสตร์	217	11.5
นิเวศสิ่งแวดล้อม	194	10.3
ความพึงพอใจ	147	7.8
ภาษา	122	6.5
ส่วนรวม	114	6
ผลิตภัณฑ์	111	5.9
อาหาร	103	5.4
การแต่งกาย	97	5.1
ความปลอดภัย	88	4.7
โฆษณา	82	4.3
ที่พัก	78	4.1
ความเข้มแข็ง	78	4.1
คมนาคม	67	3.5
มาตรการ	63	3.3
เกษตรอินทรีย์	55	2.9

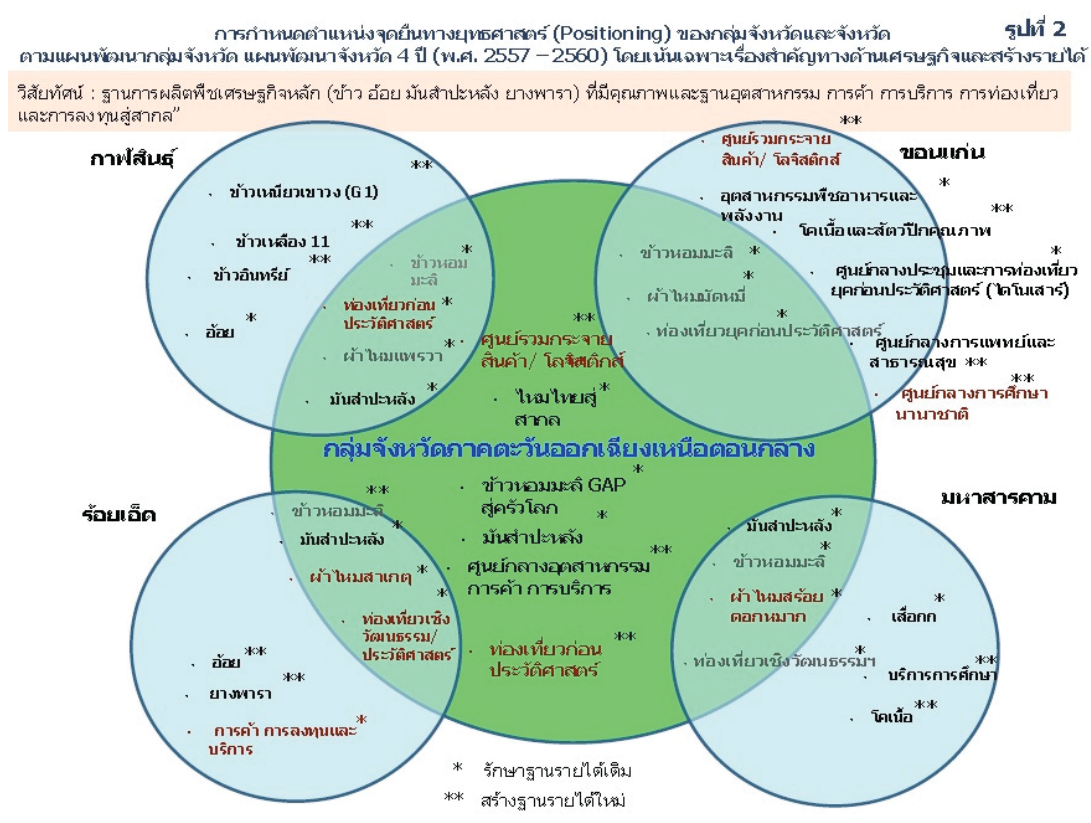
ตารางที่ 27 แสดงข้อมูลจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียนสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยจุดที่สามารถเชื่อมโยงกับอาเซียน 5 อันดับแรก ได้แก่ ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านประวัติศาสตร์ ด้านนิเวศสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจ และด้านภาษา นอกจากนั้นในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงด้านต่างๆ ดังนี้

1. ควรให้ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลอย่างทั่วถึง โดยอาจมีการรวมกลุ่มของจิตอาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยว

2. แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ต่างๆ ควรมีป้ายบรรยายละเอียดให้ชัดเจน รวมถึงระบุชื่อผู้รับผิดชอบด้วย นอกจากนั้นควรมีอุปกรณ์และเครื่องมือบรรเทาสาธารณภัยไว้ตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งอาจจะขอความอนุเคราะห์หรือสนับสนุนจากเทศบาล หรือ อบต.
3. ควรมีอุปกรณ์สำหรับปฐมพยาบาลตามแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะขอความร่วมมือหรือสนับสนุนจาก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นต้น

ข้อเสนอกรอบยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

การพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศและชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่ บนพื้นฐานความสมดุลและยั่งยืนของทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากรที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะถิ่น ซึ่งประกอบด้วยแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณสถาน ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและนิเวศวิทยาที่หลากหลาย ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน หัตถกรรมพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่น มาพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าและเชื่อมโยงเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ได้อย่างกลมกลืน ซึ่งจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ด้วยศักยภาพและความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสามารถกำหนดตำแหน่ง (Positioning) ของกลุ่มจังหวัดได้ดังนี้

ภาพที่ 22 การกำหนด Positioning ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง²

² อาคม. ผ่าตัดแปลงโฉม Positioning 18 กลุ่มจังหวัด: ดันขึ้นสู่อันดับประเทศ. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2556. แหล่งที่มา:

<http://www.oknation.net/blog/akom/2013/03/05/entry-1>

ดังนั้น จากผลการศึกษาความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 5 ประเด็นข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอกรอบแผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและเสริมสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐาน

ความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่

เป้าประสงค์: เพื่อยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรองให้เต็มตามศักยภาพพร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัด

แนวทางการพัฒนา

1. พัฒนา บูรณะ แหล่งประวัติศาสตร์ และซากดึกดำบรรพ์ เส้นทางไดโนเสาร์ ให้สมบูรณ์ โดยสำรวจขุดค้นและบูรณะซ่อมแซมแหล่งขุดค้นและพิพิธภัณฑ์ให้ใช้การได้ดียิ่งขึ้น ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมแก่ประชาชน ปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้มีความสวยงามอยู่เสมอ
2. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเข้าถึงและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว โดยจัดระบบคมนาคมขนส่ง ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการพื้นฐาน สนับสนุนการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในจังหวัดและกลุ่มจังหวัดได้
3. สนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นกิจกรรมที่ช่วยเสริมแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรองบนฐานศักยภาพและความพร้อมของชุมชนและท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อสร้างทางเลือกใหม่แก่นักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกระจายตัวและกระจายรายได้ภายในกลุ่มจังหวัด เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด

เป้าประสงค์: เพื่อรักษาสถานตลาดเดิมที่เป็นคนไทยและเจาะตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและใช้จ่ายในพื้นที่มากขึ้น

แนวทางการพัฒนา

1. จัดตั้ง Branding กลุ่มจังหวัด เพื่อประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ ประชาสัมพันธ์ผ่านแบรนด์ของกลุ่มจังหวัดเพื่อสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้และเข้าใจตรงกัน สร้างความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการนำแบรนด์กลุ่มจังหวัดไปใช้ประโยชน์และช่วยประชาสัมพันธ์ มีการจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเพื่อเป็น

แหล่งให้ข้อมูล คำแนะนำ และอำนวยความสะดวก รวมทั้งเป็นตัวเชื่อมโยงกับธุรกิจบริการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวร้องขอได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2. ส่งเสริมตลาดภายในและต่างประเทศและทำการตลาดเชิงรุกเพื่อเจาะตลาดกลุ่มเป้าหมาย เพื่อรักษารฐานตลาดเดิมและขยายฐานตลาดใหม่ๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอีสาน ผู้สูงอายุที่ต้องการดูแลสุขภาพ ตลอดจนกลุ่มเยาวชนและกลุ่มครอบครัวทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทย
3. ส่งเสริมความร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจประเทศเพื่อนบ้าน และความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชนในพื้นที่ เพื่อดำเนินกลยุทธ์การตลาดร่วมกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนา กลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ภายใต้กรอบความร่วมมือ GMS และเส้นทางการท่องเที่ยวตามแนว EWEC

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์: เพื่อเสริมสร้างและปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการและการดำเนินงานของภาคีการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและคงไว้ซึ่งความสมดุลของการใช้และการสงวนรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

1. เสริมสร้างบทบาท ความเข้มแข็งของภาคเอกชน ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ให้มีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดอย่างเข้มแข็ง ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยให้ตัวแทนของภาคีการพัฒนาดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาท มีโอกาสรับฟัง เสนอแนะและเรียนรู้ในข้อคิดเห็น แนวความคิด และทิศทางในการพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของประเทศเพื่อเชื่อมโยงเข้าสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวศูนย์กลางประชาคมอาเซียนในอนาคต
2. พัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้มีความเข้มแข็ง และกระจายเครือข่ายเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการกลุ่มจังหวัดต่างๆ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด และสามารถอำนวยความสะดวกในการจัดการเดินทางหรือโปรแกรมท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวที่สนใจได้อย่างตรงตามความต้องการ เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือน
3. สนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส และสภาพข้อเท็จจริงในพื้นที่ เช่น การศึกษาความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว การศึกษาเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในกลุ่มจังหวัด หรือการพัฒนาการจัดพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับศักยภาพการพัฒนาในแต่ละด้าน เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว

เป้าประสงค์: เพื่อพัฒนาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวและสามารถรองรับการขยายตัวของตลาดการท่องเที่ยวในอนาคต

แนวทางการพัฒนา

1. จัดทำแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวของผู้มาเยือนในอนาคตที่คาดว่าจะเพิ่มจำนวนและมีการใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติและสร้างมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยวหลักมากขึ้น รวมทั้งการจัดทำผังเมือง/กลุ่มจังหวัดในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่โดยรอบที่คาดว่าจะมีการใช้พื้นที่เพื่อลงทุนทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวในอนาคต
2. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในพื้นที่และสนับสนุนการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนและการฝึกอบรมในระยะสั้นแก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต เช่น การจัดทำหลักสูตรไกด์ท้องถิ่น ไกด์ทางวัฒนธรรม เป็นต้น
3. จัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น แผนพัฒนาโครงข่ายถนนในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด เป็นต้น

กรอบระยะเวลาดำเนินงานแผนยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวและเสริมสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานความโดดเด่นของทรัพยากรในพื้นที่

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
1. โครงการฟื้นฟู บูรณะ แหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบ		✓		1) สำนักงานจังหวัด 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
2. โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการเข้าถึงและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว			✓	1) สำนักงานจังหวัด 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 3) กรมโยธาธิการและผังเมือง 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
3. โครงการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นเจ้าของ	✓			1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) องค์การบริหารส่วนตำบล

ยุทธศาสตร์ที่ 2: การส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัด

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
1. โครงการจัดตั้งแบรนด์กลุ่มจังหวัด	✓			1) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด 3) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตขอนแก่น
2. โครงการส่งเสริมตลาดภายในและภายนอกประเทศ เน้นการตลาดเชิงรุกเพื่อเจาะกลุ่มเป้าหมาย			✓	1) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตขอนแก่น
3. โครงการส่งเสริมความร่วมมือกับกลุ่มธุรกิจประเทศเพื่อนบ้าน		✓		1) สำนักงานพาณิชย์จังหวัด

ยุทธศาสตร์ที่ 3: การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
1. โครงการเสริมสร้างบทบาทความเข้มแข็งของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องในการร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด		✓		1) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตขอนแก่น 2) สำนักงานจังหวัด

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
2. โครงการพัฒนาเครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด	✓			1) เครือข่ายผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. โครงการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด			✓	1) สถาบันการศึกษาในพื้นที่

ยุทธศาสตร์ที่ 4: การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา	ระยะเวลาดำเนินงาน			หน่วยงานที่รับผิดชอบ
	ระยะเร่งด่วน (1-2 ปี)	ระยะปานกลาง (3-5 ปี)	ระยะยาว (6-10 ปี)	
1. โครงการจัดทำแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวในอนาคต			✓	1) สำนักงานจังหวัด 2) สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 และ ภาคที่ 12
2. โครงการฝึกอบรมในระยะสั้นแก่บุคลากรทางการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการ	✓			1) สถาบันการศึกษาในพื้นที่ 2) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักเขตขอนแก่น 3) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด
3. โครงการจัดทำแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อรองรับการเดินทางและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว		✓		1) สำนักงานจังหวัด 2) กรมโยธาธิการและผังเมือง

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

แม้ว่าภาพรวมของการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของประเทศ จะมีหลายหน่วยงานได้กำหนดกรอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ทั้งที่เป็นกรอบในระดับชาติและระดับกลุ่มจังหวัด เพื่อผลักดันการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและกลุ่มจังหวัดให้เติบโตอย่างยั่งยืน เป็นสาขาการผลิตที่สามารถสร้างรายได้หลักแก่ประเทศรวมทั้งช่วยกระจายรายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนารายได้และสร้างโอกาสการพัฒนาแก่ชุมชนอย่างทั่วถึงไว้แล้วนั้น

1. ผลการศึกษา

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ มหาสารคาม และ ร้อยเอ็ด ถือได้ว่าเป็นกลุ่มจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวค่อนข้างสูง ไม่แตกต่างจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนและตอนล่างมากนัก เนื่องด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ในเขตอุทยานแห่งชาติรวมถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ตลอดจนความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ หากได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ มีการส่งเสริมด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ และมีกลไกการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลแล้ว ย่อมจะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักอีกแห่งหนึ่งของประเทศที่ได้รับความนิยมและสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ อันเป็นที่มารายได้และแหล่งสร้างงาน และกระจายรายได้ให้กับชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆ

สภากรรมการการท่องเที่ยวชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในปัจจุบัน พบว่า ในกลุ่มจังหวัด มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 14 กลุ่ม ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนของสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด คือ พัทธยา 2 อำเภอภูเวียง, บ้านดอนมะค่า อำเภอชนบท, บ้านสามหนอง อำเภอเวียงเก่า, และบ้านหนองหญ้าปล้อง อำเภอภูผาชีรี จังหวัดขอนแก่น, บ้านห้วยหลิม อำเภอทุ่งเขาหลวง และบ้านกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด, บ้านดงใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย, บ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย, บ้านหนองฮี อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย, บ้านหนองตาไก้ อำเภอลำทะเมนชัย, บ้านโนน อำเภอคำม่วง และบ้านโคกโก่ง อำเภอภูพาน จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมประมาณ 190 หลัง รองรับนักท่องเที่ยวได้ 1,050 คน ส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเติบโตต่อไป

จากการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงเป็นโอกาสดีสำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประกอบกับนโยบายสนับสนุนความเป็นไทย (Thainess) ของ ททท. ทำให้ ททท. สำนักงานขอนแก่น ซึ่งรับผิดชอบตลาดท่องเที่ยวในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ ซึ่งมีเส้นทางผ่านแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในกลุ่มจังหวัด 3 เส้นทาง คือ เส้นทางไดโนเสาร์สะออน เส้นทางไหว้พระธาตุ 4 เมืองรุ่งเรืองตลอดชีวิต และ เส้นทางเยือนสิมขมศิลป์ ถิ่นอีสานกลาง ซึ่งมีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทางดังกล่าวกันมาก โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกระแสหลัก ที่เดินทางเข้ามาเป็นกลุ่มในโอกาสที่มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต่างๆ ซึ่งจังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหลักของการเดินทาง และเป็นจังหวัดที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวต่อเนื่องจากกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกิจกรรมการประชุม สัมมนาเกือบตลอดทั้งปี เนื่องจากการเป็นเมือง MICE CITY และ ICT city ของจังหวัด

ผลการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนในพื้นที่ศึกษา เพื่อยกระดับความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความพร้อมเพื่อเตรียมการรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน ได้ชุมชนที่ศึกษา คือ บ้านหนองซำ อำเภอสามชัย จังหวัดกาฬสินธุ์, บ้านสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น, บ้านดงน้อย อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และ บ้านห้วยหลิม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

บ้านหนองซำ เป็นชุมชนผู้ไทที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ มีเศรษฐกิจมั่นคงจากการทำไร่อ้อย และการจำหน่ายผ้าไหมแพรวาที่มีกระบวนการตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม จนถึงการทอเป็นผ้าผืนทั้งดงาม ด้วยทักษะภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาแต่อดีต ความร่วมมือชุมชนทำให้เกิดกลุ่มท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง รองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างเรียบร้อย จากการประเมินภายในชุมชนพบว่า ต้องมีความร่วมมือในการปรับปรุงความสะอาดเรียบร้อยในชุมชนและครัวเรือนให้เป็นระเบียบมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในการพัฒนาบ้านพักชุมชนให้มีมาตรฐาน จึงเป็นชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนได้

บ้านสาวะถี เป็นชุมชนอีสานที่มีความเจริญใกล้ชิดกับสังคมเมือง และเป็นชุมชนเก่าแก่ ที่มีงานศิลปวัฒนธรรมภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสังข์ศิลป์ชัยที่โบสถ์วัดไชยศรี ศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ซึ่งเจ้า

อวาตเป็นพระนักพัฒนา ที่สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนให้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และร่วมจัดงานประเพณีบุญข้าวจี ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหลายหน่วยงานในจังหวัด ทำให้มีนักท่องเที่ยวสนใจเดินทางไปร่วมงานเป็นจำนวนมาก จากภาพจิตรกรรมฝาผนังทำให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องมากมาย จนเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้ด้วยตนเอง ชุมชนจึงไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน เพราะสามารถประสานงานกับวัดไชยศรีได้โดยตรง และชุมชนมีความคุ้นเคยกับการต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติอยู่เสมอ ทำให้มีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน

บ้านดงน้อย เป็นชุมชนอีสาน ที่มีชีวิตเรียบง่ายมีความเอื้ออาทรต่อกัน อยู่อย่างพอเพียงในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติมีอัยาศัยไมตรี เป็นชุมชนเข้มแข็งที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถบริหารจัดการกองทุนแม่ของแผ่นดิน ให้เกิดประโยชน์จนเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการพัฒนาชุมชน ด้วยศักยภาพทางการท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้พระธาตุนาดูน กุสสันตรัตน์ และภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเลไลย์ และวัดโพธาราม และเป็นชุมชนที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับพระกรุณาคุณ จึงได้จัดทำศูนย์การเรียนรู้พระกรุณาคุณในชุมชน บ้านดงน้อยจึงมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งต้องพัฒนาเตรียมความพร้อมเพิ่มขึ้นให้ชุมชนมีความกล้าแสดงออกในการต้อนรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมั่นใจ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียน

บ้านห้วยหลิม เป็นชุมชนอีสานที่มีชื่อเสียงในการทอผ้าสาเกต ซึ่งเป็นลายผ้าโบราณของจังหวัด จนได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้าน OTOP และได้มีการจัดการท่องเที่ยวชุมชนมาแล้วในระยะหนึ่ง แต่จากความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น ทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนลดความสำคัญลงและนักท่องเที่ยวที่ส่วนมากเป็นคณะศึกษาดูงานเข้ามาในชุมชนไม่ต่อเนื่อง ช่วงทอผ้าลดน้อยลง ผลผลิตผ้าทอไม่พอจำหน่ายในชุมชน ซึ่งส่วนหนึ่งนำออกไปจำหน่ายในงานเทศกาลต่าง ๆ จึงได้ร่วมกันทบทวนการจัดกลุ่มท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เพื่อสร้างกิจกรรมดึงดูดการท่องเที่ยวชุมชน และได้ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและความพร้อมของชุมชนโดยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัด ซึ่งจะเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมมากขึ้นได้ต่อไป

ศักยภาพและความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนทั้ง 4 แห่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมแตกต่างกัน ซึ่งจำเป็นต้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนและพัฒนาด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับชุมชน ในด้านคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และทักษะการเป็นเจ้าของบ้านที่ดีให้แก่บุคลากรในชุมชน เพื่อให้สามารถจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีศักยภาพและความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนหนึ่งเดียวอาเซียนต่อไป

ด้านการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมอาเซียน จากข้อมูลการสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการการท่องเที่ยวใน 4 จังหวัด ผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์ รองลงมาเป็นภัตตาคาร /ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยว

ทัวร์ / มัคคุเทศก์ เป็นกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติบุคคล สถานประกอบการตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น รองลงมาตั้งอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท

สภาพปัจจุบันของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า

ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในด้านการแนะนำนักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาการบริหารจัดการ การตลาดและประชาสัมพันธ์ และมัคคุเทศก์ มีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติดูแลรักษาสถานที่ท่องเที่ยวในด้านที่พักมากที่สุด รองลงมาเส้นทางคมนาคม และร้านอาหารของที่ระลึก ส่วนใหญ่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยวิธี ทักษะศึกษาดูงาน รองลงมา ฝึกอบรม และจัดสาธิตในพื้นที่ ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยวิธีทางโทรทัศน์ รองลงมาทางเว็บไซต์ และทางวิทยุ ส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในรูปแบบทั้งบรรยายและฝึกปฏิบัติจริงมากที่สุด ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนและบริการด้านกิจกรรมเพื่อใช้ในการปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่ได้รับการสนับสนุนวิทยากร / ผู้เชี่ยวชาญ และเงินทุน ส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการสนับสนุนและบริการด้านการตลาดเพื่อใช้ในการปรับปรุงการท่องเที่ยวจากหน่วยงานอื่น แต่เคยได้รับการสนับสนุนและบริการด้านการตลาดเพื่อใช้ในการปรับปรุงการท่องเที่ยวจากหน่วยงานราชการอื่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น OTOP โรงแรม รีสอร์ท และสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์กลางการท่องเที่ยวในท้องถิ่น สนับสนุนให้มีแหล่งบริการความรู้ในพื้นที่ และให้มีภาววิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจในการประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวจากปัญหาในด้านปัญหาเศรษฐกิจโลก ปัญหาราคาน้ำมันแพง และปัญหาจากความไม่สงบ / ความขัดแย้งภายในประเทศ ต้องการให้รัฐบาลแก้ไขปัญหามาท่องเที่ยวในด้านการประชาสัมพันธ์สร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ต้องการได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้และประสบการณ์เพื่อเพิ่มศักยภาพการประกอบการด้านการท่องเที่ยวในด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาภาษาและวัฒนธรรม และการจัดงานและโปรแกรมการท่องเที่ยวในเทศกาลต่างๆ พบว่า

ด้านการบริหารจัดการ

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ความต้องการให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวให้ดีขึ้น รัฐควรให้ทุนสนับสนุนแก่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและการพัฒนาบุคลากรในธุรกิจการท่องเที่ยว

ด้านการให้บริการ

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ ขาดการจัดการด้านขยะและน้ำเสียอย่างถูกต้อง สถานที่พักและร้านอาหารขาดความสะอาดและปลอดภัย และการบริการการท่องเที่ยวยังขาดมาตรฐาน

ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ มีศูนย์บริการข้อมูลให้นักท่องเที่ยวไม่เพียงพอ การให้ข้อมูลของศูนย์บริการบริเวณหน้าสถานที่ท่องเที่ยวมีไม่เพียงพอ และการบริการข้อมูลของศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวขาดความรวดเร็ว

ด้านภาษาและวัฒนธรรม

เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ การพัฒนาทักษะด้านภาษาในการบริการจัดการท่องเที่ยวแก่ประชาชนในท้องถิ่นไม่เพียงพอ การเตรียมความพร้อมด้านภาษาและวัฒนธรรมของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเพื่อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังมีน้อย และการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยจัดหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้มีมาตรฐานในระดับสากลไม่เพียงพอ

ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

การวิเคราะห์ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุ / วัตถุดิบ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ ด้านการใช้เทคโนโลยี สรุปผลได้ดังนี้

1. มีผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภัตตาคาร ร้านอาหาร กลุ่มที่พัก / โรงแรม / รีสอร์ท / โฮมสเตย์ กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

2. มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3. มีงบประมาณในการประกอบการท่องเที่ยว 3 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการขนาดเล็ก ผู้ประกอบการขนาดกลาง ประผู้ประกอบการขนาดใหญ่

ลักษณะของกิจการ มีหลายประเภท เช่น ประเภทกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติประเภทบุคคลบริษัทจำกัด / บริษัทจำกัด (มหาชน) ประเภทกิจการท่องเที่ยวอื่นๆ (เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มชุมชน) ประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล / ห้างหุ้นส่วนจำกัด และประเภทอื่นๆ เช่น ผู้ประกอบการรายย่อย

ผู้ประกอบการให้ความสำคัญด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เห็นด้วยในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการติดต่อ สื่อสารที่รวดเร็ว ทันสมัย ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเก็บข้อมูล ใช้ระบบอินเทอร์เน็ต มี Website ค้นหาข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็น ทำให้ช่วยประหยัดเวลาในการสืบค้นข้อมูล และเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้รวดเร็ว

ผลการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้เครือข่ายการท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 กลุ่ม ได้แก่

1. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการภัตตาคาร / ร้านอาหาร
2. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการที่พัก / โรงแรม / รีสอร์ท / โฮมสเตย์
3. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก
4. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มาตรฐานงานต้อนรับส่วนหน้าของกลุ่ม 4 จังหวัด ตัวบ่งชี้มาตรฐาน MRA ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้าน Hotel Services คือ Front office : receptionists ดังนี้

1. พนักงานส่วนหน้ามีบุคลิกภาพที่ยิ้ม ไหว้ ทักทาย สวัสดิ์ ตามธรรมเนียมไทย ทำทุกครั้งอย่างต่อเนื่อง (ตรวจสอบแบบ real time) มีมาตรฐาน
2. เข้าใจขั้นตอนการทำงาน ระบบการบริการที่รวดเร็ว คล่องตัว มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสะดวกและราบรื่นขึ้น
3. มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย อีสาน ภาษาสากลอื่นๆ + ภาษา ASEAN มี Tag ติดไว้เพื่อให้แขกรู้ว่าใครพูดภาษาอะไรได้ และซักถามได้ มีผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาที่แตกต่าง และเหนือกว่า
4. มีความสามารถในการให้ข้อมูล Product Knowledge – local Knowledge หรือ สามารถช่วยเหลือจัดหาผู้ที่รู้ข้อมูลมาอธิบายได้ ระหว่างที่อยู่ในเวลาปฏิบัติงาน
5. มีทักษะของ safe security / First – aids เข้าใจในการบริการเบื้องต้น เช่น การอพยพ การหนีไฟ อุบัติเหตุ
6. มีการบริการให้สอดคล้องกับมาตรฐานตามขนาดของโรงแรม

ผลการวิจัยเพื่อค้นหาแผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดำเนินการโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องได้แก่ ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยว จำนวนประมาณ 20 คน โดยนำเสนอข้อมูลที่ได้ทั้งหมดแล้วระดมความคิดเห็น วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาโดยใช้ห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) โดยวิเคราะห์จากข้อมูลของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยว กลุ่มผู้ให้บริการ / เจ้าหน้าที่ และกลุ่มผู้บริโภค / ผู้รับบริการ ตามประเด็นพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ด้านการให้บริการ 4) ด้านภาษาและวัฒนธรรม ได้แผนพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ ได้แผนงาน / โครงการ จำนวน 11 โครงการ
2. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แผนงาน / โครงการ จำนวน 7 โครงการ
3. ด้านการบริการได้แผนงาน / โครงการ จำนวน 10 โครงการ
4. ด้านภาษาและวัฒนธรรม ได้แผนงาน / โครงการ จำนวน 8 โครงการ

ด้านสถานการณ์การสร้างแบรนด์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จะต้องมีการพัฒนาการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดและกระบวนการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีรูปแบบการพัฒนาดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมการจัดนิทรรศการออกบูธ 2) คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว 3) เว็บไซต์แนะนำโครงการ 4) โบชัวร์แนะนำการท่องเที่ยว 5) แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว และ 6) คู่มือการใช้แบรนด์ ผลการวิเคราะห์ในภาพรวม นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ พบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดังกล่าว จะนึกถึงพระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) จังหวัดขอนแก่น เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ วัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด พุทธมณฑลอีสานพระบรมธาตุนาइन จังหวัดมหาสารคาม และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการสร้างภาพลักษณ์และการสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและประโยชน์ทางวิชาการ คือ 1) เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ในแถบอาเซียน และเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียง 2) สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเป้าหมาย พื้นที่ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ 3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการสร้างแบรนด์สู่การรองรับ AEC โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย 2) คณะทำงานการลงทุนด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน 3) โครงการเชื่อมโยงในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก 4) โครงการยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง 5) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 6) สถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชนที่เปิดสอนหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว 7) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 8) ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว 9) ประเทศอื่นๆ ที่ประสงค์จะสร้างแบรนด์การท่องเที่ยว

ด้านการศึกษาอุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทต่างๆของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

1. อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านโรงแรม/ที่พัก เพื่อให้บริการที่มีความหลากหลายทั้งในด้านจำนวนที่ให้บริการ และคุณภาพของการบริการจุดเด่นของสถานประกอบการด้านที่พักโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) ที่พักที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ ที่มีความสะดวกสบายในการเดินทางไปยังที่ต่างๆได้ ทั้งการเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งที่ให้บริการอื่นๆ เช่น ตลาด ร้านอาหาร โรงพยาบาล สถานีตำรวจ การคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงโรงแรมต่าง ๆ นั้น มีเส้นทาง และระบบบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงได้หลากหลายวิธี

2) โรงแรมขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่มีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เพื่อรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

3) ราคาค่าห้องพักของโรงแรมมีความหลากหลาย เหมาะสมกับสภาพของที่พัก ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวถือเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีทางเลือกในการพิจารณาเลือกใช้บริการได้หลากหลายขึ้น โดยมีตั้งแต่ราคาต่ำกว่า 500 บาท (120 บาท ต่อคืน) ไปจนถึงราคา 6,000 บาทต่อคืน

4) โรงแรมหลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพในการให้บริการห้องประชุม สัมมนา ทั้งสำหรับหน่วยงานในพื้นที่ ในภูมิภาค หรือระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2556 จังหวัดขอนแก่น ได้ยกระดับขึ้นเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา MICE City ถือเป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นให้สถานประกอบการโรงแรมขนาดกลาง ขนาดเล็กในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียงต้องมีการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับการเข้ามาให้บริการของลูกค้าในระดับต่างๆ ที่มากขึ้น

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมเป็นหนึ่งในมาตรฐานสากลที่ใช้ในการจัดกลุ่มและประเภทของโรงแรม การให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการประเภทโรงแรมจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือเกิดการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การศึกษาพบว่า

1) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายในพื้นที่ เป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดพื้นฐานที่สถานประกอบการต้องทำภายใต้กฎหมายหรือข้อกำหนดต่างๆ โดยทั้งหมดจะใช้กลไก หรือระบบ ส่วนกลางของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่จัดให้มีขึ้นทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรม ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีโรงแรมบางส่วนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เพื่อแสดงถึงการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2) ร้อยละ 30 ของโรงแรมที่ให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นอาคารควบคุมภายใต้ พรบ.การส่งเสริมอนุรักษ์ พลังงาน พ.ศ. 2535 ภายใต้กฎหมายนี้ และพบว่าโรงแรมบางแห่งมีการส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทนในบางส่วนของ การดำเนินกิจการของสถานประกอบการ เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่มีแนวโน้มที่จะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังช่วยลดต้นทุนด้านพลังงานของสถานประกอบการลงได้

3) โรงแรมส่วนใหญ่มีการดำเนินธุรกิจที่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีมาตรการตามแนวการปฏิบัติต่างๆ เช่น การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงาน เช่น หลอดประหยัดพลังงาน อุปกรณ์ไฟฟ้าเบอร์ 5 การจัดให้มีป้ายรณรงค์ให้ประชาชนใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถเติมใหม่ได้ แทนการใช้หมดแล้วทิ้ง เป็นต้น

2. อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านอาหาร

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านอาหารที่หลากหลายทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จุดเด่นของร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีดังต่อไปนี้

1) มีร้านอาหารให้บริการหลากหลายประเภท ได้แก่ ร้านอาหารประเภทต่างๆ (อาหารไทย ร้านอาหารจีน อาหารญี่ปุ่น อาหารเวียดนาม อาหารพื้นเมืองท้องถิ่น อาหารจานเดียว อาหารตามสั่ง เป็นต้น) ภัตตาคาร ศูนย์อาหาร/ตลาดขายอาหาร/ตลาดโต้รุ่ง ร้านอาหารในโรงแรม แผงลอยจำหน่ายอาหาร และร้านอาหารทานด่วน (Quick meal/fast food) โดยร้านอาหารกระจายอยู่ทั่วไป และมีปริมาณมากในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในหลายลักษณะและที่มีความต้องการแตกต่างกันไป

2) ร้านอาหารมีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ในระดับที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะส่วนใหญ่จะมีมัคคุเทศก์มาด้วย ทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาในการเข้ามาใช้บริการ ในขณะที่ร้านอาหารขนาดเล็กบางส่วนที่อยู่ในเขตเมือง ย่านธุรกิจ หรือแหล่งท่องเที่ยวจะจัดให้มีเมนูที่มีรูปภาพอาหาร หรือรายชื่ออาหารพร้อมคำอธิบายง่ายๆ ที่เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้สามารถสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างชาติได้

3) ร้านอาหารส่วนใหญ่มีการแสดงว่าได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสุขาภิบาลร้านอาหาร โดยพบว่ามาตรฐานร้านอาหารได้รับคือ มาตรฐานของอาหารสะอาด รสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) มาตรฐานร้านอาหารดีดาว (Good Place Best Food) ซึ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับลูกค้าในการเลือกใช้บริการ

การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดจากสถานประกอบการประเภทร้านอาหาร ได้แก่ ขยะ และน้ำเสีย ร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งการได้รับรองมาตรฐานเป็นหนึ่งในกลไกของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะควบคุมให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว จากการบริโภคอาหารตามร้านอาหารนอกบ้าน ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการด้วยการศึกษาพบว่า

1) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการคัดแยกขยะก่อนเข้าสู่ระบบการกำจัดขยะส่วนกลางของเทศบาล โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดขยะของส่วนกลาง และสามารถนำขยะที่แยกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ได้

2) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น (บ่อดักไขมัน บ่อดักน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยออกสู่ลำรางระบายน้ำ) ก่อนปล่อยลงสู่ระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำรางระบายน้ำเสียของระบบน้ำเสียส่วนกลาง ทำให้สามารถลดและป้องกันการเกิดปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ได้

3) นอกจากการจัดการขยะ น้ำเสีย และอากาศ ที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายของพื้นที่แล้วพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ ในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้เกิดการลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้สถานประกอบการมีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ร้านอาหารในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ค่อนข้างน้อย

3. อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจุดเด่นที่ช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างประสบความสำเร็จ ดังต่อไปนี้

1) มีการจำหน่ายสินค้ามากมายหลายประเภท โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง หรือผลิตภัณฑ์ที่มีเฉพาะในพื้นที่นั้นๆ และส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าพื้นเมือง เครื่องนุ่งห่ม เครื่องจักสาน เครื่องประดับ อาหารประจำถิ่น ขนมขบเคี้ยว เป็นต้น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นจุดขายที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนในพื้นที่ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ และพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนได้

2) ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง สามารถเดินทางเพื่อเข้าถึงร้านได้อย่างสะดวกหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นรถส่วนตัว หรือบริการขนส่งสาธารณะที่จัดให้มีบริการภายในพื้นที่

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกหลายแห่งเปิดช่องทางให้ลูกค้าสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านทางโทรศัพท์/โทรสาร และทางเว็บไซต์ของทางร้านด้วย ซึ่งถือเป็นการเพิ่มศักยภาพในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ธุรกิจที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่น ถือเป็นหนึ่งในธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุต่างๆ ที่มีและหาได้ในท้องถิ่น ถือเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้พลังงานในการขนส่ง ผลิตภัณฑ์หลายประเภทถูกผลิตโดยไม่ผ่านการแปรรูปด้วยกระบวนการทางอุตสาหกรรม ไม่มีการใช้สารเคมีอันตรายและลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิต ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดของเสียที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จึงพบว่าไม่เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมขึ้น ผลการศึกษาพบว่า

1) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่นั้นมีที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือย่านธุรกิจ ดังนั้นจึงต้องทำการจัดการของเสียตามข้อกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ

2) ร้านขายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่มีระบบการคัดแยกขยะ ก่อนที่จะส่งเข้าสู่ระบบกำจัดขยะส่วนกลาง

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจกรรมเสริมต่างๆ เพื่อลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4. อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในปริมาณที่ไม่มากนัก ซึ่งธุรกิจนำเที่ยวทั้งหมดนี้พบว่าตั้งอยู่ในเขตเมือง และส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กที่ดำเนินกิจการภายในครอบครัว จุดเด่นของธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลางที่ทำให้การดำเนินธุรกิจดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

1) บริษัททัวร์ส่วนใหญ่มีการจัดโปรแกรมนำเที่ยวขายโดยตรงให้กับลูกค้า มีทั้งแบบที่กำหนดโปรแกรมและแผนการท่องเที่ยวโดยบริษัทนำเที่ยว หรือจัดตามความต้องการของลูกค้า โดยส่วนใหญ่ที่ให้บริการได้แก่ การจัดนำเที่ยวให้แก่คณะของหน่วยงานของรัฐและเอกชนในพื้นที่ และมีบริการเสริม ให้แก่

ลูกค้า ได้แก่ การจำหน่ายตัวเพื่อการเดินทาง เช่น ตัวเครื่องบิน ตัวรถไฟและบริการจองโรงแรม เป็นต้น การจัดหาเที่ยวเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เพื่อมีทางเลือกในการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

2) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีการจัดบริการจัดนำเที่ยวภายในประเทศ โดยจัดท่องเที่ยวยังทุกภูมิภาคในประเทศไทย และมีบางส่วนที่ให้บริการจัดนำเที่ยวไปยังต่างประเทศ โดยทุกบริษัทมีการจัดการท่องเที่ยวภายในทวีปเอเชีย เช่น ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย กัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

3) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่ดีและเหมาะสม เช่น มีโปรแกรมท่องเที่ยวที่บริษัทกำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวเลือก มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ระบุกิจกรรมต่างๆ ครอบคลุมและดึงดูดความน่าสนใจ มีการระบุราคาค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ มีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว การสื่อสาร การอธิบายกิจกรรมต่างๆ ได้ดี เป็นต้น การมีแนวทางในการดำเนินธุรกิจที่ดีเหล่านี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การขยายธุรกิจเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี

การดำเนินกิจกรรมของธุรกิจนำเที่ยวไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมสำนักงาน แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นจากการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆ ต่อแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การศึกษาพบว่า ธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีแนวทางการดำเนินธุรกิจตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความมั่นใจได้ว่าโปรแกรมท่องเที่ยวต่างๆ ที่ถูกจัดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

5. อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทคมนาคมขนส่ง

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางถือได้ว่ามีเส้นทางการคมนาคมขนส่งที่เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศใกล้เคียงได้อย่างสะดวกสบาย ขณะที่พบว่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางบางส่วน เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเศรษฐกิจสายอาเซียน “ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ที่สำคัญ นั่นคือเส้นทางสาย East-West Economic Corridor (EWEC) หรือเส้นทาง R2 เส้นทางกลุ่ม EWEC มีเส้นเดียว ไม่มีเส้นย่อย มีจุดเริ่มต้นที่เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม ผ่านลาวและไทยไปยังเมืองมะละแหม่ง หรือมะละโย (Mawlamyine) ประเทศพม่า จังหวัดของประเทศไทยที่มีเส้นทาง R2 ผ่านคือ จังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก อ.หล่มสัก อ.ชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร

จากการศึกษาพบว่านอกจากการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งในพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการคมนาคมขนส่งในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้ตามความต้องการและวัตถุประสงค์ในการเดินทาง โดยพบว่าแต่ละจังหวัดมีการให้บริการด้านคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย โดยหลักๆ มี 2 ประเภท ได้แก่

1) การคมนาคมทางอากาศโดยเครื่องบิน ซึ่งพบว่ามี 2 จังหวัดที่มีสนามบินให้บริการ คือ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดขอนแก่น มีเที่ยวบินที่ให้บริการทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเส้นทางการบินภายในประเทศจะเดินทางไปกลับกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เส้นทางการบินระหว่างประเทศนั้นพบว่ามีเพียง 1 เส้นทางและ 1 สายการบินเท่านั้นที่ดำเนินการ ได้แก่ สายการบินลาวเซ็นทรัลแอร์ไลน์

2) การคมนาคมทางบกโดยทางรถยนต์ มีการให้บริการรถโดยสารประจำทางภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานภาคเอกชน เป็นผู้ดูแลกิจการ โดยพบว่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางมีจำนวนเส้นทางการเดินทางที่ครอบคลุม เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ต่างๆได้ มีปริมาณรถให้บริการที่เพียงพอ มีการให้บริการหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น รถสองแถว รถแท็กซี่ รถตุ๊กตุ๊ก มอเตอร์ไซด์ และสามล้อเครื่องรับจ้าง รถโดยสารปรับอากาศ รถบัส และรถตู้

3) การคมนาคมทางบกโดยทางรถไฟ มีให้บริการเพียงเส้นทางเดียวได้แก่ รถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือโดยบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปยังจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น เป็นทางเลือกที่ทำให้สามารถเดินทางจากจังหวัดขอนแก่นไปยังจังหวัดอื่นที่อยู่ในภูมิภาค เช่น นครราชสีมา อุรธานี หนองคาย ได้สะดวกยิ่งขึ้น

4) ผู้สถานประกอบการส่วนใหญ่มีมาตรการต่างๆเพื่อรองรับ ทั้งด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ความสะอาดสบาย การบริการอาหารและเครื่องดื่ม และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ และอื่นๆ เช่น การจัดยานพาหนะในการเดินทางที่เหมาะสมกับระยะทางการคมนาคม ปลอดภัย สะดวกสบาย และเพียงพอ มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญอย่างสม่ำเสมอ เช่น พัฒนาการขับขี่เพื่อความปลอดภัย เป็นต้น มีการจัดการอำนวยความสะดวกในสิ่งอำนวยความสะดวกที่จอดรถในกรณีที่มีความจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการให้บริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมให้เป็นไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะป้องกัน และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแล้ว ยังส่งผลดีต่อผู้ใช้บริการ ผลดีต่อชุมชน สังคม และเกิดภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และโอกาสในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการด้านการคมนาคมขนส่งด้วย โดยส่วนใหญ่ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเกิดมาจากกระบวนการใช้ยานพาหนะ การดูแลรักษา การซ่อมบำรุง จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการด้านคมนาคมขนส่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกันออกไป พบว่าผู้ประกอบการคมนาคมขนส่งในจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาค โดยในการดำเนินธุรกิจ ส่วนใหญ่ของกิจกรรมในการให้บริการเป็นกิจกรรมตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้ประกอบการในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่จังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บริการที่เป็นไปตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว 4 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ศึกษาแหล่งท่องเที่ยว 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวด้านนิเวศวิทยา จากการศึกษาแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 4 จังหวัดได้แหล่งท่องเที่ยวดังนี้ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวนแหล่งท่องเที่ยวมี 10 แห่ง คือ พระธาตุยาคู พิพิธภัณฑสถานสิรินธร พุทธสถานภูพาน วัฒนภูมิ (ภูค่าว)

เขื่อนลำปาว สวนสละออน วัดนธรรมภูไทบ้านโคกโก่ง แพร่บ้านโนน ภูไทบ้านกุดเขว้า และน้ำตกตาดสูง จังหวัดขอนแก่น จำนวนแหล่งท่องเที่ยว 14 แห่ง คือ วัดไชยศรี วัดหนองแวง วัดพระธาตุขามแก่น ปราสาทเปือยน้อย ปรากฏประภาชัย หมู่บ้านเต่า หมู่บ้านงูจงอาง พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ภูเวียง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น พิพิธภัณฑ์โฮมมูนมัง พิพิธภัณฑ์บ้านโนนเมือง อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติน้ำพอง และเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดมหาสารคาม จำนวนแหล่งท่องเที่ยว 12 แห่ง คือ พระธาตุนาดูน วัดพุทธมิ่งเมือง วัดพุทธมงคล หมู่บ้านปั้นหม้อ พิพิธภัณฑ์บ้านเชียงเหียน พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กุสินตรัตน์ สะดืออีสาน บึงกุย วนอุทยานแห่งชาติโกสัมพี เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน และสถาบันวิจัยรุกขเวช จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวนแหล่งท่องเที่ยว 15 แห่ง คือ วัดกลางมิ่งเมือง พระมหาเจดีย์ชัยมงคล วัดประชาคมวนาราม วัดเหนือ วัดบูรพาภิราม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติร้อยเอ็ด พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านหวายหลิม บึงพลาญชัย บึงเกลือ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ วนอุทยานแห่งชาติผาน้ำน้อย เขตห้ามล่าสัตว์ผาน้ำทิพย์ วนอุทยานผาน้ำน้อย กู่กาสิงห์ กู่พระโกนา

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดได้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาดังนี้

จังหวัดกาฬสินธุ์แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) พระธาตุยาคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือเป็นพระธาตุขนาดใหญ่ทรงแปดเหลี่ยมที่ใหญ่ที่สุดของเมืองฟ้าแดดสงยาง ชาวบ้านเชื่อว่าในองค์พระธาตุบรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ 2) พิพิธภัณฑ์สิรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จุดเด่นคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จัดแสดงทางซากดึกดำบรรพ์ของไดโนเสาร์และแสดงวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตตั้งแต่กำเนิดโลกจนถึงเมื่อมีมนุษย์ นอกจากนี้การจัดแสดงใช้เทคนิคสมัยใหม่เทียบเท่าพิพิธภัณฑ์ระดับนานาชาติ และ 3) เขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือเป็นเขื่อนทางเกษตร จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และเป็นที่พักผ่อนใจทางธรรมชาติที่สมบูรณ์

จังหวัดขอนแก่นมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) หมู่บ้านงูจงอางเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนเลี้ยงงูจงอางไว้ นอกจากนี้ยังมีการแสดงระหว่างคนกับงูจงอางเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมอีกด้วย 2) ปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 153 มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์สำหรับศึกษาทางโบราณคดี ซึ่งองค์ปราสาทได้รับการบูรณะให้มั่นคงแข็งแรง และมีการจัดงาน “ศิวิไลซ์ภูชนิยาย” ในช่วงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี และ 3) อุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งน้ำตกและถ้ำที่มีความสวยงามหลายแห่ง และเป็นแหล่งที่ยังมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าดิบชื้นและป่าเบญจพรรณ อากาศเย็นเกือบตลอดปี

จังหวัดมหาสารคามมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) พระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นเขตที่มีการขุดค้นทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีตของนครจำปาศรี มีสภาพของเมืองเก่าอยู่เป็นตัวเมืองสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 1,500 เมตร ยาว 2,700 เมตร และเป็นแหล่งการศึกษาทางโบราณคดี 2) วัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นวัดที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวง

พ่อพระยีน” เป็นพระพุทธรูปที่สร้างจากศิลาแลงอย่างดีสมัยขอม เป็นปูชนียวัตถุเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมาแต่โบราณที่ชาวบ้านนับถือและสักการบูชา และ 3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าคุนลำพันเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่าหนองคุน มีตาน้ำผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ สภาพของป่ามีความสมบูรณ์มาก ในปี พ.ศ. 2536 ทางราชการได้เรียกพื้นที่นี้ว่า “สวนป่าจุฬาภรณ์”

จังหวัดร้อยเอ็ดมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านห้วยหลิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือ เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทออีสานและใช้การย้อมสีแบบธรรมชาติ ในหมู่บ้านยังมีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย 2) อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาทิพย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นผืนป่าที่ยังสมบูรณ์ มีไม้ป่าเช่น เต็ง รัง อยู่มาก นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกคือผาภูไทเป็นที่ชมตะวันขึ้นและผาหมอกมียาวเป็นที่ชมตะวันตกดิน และ 3) กู่กาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นสถาปัตยกรรมแบบขอมที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในสภาพดี ประกอบด้วยปราสาท 3 องค์บนฐานศิลาแลง สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวสถานอุทิศถวายแด่พระอิศวร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถศึกษาทางโบราณคดีอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์ ศิลปกรรม และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีความโดดเด่นและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดเป็นกลุ่มในแต่ละด้าน เช่น ด้านประวัติศาสตร์ ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคม การขนส่ง ซึ่งเป็นเส้นทาง East-West Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้ เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ

3. สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างความภูมิไจร่วมกันระหว่างประเทศในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเกษตร ด้วยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นพื้นที่ด้านการเกษตรอินทรีย์ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างเป็นเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ในภูมิภาคได้โดยเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดขอนแก่น

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเชื่อมโยงชุมชน ผู้ประกอบการ หน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ ถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้โดดเด่น ซึ่งเป็นการสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

2. สรุปและอภิปรายผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็นถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้โครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้ จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) และตะวันออก-ตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน เพื่อสร้างความหลากหลายทางด้านสินค้าการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (Diversity of Tourism Products) เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ และสร้างงานแก่ประชาชนในพื้นที่

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบันการจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาข้าวลิงที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้

3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมสิม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยมีส่วนเหตุเนื่องมาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมที่จะช่วย

กระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของพื้นที่ยังไม่ได้การพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพในระดับสากล ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกได้รับความคุ้มค่าสูงสุดจากการใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและการบริโภค

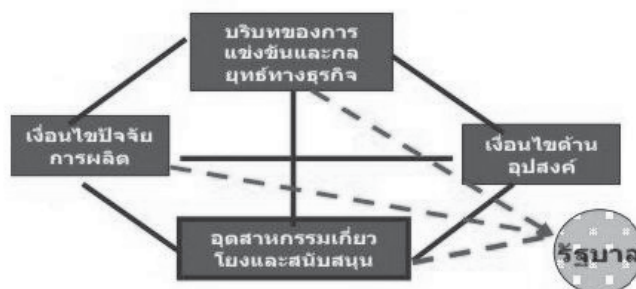
การพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน มีปัจจัยที่สนับสนุนและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ดังนี้

ภาพที่ 23 ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ

ปัจจัยอุปสรรค

- การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวใน 4 จังหวัดยังมีน้อย
- โครงข่ายคมนาคมยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- แรงงานในสาขาโรงแรมมีรายได้ต่ำ มีแนวโน้มโยกย้ายงานสูง
- แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมในพื้นที่ไม่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้จ่ายและพำนักอยู่ได้นานวัน
- ธุรกิจด้านการท่องเที่ยวมักใช้กลยุทธ์การแข่งขันด้านราคา ขาดการควบคุมมาตรฐานด้านคุณภาพและบริการ
- การเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคยังมีน้อย
- ไม่ได้เป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวกลุ่มที่มีกำลังซื้อสูง
- นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมพักค้างคืนที่บ้านญาติ/เพื่อน ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมพักค้างแรมในเกสต์เฮาส์ ซึ่งจองโดยตรงผ่านอินเทอร์เน็ต

- เครือข่ายวิสาหกิจด้านการท่องเที่ยวขาดความร่วมมือระหว่างกัน ขาดการบูรณาการภายในกลุ่มจังหวัด ขาดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง
- สถานที่พักแรมส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก เน้นการแข่งขันด้านราคา ขาดการพัฒนาบุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวก
- ร้านอาหารยังไม่ค่อยคำนึงถึงสุขอนามัย การรักษาคุณภาพและบริการให้ได้มาตรฐานสากล
- สินค้าที่ระลึกเป็นสินค้าท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพ และความเป็นสากล
- ส่วนราชการทุกระดับยังขาดการบูรณาการการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ
- ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่ยังไม่เข้มแข็ง ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน
- ขาดแผนยุทธศาสตร์หลักที่เป็นเอกภาพเพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศและกลุ่มจังหวัด ซึ่งเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

ภาพที่ 24 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัญหาความต้องการของประชาชน รวมทั้งบริบทของการพัฒนาในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจุดเด่นอยู่ที่ภาคการค้า/บริการ ภาคอุตสาหกรรม การคมนาคม โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลาง และภาคการเกษตรพืชอาหารและพืชพลังงาน ซึ่งได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง โดยมีจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นฐานการผลิตข้าวโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ จังหวัดขอนแก่นเป็นฐานการผลิตอ้อย และจังหวัดกาฬสินธุ์เป็นฐานการผลิตมันสำปะหลัง ซึ่งผลผลิตสินค้าภาคเกษตรดังกล่าว เป็นผลผลิตหลักของกลุ่มจังหวัด นอกจากนี้ยังมีการประกอบการและการลงทุนในการแปรรูปสินค้าเกษตรดังกล่าวของภาคเอกชนที่พร้อมจะทำการแปรรูปและส่งออกไปยังภายในและภายนอกประเทศได้โดยอาศัยระบบการขนส่ง (Logistic) ผ่านทางรถไฟและทางรถยนต์ โดยเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) ไปยังประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเส้นทางถนนมิตรภาพเพื่อส่งออกสินค้าไปยังพื้นที่ (Eastern Sea Board) สำหรับในส่วนของการเกษตรพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรเขตนํ้าฝนมีพื้นที่ในเขตชลประทานน้อยเพียงร้อยละ 17 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเสี่ยงด้านเสถียรภาพของราคาอันเนื่องมาจากความผันผวนของภาวะเศรษฐกิจทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งปัญหาการลดลงของแรงงานภาคการเกษตร ซึ่งเป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ภาคการผลิตสาขาอื่นๆ ประกอบกับบริบทการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในอนาคตที่มีแนวโน้มความต้องการบริโภคอาหารปลอดภัย ความต้องการความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีศักยภาพในการพัฒนาที่สำคัญๆ ซึ่งเป็นศักยภาพที่กลุ่มจังหวัดนำมาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ดังนี้

1. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การค้าและการบริการ โดยมีจังหวัดขอนแก่นเป็นฐานการพัฒนาเนื่องจากมีความได้เปรียบด้านที่ตั้ง ระบบคมนาคม และมีฐานการผลิตที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว
2. การพัฒนาด้านการผลิตภาคเกษตร โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิและพืชพลังงานทดแทน ได้แก่ อ้อยและมันสำปะหลัง ซึ่งเป็นผลผลิตหลักที่สามารถตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาในอนาคต
3. การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน โดยเฉพาะการผลิต Ethanol เนื่องจากมีความพร้อมทั้งในด้านวัตถุดิบ โดยเฉพาะอ้อยและมันสำปะหลัง รวมทั้งมีผู้ประกอบการลงทุนอยู่ในพื้นที่
4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในส่วนของการศึกษาและการพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยสถาบันการศึกษา ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนในทุกกระดับ การพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานทั้งของภาครัฐและเอกชน
5. การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ แผนงานวิจัยได้เน้นการศึกษาในประเด็น “การท่องเที่ยว” เป็นหลัก เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่สำคัญในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวส่วนภูมิภาคให้เข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 ได้อย่างเข้มแข็ง อิงตามวิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ร้อยเอ็ด - ขอนแก่น - มหาสารคาม - กาฬสินธุ์) หรือที่เรียกว่า “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ซึ่งเป็นคำเรียกแทนชื่อกลุ่มจังหวัดที่มีความงามทางด้านศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ อุตสาหกรรมการเกษตร และสังคมที่น่าอยู่

การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางกล่าวได้ว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ได้แก่ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติโดดเด่น เช่น พระธาตุขามแก่น ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขอนแก่น ที่จังหวัดขอนแก่น พระธาตุนาดูนที่จังหวัดมหาสารคาม ปราสาทภูพานาภิบาลที่จังหวัดร้อยเอ็ด พิพิธภัณฑ์ของดีเมืองกาฬสินธุ์ พระพุทธสถานภูพาน พระธาตุยาคู ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูเวียง เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร ที่จังหวัดขอนแก่น วนอุทยานโกสัมพี ป่าดงลำพัน ที่จังหวัดมหาสารคาม บึงพลานุชัย วนอุทยานผาน้ำย้อย ที่จังหวัดร้อยเอ็ด พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์สิรินธร เขื่อนลำปาว แห่หมอนโนนวิเศษ ที่จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

แนวทางการพัฒนาเชิงรับ	แนวทางการพัฒนาเชิงรุก
1. ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก ป้ายสัญลักษณ์ (ภาษาไทย/ภาษาอังกฤษ) และภาษาของประเทศสมาชิกอาเซียน ของที่ระลึกจากแหล่งท่องเที่ยว และบริการที่เกี่ยวข้อง 2. พัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการและบุคลากรทางการท่องเที่ยวให้พร้อมรองรับตลาดการท่องเที่ยวอาเซียนและนานาชาติ 3. ส่งเสริมและพัฒนา Cluster ท่องเที่ยวให้มีความเข้มแข็งและจัดให้มีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง 4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานสากลและพัฒนาทักษะด้านภาษาทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาอาเซียน	1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวด้านอารยธรรมโบราณ เช่น ปราสาทและภูต่างๆ ซึ่งมีอยู่ทั้งในจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และขอนแก่น 2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น เส้นทางไดโนเสาร์ ดินแดนดึกดำบรรพ์ ฯลฯ 3. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น งานประเพณีผูกเสี่ยวจังหวัดขอนแก่น งานมหกรรมโปงลาง แพร่วาทกาฬสินธุ์ งานบุญพาข้าวลิ่งจังหวัดมหาสารคาม หรืองานประเพณีบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด ผลงานศิลปกรรมในศาสนสถานต่างๆ และแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาเชิงรับ	แนวทางการพัฒนาเชิงรุก
	4. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น อุทยานแห่งชาติภูเวียง อุทยานแห่งชาติน้ำพอง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าผาน้ำทิพย์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพัน เป็นต้น 5. การสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ (Man Made) สร้างสวนสนุก เช่น Dinosaur world ทำตลาดสินค้าหมู่บ้านอาเซียน ธรรมอุทยาน สวนสัตว์ อุทยานสมุนไพร พิพิธภัณฑ์ของท้องถิ่น การเล่นเกมกลุ่มชาติพันธุ์ สถานที่พักผ่อนประจำเมือง และศูนย์การค้า เป็นต้น 6. เปิดตลาดการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน

บรรณานุกรม

- กษม อมันตกุล. 2550. การศึกษารูปแบบศิลปกรรมอีสานเพื่อการออกแบบสัญลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม: กรณีศึกษาในอีสานตอนกลาง. ทุสสนับสนุนวิจัย ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ขวัญเมือง, สุพรรณิการ์. 2550. ศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงสปา จังหวัดเชียงราย. โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- จิราภรณ์ นาคประกอบ. 2550. วิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดชัยภูมิ. ปรินญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จันทร์หา แสงทิพย์ และคณะ. 2551. พุทธสถาปัตยกรรมริมโขง. ทุสสนับสนุนวิจัย ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พนิตนาฏ ขวัญแสนสุข. 2555. ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://web62.sskru.ac.th/aseansskru/maxsite/?name=news&file=readnews&id=853>. 20 เมษายน 2555.
- เพทยา บำรุงจิตต์ และคณะ. 2549. ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. ; วารสารอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ (ฉบับที่ 2) สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เพ็ญศรี เจริญวานิช. 2545. การพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ทุสสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- 2547. การพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. ทุสสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2556. ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว. คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2556, ที่มา: <http://www.phrae.mju.ac.th/faculty/Eco-tourism/guide2/Hotel/prapad.html>)
- ศศิธร จุ้ยนาม. (2547). การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีสานริมน้ำโขง. ปรินญาเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนีย์ เสียวเพ็ญวงษ์ และคณะ. 2549. การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเมืองคูแฝดธาตุพนม-เรณูนคร. สำนักงานจังหวัดนครพนม. ขอนแก่น: ม.ป.ท.

- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ. 2550. การจัดทำแผนแม่บทกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว “ดินแดนไดโนเสาร์”. ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: ม.ป.ท.
- 2551. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว. สถาบันยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ. ขอนแก่น: ม.ป.ท.
- สุเทพ พันประสิทธิ์ และคณะ. 2547. กลยุทธ์การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชายแดนไทยและกัมพูชา กรณีศึกษา : จังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- สุพัตรา สร้อยเพชร และคณะ. 2547. การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักแรมรูปแบบใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาจังหวัดในเขตภาคอีสานตอนล่าง. ทูสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. 2550. การศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว กรณีศึกษาจังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- เศกสรรค์ ยงวนิชย์ และคณะ. 2547. การศึกษาการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ กรณีศึกษา การวางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. 2530. แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (อีสานใต้). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- อักษรศรี พานิชสาส์น. 2555. ความคืบหน้าของสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 (นครพนม-คำม่วน). (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.nakhonphanomcustoms.com/sapan.html>. 20 เมษายน 2555.
- Vatcharis. 2554. โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม 2554. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.thailog.org/wikilog/logistics/item/288-โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม-2554.html>. 20 เมษายน 2555.

ภาคผนวก 1
บทความสำหรับการเผยแพร่

ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลาง
การเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน¹

Potential of tourism sector of the Central Northeastern Region
As Hub to ASEAN Community

สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์²

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาศักยภาพของแต่ละภาคส่วนตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 เพื่อวางกรอบการทำงานในลักษณะบูรณาการสู่แผนปฏิบัติการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยเน้นให้คนในพื้นที่มีบทบาทในการกำหนดแนวทางในการดำเนินการต่างๆ ด้วยตัวเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบใน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 และ 2) เพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อรองรับประชาคมอาเซียน มีขอบเขตพื้นที่ศึกษาเป็นกลุ่มคลัสเตอร์การท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม และร้อยเอ็ด การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (Exploratory Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ โดยใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มผู้ประกอบการในภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวด้านต่างๆ และเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็นถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทางการ

¹ แผนงานวิจัยชุดนี้ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ประจำปีงบประมาณ 2555

² รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย และที่ปรึกษาศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้โครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้ จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้ (North-South Corridor) และตะวันออกตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน เพื่อสร้างความหลากหลายทางด้านสินค้าการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (Diversity of Tourism Products) เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ และสร้างงานแก่ประชาชนในพื้นที่

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบันการจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาข้าวลิงที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้

3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ยังไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้รับการพัฒนามาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมสิม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยมีส่วนหนึ่งเนื่องมาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของพื้นที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพในระดับสากล ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกได้รับความคุ้มค่าสูงสุดจากการใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและการบริโภค

คำสำคัญ: ศักยภาพ, การท่องเที่ยว, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The plan of this research was to study the potential of each sector within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 - 2015 in order to put the framework in an integrated manner into action plan for developing the Central Northeastern Region to be the center in connecting the ASEAN Community. This will boost tourism in the Central Northeastern Region by promoting the activities that are appropriate to local conditions, environment and culture as being the tourist information center by focusing on the people in the area in having a role in determining guidelines for various operations on their own in order to achieve strength and sustainable development. The objectives of this research are as follows; 1) to study and evaluate the potential of each sector that are the components in tourism industry within the framework of ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015, and 2) to find ways to enhance and develop the tourism industry in the Central Northeastern Region to support the ASEAN Community. The areas of study were 4 provinces in the Central Northeastern Region consisting of Kalasin, Khon Kaen, Maha Sarakham and Roi Et, using tourism clustering approach. This study used the exploratory qualitative research to obtain preliminary information according to the purposes by collecting data from questionnaires, in-depth interviews and focus groups of entrepreneurs in various sectors, including quantitative research using the field survey research to explore and collect information of tourist attractions and tourist behaviors from questionnaires.

The findings obtained from the analysis of the basic information and environmental factors influencing the development of tourism potential and capability in the areas of the Central Northeastern Region indicated the issues and development conditions that should be focused and need to be modified to enhance level of capability of the provinces, and to be used as a framework to define the strategy to develop the tourism in the Central Northeastern Region into the center in connecting the ASEAN Community. It can be summarized as follows.

1) The development strategies under the cooperation of the GMS countries along the Economic Corridor shall help promote Thailand's role as a leader in the field of tourism in this sub-region and region, from the advantage of the economic climate that can develop Thailand to be a Tourism Hub both air and land transportation, by linking the North-South Corridor and the East-West Corridor to support the growth of the tourism industry in the region by creating linkages with neighboring countries along the border to create a diversity

of tourism products such as cultural tourism, eco-tourism, and agricultural tourism. This will lead to the distribution of income and create jobs for people in the areas.

2) The historical and cultural tourisms were considered only as the seasonal tourism activity and there was no development of supporting activities to generate more revenue. Currently, the events such as Boon Phawade Festival in Roi Et and Monkey Feeding Festival in Maha Sarakham still lacked of serious and continuous support, funding, and effective planning and management from both central and local government agencies, and there was no central agencies assisted in public relations. As a result, the tourism activities held were recognized only people in the areas and nearby. It cannot draw foreigners to participate in such events.

3) The transportation routes in the areas were still unable to link the tourist attractions within the provinces completely due to the tourist attractions were spread and far apart in each area, including the routes used to travel to the tourist attractions in some places have not yet been developed to meet standard which was a major obstacle to the tourists who were not familiar with the routes. However, even there were the travel packages offering in all four provinces in the Central Northeast Region, but it did not cover all activities. The travel programs presented were the cultural tourism which was “The Routes to See Isan Temple Architectures of 4 Provinces in the Central Northeast Region”, while other types of tourism such as ecotourism, adventure and etc. have not been presented in the same package.

4) The average spending of visitors was quite low compared to the visitors in other parts of the country due to the average income of the visitors both Thai and foreigners were relatively low. Besides, the supporting activities to help stimulate spending for tourism of the areas have not been developed and managed to meet international standards. As a result, the events were not recognized, unable to draw attention and make the visitors feel the value of spending for the leisure and consumption.

Keywords: Potential, Tourism, Central Northeastern, ASEAN Community

บทนำ

สืบเนื่องจากที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 เห็นชอบให้กลุ่มประเทศในอาเซียนรวมตัวเป็น AEC ภายในปี ค.ศ. 2020 โดยอาเซียนจะเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ และการเคลื่อนย้ายเงินทุนที่เสรีขึ้น ในการนี้ ผู้นำอาเซียนได้เห็นชอบให้ เร่งรัดการรวมกลุ่มสินค้าและบริการสำคัญ 11 สาขา เป็นสาขานำร่อง โดยมีประเทศสมาชิกรับผิดชอบในการจัดทำ Road map ในแต่ละสาขา สำหรับประเทศไทย สาขานำร่องคือการท่องเที่ยวและการบิน สำหรับ การค้า บริการกำลังเปิดเสรีสาขาบริการใน Priority Sectors (สาขาสุขภาพ, e-ASEAN, ท่องเที่ยวและการขนส่งทางอากาศ) ภายในปี ค.ศ. 2010 รวมถึงการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการลงทุน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องต่างๆ เช่น กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า พิธีการศุลกากร มาตรฐาน (standard and conformance) การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง และ logistics service เพื่อการขนส่ง การอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวในอาเซียน และการเคลื่อนย้ายของนักธุรกิจ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบวิชาชีพ และ แรงงานฝีมือ (Mr.Vatcharis, 2554)

ประเทศไทย ถือเป็นประตูสู่ภูมิภาค (Asian to Gateway) ของ AEC ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับไทย เช่น พม่า และ กัมพูชา มีนโยบายเปิดประเทศมากขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งจากในและนอกภูมิภาคสนใจในการเดินทางและการลงทุนในสองประเทศดังกล่าว และประเทศอื่นๆในกลุ่มอาเซียนมากขึ้น เป็นโอกาสให้ไทยจับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงมาไทยก่อนที่จะกระจายไปสู่เพื่อนบ้านได้ ตัวอย่างเช่น ประเทศกัมพูชา เริ่มมีการเปิดกว้างรับการลงทุนจากต่างประเทศ และมีการคาดการณ์การเติบโตจีดีพีในระดับร้อยละ 7 ขึ้นไป กลุ่มการตลาดด้านท่องเที่ยวของอาเซียน ตั้งเป้าว่าภายในปี 2558 จะมีนักท่องเที่ยวจากนอกภูมิภาคเดินทางเข้ามาราว 107 ล้านคน เพิ่มจากปี 2554 ซึ่งทำได้ 75 ล้านคน คิดในอัตราเติบโตราวร้อยละ 7-8 (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 16 มกราคม 2555) การเติบโตดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาภูมิภาค

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหนึ่งในภูมิภาคที่จะได้รับผลโดยตรงจากการขยายตัวของธุรกิจและการพัฒนาที่เป็นผลจากการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน โดยสาขาการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในสาขาที่มีแนวโน้มเติบโตและทำให้เกิดการพัฒนาภายในภูมิภาคได้ ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเสนอที่ประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ซึ่งเป็นการประชุมของคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนหรือ กรอ. ใน 3 ประเด็น หนึ่งในนั้นคือการพิจารณาเรื่องการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวขณะที่ในอีก 3 ปีข้างหน้า จะมีการเดินทางเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ซึ่งทำให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน เวียดนามและลาวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น จำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านต่างและพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ทั้งการฝึกอบรมผู้ประกอบการและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 (พนิตนาฎ ขวัญแสนสุข, 2555)

จากความสำเร็จในด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้ข้างต้น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นหน่วยงานประสานงานกลางเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายการวิจัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ได้ร่วมกันพัฒนาชุดโครงการ “ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน” โดยบูรณาการแนวทางการวิจัยตามกรอบแนวคิดจาก ASEAN Tourism Strategic Plan 2011 – 2015 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 – 2559 และยุทธศาสตร์การวิจัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2555 – 2559 ผลจากการวิจัยในชุดโครงการนี้มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นภายใต้แหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์อย่างหลากหลาย นอกจากนั้นชุดโครงการยังมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวบนฐานของการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ความพร้อมของประชาชนในพื้นที่และผู้ประกอบการ แนวทางการสร้างแบรนด์ท่องเที่ยวเพื่อเสริมศักยภาพทางการแข่งขัน และที่สำคัญทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างจริงจังและทั่วถึงตามกรอบของแผนกลยุทธ์ด้านการท่องเที่ยวของอาเซียนโดยมุ่งเน้นการศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของภูมิภาค

ระเบียบวิธีวิจัย

การสำรวจข้อมูลเชิงคุณภาพ (Exploratory Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ โดยใช้เทคนิคหลักในการเก็บข้อมูล 4 เทคนิค และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและสอดคล้องกับโจทย์ของการวิจัย อันประกอบด้วย 1) การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิซึ่งเป็นเอกสารหลักฐานที่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร (Documentary Research from Secondary Archival Data) ทั้งจากแหล่งข้อมูลของทางราชการและเอกชน 2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview of Relevant Subjects) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจเอง ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว 3) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (Expert Opinion Survey) อันได้แก่ นักวิชาการที่ทำการศึกษเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวรายใหญ่ หรือรายที่ประสบความสำเร็จในธุรกิจอย่างสูง หรือมีประสบการณ์สูงในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวบนเส้นทางนี้ และผู้แทนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) การเก็บข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่มผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว (Focus Group) ทั้งนี้ได้มีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ร่วมด้วยโดยใช้การวิจัยแบบสำรวจภาคสนาม (Field Survey Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) พัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักท่องเที่ยว 2) ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวด้านต่างๆ และเก็บข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวจากแบบสอบถาม 3) จัดระเบียบข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามให้มีความสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย และ 4) ทำการวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) โดยนำข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS/PC โดยใช้ทั้งสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและเพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในกลุ่มจังหวัด เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามการสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์กลุ่ม นำมาแปลผลเชิงปริมาณและเชิงเนื้อหาตามขอบเขตและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยศึกษาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งตัวผู้ดำเนินธุรกิจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ศึกษาคือกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง อันได้แก่ จังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม โดยศึกษาจากข้อมูลชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิและจากความคิดเห็นของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูลพร้อมทั้งจัดประชุมระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน จากการศึกษาเพื่ออธิบายถึงความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ของกลุ่มจังหวัดสามารถแบ่งประเด็นที่น่าสนใจออกเป็น 5 ประเด็นได้ดังนี้

- ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
- ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน

ประเด็นที่ 1 ความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม ถือได้ว่าเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพทางการท่องเที่ยว เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่กระจายตัวอยู่ทุกจังหวัดภายในกลุ่ม ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น รวมถึงกิจกรรมต่างๆซึ่งแต่ละจังหวัดมีศักยภาพที่โดดเด่นต่างกัน ดังนี้

จังหวัดขอนแก่น มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และงานประเพณีต่างๆ เช่น งานเทศกาลผูกเสี่ยว งานประเพณีสงกรานต์ถนนข้าวเหนียว ซึ่งเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวอีกเป็นจำนวนมากและมีชื่อเสียงระดับโลก คือ การค้นพบไดโนเสาร์ที่อำเภอกุเวียง พันธุ์ขอโรพอด ซ็องกูเวียง โกซอร์ส สิริธรเน่ มีอายุประมาณ 120-130 ล้านปี จัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์อำเภอกุเวียง สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นของจังหวัด ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร และถ้ำค้างคาว สถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระธาตุขามแก่น พระมหาธาตุแก่นนคร (วัด

หนองแขวงพระอารามหลวง) และกลุ่มเป็ญน้อย ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวขอนแก่น ได้แก่ หมู่บ้านจุงอาจ บ้านโคกสง่า อำเภอน้ำพอง และหมู่บ้านเต่า ที่อำเภอมัญจาคีรี นอกจากนี้จังหวัดขอนแก่นยังมี สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าศึกษาค้นคว้า ได้แก่ เมืองโบราณโนนเมือง และกลุ่มประภาชัย ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวจึงเน้นในเรื่องใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการเรียนรู้ในด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยว อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดให้เพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ปี 2553 -2556 ตามประเด็นการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมและได้กำหนดกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์โดยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมและมี ปัจจัยที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม รวมทั้งในพื้นที่ อำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ และได้มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวตลอดทั้ง 12 เดือน การกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเพื่อเพิ่มศักยภาพในการสร้างรายได้จากภาคการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวทางการ พัฒนา เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการผลิตของฝากของที่ระลึกให้มีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมให้อำเภอประสานองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเป็นเจ้าภาพหลักในการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยดำเนินงานภายใต้ วิสัยทัศน์ที่ต้องการขับเคลื่อนให้จังหวัดกาฬสินธุ์เป็น *เมืองเกษตรก้าวหน้า ผ้าไหมแพรวาหนึ่งเดียว แหล่ง ท่องเที่ยวน่าชม สังคมน่าอยู่*

จังหวัดร้อยเอ็ด ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวโดยส่งเสริมอุตสาหกรรมการผลิต การ ท่องเที่ยว และการบริการ มีกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพการประกอบการอุตสาหกรรมผลิต การท่องเที่ยว และการบริการ ดังนี้

1. ยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ OTOP ให้ได้มาตรฐาน และยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐาน รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ

2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล บึงเกลือ บึงปลาญชัย บ่อพันขัน โดย การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสมบูรณ์ และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

ด้านแนวทางการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย 3 แนวทาง คือ

1. เร่งรัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวที่จะมาเที่ยวชมพระมหาเจดีย์ชัยมงคล อำเภอนองพอกอย่างเร่งด่วน เช่น ที่จอดรถ ร้านอาหาร ห้องสุขา ร้านจำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งการจัด ระเบียบร้านค้าที่นำผลผลิตมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ควรมีการเตรียมการจัดหามัคคุเทศก์นำ นักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะ เพื่อจะได้รับทราบเรื่องราวความเป็นมาและความวิจิตรพิสดารที่ช่างได้สร้างสรรค์ ไว้ เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

2. ในส่วนของการท่องเที่ยวในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ เห็นควรพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ (โบราณสถาน) และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวแบบ Long Stay โดยเฉพาะในช่วงของการปลูก และเก็บเกี่ยวข้าว ประกอบด้วยการแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสานในทุ่งกุลาร้องไห้

3. ขอความร่วมมือจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้เข้ามาดูแลในการช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 2 แห่งข้างต้นให้มากขึ้น เพื่อยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติและมีชื่อปรากฏในปฏิทินการท่องเที่ยวของ ททท. หรือมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไป

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานที่สำคัญอยู่หลายแห่ง อาทิ เช่น พระธาตุนาดูน วัดมหาชัย พระพุทธรูปยืนมิ่งเมือง พระพุทธรูปยืนมงคล และกู่สันตรัตน์ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ เช่น วนอุทยานโกสัมพี วนอุทยานชีหลง แก่งเลิงจาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูลำพัน ซึ่งในปี พ.ศ.2551 จังหวัดมหาสารคาม มีรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศประมาณ 424.56 ล้านบาท

แผนพัฒนาจังหวัดในเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ พบว่า ต้องการให้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้เป็นรูปธรรม เช่น หมู่บ้านโฮมสเตย์ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้จังหวัดมหาสารคามเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจากการสำรวจความต้องการในเรื่องของการพัฒนาในเรื่องของการท่องเที่ยวนั้น ยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดได้มีการจัดโครงการพัฒนาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองของจังหวัด เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวสู่การเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ประเด็นที่ 2 การสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยว

ด้านการสร้างความเข้มแข็งของทุนมนุษย์ในการจัดการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประชาคมอาเซียน จากข้อมูลการสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ประกอบการการท่องเที่ยวใน 4 จังหวัด ผู้ประกอบการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีการศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์ รองลงมาเป็นภัตตาคาร /ร้านอาหาร และบริษัทนำเที่ยวทัวร์ / มัคคุเทศก์ เป็นกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติบุคคล สถานประกอบการตั้งอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น รองลงมาตั้งอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 50,000 บาท

การวิเคราะห์ศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 จังหวัด ใน 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านวัสดุ /วัตถุดิบ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ ด้านการใช้เทคโนโลยีสรุปผลได้ดังนี้

1. มีผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภัตตาคารร้านอาหาร กลุ่มที่พัก /โรงแรม /รีสอร์ท /โฮมสเตย์ กลุ่มร้านขายของที่ระลึก และกลุ่มบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

2. มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3. มีงบประมาณในการประกอบการท่องเที่ยว 3 ประเภท ได้แก่ ผู้ประกอบการขนาดเล็ก ผู้ประกอบการขนาดกลาง ประผู้ประกอบการขนาดใหญ่

ลักษณะของกิจการ มีหลายประเภท เช่น ประเภทกิจการท่องเที่ยวส่วนบุคคล / ห้างหุ้นส่วนสามัญที่ไม่เป็นนิติประเภทบุคคลบริษัทจำกัด / บริษัทจำกัด (มหาชน) ประเภทกิจการท่องเที่ยวอื่นๆ (เช่น วิชากิจ ชุมชน กลุ่มชุมชน) ประเภทห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล / ห้างหุ้นส่วนจำกัด และประเภทอื่นๆ เช่น ผู้ประกอบการรายย่อย

ผู้ประกอบการให้ความสำคัญด้านการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เห็นด้วยในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการติดต่อ สื่อสารที่รวดเร็ว ทันสมัย ใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการเก็บข้อมูล ใช้ระบบอินเทอร์เน็ต มี Website ค้นหาข้อมูลที่มีความสำคัญและจำเป็น ทำให้ช่วยประหยัดเวลาในการสืบค้นข้อมูล และเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้รวดเร็ว

ผลการวิจัยเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้เครือข่ายการท่องเที่ยวกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 4 กลุ่ม ได้แก่

1. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการภัตตาคาร / ร้านอาหาร
2. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการที่พัก / โรงแรม / รีสอร์ท / โฮมสเตย์
3. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการร้านขายของที่ระลึก
4. เครือข่ายกลุ่มผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว / ทัวร์ / มัคคุเทศก์

ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มาตรฐานงานต้อนรับส่วนหน้าของกลุ่ม 4 จังหวัด ตีวงชี้ มาตรฐาน MRA ของกลุ่มผู้ประกอบการโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางในด้าน Hotel Services คือ Front office: receptionists ดังนี้

1. พนักงานส่วนหน้ามีบุคลิกภาพที่ยิ้ม ไหว้ ทักทาย สวัสดิ์ ตามธรรมเนียมไทย ทำทุกครั้งอย่าง ต่อเนื่อง (ตรวจสอบแบบ real time) มีมาตรฐาน
2. เข้าใจขั้นตอนการทำงาน ระบบการบริการที่รวดเร็ว คล่องตัว มีความสามารถในการใช้อุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้การทำงานสะดวกและราบรื่นขึ้น
3. มีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย อีสาน ภาษาสากลอื่นๆ + ภาษา ASEAN มี Tag ติดไว้เพื่อให้แขกรู้ว่าใครพูดภาษาอะไรได้ และซักถามได้ มีผู้ที่มีความสามารถในการใช้ ภาษาที่แตกต่างกัน และเหนือกว่า
4. มีความสามารถในการให้ข้อมูล Product Knowledge – local Knowledge หรือ สามารถ ช่วยเหลือจัดหาผู้ที่รู้ข้อมูลมาอธิบายได้ ระหว่างที่อยู่ในเวลาปฏิบัติงาน
5. มีทักษะของ safe security / First – aids เข้าใจในการบริการเบื้องต้น เช่น การอพยพ การหนีไฟ อุบัติเหตุ
6. มีการบริการให้สอดคล้องกับมาตรฐานตามขนาดของโรงแรม

ประเด็นที่ 3 การสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

ด้านสถานการณ์การสร้างแบรนด์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในปัจจุบันของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จะต้องมีการพัฒนาการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดและกระบวนการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีรูปแบบการพัฒนาดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมการจัดนิทรรศการออกบูธ 2) คู่มือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว 3) เว็บไซต์แนะนำโครงการ 4) โบชัวร์แนะนำการท่องเที่ยว 5) แผ่นพับข้อมูลการท่องเที่ยว และ 6) คู่มือการใช้แบรนด์ ผลการวิเคราะห์ในภาพรวม นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ พบว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างนึกถึงแหล่งท่องเที่ยวในเขตพื้นที่ดังกล่าว จะนึกถึงพระมหาธาตุแก่นนคร (พระธาตุ 9 ชั้น) จังหวัดขอนแก่น เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ วัดพระมหาเจดีย์ชัยมงคล จังหวัดร้อยเอ็ด พุทธมณฑลอิสานพระบรมธาตุนาइन จังหวัดมหาสารคาม และเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามลำดับ และกลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการสร้างภาพลักษณ์และการสร้างแบรนด์จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงและประโยชน์ทางวิชาการ คือ 1) เกิดองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพื้นที่ในแถบอาเซียน และเป็นต้นแบบในการประยุกต์ใช้สำหรับพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียง 2) สามารถนำแนวทางการสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวเป้าหมาย พื้นที่ และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ 3) เกิดการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักแนวคิดการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 4) สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ และแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการสร้างแบรนด์สู่การรองรับ AEC โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สามารถนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ 1) ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย 2) คณะทำงานการลงทุนด้านการท่องเที่ยวแห่งอาเซียน 3) โครงการเชื่อมโยงในการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก 4) โครงการยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง 5) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย 6) สถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชนที่เปิดสอนหลักสูตรการจัดการการท่องเที่ยว 7) องค์การบริหารส่วนจังหวัด 8) ประชาชนและชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของสถานที่ท่องเที่ยว 9) ประเทศอื่นๆ ที่ประสงค์จะสร้างแบรนด์การท่องเที่ยว

ประเด็นที่ 4 ศักยภาพและสถานภาพด้านสิ่งแวดล้อมของธุรกิจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ด้านการศึกษาอุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทต่างๆของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ได้ผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

4.1) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทโรงแรม/ที่พัก ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านโรงแรม/ที่พัก เพื่อให้บริการที่มีความหลากหลายทั้งในด้านจำนวนที่ให้บริการ และคุณภาพของการบริการจุดเด่นของสถานประกอบการด้านที่พักโรงแรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1) ที่พักที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ ที่มีความสะดวกสบายในการเดินทางไปยังที่ต่างๆได้ ทั้งการเชื่อมต่อไปยังแหล่งท่องเที่ยว และแหล่งที่ให้บริการอื่นๆ เช่น ตลาด ร้านอาหาร โรงพยาบาล สถานีตำรวจ การคมนาคมขนส่งเพื่อเข้าถึงโรงแรมต่างๆนั้น มีเส้นทาง และระบบบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงได้หลากหลายวิธี

2) โรงแรมขนาดใหญ่ที่อยู่ในเขตเมืองส่วนใหญ่มีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เพื่อรองรับการให้บริการนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

3) ระดับราคาห้องพักของโรงแรมมีความหลากหลาย เหมาะสมกับสภาพของที่พัก ซึ่งความหลากหลายดังกล่าวถือเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันมีทางเลือกในการพิจารณาเลือกใช้บริการได้หลากหลายขึ้น โดยมีตั้งแต่ราคาต่ำกว่า 500 บาท (120 บาท ต่อคืน) ไปจนถึงราคา 6,000 บาทต่อคืน

4) โรงแรมหลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพในการให้บริการห้องประชุม สัมมนา ทั้งสำหรับหน่วยงานในพื้นที่ ในภูมิภาค หรือระดับประเทศ ในปี พ.ศ. 2556 จังหวัดขอนแก่น ได้ยกระดับขึ้นเป็นศูนย์กลางการประชุมสัมมนา MICE City ถือเป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นให้สถานประกอบการโรงแรมขนาดกลาง ขนาดเล็กในจังหวัด หรือจังหวัดใกล้เคียงต้องมีการเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับการเข้ามาให้บริการของลูกค้าในระดับต่างๆที่มากขึ้น

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมเป็นหนึ่งในมาตรฐานสากลที่ใช้ในการจัดกลุ่มและประเภทของโรงแรม การให้ความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการประเภทโรงแรมจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ประชาคมอาเซียนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด หรือเกิดการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การศึกษาพบว่า

1) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการโรงแรมส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายในพื้นที่ เป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดพื้นฐานที่สถานประกอบการต้องทำภายใต้กฎหมายหรือข้อกำหนดต่างๆ โดยทั้งหมดจะใช้กลไก หรือระบบ ส่วนกลางของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในพื้นที่ที่จัดให้มีขึ้นทำให้ในปัจจุบันพบว่าโรงแรม ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีโรงแรมบางส่วนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับประเทศ เพื่อแสดงถึงการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

2) ร้อยละ 30 ของโรงแรมที่ให้บริการที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เป็นอาคารควบคุมภายใต้ พรบ.การส่งเสริมอนุรักษ์ พลังงาน พ.ศ. 2535 ภายใต้กฎหมายนี้ และพบว่าโรงแรมบางแห่งมีการส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทดแทนในบางส่วนของ การดำเนินกิจการของสถานประกอบการ เช่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำเนินธุรกิจที่มีแนวโน้มที่จะเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังช่วยลดต้นทุนด้านพลังงานของสถานประกอบการลงได้

3) โรงแรมส่วนใหญ่มีการดำเนินธุรกิจที่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีมาตรการตามแนวปฏิบัติต่างๆ เช่น การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ประหยัดพลังงาน เช่น หลอดประหยัดพลังงาน อุปกรณ์ไฟฟ้า

เบอร์ 5 การจัดให้มีป้ายรณรงค์ให้ประชาชนใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถเติมใหม่ได้ แทนการใช้หมดแล้วทิ้ง เป็นต้น

4.2) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านอาหาร

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีสถานประกอบการด้านอาหารที่หลากหลายทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ จุดเด่นของร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีดังต่อไปนี้

1) มีร้านอาหารให้บริการหลากหลายประเภท ได้แก่ ร้านอาหารประเภทต่างๆ (อาหารไทย ร้านอาหารจีน อาหารญี่ปุ่น อาหารเวียดนาม อาหารพื้นเมืองท้องถิ่น อาหารจานเดียว อาหารตามสั่ง เป็นต้น) ภัตตาคาร ศูนย์อาหาร/ตลาดขายอาหาร/ตลาดโต้รุ่ง ร้านอาหารในโรงแรม แพลนอยจำหน่ายอาหาร และร้านอาหารทานด่วน (Quick meal/fast food) โดยร้านอาหารกระจายอยู่ทั่วไป และมีปริมาณมากในเขตเมือง หรือย่านธุรกิจ มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวในหลายลักษณะและที่มีความต้องการแตกต่างกันไป

2) ร้านอาหารมีพนักงานที่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ในระดับที่แตกต่างกันไป นักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะส่วนใหญ่จะมีมัคคุเทศก์มาด้วย ทำให้ไม่ค่อยมีปัญหาในการเข้ามาใช้บริการ ในขณะที่ร้านอาหารขนาดเล็กบางส่วนที่อยู่ในเขตเมือง ย่านธุรกิจ หรือแหล่งท่องเที่ยวจะจัดให้มีเมนูที่มีรูปภาพอาหาร หรือรายชื่ออาหารพร้อมคำอธิบายง่ายๆที่เป็นภาษาอังกฤษ ทำให้สามารถสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างชาติได้

3) ร้านอาหารส่วนใหญ่มีการแสดงว่าได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสุขาภิบาลร้านอาหาร โดยพบว่ามาตรฐานร้านอาหารได้รับคือ มาตรฐานของอาหารสะอาด รสชาติอร่อย (Clean Food Good Taste) มาตรฐานร้านอาหารดีดาว (Good Place Best Food) ซึ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับลูกค้าในการเลือกใช้บริการ

การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่เกิดจากสถานประกอบการประเภทร้านอาหาร ได้แก่ ขยะ และน้ำเสีย ร้านอาหารในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ซึ่งการได้รับรองมาตรฐานเป็นหนึ่งในกลไกของหน่วยงานภาครัฐเพื่อที่จะควบคุมให้เกิดผลดีต่อสุขภาพอนามัยของนักท่องเที่ยว จากการบริโภคอาหารตามร้านอาหารนอกบ้าน ในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการด้วยการศึกษาพบว่า

1) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีการคัดแยกขยะก่อนเข้าสู่ระบบการกำจัดขยะส่วนกลางของเทศบาล โดยแยกขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่เข้าสู่ระบบกำจัดขยะของส่วนกลาง และสามารถนำขยะที่แยกไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ได้

2) ร้านอาหารส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียเบื้องต้น (บ่อดักไขมัน บ่อพักน้ำเสีย ระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยออกสู่ลำรางระบายน้ำ) ก่อนปล่อยลงสู่ระบบบำบัดน้ำเสียส่วนกลาง โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำรางระบายน้ำเสียของระบบน้ำเสียส่วนกลาง ทำให้สามารถลดและป้องกันการเกิดปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ได้

3) นอกจากการจัดการขยะ น้ำเสีย และอากาศ ที่เป็นไปตามระเบียบ ข้อกำหนด และกฎหมายของพื้นที่แล้วพบว่าร้านอาหารส่วนใหญ่ ในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ และมหาสารคาม มีการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่ส่งเสริมให้เกิดการลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้สถานประกอบการมีการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ร้านอาหารในจังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวนี้ค่อนข้างน้อยมาก

4.3) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทร้านจำหน่ายของฝากและของที่ระลึก

ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจุดเด่นที่ช่วยให้การดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างประสบความสำเร็จ ดังต่อไปนี้

1) มีการจำหน่ายสินค้ามากมายหลายประเภท โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง หรือผลิตภัณฑ์ที่มีเฉพาะในพื้นที่นั้นๆ และส่วนใหญ่จำหน่ายสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น เช่น ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าพื้นเมือง เครื่องนุ่งห่ม เครื่องจักสาน เครื่องประดับ อาหารประจำถิ่น ขนมขบเคี้ยว เป็นต้น การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เป็นจุดขายที่สำคัญ และผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากชุมชนในพื้นที่ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ และพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนได้

2) ร้านจำหน่ายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตเมือง สามารถเดินทางเพื่อเข้าถึงร้านได้อย่างสะดวกหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นรถส่วนตัว หรือบริการขนส่งสาธารณะที่จัดให้มีบริการภายในพื้นที่

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกหลายแห่งเปิดช่องทางให้ลูกค้าสามารถสั่งซื้อสินค้าผ่านทางโทรศัพท์/โทรสาร และทางเว็บไซต์ของทางร้านด้วย ซึ่งถือเป็นการเพิ่มศักยภาพในการทำธุรกิจให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

ธุรกิจที่จัดจำหน่ายสินค้าที่ผลิตขึ้นในท้องถิ่น ถือเป็นหนึ่งในธุรกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้วัสดุต่างๆที่มีและหาได้ในท้องถิ่น ถือเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้พลังงานในการขนส่ง ผลิตภัณฑ์หลายประเภทถูกผลิตโดยไม่ผ่านการแปรรูปด้วยการกระบวนการทางอุตสาหกรรม ไม่มีการใช้สารเคมีอันตรายและลดการใช้พลังงานในกระบวนการผลิต ซึ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดของเสียที่ทำให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม จึงพบว่าไม่เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมขึ้น ผลการศึกษาพบว่า

1) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางส่วนใหญ่มีที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือย่านธุรกิจ ดังนั้นจึงต้องจัดการของเสียตามข้อกำหนดของหน่วยงานภาครัฐ

2) ร้านขายของฝากของที่ระลึกส่วนใหญ่มีระบบการคัดแยกขยะ ก่อนที่จะส่งเข้าสู่ระบบกำจัดขยะส่วนกลาง

3) ร้านขายของฝากของที่ระลึกในจังหวัดมหาสารคามส่วนใหญ่มีการดำเนินกิจกรรมเสริมต่างๆเพื่อลดปริมาณขยะ ลดการใช้พลังงาน และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

4.4) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว

อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทธุรกิจนำเที่ยว พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในปริมาณที่ไม่มากนัก ซึ่งธุรกิจนำเที่ยวทั้งหมดนี้พบที่ตั้งอยู่ในเขต

เมือง และส่วนใหญ่เป็นธุรกิจขนาดเล็กที่ดำเนินกิจการภายในครอบครัว จุดเด่นของธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลางที่ทำให้การ ดำเนินธุรกิจดำเนินไปอย่างประสบความสำเร็จ มีดังต่อไปนี้

1) บริษัททัวร์ส่วนใหญ่มีการจัดโปรแกรมนำเที่ยวขายโดยตรงให้กับลูกค้า มีทั้งแบบที่กำหนดโปรแกรมและแผนการท่องเที่ยวโดยบริษัทนำเที่ยว หรือจัดตามความต้องการของลูกค้า โดยส่วนใหญ่ที่ให้บริการได้แก่ การจัดนำเที่ยวให้แก่คณะของหน่วยงานของรัฐและเอกชนในพื้นที่ และมีบริการเสริม ให้แก่ลูกค้า ได้แก่ การจำหน่ายตั๋วเพื่อการเดินทาง เช่น ตั๋วเครื่องบิน ตั๋วรถไฟและบริการจองโรงแรม เป็นต้น การ จัดนำเที่ยวเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้า เพื่อมีช่องทางเลือกในการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

2) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีการจัดบริการจัดนำเที่ยวภายในประเทศ โดยจัดท่องเที่ยวยังทุกภูมิภาคในประเทศไทย และมีบางส่วนที่ให้บริการจัดนำเที่ยวไปยังต่างประเทศ โดยทุกบริษัทมีการจัดการท่องเที่ยวภายในทวีปเอเชีย เช่น ลาว พม่า เวียดนาม มาเลเซีย กัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น เป็นต้น

3) บริษัทนำเที่ยวส่วนใหญ่มีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่ดีและเหมาะสม เช่น มีโปรแกรมท่องเที่ยวที่บริษัทกำหนดไว้ให้นักท่องเที่ยวเลือก มีโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ระบุกิจกรรมต่างๆ ครอบคลุมและดึงดูดความน่าสนใจ มีการระบุราคาค่าใช้จ่ายในกิจกรรมต่างๆ มีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว การสื่อสาร การอธิบายกิจกรรมต่างๆได้ดี เป็นต้น การมีแนวทางในการดำเนินธุรกิจที่ดีเหล่านี้ถือเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การขยายธุรกิจเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี

การดำเนินกิจกรรมของธุรกิจนำเที่ยวไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมสำนักงาน แต่ปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นจากการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบ ต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลให้เกิดผลกระทบด้านต่างๆต่อแหล่งท่องเที่ยวขึ้น การศึกษาพบว่า ธุรกิจนำเที่ยวส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีแนวทางการดำเนินธุรกิจตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างความมั่นใจได้ว่าโปรแกรมท่องเที่ยวต่างๆที่ถูกจัดขึ้น จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

4.5) อุตสาหกรรมในธุรกิจท่องเที่ยวประเภทคมนาคมขนส่ง

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางถือได้ว่ามีเส้นทางการคมนาคมขนส่งที่เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังพื้นที่อื่นๆทั้งในประเทศ และต่างประเทศใกล้เคียงได้อย่างสะดวกสบาย ขณะที่พบว่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางบางส่วน เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเศรษฐกิจสายอาเซียน “ระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ที่สำคัญ นั่นคือเส้นทางสาย East-West Economic Corridor (EWEC) หรือเส้นทาง R2 เส้นทางกลุ่ม EWEC มีเส้นเดียว ไม่มีเส้นย่อย มีจุดเริ่มต้นที่เมืองดานัง ประเทศเวียดนาม ผ่านลาวและไทย ไปยังเมืองมะละแหม่ง หรือมะละโย (Mawlamyine) ประเทศพม่า จังหวัดของประเทศไทยที่มีเส้นทาง R2 ผ่านคือ จังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก อ.หล่มสัก อ.ชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมุกดาหาร

จากการศึกษาพบว่านอกจากการมีเส้นทางคมนาคมขนส่งในพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านการคมนาคมขนส่งในปริมาณและคุณภาพที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวได้ตามความ

ต้องการและวัตถุประสงค์ในการเดินทาง โดยพบว่าแต่ละจังหวัดมีการที่ให้บริการด้านคมนาคมขนส่งที่หลากหลาย โดยหลักๆมี 2 ประเภท ได้แก่

1) การคมนาคมทางอากาศโดยเครื่องบิน ซึ่งพบว่ามี 2 จังหวัดที่มีสนามบินให้บริการ คือ จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดขอนแก่น มีเที่ยวบินที่ให้บริการทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเส้นทางการบินภายในประเทศจะเดินทางไปกลับกรุงเทพมหานคร ในขณะที่เส้นทางการบินระหว่างประเทศนั้นพบว่ามีเพียง 1 เส้นทางและ 1 สายการบินเท่านั้นที่ดำเนินการ ได้แก่ สายการบินลาวเซ็นทรัลแอร์ไลน์

2) การคมนาคมทางบกโดยทางรถยนต์ มีการให้บริการรถโดยสารประจำทางภายใต้การดำเนินการของหน่วยงานภาคเอกชน เป็นผู้ดูแลกิจการ โดยพบว่าส่วนใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีจำนวนเส้นทางการเดินทางที่ครอบคลุม เชื่อมต่อไปยังพื้นที่ต่างๆได้ มีปริมาณรถให้บริการที่เพียงพอ มีการให้บริการหลายรูปแบบตามความเหมาะสม เช่น รถสองแถว รถแท็กซี่ รถตุ๊กตุ๊ก มอเตอร์ไซด์ และสามล้อเครื่องรับจ้าง รถโดยสารปรับอากาศ รถบัส และรถตู้

3) การคมนาคมทางบกโดยทางรถไฟ มีให้บริการเพียงเส้นทางเดียวได้แก่ รถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือโดยบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพ (หัวลำโพง) ไปยังจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น เป็นทางเลือกที่ทำได้สามารถเดินทางจากจังหวัดขอนแก่นไปยังจังหวัดอื่นที่อยู่ในภูมิภาค เช่น นครราชสีมา อุตรดิตถ์ หนองคาย ได้สะดวกยิ่งขึ้น

4) ผู้สถานประกอบการส่วนใหญ่มีมาตรการต่างๆเพื่อรองรับ ทั้งด้านการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ด้านความปลอดภัยของผู้ใช้บริการ ความสะอาดสบาย การบริการอาหารและเครื่องดื่ม และเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ใช้บริการ และอื่นๆ เช่น การจัดยานพาหนะในการเดินทางที่เหมาะสมกับระยะทางการคมนาคม ปลอดภัย สะดวกสบาย และเพียงพอ มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความชำนาญอย่างสม่ำเสมอ เช่น พัฒนาการขับขี่เพื่อความปลอดภัย เป็นต้น มีการจัดการอำนวยความสะดวกในสิ่งที่ไม่ถูกต้องเที่ยวร้องขอในกรณีที่มีความจำเป็นหรือเหตุสุดวิสัย

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการให้บริการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประเภทคมนาคมให้เป็นไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะป้องกัน และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแล้ว ยังส่งผลดีต่อผู้ใช้บริการ ผลดีต่อชุมชน สังคม และเกิดภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และโอกาสในการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการด้านการคมนาคมขนส่งด้วย โดยส่วนใหญ่ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นเกิดมาจากการกระบวนการใช้ยานพาหนะ การดูแลรักษา การซ่อมบำรุง จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการด้านคมนาคมขนส่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระดับที่แตกต่างกันออกไป พบว่าผู้ประกอบการคมนาคมขนส่งในจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวโน้มของการดำเนินธุรกิจที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภูมิภาค โดยในการดำเนินธุรกิจ ส่วนใหญ่ของกิจกรรมในการให้บริการเป็นกิจกรรมตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ผู้ประกอบการในจังหวัดร้อยเอ็ดส่วนใหญ่จังหวัดร้อยเอ็ดมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บริการที่เป็นไปตามแนวทางการดำเนินธุรกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ประเด็นที่ 5 แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดสู่ความยั่งยืน

จังหวัดกาฬสินธุ์ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา มีดังนี้ 1) พระธาตุยาคูเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือเป็นพระธาตุขนาดใหญ่ทรงแปดเหลี่ยมที่ใหญ่ที่สุดของเมืองฟ้าแดดสงยาง ชาวบ้านเชื่อว่าในองค์พระธาตุบรรจุอัฐิของพระเถระผู้ใหญ่ที่ชาวเมืองเคารพนับถือ 2) พิพิธภัณฑ์สิรินธรเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์ จุดเด่นคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่จัดแสดงทางซากดึกดำบรรพ์ของไดโนเสาร์และแสดงวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตตั้งแต่กำเนิดโลกจนถึงเมื่อมีมนุษย์ นอกจากนี้การจัดแสดงใช้เทคนิคสมัยใหม่เทียบเท่าพิพิธภัณฑ์ระดับนานาชาติ และ 3) เขื่อนลำปาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือเป็นเขื่อนทางการเกษตร จึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลา และเป็นที่พักผ่อนใจทางธรรมชาติที่สมบูรณ์

จังหวัดขอนแก่น มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) หมู่บ้านจุงอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนเลี้ยงจุงอาจไว้ นอกจากนี้ยังมีการแสดงระหว่างคนกับจุงอาจเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมอีกด้วย 2) ปราสาทเปือยน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 18 มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์สำหรับศึกษาทางโบราณคดี ซึ่งองค์ปราสาทได้รับการบูรณะให้มั่นคงแข็งแรง และมีการจัดงาน “ศิเวราตรีปูชนียาลัย” ในช่วงวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี และ 3) อุทยานแห่งชาติภูผาม่านเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทั้งน้ำตกและถ้ำที่มีความสวยงามหลายแห่ง และเป็นแหล่งที่ยังมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่าดิบชื้นและป่าเบญจพรรณ อากาศเย็นเกือบตลอดปี

จังหวัดมหาสารคาม มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) พระธาตุนาดูนเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นเขตที่มีการขุดค้นทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีตของนครจำปาศรี มีสภาพของเมืองเก่าอยู่เป็นตัวเมืองสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้างประมาณ 1,500 เมตร ยาว 2,700 เมตร และเป็นแหล่งการศึกษาทางโบราณคดี 2) วัดพุทธมิ่งเมืองเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นวัดที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อยืน” เป็นพระพุทธรูปที่สร้างจากศิลาแลงอย่างดีสมัยขอม เป็นปูชนียวัตถุเก่าแก่คู่บ้านคูเมืองมาแต่โบราณที่ชาวบ้านนับถือและสักการบูชา และ 3) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดูนลำพันเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีหนองน้ำขนาดใหญ่ที่เรียกว่าหนองดุน มีตาน้ำผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ สภาพของป่ามีความสมบูรณ์มาก ในปี พ.ศ. 2536 ทางราชการได้เรียกพื้นที่นี้ว่า “สวนป่าจุฬารักษ์”

จังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา ดังนี้ 1) ศูนย์ทอผ้าไหมบ้านหวายหลิมเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม มีจุดเด่นคือ เป็นหมู่บ้านทอผ้าไหมที่มีเอกลักษณ์ของผ้าทออีสานและใช้การย้อมสีแบบธรรมชาติ ในหมู่บ้านยังมีการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ไว้รองรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย 2) อุทยานห้ามล่าสัตว์ป่าถ้ำผาพิภพเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจุดเด่นคือ เป็นผืนป่าที่ยังสมบูรณ์ มีไม้ป่าเช่น เต็ง รัง อยู่มาก นอกจากนี้ยังมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจอีกคือผาภูไทเป็นที่ชมตะวันขึ้นและผาหมอกมียาวเป็นที่ชมตะวันตกดิน และ 3) กู่กาสิงห์เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม

และประวัติศาสตร์ มีจุดเด่นคือ เป็นสถาปัตยกรรมแบบขอมที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในสภาพดี ประกอบด้วย
ปรางค์ 3 องค์บนฐานศิลาแลง สร้างขึ้นเพื่อเป็นเทวสถานอุทิศถวายแด่พระอิศวร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่
สามารถศึกษาทางโบราณคดีอีกด้วย

แนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่ความยั่งยืนและการเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวหนึ่งเดียวอาเซียน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. สร้างองค์ความรู้ด้านฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต กลุ่มชาติพันธุ์
ศิลปกรรม และด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีความโดดเด่น
และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

2. สร้างเส้นทางการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว โดยจัดเป็นกลุ่มในแต่ละด้าน เช่น ด้านประวัติศาสตร์
ด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ด้านศิลปวัฒนธรรม และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การเกษตร เป็นต้น ด้วยกลุ่ม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศูนย์กลางด้านการคมนาคม การขนส่ง ซึ่งเป็นเส้นทาง East-West
Corridor ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียนได้ เพื่อสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ

3. สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยสร้างความภูมิไว้วางใจร่วมกันระหว่าง
ประเทศในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการเกษตร ด้วยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเป็นพื้นที่
ด้านการเกษตรอินทรีย์ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้าง
เป็นเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ในภูมิภาคได้โดยเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดขอนแก่น

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเชื่อมโยงชุมชน ผู้ประกอบการ
หน่วยงานผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกระดับ ถ่ายทอดความรู้ สร้างความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ใน
แหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางและส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ให้โดดเด่น
ซึ่งเป็นการสร้างแรงดึงดูดและความน่าสนใจ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพึ่งพาตนเองและการเสริมสร้างความ
เข้มแข็งให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

สรุปผล

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา
ศักยภาพและความสามารถในการท่องเที่ยวของพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางชี้ให้เห็น
ถึงประเด็นและเงื่อนไขการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขส่งเสริมเพื่อยกระดับ
ความสามารถของกลุ่มจังหวัดและใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพทางการ
ท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน ซึ่งสามารถ
สรุปได้ดังนี้

1) ยุทธศาสตร์การพัฒนากายใต้โครงการความร่วมมือของประเทศในกลุ่ม GMS ตามแนว Economic
Corridor จะช่วยส่งเสริมบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้นำด้านการท่องเที่ยวในอนุภูมิภาคและภูมิภาคนี้
จากความได้เปรียบทางสภาพภูมิเศรษฐกิจ ที่สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว (Tourism
Hub) ทั้งทางอากาศและการคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมโยงทางบกตามเส้นทางเศรษฐกิจหลักแนวเหนือ-ใต้

(North-South Corridor) และตะวันออกตะวันตก (East-West Corridor) เพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยการสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน เพื่อสร้างความหลากหลายทางด้านสินค้าการท่องเที่ยวให้มากขึ้น (Diversity of Tourism Products) เช่น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) เพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ และสร้างงานแก่ประชาชนในพื้นที่

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มจังหวัด เป็นเพียงกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลเท่านั้น ยังไม่มีการพัฒนากิจกรรมสนับสนุนเพื่อสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นเพิ่มเติม ปัจจุบันการจัดงานท่องเที่ยวเทศกาลต่างๆ เช่น งานบุญผะเหวดที่จังหวัดร้อยเอ็ด งานบุญพาวข้าวลึงที่จังหวัดมหาสารคาม ฯลฯ ยังขาดการสนับสนุนงบประมาณ การวางแผนงาน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและระดับพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง และไม่มีหน่วยงานกลางช่วยในการประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดเฉพาะในพื้นที่โดยรอบเท่านั้น และไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นและชาวต่างชาติให้เข้ามามีส่วนร่วมในงานกิจกรรมดังกล่าวได้

3) เส้นทางคมนาคมในพื้นที่ซึ่งไม่สามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มจังหวัดได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวและอยู่ห่างไกลกันในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งเส้นทางที่ใช้สัญจรเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวในบางแห่งยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐานอย่างเพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวที่ไม่ชำนาญเส้นทาง ทั้งนี้ถึงแม้จะมีแพคเกจเสนอขายเส้นทางท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานกลางทั้ง 4 จังหวัดแล้วก็ตาม แต่ยังไม่ครอบคลุมในทุกกิจกรรม ซึ่งรายการท่องเที่ยวที่ถูกนำเสนอขึ้นนั้นเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ “เส้นทางเที่ยววัด ชมลิ้ม 4 จังหวัดอีสานกลาง” ส่วนการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวแนวผจญภัย ฯลฯ ยังไม่ถูกนำเสนอขายให้เป็นแพคเกจเดียวกัน

4) ผู้เยี่ยมเยือนมีการใช้จ่ายเฉลี่ยต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับผู้เยี่ยมเยือนในภาคอื่นๆ ของประเทศ โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากรายได้เฉลี่ยของผู้เยี่ยมเยือนทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติค่อนข้างต่ำ และกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของพื้นที่ซึ่งไม่ได้มีการพัฒนาและบริหารจัดการให้มีคุณภาพในระดับสากล ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักและไม่สามารถดึงดูดความสนใจให้ผู้เยี่ยมเยือนรู้สึกได้รับความคุ้มค่าสูงสุดจากการใช้จ่ายเพื่อการพักผ่อนและการบริโภค

เอกสารอ้างอิง

ขวัญเมือง, สุพรรณนิการ์. 2550. ศักยภาพและความพร้อมของการท่องเที่ยวเชิงสปา จังหวัดเชียงราย.

โครงการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

พนิตนาฎ ขวัญแสนสุข. 2555. ก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. (ออนไลน์). แหล่งที่มา:

<http://web62.sskru.ac.th/aseansskru/maxsite/?name=news&file=readnews&id=853>.

20 เมษายน 2555.

- เพทยา บำรุงจิตต์ และคณะ. 2549. ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. ; วารสารอิเล็กทรอนิกส์การท่องเที่ยวไทยนานาชาติ (ฉบับที่ 2) สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เพ็ญศรี เจริญวานิช. 2545. การพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. ทูสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- . 2547. การพัฒนาตลาดสินค้าของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. ทูสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้. 2556. ประกอบการเรียนการสอนรายวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว. คณะพัฒนาการ ท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (สืบค้นเมื่อวันที่ 27 ก.พ. 2556, ที่มา: <http://www.phrae.mju.ac.th/faculty/Eco-tourism/guide2/Hotel/prapad.html>)
- ศศิธร จุ้ยนาม. (2547). การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอีสานริมน้ำโขง. ปรินญาเศรษฐศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และคณะ. 2551. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว. สถาบันยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือร่วมกับกระทรวงการต่างประเทศ. ขอนแก่น: ม.ป.ท.
- สุเทพ พันประสิทธิ์ และคณะ. 2547. กลยุทธ์การจัดการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดชายแดนไทยและ กัมพูชา กรณีศึกษา : จังหวัดสระแก้ว บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ. สำนักงานกองทุนสนับสนุน การวิจัย (สกว.).
- สุพัตรา สร้อยเพ็ชร และคณะ. 2547. การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาแหล่งที่พักแรม รูปแบบใหม่สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่ได้เดินทางมาจังหวัดในเขตภาค อีสานตอนล่าง. ทูสนับสนุนวิจัยประเภททั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์วิจัยท่องเที่ยวภูมิภาคลุ่มน้ำโขง. 2550. การศึกษาศักยภาพพื้นที่เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การ ท่องเที่ยวชายแดนไทย-ลาว กรณีศึกษาจังหวัดหนองคายและนครหลวงเวียงจันทน์. สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ขอนแก่น: หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- เศกสรรค์ ยวงวิชัย และคณะ. 2547. การศึกษาการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ กรณีศึกษา การวางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อรศิริ ปาณินท์ และคณะ. 2530. แนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง (อีสานใต้). การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- Vatcharis. 2554. โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม 2554. (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.thailog.org/wikilog/logistics/item/288-โลจิสติกส์ไทยกับวิกฤตน้ำท่วม-2554.html>. 20 เมษายน 2555.

ภาคผนวก 2

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผล
จากโครงการไปใช้ประโยชน์

ศักยภาพการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน Potential of tourism sector of the Central Northeastern Region as Hub to ASEAN Community

แผนงานวิจัยชุดนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในสาขาการท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ในการนี้ประเทศไทยถือเป็นประตูสู่ภูมิภาค (Asian to Gateway) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยได้รับผลโดยตรงจากการขยายตัวของธุรกิจและการพัฒนาที่เป็นผลจากการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน โดยสาขาการท่องเที่ยวเป็นสาขาหนึ่งที่มีแนวโน้มการเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นสิ่งสำคัญ ด้วยเหตุนี้ รศ.สุณีย์ เลี้ยวเพ็ญวงษ์ และทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวความพร้อมของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ รวมถึงการจัดทำแบรนด์กลุ่มจังหวัด เพื่อจัดทำเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน

ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางมีศักยภาพเพียงพอที่จะส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้ เช่น การทอผ้า การจักสาน หรือการดำรงชีพแบบดั้งเดิม ผ่านการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ซึ่งเป็นความร่วมมือของคนในชุมชน ด้านการพัฒนาทุนมนุษย์พบว่าผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวมีความสนใจที่พัฒนาศักยภาพในกลุ่มเพื่อให้ความเข้มแข็งและสามารถรองรับประชาคมอาเซียนได้ในอนาคตรวมทั้งมีการวางแผนที่จะขยายเครือข่ายออกไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการในภาคอื่นๆด้วย ในท้ายที่สุดแผนงานวิจัยชุดนี้จะได้แบรนด์กลุ่มจังหวัดอีสานกลางเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวภาคอีสานตอนกลางทั้ง 4 จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด อันจะนำไปสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางให้เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนต่อไป

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) หน่วยงานในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถนำผลการประชุมระดมสมองไปใช้ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไปได้ 2) เครือข่ายผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้นำผลการจัดฝึกอบรมไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมศักยภาพภายในกลุ่มและมีแผนที่จะขยายความร่วมมือไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการในภูมิภาคอื่นๆ 3) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาใน 4 จังหวัดอีสานกลาง จะได้ใช้ประโยชน์จากแบรนด์กลุ่มจังหวัดที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อใช้เป็นอัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว นอกจากนี้ในระดับนโยบาย ภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงกลุ่มผู้ประกอบการ และผู้สนใจทั่วไป สามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากแผนงานวิจัยไปเป็นกรอบการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างๆ ได้อีกด้วย

การนำเสนอแผนงานวิจัยเพื่อใช้ประโยชน์เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงประชาคมอาเซียน”

จังหวัดขอนแก่น

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

- เสนอแนะเรื่องแนวคิด “สี่แสนสโลเมืองขอนแก่น” โดยทางสำนักงานฯ ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนเรื่องนี้เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของเมืองขอนแก่น ฝากคณะวิจัยศึกษาข้อมูลและพัฒนาต่อยอดเพื่อสนับสนุนเมืองขอนแก่นต่อไป
- อยากให้มีแผนการพัฒนาและแผนการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการพัฒนาแล้วเกิดความยั่งยืนต่อไป
- ฝากคณะวิจัยศึกษาว่า จุดใดที่ควรจะเป็นเสน่ห์ของขอนแก่นนคร (แบรนด์จังหวัด)

หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์จังหวัด

- ปัจจุบันสำนักงานยุทธศาสตร์จังหวัดได้จัดทำร่างแผนพัฒนา 4 ปี โดยมีวิสัยทัศน์ “ขอนแก่นเมืองน่าอยู่ มุ่งสู่มหานครแห่งอาเซียน” โดยเพิ่มยุทธศาสตร์ก้าวสู่มหานครแห่งอาเซียนเข้ามาอาศัยกรอบความร่วมมือ GMS โดยยุทธศาสตร์ดังกล่าวมีดังนี้
 - การเป็นประตูสู่อาเซียน
 - การเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์
 - การเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา
 - การเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมสีเขียว
 - การเป็นศูนย์กลางของการประชุมและการท่องเที่ยว
- เสนอแนะเรื่อง การจัดทัวร์ในภาคอีสาน “ทำอย่างไรทัวร์อีสานจะเป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว” เห็นควรให้จัดระบบการนำเที่ยวอีสานที่เป็นแนวเดียวกัน โดยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวว่ามีเส้นทางท่องเที่ยวแบบใดบ้าง เช่น เส้นทางสายวัฒนธรรม เส้นทางธรรมชาติ ฯลฯ และทำการตลาดให้คนภายนอกได้รับรู้

ททท.จังหวัดขอนแก่น

- ททท. มีข้อมูลและพันธมิตรด้านการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก พร้อมและยินดีให้บริการและสนับสนุนการดำเนินงานในโครงการ (ย้ายสำนักงานไปอยู่ริมบึงแก่นนครแล้วในปัจจุบัน)

- ททท. ให้ข้อมูลว่า มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ในปี 2007 จำนวน 2.7 ล้านคน/ปี เป็นอันดับที่ 2 รองจากจังหวัดนครราชสีมา
- เสนอแนะให้ศึกษาจัดกระจายการท่องเที่ยว เช่น รถเช่า แท็กซี่ ฯลฯ และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐาน
- ลักษณะของขอนแก่น คือ ในวันธรรมดาจะมีประชากรหนาแน่น/รถติด เนื่องจากขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของการจัดประชุมของหน่วยงานต่างๆ เมื่อเทียบกับวันหยุดซึ่งประชากรจะหนาแน่นน้อย ดังนั้นจะมีวิธีการอย่างไรให้วันหยุด มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ทำ เพื่อดึงดูดให้อยู่ในจังหวัดขอนแก่นนานขึ้น
- ในปี 2556 นี้ จะมีวิธีการอย่างไรที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาประชุมสัมมนาในจังหวัดขอนแก่นให้มากขึ้น
- เสนอแนะโครงการย่อยที่ 1 ว่า น่าจะใช้พื้นที่ในการศึกษาเป็นพื้นที่ที่มีทุนเดิมอยู่แล้ว นำมาพัฒนาต่อเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ไม่ควรพัฒนาพื้นที่ใหม่ หรือบั่นพื้นที่ใหม่ขึ้นมา เพราะกว่าจะพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนานั้น จะต้องใช้ระยะเวลาและทุนจำนวนมาก และให้เลือกพัฒนาในพื้นที่ที่อยู่ในเส้นทางหลักของการท่องเที่ยวมาทำเป็นตัวอย่าง ไม่ควรเลือกพื้นที่ที่ห่างไกลจากเส้นทางท่องเที่ยว เนื่องจากอาจเกิดความลำบากในการเข้าถึง และเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ
- เสนอแนะโครงการย่อยที่ 3 เรื่องแบรนด์จังหวัด ว่า “แบรนด์” สามารถทำเป็นแบรนด์ของเส้นทาง หรือแบรนด์ของกลุ่มจังหวัด ได้หรือไม่
- เสนอแนะโครงการย่อยที่ 4 ว่าข้อมูลเดิมมีอยู่แล้ว ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องโรงแรมสีเขียว (Green hotel) ว่ามีโรงแรมใดบ้าง และอาจลงไปแนะนำแนวทางการจัดการโรงแรมสีเขียว ส่งเสริมและหาแนวทางในการทำการตลาดเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้โรงแรมเหล่านั้นเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว
- เสนอแนะเรื่องแบรนด์จังหวัด ว่า ปัจจุบันมีการทำแบรนด์โดโนเสาร์ ของ ททท. อยู่แล้ว

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- เสนอแนะเรื่อง แหล่งท่องเที่ยวอุทยานธรณี ควรสร้างขึ้นมาใหม่ หรือส่งเสริมที่มีอยู่แล้ว ให้เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นเอกลักษณ์และในเมืองไทยยังไม่มี
- เสนอแนะเรื่องสิ่งแวดล้อมว่า ในปัจจุบันจังหวัดขอนแก่นมีปัญหาเรื่องการจัดการขยะ เพราะขยะมีจำนวนมากถึงวันละ 328 ตัน/วัน และเทศบาลไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด และหากมีปริมาณนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น ขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยวก็จะเป็นปัญหากับจังหวัด ดังนั้นหากจะพัฒนาจังหวัดขอนแก่นให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ควรมีแผนรองรับการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพด้วย

หอการค้าจังหวัด

- เสนอแนะเรื่องการจัดการสวน และการบำรุงรักษาสวนสาธารณะในพื้นที่ เพื่อจะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- เสนอแนะให้การพัฒนาพื้นที่นั้น จะต้องเตรียมความพร้อมของบุคคล ประชาชน และชุมชนในพื้นที่ เพื่อรองรับการพัฒนาและนักท่องเที่ยวที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัด
- เสนอการท่องเที่ยวเส้นทางใหม่ เช่น เรียนรู้การผลิตผ้าไหมแบบครบวงจร ตั้งแต่การปลูกใบหม่อนเลี้ยงไหม การเลี้ยงตัวไหม จนถึงการเข้าสู่กระบวนการทอ ฯลฯ

สภาอุตสาหกรรมจังหวัด

- “ร้อยแก่นสารสินธุ์” เป็นสโลแกนที่ดีอยู่แล้ว แนะนำ สนับสนุน และเห็นด้วยกับสโลแกนนี้
- ควรศึกษาสถานที่รองรับนักท่องเที่ยว เช่น ส่งเสริมร้านอาหารให้ได้มาตรฐาน
- มาตรฐานของสถานบริการที่รองรับตามกฎหมาย ควรมีการนำไปบังคับใช้ หากจะพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยว
- เสนอแนะเรื่องวัดไชยศรีว่า ชุมชนยังไม่พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยว ควรมีการฝึกอบรม และให้ความรู้แก่ชุมชนก่อนที่จะพัฒนาให้วัดไชยศรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัด

รศ.ดร.ชัชจริยา ไบลี

- ขอความร่วมมือจากทางผู้ประกอบการในการศึกษาโครงการวิจัยในครั้งนี้
- เมื่อได้แผนการพัฒนากการท่องเที่ยวจากโครงการศึกษานี้แล้ว ต้องการให้ทางจังหวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบรรจุแผนดังกล่าวลงในแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด เพื่อให้เกิดผลที่แท้จริง เกิดเป็นแผนพัฒนาร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ

วัฒนธรรมจังหวัด

- เห็นด้วยเรื่องจะผลักดันวัดไชยศรี ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
 - เสนอแนะให้ศึกษาและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ใหม่ที่อำเภอชนบท เพราะยังไม่เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไปมากนัก
 - สำนักงานวัฒนธรรมพร้อมให้บริการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น ข้อมูลด้านโบราณสถาน และ ศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น
-

จังหวัดกาฬสินธุ์

ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัด

- ปัญหาในการพัฒนาพบว่า เวลาการจัดประชุมหรือสัมมนา ทางจังหวัดไม่สามารถดึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งหมด โดยเฉพาะการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ทางจังหวัดไม่สามารถเชิญผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว/บริษัททัวร์ เข้าร่วมได้ ทำให้การพัฒนาไม่ไปในทิศทางเดียว เป็นเหตุให้ราคาโรงแรมที่พัก บางแห่งราคาแพง บางแห่งราคาถูก ซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างกันมาก
- ด้านปัญหาแหล่งท่องเที่ยว สภาพแหล่งท่องเที่ยวสกปรก ขาดผู้รับผิดชอบโดยตรง แหล่งท่องเที่ยวไม่ปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว
- เมื่อกล่าวถึงโครงการวิจัยย่อยที่ 3 การสร้างแบรนด์ฯ ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการตลาด เป็นโจทย์ที่ยากกว่าจะหาอะไรให้กาฬสินธุ์ซึ่งเป็นจังหวัดที่ไม่ค่อยมีจุดเด่นทางการท่องเที่ยว product ยังไม่มีตัวเด่นและไม่มีคุณภาพ ให้เกิดแบรนด์ทางการท่องเที่ยวขึ้นมาให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป จึงได้ฝากให้คณะวิจัยเน้นการสื่อสาร 2 ทาง ต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ลูกค้า (กลุ่มเป้าหมาย) ของเราคือใคร ต้องรู้ segment/proceeding ของตัวเอง
- การพัฒนาทุกครั้งไม่ว่าจะเป็นในด้านใด ควรดึง อบจ. / อบต. เข้ามามีส่วนร่วมด้วย เพราะถือว่าเป็นเจ้าของพื้นที่เช่นเดียวกัน

วัฒนธรรมจังหวัด และ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด ได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ดังนี้

- เห็นควรให้ส่งเสริมการท่องเที่ยววัฒนธรรมใน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านโพน-บ้านโคกโก่ง-บ้านหนองห้าง เพราะเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอยู่แล้ว ควรได้รับการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป
- พระธาตุยาคู (เมืองฟ้าแดดสงยาง) เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจของจังหวัด เพราะมีโบสถ์เป็นจำนวนมาก แต่ปัจจุบันมีหลงเหลืออยู่จำนวนน้อย เนื่องจากถูกส่งมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่น ได้ฝากข้อเสนอแนะไว้ว่า หากจะมีการเคลื่อนย้ายวัตถุโบราณหรือสิ่งมีค่าทางวัฒนธรรม ควรมีหนังสือหรือคำสั่งชี้แจงให้ชัดเจนมากกว่านี้ เพราะปัจจุบันพบว่า มีปัญหาเรื่องการจัดการภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจังหวัดขอนแก่นเป็นอย่างมาก
- แนวทางการอนุรักษ์มรดกพื้นถิ่น สิ่งสำคัญ คือ การต้องช่วยกันดูแล และมีความหวงแหน ในมรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้จากการสร้างและปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนทุกช่วงอายุ โดยมีผู้ใหญ่ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง

- ฝากประชาสัมพันธ์งานประเพณีที่ “เขาวง” เนื่องจากพื้นที่ได้จัดอย่างยิ่งใหญ่ แต่ยังขาดการประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการตลาดที่ดี ทำให้ยังไม่เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป
-

จังหวัดร้อยเอ็ด

พัฒนาการจังหวัด

- ได้เคยมีทีมวิจัยชุมชน (เครือข่ายวิจัยท้องถิ่น) ได้รับทุนจาก สกว. ให้ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนทุ่งกุลาร้องไห้ โดยมีพื้นที่ศึกษาวิจัยใน 3 จังหวัด คือ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และ สุรินทร์ อีกทั้งยังเป็นการพลิกฟื้นตำนานเจ้าพ่อศรีนครเตา – มหาบุรุษแห่งทุ่งกุลา ให้เป็นที่รู้จักและรับรู้แก่คนทั่วไปด้วย
- มีการศึกษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่ต่างชาติพันธุ์กัน (ลาว-ส่วย-เขมร) ว่าเหตุใดจึงสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากความขัดแย้ง
- การจัดงานข้าวหอมมะลิโลก ยังเป็นการบริหารจัดการโดยคนนอก ไม่ใช่เจ้าของพื้นที่ ทำให้ชุมชนไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร

ประธานหอการค้า

- เน้นย้ำเรื่อง บุญพะเหวด ที่ทำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 แต่การประชาสัมพันธ์ยังติดขัดเรื่องค่าใช้จ่ายในการจ้างสื่อมาทำการตลาด
- มีแนวคิดในการเลื่อนเวลาแห่บุญพะเหวด เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว แต่เดิมเวลาในการแห่คือช่วงเวลา 10.00 – 12.00 น. ซึ่งเป็นเวลากลางวันและมีอากาศร้อน ทำให้มีนักท่องเที่ยวมาร่วมงานเป็นจำนวนน้อย ซึ่งอาจจะเลื่อนเวลามาเป็นช่วง 17.00 – 19.00 น. ขณะนี้ยังอยู่ในการพิจารณาของคณะกรรมการจังหวัด แต่มีความเป็นไปได้สูงที่จะเลื่อนเวลามาจัดในช่วงเย็น
- จุดเด่นของงานประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของร้อยเอ็ด คือ การตักบาตรข้าวพันก้อน และการแห่กันหลอน
- การพึ่งเทศน์ครบ 13 กัณฑ์ มีความเชื่อว่า ผู้ฟังจะได้ขึ้นสวรรค์ ดังนั้นจำเป็นต้องมีสร้างเรื่องราวให้มีความน่าสนใจ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้าร่วมในกิจกรรมดังกล่าว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดอีกทางหนึ่ง
- การพัฒนาทุนมนุษย์ ทางจังหวัดได้มอบหมายให้กรมพัฒนาฝีมือแรงงานฯ เป็นผู้รับผิดชอบด้านการให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทางการท่องเที่ยว

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

- ควรเชื่อมโยงวัฒนธรรมเข้ากับแหล่งท่องเที่ยว เช่น กู่กาสิงห์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีโฮมสเตย์ในการรองรับนักท่องเที่ยวและเป็นโฮมสเตย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเรียบร้อย
- “บ้านห้วยหลิม” ที่อำเภอธวัชบุรี เป็นหมู่บ้านที่ทอผ้าไหมขึ้นชื่อหมู่บ้านหนึ่งของจังหวัดร้อยเอ็ด เห็นควรให้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะภายในหมู่บ้านมีการตั้งกลุ่มผลิตภัณฑ์และมีความเข้มแข็งอยู่แล้ว หากได้รับการพัฒนาในทุกๆด้าน น่าจะสามารถเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้
- มีโครงการจัดทำเส้นทางไหว้พระ โดยชู “พระมหาเจดีย์” ที่อำเภอหนองพอก เป็น Highlight ของเส้นทาง ซึ่งอยู่ในระหว่างการพัฒนาโครงการ
- ได้เสนอให้จัดทำ “พิพิธภัณฑชาว” ที่ทุ่งกุลาร้องไห้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ชาวมะลิของไทย ซึ่งปัจจุบันมีชื่อเสียงไปทั่วโลก

วัฒนธรรมจังหวัด

- ปัจจุบันจังหวัดมีรกรากวัฒนธรรมสัจจกร นำชมพิพิธภัณฑสถานชาวน้ำ เทียวชมวัดในเขตตัวเมือง ในหนึ่งรอบจะมีจุดแวะท่องเที่ยวประมาณ 12 จุด
- การให้บริการรกราก เสาร์/อาทิตย์ ให้บริการฟรี และมีมัคคุเทศก์น้อยในการนำชมให้ความรู้
- ที่ตำบลกู่กาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งขุดค้นพบโครงกระดูกโครงกระดูกมนุษย์ยุคหิน ซึ่งพบเป็นแหล่งเดียวในโลก

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

- ถ้ำผาน้ำทิพย์ (ผาหมอกมียาย) อ.หนองพอก มีการปลูกป่าแบบอิงผนังสติก/มีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
- น้ำตกถ้ำไธดา อ.หนองพอก อยู่ในระหว่างการพัฒนา โดยอยู่ในขั้นตอนการขอรับการอนุมัติจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

พาณิชย์จังหวัด

- จังหวัดร้อยเอ็ดมีจุดเด่นที่ชาวมะลิ ดังนั้นจึงควรเน้นการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว ซึ่งชาวมะลिर้อยเอ็ดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
 - เห็นควรผลักดัน “ชาวมะลิ” ให้เป็นแบรนด์จังหวัด
-

จังหวัดมหาสารคาม

รองประธานหอการค้าจังหวัด

- ควรมีนโยบายการท่องเที่ยวว่า คือ “การไปยังสถานที่ใดๆ แล้วเกิดเป็นความประทับใจ” เพราะถ้านักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ ไม่ว่าจะสถานที่ท่องเที่ยวจะมีชื่อเสียงหรือไม่ก็ตาม พวกเขาจะยอมกลับมาเที่ยวซ้ำอีก ดังนั้นเราจึงต้องดึงเอาจุดเด่นจากสิ่งต่างๆ ที่มี มาสร้างให้เป็นความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว
- เสนอจุดขายของจังหวัดมหาสารคามคือ แม่น้ำชี หลายหมู่บ้านใช้ประโยชน์ในหลายๆ ด้านจากแม่น้ำชี ซึ่ง “แม่น้ำชี” ยังเป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดที่ถูกมองข้าม ยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างเต็มที่

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ได้แนะนำสถานที่ท่องเที่ยว (คนในพื้นที่อาจจะยังไม่รู้จักมากนัก) คือ เขตอนุรักษ์สัตว์ป่าชีหลง ซึ่งถือว่าเป็นวนอุทยานที่มีความสมบูรณ์ทางด้านธรรมชาติค่อนข้างมาก หากได้รับการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก น่าจะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับจังหวัดได้
- ด้านสิ่งแวดล้อม มีการจัดทำแผนจัดการฯ ประจำปีงบประมาณ 2555-2559 รวบรวมข้อมูลพื้นฐานของจังหวัด ขึ้นในเว็บไซต์ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งหากคณะวิจัยต้องการใช้ข้อมูลในส่วนดังกล่าว สามารถสืบค้นทางเว็บไซต์ได้ หรือหากต้องการข้อมูลนอกเหนือจากที่กล่าวมา สำนักงานฯ ยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

วัฒนธรรมจังหวัด

- มีหน้าที่หลักในการดูแลรักษาโบราณสถาน/โบราณวัตถุของ ของจังหวัด ในมุมมองต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัด มีความเห็นว่า จุดเด่นของจังหวัด คือ พระธาตุพนาดูน โดยในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามและมีความสะอาดมากยิ่งขึ้น และเห็นว่าทางจังหวัดโดยมีผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง น่าจะปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ให้มีความพร้อมตลอดเวลาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ในทุกโอกาส
- แนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่ยังไม่เป็นที่รู้จักแต่มีความสวยงามคือ อุบแด่และจิตรกรรมฝาผนังพระยืนอำเภอกันทรวิชัย
- มีความยินดีให้บริการเรื่องข้อมูลแก่คณะวิจัยอย่างเต็มที่

พัฒนาการจังหวัด

- ผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจของจังหวัดมีหลากหลาย โดยเฉพาะ “มันแกวบรปือ” งานศิลปหัตถกรรมและข้าวของเครื่องใช้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมซื้อเป็นของฝาก
- มีการอบรมให้ความรู้กับชุมชนเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ และพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์อยู่อย่างสม่ำเสมอ

ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

- เล็งเห็นถึงความสำคัญและยินดีให้ความร่วมมือกับทางคณะวิจัย สำนักงานตั้งอยู่ด้านข้าง คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ยินดีที่จะอำนวยความสะดวก ให้องค์ความรู้ และศึกษาดูงานต่างๆ เท่าที่จะสามารถทำได้
- ส่งเสริมและขยายพื้นที่นาคุณ ให้ชุมชนได้รับในสิ่งที่ควรจะได้รับ เพราะเป็นชุมชนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ (อ้างอิงจากสถิตินักท่องเที่ยว ปี 54)
- เร่งพัฒนาบ้านหนองฮี เพื่อเชื่อมโยงเข้ากับเส้นทางสายทุ่งกุลาร้องไห้ จุดเด่นของหมู่บ้าน คือ “สรภัญญะ” ซึ่งบ้านหนองฮี ถือเป็นต้นกำเนิดสรภัญญะและยังมีร่องรอยซึ่งหาได้ยากในปัจจุบัน
- อำเภอลำทะเมนชัยมีจุดเด่นในเรื่องของกลองยาวมีงาน “ออนซอนกลองยาวชาววาปี”
- บ้านหนองตาไถ่ “หมู่บ้านทำจอบ” มีจุดเด่นเรื่องชุมชนพอเพียง ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะทำจอบกันทุกหลัง เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์
- บ้านดงใหญ่ จุดเด่นคือ เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะมีกิจกรรม “มหกรรมเห็ดเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งกิจกรรมนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดได้ให้ความสำคัญมาก ช่วงที่มีการอนุรักษ์จะมีการปิดป่าก่อน 3 วัน มีการแข่งขันเก็บเห็ดและนำมาแปรรูป และมีกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมาย ซึ่งจัดขึ้นปีละครั้ง เห็ดที่มีชื่อเสียงในงานนี้คือ เห็ดโคน ซึ่งมีรสชาติหวานอร่อยมาก
- บ้านท่าขอนยาง เป็นหมู่บ้านที่ยังคงดำรงวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ และเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยมหาสารคามในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว
- ท่องเที่ยวและกีฬาจับมือกับหอการค้า ผสานความร่วมมือในการท่องเที่ยวโดยจัดกิจกรรม “ผู้ว่าพาเที่ยว” จัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นการสร้างกำลังใจให้กับชุมชน
- สำนักงานฯ ได้จัดทำแผนรองรับ “AEC” ไว้แล้วเบื้องต้น โดยทางจังหวัดมีแผนใช้ “พระธาตุนาคุณ” เป็นจุดขาย และบึงกุยหรือที่เรียกกันว่า สะดืออีสาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อน

หย่อนใจ มีการจัดแข่งเรือน้ำนิ่งซึ่งเป็นที่นิยมในหมู่นักท่องเที่ยว เพราะการพายเรือในน้ำนิ่ง
ถือเป็นเรื่องยาก ต้องมีทักษะสูง

- ฝากเรื่องความพร้อมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว “ต้องมีความพร้อมทางด้านภาษา” เพื่อ
ต้อนรับและรับรองนักท่องเที่ยวได้ เพื่อสร้างความประทับใจและดึงดูดให้นักท่องเที่ยว
กลับมาเที่ยวซ้ำ และขอให้ช่วยส่งเสริมเรื่องที่พิก/ของที่ระลึก และหาแนวทางการพัฒนาด้าน
อื่นๆ ร่วมกันในโอกาสต่อไป ก็จะช่วยให้การท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามเป็นไปใน
ทิศทางที่ดีขึ้น
-

ภาคผนวก 3

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์
กิจกรรมที่วางแผนไว้/กิจกรรมที่ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับ

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ดำเนินการมา และผลที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อศึกษาความพร้อมและประเมินศักยภาพของแต่ละภาคส่วนที่เป็นองค์ประกอบในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามกรอบประเด็นของ ASEAN-Tourism Strategic Plan 2011-2015	- ลงพื้นที่สำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น เช่น ข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ ข้อมูลบริการการท่องเที่ยว ประเภทต่างๆ และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น	- ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อขอความอนุเคราะห์ข้อมูลและสำรวจข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และ มหาสารคาม)	1. ข้อมูลพื้นฐานในเชิงพื้นที่ด้านการท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัด วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. ข้อมูลจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว/แผนพัฒนาการท่องเที่ยวจากภาครัฐ
	- พัฒนาแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล	- พัฒนา แบบสอบถาม และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเครื่องมือวิจัย และนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ และประเมินศักยภาพและความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1. แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นประกอบไปด้วย ● แบบสัมภาษณ์ให้ผู้ข้อมูลหลักในชุมชน เพื่อการเตรียมความพร้อมให้แก่ชุมชน ● แบบสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เพื่อประเมินศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งภายในกลุ่ม

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
		ตอนกลาง (ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม)	• แบบสอบถามพฤติกรรมการนั่งท่องเที่ยว เพื่อออกแบบการสร้างแบรนด์กลุ่มจังหวัด • แบบสอบถามธุรกิจใ่อุตสาหกรรมการบริการการท่องเที่ยว • แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวประเภทต่างๆ เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยง
	- รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจในภาพสนาม (Data Analysis)	- ลงพื้นที่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ - วิเคราะห์ ข้อมูลนำเสนอการศึกษาสรุป และอภิปรายผล	- ข้อมูลศักยภาพและความพร้อมของภาคส่วนต่างๆ ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และ มหาสารคาม) เช่น • ข้อมูลศักยภาพของชุมชนที่แสดงถึงความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเรียนรู้ ศูนย์กลาง • ข้อมูลศักยภาพและความพร้อมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดอีสานกลาง

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
			- ข้อมูลพฤติกรรมการบันทึกท่องเที่ยวและมุมมองการท่องเที่ยวอีสานกลาง เพื่อตั้งแนวคิดมาจัดทำเป็นแบรนด์กลุ่มจังหวัดเพื่อให้ง่ายต่อการจัดจำ - ข้อมูลศักยภาพของธุรกิจใจในอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยว ในประเด็นต่างๆ เช่น ความหลากหลายของการให้บริการ การให้บริการ การบริหารจัดการสถานที่ การประกอบ การเข้าถึง สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานประกอบการ ฯลฯ - ข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวประเภทในประเด็นต่างๆ เช่น ความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว การเดินทางเข้าถึงความปลอดภัย ฯลฯ รวมถึงแผนพัฒนาในอนาคต แนวทางการให้บริการ ความสามารถในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางเข้ามาในอนาคต และแนวทางการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผนไว้	กิจกรรมที่ดำเนินการมา	ผลที่ได้รับ
2. เพื่อให้ได้แนวทางในการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อรองรับประชาคมอาเซียน	- รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจในภาพสนาม (Data Analysis)	- รวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ห้อธิบายด้วยการพรรณนา - วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอการศึกษา สรุป และอภิปรายผล ด้านสถานการณ์ ปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ ศึกษา วิเคราะห์ร่วมกับแผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดประโยชน์ และใช้งานได้จริง	- ข้อมูลศักยภาพและความพร้อมความสามารถในการจัดการด้านการท่องเที่ยวในระดับชุมชน จังหวัด และกลุ่มจังหวัด ในการรองรับการพัฒนา การบริหารจัดการ เพื่อยกระดับบริการ ให้สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านและเข้าสู่ระดับสากลต่อไป - ข้อมูลรูปแบบการจัดการ การให้บริการ สถานะภาพ ปัจจุบัน ของสถานประกอบการประเภทต่างๆ ทั้งในด้านศักยภาพและด้านสิ่งแวดล้อมของสถานประกอบการ ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และมหาสารคาม) - ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนเพื่อเพิ่มศักยภาพและเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวของธุรกิจท่องเที่ยว - ข้อมูลในการเตรียมความพร้อมในการรองรับการขยายตัวและยกระดับธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่มาตรฐานสากล